

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06374

GEKLIBENE VERK

David Bergelson

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געקליבענע ווערק

פון

דוד בערגעלסאָן

v

ווילנע - 1930

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

2172

דוד בערגעלסאָן

שטורעמעג

צווייטע אויפלאגע

ווילנע-1930

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

D. Bergelson — „Sziuremteg“
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

א י נ ה א ל ט

	בירגערקריג	
65	איינעמס א וועג	
97	הינטער א ברענענדיקן שטעטל	
121	אויף דער הונדערט און איינסטער וויאָרסט	
143	צווישן צוועלף פונקטן	
159	אלטוואַרג	
173	צווישן עמיגראַנטן	
201	א זעלטענער סוף	
245	חובות	
283	א צענרובלריקער	

בִּירְגַעֲרֵקֵרִיג

(קאפּיטלעך)

אין פארפסחדיקן אקער שטייען מידלעך-צו די פערד

אויף א מיסטיק בערגל האָט אַן אַלטע קוואַטשקע צו פאַרנאַכט-
צו געקוואַטשט עלנד. געפאַרפלט, געפאַרפלט אין וואַרעמדעכן קויט
אין קיין אייער נישט געלייגט.

אויף האַלפן וועג צווישן אַ גרויסן זומפיקן וואַלד אין אַ ווייט-
צוואַרפן בלאַטיק דאָרף האָט אַן אַלטע קרעטשמע זקניש געוואַרעמט
איר קרומען דאָך — אים געטוקט, געטוקט אין שיין פון פאַרגייענ-
דיקער זון און אים דערוואַרעמען נישט געקאַנט.

פאַרנאַכטלעך האָט מיט אַ פריש-טרעסלדיק פערד-און-וועגל צו-
געקנאַקט אהער אַ ניי באַשטייוולט יאָדערדיק בחורל מיט אַ שמאַל
לענגלעך פנימל.

אַראָפּגעשפרונגען פריילעך, זיך אַ דריי געגעבן אויף איין
אַפּצאָס און זיך אַרומגעקוקט נישט אַזוי מיט די שוואַרצע אייגלעך,
ווי מיט אַ שמייכעלע, וואָס רוקט זיך הין-און-הער איבער זיין אוי-
בערשטן פאַרקאַשערטן און נאַשעריש-צעשפאַלטענעם דינעם ליפל. ער
האַט היימיש אַריינגעקוקט אין קיך.

— איז וווּ איז רייזל, אַ? מלכה? — נאָך אַלץ אין דאָרן?

די יידענע האָט אויף אַ רגע אויפגעהערט צו שטויסן ביידע
פויסטן איי דער פליסיק-זויערלעכער ראַשטשענע, געוואַלט מיט אַרבל

פון פארטייגטער האנט אוועקשארן די האָר אין באַוויון נאָר אַ וויש
צו טאָן די פייכטע נאָז.

— די מויד? — האָט זי ווי אַ שפיי געטאָן אין טייג אַריין —
די מויד האָט אָנגעכאַפט דער געדו — געלאָפן קוקן, ווי די פעט-
ליורעס וועלן אַריינפירן אין דאָרף די דייטשן... מיט מוזיקע, זאָגט
מען — אָ!

זי האָט שווער געאַטעמט.

— און ווי איז אין דאָרף? — שוין גערעשטעוועט די „גרויסע“?
— נאָך אַ מין!

דער בחור האָט נישט אויפגעהערט צו שמייכלען, געגלעט מיט
אַ פינגער דעם שאַרפן שפיץ פון נאָז. די אייגלעך זענען אים געווען
ווייט פונדאָנען, געקוקט פאַרטראַכט.

— אָט אַקאָרשט איצט, — האָט ער געזאָגט, — די דייטשן
האַבן זיי נאָר-וואָס אוועקגעפירט.
— אַסך?

— אַ מענטשן פערציק.

— פעטריקן אויך? — דעם באַלשעוויק.

— נאָך אַ מין! — גלייך פון כאַסלירע.

— ס'עט נישט זיין, ווער ס'זאָל אַרבעטן ביי אייך אין וואַלד.

— אַ דאגה... ס'עט זיין, ס'עט זיין.

שטיף. פון צווייטן גרויסן אַלקער האָט אַ כאַרכל געטאָן אַ
היזעריקער גאָרגל.

— זיך אָפגעשטעלט אין דאָרף די דייטשן, אַ? וואָלי.

— זיך אָנגעשטעלט. אַ פולע שקאַלע, ר' נח.

דער בחור איז אַריין אין טונקעלען אַלקער.

אויפן סאַפקעלע, מיט די פלייצעס אָנגעשפאַרט אין דער הייס-

איינגעהייצטער הרובע, איז דרימלענדיק געזעסן דער באַלעבאָס —

אַ פליסיק-פאַרבלאָזער קנויף, געהאַלטן די פיס אונטערן געזעס און

אַלעמאָל פאַרלוירן דעם קאָפּ אויף דער ברוסט, ער האָט פון אַלע

יאָרן געהאַנדלט אין דאָרף מיט די גוים, ווינטער-צייט זיי צוגעבן

צו ביסלעך געלט און זומער אָפגענומען ביי זיי מיט תבואה. איצט

האָט ער אַלע רגע באַנייט צונויפגערעכנט אויפן קאָפּ, וויפל געלט

סיקומט אים ביי יעדן גוי באזונדער און ביי אלעמען אינאיינעם. און
ווייט אקעגן איז שוין איצט דער בחור געזעסן איינער אליין ביים
טיש, גענומען ווארטן אויף דער מויד, אפנים. ער האָט שוין אויך
ווי געדרימלט, און צו זיינע דיין-פארקאשערטע נאשער-ליפלעך האָט
זיך נאָך אלץ געקלעבט דאָ שמייעלע.

— איר ווייסט, ר' נח, — האָט ער פלוצלינג פון דרימל אַרויס-
געשמייעלט — איך דאַרף בענטשן גומל.

— ס'אי דען?

— פייסין האָט מען געהרגעט — פייסין מיטן רויטינקן
בלוינדן אייגל. ער האָט אויך געדינט, ווי איך, אין וואַלד, אויף דער
צענטער וואָרטט האָט ער געדינט

— ס'אי דען?

— ער איז איין-נעכטן געפאָרן קיין וואָלאַדערקע נאָך רוב-
שטיקעס.

— נו?

— און איך האָב אויך געוואָלט פאָרן מיט אים.

ס'איז געוואָרן שטייל. דער אלטער ביי דער זייט האָט ווי
ניעט אויפגעהערט צו דרימלען, ווידער פארלוירן דעם קאָפּ, ווידער
געמאַכט די חשבונות אויפן קאָפּ. דאָס בחורל איז שוין אויך גע-
שלאָפן, נאָר אין קיך האָט געפלאַקערט אין אויוון, און די באַק-דיי-
זשע האָט שווער געסקריפעט אונטער דער יידענעס קנעטנדיקע הענט.
אין טונקלען דרויסן פאַר די פענצטער האָבן זיך אַ שאַקל געטאַן
אַ פאַר אומבאַקאַנטע שאַטנס

— שוין ווידער — האָט מיט גסיסה-כאָרבל געקנאָטן די
יידענע, — אז איך זאָג: האַלט די טיר אויפן ריגל—עס קריכן אַרום
זשאַבעס... פון שבת אָן. מען קאָן זיי נישט, מען ווייסט נישט פונ-
וואַנעט...

— פאָרוואָס ווייסט מען נישט, מלפּה?

דער בחור האָט געפאַנפּעט פון דרימל:

— פון קיעוו. פון יענער זייט דנעפּר... באַלשעוויקעס. אז
דער דייטש איז אַהין אַריין איינס און צוויי, אין איין נאַכט. האָבן
נישט באַוויזן אפילו פאַרנעמען די בעבעכעס. דער טייך האָט גראָד

געלאָוט, אחי זאָגט מען: ווער עס איז אַריבער דאָס וואַסער, האָט זיך געראַטעוועט. איצט בלאַנדזשעט מען אַרום צו צוויי — צו דריי און מען קומט נישט צו קיין ישוב. מען כאַפט זיי אויס איינציקווייז אין די דערפער, שאַקלט מען זיך מיט די וועלדער... אָט גייט מען — אָ!... זיי זענען גענוג דערשלאָגן. מען האָט נישט וואָס מורא צו האָבן... איכל דרימלען, מלכה.

נאָך אַ לאַנגן שווערן גאַנג זענען צוויי אין ברודיקע, פאַר-
דריפטעט שניעלן צוגעקומען אַהער, צו דער אומבאַקאַנטער קרעטש-
מע, און זיך אַ שאַר געגעבן ביי דער טיר. געקווענקלט: אַריינגיין
צי גיין?

אויף יעדער דאָרף איז געווען פאַרוואַרפן אַ שלייף — גע-
וואַרגן „גרויסע“. אומעטום האָבן זיך געפּלעקט קלענערע און גרע-
סערע טיילן פון אוקראַיניש און פון דייטשיש חיייל. און פון אַקעגן,
פון יענער זייט פעלד און בלאַטיקן וועג, האָט אַ קויטיקער הימל
צום דאָרף-צו געהאַט אַ קלאַרן ברעג. שטילע היימען האָבן דאָרט
געדעמפּט צו אים מיט אַוונטיקן רויך, אויסגעבאַהאַלטן פאַר זיך אַליין
די דאָרפישע רוי און געשראַקן אַהער מיט בלינדער מלאַך-המותדיקער
ספּנה.

באַטשאַק — האָט געהייסן איינער פון די צוויי.

זיך — האָט געהייסן דער צווייטער.

זיי האָבן סוף-בל-סוף אויסגעריגלט די טיר פון קרעטשמע און
זענען אַריין — אַריין פּלומרשט אַ טרונק געבן, אַ פּרעג טאָן, צו
מען קאָן נישט עפעס עסן. די יידענע האָט זיי געענטפּערט.
— נישטאָ גאַרנישט.

— און ברויט?

— אַבו, אפילו אויף אַ רפואה.

די יידענע האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף זיי ווי מיט פאַרשנדי-

קע אויגן:

— היינט האָט מען גערעשטעוועז אין דאָרף די „גרויסע“. מיין

מויד איז נאָך אַלץ נישטאָ, געלאָסן קיין.

צו ליב וואָס האָט איר גענוצט גלייך אַריינפֿלעכטן די „גרויסע“ ?
זי אפשר האָט זי איצט צו נאַכט-צו זיך געשראַקן פֿאַר צוויי פרעמ-
דע פֿנימער ביי זיך אין שטוב און געוואָלט געבן אַן אַנצוהערעניש,
אַז נישט אַלץ איז חפֿקר דאָ אין קאַנט.

באַטשקאַ און זיך האָבן זיך דורכגעקוקט, איבערגעפֿנדיק איי-
נער דעם צווייטן די קוואַרט אויף אַ טרוינק טאָן, זיך געזייטלט מיט
די אויגן אויף דער יידענע. זי איז געווען אַ ביינערדיק-דאַרע, אַ
צעקנייטשטע. אַוועקלייגן האָט מען זי געקאַנט מיט איין זעץ, נאָר
קיינ באַדערפעניש דערין איז נישט געווען. זיי זענען אַריינגעגאַנג-
גען אין צווייטן גרויסן אַלקער און זיך דאָרט אַוועקגעזעצט קייען
פֿאַר טרוינקט ברויט און וואַרטן אויף טיי. זיי האָבן אַזוי געקייט מיט
די מיילער און געקוקט מיט ווונדער צו דער פֿליסיקער בריאה אויפֿן
סאַפקעלע — אַ מאָדנע באַשעפעניש. איצט אַ, ווען אין דרויסן איז
שוין וואַרעם, זיצט עס אַריינגעטוטשעט אין דער פייערדיק-הייסער
הרובע; ס'איז עפעס אי שלעפעריק, אי וואַכנדיק, און מען קאָן נישט
וויסן, צי סע הערט, וואָס אַרום דעם טוט זיך, צי ניין.

— קכע !

זיך האָט אַ ניס געטאַן, בפֿיוון — געוואָלט זען, צי דאָס נפש
וועט זיך אויפֿכאַפֿן, צי ניין.

נאָר אויפֿגעכאַפט האָט זיך דער דרימלענדיקער בחור אויבנ-
אַן בייים טיש. אַן עפֿן געטאַן די שוואַרצע אייגלעך און גלייך באַ-
פֿוטערט מיט אַ גליטשיק שמייכעלע די דין-פֿאַרקאַשערטע נאַשער-
ליפֿלעך.

— פֿונוואַנען גייט מען דאָס, אַ ? לאַנדסלייט, פֿון אַרבעט
אודאי ?

— ניין. — האָבן ביידע מיטאַמאָל אויפֿגעהערט צו קייען.

— וואָס-זשע ? מען זוכט אַרבעט ?

— יאָ, מען זוכט.

— איז אפשר צו אונז אין וואַלד ? אַ ? לאַנדסלייט.

— באַטשקאַ און זיך האָבן זיך דורכגעקוקט :

— מען קאָן, פֿאַרוואָס דען נישט.

— ביי האַלץ ?

באַטשקאָ און זיך האָבן גערעדט ביידע מיטאַמאַל און עפעס צו
טויבלעך. ביים בחור אין די שוואַרצע אויגלעך האָט זיך אַ לייכט
געטאָן עפעס כּיטריקס, ער האָט זיך גלייך באַגעגנט מיטן פּייערל,
וואָס ביי זיך אין די אויגן, און זיך אויסגעלאָשן:
— די דיליאַנקע אָבער איז אַ ווייטע, ליגט פיר וויאָרסט טיף
אין וואַלד. קכע!... — זי איז אַ נאַסע.
אַ פּויוזע.

— מיר ווייסן. — האָט אַראַפּקוקנדיק שטיף אַ פּאַנפּע געטאָן
באַטשקאָ. -- געאַרבעט וויפּל מאַל אויף נאַסן.

אין יענעם זעלבן אָונט האָבן באַטשקאָ און זיך זיך גערעסלעט
מיטן בחור אינם וועג און זיך גערוקט, גערוקט אויפן וועג צו אַן
אומבאַקאַנטן וויאָרסטיק-לאַנגן וואַלד. ס'איז געווען אַ קילע נאַכט.
אין קליינעם פּאַרשעפּטיקטן פרעסטל האָבן פון טונקעלן הימל אַראַפּ-
געקוקט צום דאָרף אַ סך ווייטע שטערן, און אין אַלע הייזער איז
מען שוין געשלאָפּן. דער בחור האָט אַ פנים בכּוון צופיל גענאַקעט
אויפן פּערד:

— וויאַ, וויאַ, — האָט ער אָן שום נוצן געפילדערט.
געהייסן האָט עס:

— שלאָפּט... שלאָפּט — ס'פאַרן היימישע באַקאַנטע מענטשן.
אין עק דאָרף, לעבן קלויסטער האָט מען דאָך די פּור אַפּגע-
שטעלט. אין ביידע זייטן פון וואָגן האָבן זיך געפּלעקט באַוואַפּנטע
הירטלעך. אַ געלעגערט קול האָט אויף אוקראַיניש זיך פון דאָרט
דערנענטערט. זיך פּאַרמאָסטן שטרענג און היצליש:
— ווער פּאַרט?

דער בחור האָט געענטפּערט באַליידיקט:
— ס'איז דאָך איד — פון מאַשענער וואַלד-געגנט — מיינע
רובשטיקעס.

און די פּור איז דורכגעפאַרן בשלום.
איצט האָט דער בחור שוין מער קיין פּיפּס נישט געטאָן,
אַריינגעצויגן דעם האַלז אין די אַקסלען, זיך איינגעשרומפּן אין אַ

קנויל און געלאָזט זיין פערד פריי לויפן א קעגן דעם ווייטלעכן
גלאַנציק-צוגעפרוירענעם וועג, פריי שפרינגען אַקעגן א באַרג מיט אַ
לְבָנָה, וואָס הייבט זיך דאָרט אויף איבער בוימער-שפיצן פון אַ ברוגז-
לעכן וואַלד. ס'האָט זיך געדאַכט: דער בחור ווייסט פון גאַרנישט,
ער איז פאַרקלייטערט און דרימלט, דרימלט. ער איז גלאַט צופרידן,
וואָס ער האָט איצט אויף זיין נאַסער דיליאַנקע פאַר ביליק געקריגן
רובשטשיקעס. פּלוצים האָט ער צו זיי — צו זיין מיט באַטשקאַן—
זיין פנים אויסגעדרייט און מאַדנע וואַמעוודיק גענומען אויף זיי קוקן.
געקוקט, געקוקט אזוי מיט אַ נאַשער-שמייכלע אויף די פאַרקאַטשער-
טע ליפלעך, מיט אַ פייער אין די שוואַרצאַפּל, און אומגעריכט פאַר-
מאַכט איין אייגל און מיטן צווייטן אַ ווינק-געטון:

— פון די „גרויסע“ אפשר, א? פון אונטער קיעוו

זיך האָט, שטייענדיק אויף די קניען, אַ זיך געגעבן אַרום
זיך אין וואַגן עפעס אַ שווערע זאַך, מיט וועלכער מען זאָל זיך
קאַנען באַשיצן. נאָר דאָס בחור'ס האָט באַלד ווי נאַכגעלאָזט:
— מיר איז אַלצאיינס, — האָט ער געזאָגט, — דער עיקר:
זיך פירן סטאַטיק, האַקן ביימער און זיך נישט אַרויסרוקן פון יענער
דיליאַנקע. זי איז אַ ביסל נאַס, דערפאַר—זיכער... די דייטשן זוכן, ווי
מיט ליכט... אַהין וועלן זיי נישט קומען.

II

מען בענקט היין דרום און מעז גייט אויף צפון

הויך איבער טענענביימערס שפיצן, איבער פאטלאטע קעפ פון הונדערטיאריקער אָליכע האָט נאָך העל דערברענט די צווייטע האַלב פון איינעם א לעצטן זומערטאָג, געצונדן פעדימער פון גאַלד, פאַר-סילעט שטראַלן אין גרינער שאַרף פון נאָדלען.

פון אונטן, אויף זומפיק-קילן באַדן ארום צעהאקטע צווייגן, ארום זעגעכץ און אומגעוואַלגערטע שטאַמען, האָבן פריע בין-השמשות שוין געקילט די שעה אַקעגן נאַכט.

שאַטנדיקע לויפט האָט זיך געשוואַרצט, ווי שטילער, סאַמעטע-נער טונקל.

באַטשאַ און זיך — דאָס איינציקע „פאַרל“ דאָ אין טיפער געדיכטעניש פון וואַלד, האָבן שוין געהאַט אַוועקגעלייגט די העק, פויל געקלעטערט אַרום רויכערדיקן פייער, געשטופט אין פלאַם אריין די פיס און געטריקנט אויף זיך די צעווייקטע פאַסטעלעס אינאיינעם מיט די שמאַטעס — זיי האָבן אין יענעם טאָג געארבעט קנאַפ.

זיך דער לאַנגער, מיטן שראַם, ווי אַ קליינע האַלבע לבנה, ביים לינקן אויג, האָט אין יענעם טאָג פון אויבן אויפן בלאַען העמורל אָנ-געטאָן די אַמעריקאַנער שלייקעס (א זכר, אז ער איז פאַר דער מלחמה געווען אַן אַרבעטער אין טשיקאַגאָ). ער האָט נאָך גאַנץ פרי מיטן טאָגלעך געפאַקט אַ יונגע גויקע ערגעץ ווייט אין טרוקענעם טייל פון

ווארד — א מין אגונקע, וואָס גייט זוכן אַרבעט אין ווייטלעכן זומפיקן
כוטאָר... ער האָט מיט איר פאַרפירט אַ שמועס, געוויר געוואָרן, אז
איר מאַן האָט מען גערעשטעוועט באַלד נאָך דער זאַסלירע, ווייל ער
איז אויך ווינטער-צייט אינאיינעם מיט די „גרויסע“ געגאַנגען אויף
קיעוו. ער האָט די יונגע גויקע געבראַכט צו פירן אהער אין דער
ווייטער זומפיקער דיליאַנקע און זיך אָפגעהאַלטן אַן עצה מיט
באַטשאַן:

— קאָן זי דאָ? א? וואַלדימיר...

ביידע האָבן זיך אַ וויילע דורכגעשמועסט מיט האַלבע ווער-
טער, געשפּיגן קונציק אויף גאַנצע קלאַפּטער פון צווישן צונויפגע-
דיקטע ציין און געקוקט מיט חמור-איינזליקע אייגלעך צו דער יונג-
גער גויקע, וואָס שטייט די גאַנצע צייט אין בפּבודיקער ווייט, הנדלעט
מיט די אַראַפגעלאָזטע פליקן און פליקט פון נידעריקן קוסט אַ
בלעטל נאָך אַ בלעטל.

זיקס לאַנג פנים מיט די אומרויקע אַנגלען האָט זיך גע-
בעטן, ווי דער פנים פון אַ נגול:

— זאָל זי בלייבן, א? וואַלדימיר... זאָל זי צונויפלייגן די
קלאַפּטער.

אַ פּויווע.

— בלייבן? א? וואַלדימיר?

באַטשאַן האָט סוף-פּל-סוף געטאָן אַ קליינעם שאַקל מיטן קאַפּ, פאַר-
גלאַנצט די סאַמעט-שוואַרצע אויגן צום שטערן-צו, גלייך ס'איז אים שווער
אַ שלונג צו טאָן, ווי זיין שטייגער, אַ גלעט געגעבן די גרויסע וואַנ-
צעס אויף רעכטס און לינקס. געהייסן האָט עס:
— בלייבן.

אַ שעה פיר—פּינף האָט דאָן די שאַרפע זעג שטייפער ווי תמיד
געאַרבעט אין ביינוס מוסקוואַדיקע הענט.

אַרום אין דער גאָר ווייטער וואַלד-שטילקייט איז נישט געווען ווער
סע זאָל הערן, ווי שאַרפער געצייגלעטער שטאַל שלייכט זיך היין און
צוריק איבער גראָבן און פייכטן קלאַץ און זעגט מיט געדולדפאַרער
קראַפּט, מיט עטיילן נאָכקלאַנג און מיט טאַקט, ווי אַ גלייכמעסיקער אַטעם.
זיי האָבן נישט אויפגעהערט צו וואַרפן יצר-הרע-אייגעלעך צום

ריוטן קורצן קליידל און צו די פארביקע רויטע פיס, וואָס זענען נאָר
קעט ביז איבער די קניען. זיקס אומרויקע שוואַרצעפל האָבן זיך
געקוויקט:

— א פאַר יאָדערדיקע פיסלעך... פון גאָט, א?
— יעס, יעס, — האָט ער פריילעך מיט זיינע פלידערדיקע
אַמעריקאַנער ווערטער אויסגעוועקט אַלעמאַל אַ נייעם מנין ווידערקולות
אין דער נאָענטער און עקסטווייטער שטילקייט פון וואַלד.
פונדערווייטנס, פון צווישן די גראַבע שווינדלדיקע שטאַמען, האָט
זיך די גאַנצע צייט געזען, ווי די יונגע גויקע מיטן אַלטן פאַרביקן
שאַל, פאַרבינדן ווי אַ צלם איבער אירע פולע ברוסטן, טראַגט לעפּיש
צונויף די גראַבע אָנגעזעגענע שייטער, דריקט זיי שווער צום האַרצן,
בעת זי לייגט זיי פּינקטלעך אין קלאַפּטער, און שעמט זיך אַ קוק
געבן אַ הער צו די מאַנסבילן, וואָס זענען מיט איר אָן אַ שומר דאָ אין
טיפּן וואַלד.

— אַרבעטן! אַרבעטן... נישט געשטאַנען.
ביי די מאַנסבילן האָבן מיט אומבאַשיידטן אימפעט זיך גע-
שלייכט היין און צוריק די הענט.
נאָר מיט די ערשטע קאַסע שטראַלן פון דער זון האָט דעם
לאַנגן זיקן זיך פּלוצלינג פאַרגלוסט צוצוגיין און אַ קוק געבן, ווי
דאָס ווייבל אַרבעט.

פונדערווייטנס, פון צווישן די ביימערס גראַבע שטאַמען, האָט באַטש-
קאָ געזען, ווי זיק פאַרפירט אַ שמועס, ווי ער נעמט זי פאַר ביידע
הענט און ווי נישט גלויביק די גויקע מיט די צוויי יונגע אויגן, ווי
גרויסע גרינבלעכע ווינטרויבן, בלאַזט דעם גוידער. זי שעמט זיך און
היט פון אים אין אַ פּפּודיקער ווייט איר פּיסק. נאָר שעמעוודיק אַזוי
שלעפט זי זיך אים דאָך נאָך צו די האַלב־טרוקענע גרעזער, וואָס
אונטער די פּריש-צונויפגעלייגטע קלאַפּטער, שפאַרט זיך אַלץ צוריק
און ווערט דאָרט מיט אים פאַרשוונדן. עס געדויערט אַזוי אַ וויילע.
דעם אָנגעשטרענגטן אויער חלומט זיך פון דאָרט אַ געראַנגל
פון צוויי לייבער.

— י'עס, י'עס! — האָט פֿון אונטער די קלאַפּטער זיך ווידער
אַנגערופן זיקס פֿלוידעריק קול.

און נאָכדעם איז געוואָרן שטיף. אַ וואַלד-פּוינל, אַ דערשראָקענער,
א גרוי-שוואַרצער, ווי די טונקלִקייט פֿון תּחילת נאכט, איז נאָר ער-
געץ דאָרט אונטער די קלאַפּטער אַרויס פֿון זיין נעסט און האָט
אהער אַ פּלי געגעבן אזוי נידעריק איבער באַטשקאָס קאָפּ, אַז ער
האָט ביי זיך אויפֿן רוקן דערפֿילט דעם שרעקיקן פּאָך פֿון זיינע
היפשע פּליגלען.

באַטשקאָ האָט זיך אָנגעבלאָזן, ווי ער וואָלט אויף עמעצן גע-
האַט אַ רוגן. ער האָט אָפּגעטראָטן אין אַ זייט, פּאַרדרייט פֿון מאַ-
כאַרקע אַ ציגאַר און זיך אַראָפּגעזעצט ביים רויכערדיקן פּייער מיט
די פּלייצעס צו די ווייטלעכע פּאַר. קלאַפּטער און צו דעם, וואָס אונ-
טער זיי קומט פּאַר.

צוליב עפעס האָט ער אַ נעם געטאָן די האַק, וואָס איז דאָ
נאָענט געלעגן, אַ פּרוביר געגעבן איר שאַרף, נאָר באַלד אַוועקגע-
וואָרפֿן, זיך פּאַרקליבן אין אַ דרייעקעדיקן שמאַטעדיקן בייִדל, וואָס
האָט זיך דאָ נישט ווייט געברודיקט, זיך אומגעקערט פֿון דאָרט מיט
אַ פּאַטאַגראַפֿיש בייִדל פֿון אַ שיקסל און זיך אַוועקגעזעצט ביי דער
זייט פֿון פּייער אויף אַט דעם שיקסל קוקן.

דאָס שיקסל אויפֿן בייִדל. וואָס באַטשקאָ האָט לאַנג געהאַלטן
און באַטראַכט, האָט אויסגעזען צו זיין אַ זעלטנס:

אַ וווקסיקס, מיט אַ פּאַרריסן נעזל און מיט גרויע פּריילעכע אײַ-
געלעך, וואָס זענען תּמיד גרייט שעלמיש אַ ווונק צו געבן.

דאָס אויבערשטע לײַפל איז ביי דעם געווען אַ פּוילבלעכס, אַ
פּאַרקאַשערטס, אזוי אַז טונקלע לײַדנשאַפּטלעכע ציינדלעך האָבן
פֿון אונטער דעם אַרויסגעקוקט פּריילעך מיט אַ בייסיק צאַפּלענדיקן
באַגער און מיט חשק אונטערצוווינקען:

— שעם זיך נישט, נאַרעלע... נו... גיכער... גיכער.
ביי אַ רעכטן מאַנסבײַל האָט שוין פֿון אַט דעם בליק אַפּיין

געקאנט זיך אונטערברעכן דאָס האַרץ. דערצו נאָך האָט זי געטראָגן
אַ קלינגענדיקן יום-טוב-נאָמען: „פּראָסיאַ“!

— פּראָסיאַ... פּראָסיאַ...

זיצנדיק אויף אַ מאַלפּישן אופן אָנגעבויגן ביים פּייער, האָט
איצט באַטשקאַ בענקענדיק אַריינגעקוקט דאָס פּאַטאַגראַפּישע בילדל
אין פנים אַריין און האָט געדרימלט ערגעץ טיף איז זיך מיט אַלע
זיינע געהירן.

וואָס מער זיינע נאָגנדיקע אויגן האָבן זיך אַריינגעוויגן אין
דעם שיקסלס אַייגעלעך, אינם נעזל און אין די ציינדלעך, אַלץ
שטאַרקער האָט ביי אים געזונגען אונטער דער ברוסט.

מיט יעדער נייער רגע האָט מער באַנק געטאָן דאָס לעבן פון
פאַראַיאַריקער פּרייער צייט. דער נאָז האָט גלייך פאַרשמעקט מיט די
דעמאָלטיקע זנות-זאַטע אָסיען-טעג, מיט געלע בלעטער, וואָס שיטן
זיך פון די ביימער, ווי פון צעפּוילטע קישנס פּוך, און דער זכּרון
האָט גלייך אַהין פאַרטראָגט... ווען איז דאָס געווען? פאַראַיאַרן,
פאַראַיאַרן.

אויף גרינדלעכע וואַלקנדיקע פעלדער מיט אַ ברייטן, נישט-ברוי-
קירטן שליאַך, צווישן הויכע גראַבנס איז געגאַנגען אַ פּאַלק, גע-
שפּרייט מורא איבער דער גאַנצער געגנט — ביי „האַרען“ דעם
לאַנגן גרענעץ-טייך

ער האָט אוועקגעלייגט ביי זיך די אָפּיצירן, אָט דער פּאַלק,
און האָט געזאָגט, אַז ער דאַרף מער קיין עלטסטע נישט האָבן.
ער האָט אַליין אויסגעקליבן פון זיך איינעם אַ געוועזענעם די-
זערטיר, אַ דרייבענדליקן וווּוואַדנעם קאַמאַנדיר, וואָס פאַרמאַגט זיין
אייגנס אַ פּערד. דאָס איז וויליאַדמיר באַטשקאַ אַליין.

— באַטשקאַ! — האָט מען צו אים פון אַלע זייטן געשריגן —
וואָס שטייטו? האַסט דיין אייגנס אַ פּערד, טאָ פאַר אַרויס פון פּאַלק
אַפּרייער! זיי אַ קאַמאַנדיר!

און פון דעמאָלסט אָן רייט ער תמיד פאמעלעך פאַרויס דעם
פּאַלק אויף זיין בולאַנעם פּערד. ער קוקט זיך נישט אום צוריק צום

טויזנטקעפיקן פאלק. ער הייבט נאָר אויף פאַר אַ צייכן די האַנט, און דער גאַנצער פאלק לאָזט מיטאַמאַל אַרויס אַ פריילעכן „וועמען הער איך“—געזאָנג — אַ פרייען, אַ ברייטן, ווי די וועלקענדע פּעלדער אַרום, ווי דאָס לעבן, וואָס האָט שוין נישט אויף זיך גאַנצע זיבן חדשים נישט קיין צאָר, נישט קיין פריין.

— אר-ליאַ, אר-ליאַ,

— אר-ליאַ=ליאַ! —

זינגט דער גאַנצער פאלק, און באַלעבטע און טעמפע פנימער גיסן זיך אָן מיט רויען כּוח און בליצן מיט התפעלות אין דער אַרויסגערוקטער קאָזאַקן-פּיאַה, מיט בוהאַי-קראַפט אין באַפרייטן רירעוודיקן אַקסעס.

אַקעגנפּאַרנדיקע פּויערים האָבן אויסגעלאָאַצטע אויגן, בעת זיי טרעטן אָט דעם פאלק דעם וועג אָפּ, און יידן אויף די וואַגנס טו-ליען זיך איינער צום צנדערן, קוקן מיט גרויל אויף די סאָלדאַטנס לאַכנדיקע צייגן, שרעקן זיך פארן אָפּגעבעם וואַרט „זשיד“ און זענען זיך עפעס ווי טועה, קענען עפעס אַלץ נישט פאַרשטיין... איז גוט אזוי און פריילעך.

פריצים צעלויפן זיך, אומעטום, ווהין דער פאלק קומט, טרעפט ער פּוּסטע, פאַרהאַקטע הויפּן און צופרידענע פּויערים, וואָס קראַצן זיך קלוגעטשקערהייט אין דער פּיאַה.

— „נימאַ פּאַניו“ — זאָגן זיי צו די סאָלדאַטן. — „פּאַוטיאַ קאַלי!“

און סאָלדאַטן לאַכן.

דער פאלק זאָגט אומעטום אויפן וועג, אז ער שלאָגט זיך דורך צאהיים — ער וויל זיך מער נישט שלאָגן אויף די פּראַנטן. נאָר אין זויל — דער שטאָט אין דרום — פאַרהאַלט ער זיך דאָ ביי אַ חודש צייט.

דאָרט אינם גרויסן, ווייסן הויז אויף דער הויפט-גאַס וווינט פּראַטיאַ.

זי איז אַלט סך-הכל ניינצן יאָר, נאָר זי האָט שוין באַוויזן עפעס אויפצוטאָן, זי דינט דאָרט אינם ווייסן הויז — זי זויגט אַ קינד ביי אַ יידן.

אַלע אַוונט זיצט דאָרט באַטשקאַ איז יידישן גאַרטן אויף דער

געשלאָסענער בלינדער וועראַנדע. ער איז אָנגעטון אין אַ ענגן אָפּי-
 צירישן שינעל, און זיינע נייע שוואַרצע שכיול טרעטן דאָרט אַריין
 אין געלע אָפּגעפּאַלענע בלעטער, ווי אין עפעס נבילהדיקס און וויכס.
 אַז פּראָסיאַ קומט צו אים אַרויס, זעצט ער זי אין שטאַק פּינ-
 סטער צו זיך אויף די קניען און שמעקט איר צום מיילכע. זי הוכקעט
 אים אומישנע גלייך אין נאָז, הוכקעט, הוכקעט מיט אַ ריח פֿון מיאָטנע
 צוקערקעס אויסגעמישט מיט אַ גערוך פֿון זנותזיקער אָסיען-נאָכט.
 נאָר אַמאָל גייט איר אויך פֿון מויל אַ שטאַרקער ריח פֿון ציבעלע-
 דאָס האָט זי זיך בכיוון אָנגעפּאַקט מיט האַרבע מאַכליע אויף צו-
 להכעיס איר יידישער באַלעבאַסטע, וואָס שטאַפט זי מיט מילך און
 מיט אייער, כדי דער יידישער ממזר זאָל איר פעט ווערן.

— און ווי איז איר פּראָסיעס, אייגן נפֿלע אַהינגעקומען ?
 — געבליבן אונטערגעוואָרפֿן ערגעץ ביי אַ פּריצל לעבן בית-
 הכסא און זי ווייסט אפילו נישט, צי עס לעבט דאָרט נאָך, צי ניין.
 פּראָסיאַ וויל אויף צו-להכעיס, אַז דעם יידישן ממזר, וואָס זי וויגט,
 זאָל איצט קאָלירע ווערן דער מאָגן. זי עסט אומישנע האַרבע זאכן —
 זאָל עס „געגנען“ צו אַלרי רוחות, ווייל ווי אויף צעפיקעניש באַקומט
 זי עס פֿון טאג צו טאָג אַלץ מער ליב, אָט דעם פּרעמדן ממזר.
 נישט אזוי ? די באַלעבאַטים אירע זענען דאָך „זשידעס“.

— מען דאַרף זיי אויסקוילען דאָ אין שטאַט, אָט די זשידעס.
 נישט אמת ? אַ ? באַטשקאָ, וואָס זאָגסטו גאָרנישט ?
 און זי פּאַטשט אים איבער דער פּריש אָפּגעגאָלטער פייכטלע-
 כער מאָרדע און שלעפט אים ביי אַ וואַנצע, ער זאָל זאָגן.

באַטשקאָ זשמורעט די אויגן, אָטעמט צו זיך אין דער נאָז און
 דרייט גרינג מיטן פּנים, כדי די וואַנצע צו באַפּרייען. ער דריקט זי
 צווישן די קניען, בעת זי זיצט ביי אים אין שוים, און פילט, ווי
 אירע פיס אונטערן לייכטן קליידל זענען גלאַט און דראַטיק.

דעם אמת זאָגנדיק, איז אים איצט אַ קליינער חילוק, צי מען
 וועט זיי אַלעמען אויסקוילען. צי נישט, אָט די זשידעס — ער האָט
 ליב פּראָסיען. אַז ער נעמט זי אָן פאַרן פּולן בוזים, ווערט אים אַ
 שאָד, וואָס עמעצער וויגט זיי, אָט די פּולע האַרטלעכע בריסטלעך.
 ער וויל זיי אַ ביס טאָן.

— דער עיקר — זאגט ער. — וואָס קוילען דאַרף מען... אַלע
האַבן זיך אָנגעזויגן...
און ביידן ווערט דערפון געלענדעהדיק און פריילעך.
— וועט מען קוילען?
באַטשקאָ שמיכלעט אין נאָז אַריין:
— נאָך אַ מין!..

געטונקלט האָט זיך דעמאָלט די שטאָט ווייט אונטער נידעריק
פאַרכמורעטע אַסיען=הימלען.

טיטשקעס הינט האָבן גאַנצע טעג באַשמעקט די צויגן, און סאָל-
דאָטן, וואָס קנאַקן יאָדערן, האָבן געקוקט מיט ווילדע אויגן, ווי זיי
פאַרלען זיך, אָט די הינט.

קייל און בלאַטיק איז געווען אויף די וועגן, און נאָך יעדער
שנאָץ האָט אַ פאַרוויטלטע סאָלדאַטן-נאָז געוואָלט אָנשמעקן זנותדיק
ווייב אין דער לופט.

באַטשקאָן איז אויסגעפאלן דער בעסטער חלק — ער האָט גע-
האַט פראַסיען.

אין אַ נאַכט פון שבת אויף זונטיק, ווען מיט פראַסיען אויפן
שויס איז ער געווען אויף דער געשלאָסענער יידישער ווערלאַנדע, זע-
נען סאָלדאַטן אָנגעפאלן אויף אַ נגידיש הויז אין צווייטן עק שטאָט
לעבן דער שול, וווּ מען זאָגט סליחות.

פון דער שול איז מען זיך פונאַנדערגעלאָפן משפחותווייז, זיך
פאַרשפאַרט אין דער היים אויף אַלע טירן, איבערגעוואָרט אין גרויס
שרעק אַ גאַנצע נאַכט און נאָך דעם זיך געהאַלטן אין איין דער-
פרעגן:

— מען האָט געכאַפט, אַ?

— קיינעם נישט געכאַפט?

בין דער אַרטיקער אַפטייקער — אַ ייד, וואָס האָט פיינט יידן—
האט אָפגעשטעלט איין יידן אין גאַס און האָט ביי אים געפרעגט
משומדיק אויף שטייטו געלעכטער:

— זאגט, איך בעט אייך: ס'איז דאָ ווער עס זאָל כאַפּן, אָ?
ס'איז דאָ?

עס איז געשען אין אַ בלאַטיק-וויסטן זונטיקדיקן פרימאָרגן.
דאָס וואַסער אונטער די בריקן האָט דאָן געקוקט קאָלט און שוואַרצ-
לעך, ווי דער ברודיקער טייל פון ווינטער, וואָס רוקט זיך איר אַנט-
קעגן, און ליידיקגייט פון האָבן אַרומגעשנאָרעט אין מאַרק סאָלדאָטן—
פּוסט-און-פּאַסט, ווי יום-טובֿדיקע היצעס, מיט שאַרפעלעך אויף די
העלזער, מיט פרעמדע אויפגערויטלעטע פּנימער, מיט אויגן, וואָס קוקן
עפעס אויס חיהדיק, תּאוהדיק און טעמפּ.
אין עק שטאַט, ביי די פּאַרבלאַטיקע בריקן, איז מען געשטאַ-
נען ארום זינדיקע בעטלערס, וואָס פּינטלען מיט בלינדע אויגן; גע-
הערט, ווי זיי פרעפלען תּשובּהדיק און שפּיך-צו; געקוקט, ווי אַ
בלינדנס ציטערדיקע האַנט פּאַרהאַקט זיין גלחיש קול מיט גרילץ פֿון
פּאַנפּענדיקער באַנדורע.
בלינדע פּינטלדיקע ווייסלעכער האָבן, ווי תּמיד, געשראַקן מיט
מערידעוודיקן יום-הדין, מיט עולם-הבאדיקן צער-און-צאַרן, מיט בלוט,
וואָס וועט פּאַרשווענקען אַ זינדיק-ווערעמדיקע וועלט.
נאָר דער סאָלדאַטישער אויער האָט שוין איצט געהערט אין
אַט דעם פרעפלען עפעס ממשותדיקס און נאָענטס, ווי אין ביינאָכ-
טיקן בילדן פון יאָמערנדיקע הינט. — אויף סאָלדאַטישע פּלייצעס איז
דעמאָלט געהאַנגען אַ פּריי-אַנגעלאָדענע ביקס, און פון מאַרק האָט
זיך פּלוצים דערהערט אַ שיסעריי. אַ געיעג און אַ געלויף צוריק—
מען איז באַפּאַלן דאָרט און געראַבעוועט די ערשטע קלייט.
— ס'האַט זיך אָנגעהויבן!... אָנגעהויבן... — האָט מען גע-
שריגן אין לויפּנדיקער שרעק.
— און פּאַרוואָס? פּאַרוואָס?... אין טאַבאַטשנע פּאַבריקע האָט
מען נישט געוואָלט לאָזן פאַר סאָלדאַטן ביליק טאַבאַק.
די באַלעבאַסטע פון גרויסן ווייסן הויז האָט זיך דעמאָלט אינ-
דרויסן געהאַלטן אין איין רייסן מיט כּראַסיען, זי זאָל אריין אין
שטוב צום קינד

— דו שטייט נאקעט אין דרויסן; דו וועסט זיך פארקילן.
פראַסיאַ — ס'וועט קראַנק ווערן דאָס קינד...
נאָר פראַסיאַ האָט נישט געפילט, ווי יענע רייסט זי פארן
קאָפּטל, און זי אָפּגעשטויסן ריזיחהדיק און ווילד. זי האָט געוואָלט
שטיין אין דרויסן מיט די צונויפגעלייגטע הענט אויף דער פרוסט,
זיך הויקערן און ציטערן פון קעלט, און קוקן, קוקן, ווי מען טראַגט
דאָרט פון דער קלייט — מע הערט נישט אויף צו טראַגן.
— זינדיקט, זינדיקט, טייערינקע — האָט זי שטיל געדאוונט.
מיט קלאַפּנדיקע ציין — סיי-ווי-סיי...

זי האָט פּונוויינט געזוכט דאָרט באַטשקאָן מיט די אויגן און
אים נישט געפונען. נאָר אויך פון דער שטאַט האָט מען אים דעמאָלט
געהאַלטן אין איין זוכן, אָט דעם באַטשקאָן. מען האָט באַשלאָסן אים
פאַרלייגן געלט.

— זאָל ער צוועק פונדזענען מיט זיין פּאַלק ערגעץ אַנדערש...
די שטאַט האָט שוין גענוג געליטן.
נאָר אז מען האָט מיט אים פארפירט אַ שמועס, האָט זיך אַרויס-
געוויזן, אַז דער פּאַלק וויל גאָר סיי-ווי-סיי אוועקגיין — ער וויל
אַהיים. שלעכט איז נאָר, וואָס מען האַלט זיי דאָ — אויף דער באַן-
סטאַנציע גיט מען נישט קיין וואַגאַנעס. מען זאָגט זיי:
— ס'איז נישטאָ.

— איז אזוי גאָר...?

— אָט אזוי-זשע רעדט!

דער אַפּטייקער — דער ייד, וואָס איז געווען גאַרנישט קיין
בעל-רחמים, האָט טאַקע דעמאָלט סוף-בל-סוף דערווייזן, אַז גאָר אַן
אַנדער דין איז, אויב צו אים קומען יידן זיך בעטן — טובות קאָן
מען טאָן אפילו ווערים. נאָר זאָלן ווערים וויסן, ווער ער איז.
דאָס געלט, וואָס די שטאַט האָט געקלערט באַטשקאָן געבן,
האָבן דורך אים גאָר צוגענומען צוויי באַאַמטע פון נאַענטן וואַקואַל —
די סאַמע עלטסטע, און פראַכט-וואַגאַנעס פארן פּאַלק זענען מיטצמאַל
געוואָרן. אלע דינער פון וואַקואַל האָבן פּלוצלינג גענומען צוויי-דעם
פּאַלק, האַקן אים מיט גרויס געטריישאפט אין האַלד-און-נאַקן.
— אַרײַנט! אַרײַנט!

— פארכאפט, פארכאפט די וואגאָנעס.
 — גיך, וואָס גיך הייסט.
 — אז נישט בלייבט מען ווידער אַ האַלב יאָר כסדר; מען וועט
 גיין איינציקווייז צופוס...
 אין איילעניש האָבן זיך געפאָקעוועט די וואגאָנעס; מען האָט
 זיך אַהין געקוליעט, געקוליעט — געפּעק איבער מענטשן, מענטשן
 איבער געפּעק, געהאַט נאַסע פאַרעוויצטע פאַטלעס, קורצע אָטעמס.
 ביידע גרויסע גלעקער — קיין רגע נישט געשוויגן. מען האָט גע-
 קלונגען אומישנע, פּרי צו פארגרעסערן דעם איילנדיקן געפילדער און
 פאַרטראַגלען אַלע קולות פון אַרויס און אריין און פון „וויגעזונט“.
 — בלייב געזונט, פּראָטיץ!... אַ? פּראָטיץ.
 באַטשאַק — דער סאַמע נאַסטער — אזו צום לעצטן מאָל
 דאָרט געשטאַנען אקעגן פּראָטיען, געווען אויסגעפּוצט אין אַלפּריליי
 געווערן און קיין צייט נישט געהאַט זיך איינצוקוקן אין אירע פאַר-
 טערטע אויגן — אזוי גיך איז מיט זיי דער לאַנגער פּראָטיץ-צוג
 פאַרשווינדן.

די לאַקאָמאָטיוון — צוויי: איינער פון פאַרנס, דער אַנדערער
 פון הינטן — האָבן שטאַרק גערויכענט; די ערשטע סטאַנציעס, אַ
 וואָרסט גיינדיק, אָפּגעלאָפּן אָן אָטעם, זיך נישט אָפּגעשטעלט. נאָר
 פאַרנאָכט אויף איינעם אַ גרויסן וואָקאַל אַוועקגעאיילט פּלומערשט טריי-
 קען, אָנלאָדן זיך מיט קיילן, און זיך מער נישט אומגעקערט. פאַר-
 שווינדן, ווי נישט געווען.
 האָט מען אזוי אָפּגעוואָרט אַ גאַנצע קילע נאַכט, געבראָכן ברע-
 טער צוליב די צעלייגטע פייערס לעבן די וואגאָנעס, זיך געוואָרעמט
 ווי די מאַלפּעס און אַלץ גערעדט וועגן די צוויי פאַרשוונדענע לאַ-
 קאָמאָטיוון.
 — אָט-אָ רוחות! שוואַרצע אַזעלכע, פאַרקוילטע, און שוויגנדי-
 קע, ווי שמומע. רעד צו דעם — ס'ענטפערט נישט. פאַרקעט, פאַר-
 קעט, הייצט און דרייט, און אַלץ אָן לשון, ווי ס'זעט דיך נישט. אָט-
 אַ רוחות! איז אָט פאַרוואָס דאָס האָט געשוויגן!?

— אך, ווען מען פאקט זיי ביידן איצט.

און אין זוויל האט מען מיטצמאל פארגעסן. גלייך מען איז שוין שוין דאָרט מער ווי אַ יאָר נישט געווען.

גאנץ פרי איז מען אוועק מיט די אָנגעלאָדענע ביקסן אויפן וואַקזאַל פּאָדערן נייע לאַקאַמאַטיוון. אוועק איז מען אַהין מיט אבזירות. דיקן זיכער. נאָר אומגעריכט געטראָפן דעם גרויסן וואַקזאַל פאַרוואַל-גערט מיט ברואים. פאַרכאַרקעט און ברודיק-טונקל, ווי אַ קאַזאַרמע. קיינענדיקע און שנאָרכנדיקע פּנימער אויף די דילן האָבן זיך געטו-ליעט, ווי ברודיק-קראַנקע אין אַ שפּיטאַל, געקויטיקט און געשנאָרכעט מיט גרויסער גלייכגילטיקייט צו אַלץ, וואָס אויף דער וועלט קומט פאַר. און אין זייטיקן ברודיקן צימער האָבן די עלטסטע וואַקזאַל-לייט אויך אזוי גלייכגילטיק געקוקט אויף זיי, די אַריינגעקומענע, וואָס שטעלן אויף זיי אָן די ביקסן, — געפּינטלט מיט די אויגן, קנאַפּ געהערט, וואָס מען רעדט צו זיי, און פון גרויסן אַלץ איינס נישט אָפּגעענטפערט, מיט קיין וואָרט, גלייך זיי זענען שוין טויזנט באַל געשאַסן גע-וואָרן, און דאָס איבעריקע מאַל געשאַסן ווערן וועט אין זיי גאַרנישט אומבייטן — סיי-ווי-סיי לעבן זיי שוין נאָכן טויט.

דעמאָלט האָבן פאַרשידענע סאָלאַטן זיך גענומען אָנהענגען אָן פאַרשידענע צוגן, וואָס רוקן זיך אַדורך פאַרביי דעם גרויסן וואַקזאַל. מען האָט זיך נאָר דערפּרעגט:

— און קיין נאַטשאַלסטוואָ איז שוין נישטאַ, אַ ? — אין ער-

גען נישטאַ ?

דער פּאָלק האָט אָנגעהויבן אויסרינען, צעקריכן און נישט ווערן. באַטשאַק און זיך האָבן גענומען אַרומשנאָרען. צווישן די פּילע עשאַלאַנעס, וואָס שטייען דורכאויט אויף די רעזערוו-ליינען; אַרייני-גערוקט אומעטום די נאָז און אומעטום נאָכגעפּרעגט:

— ווהיין פאַרט מען, אַ ? הברים ?..

— אַהיים.

— און ווי לאַנג שטייט מען דאָ ?

— פינף טעג.

— מיר אַ וואָך שוין.

— און מיר צוויי.

— און נאטשאַלסטוואָ, א ? נישטאָ ? אין ערגעץ נישטאָ ?

לעבן איינעם, גאָר אַן עקסטן עשאַלאָן, — אַ שרעקלעך לאַנג
און אַ זייטיקן, ווי אַ פאַרגעסענער — האָט זיך געדרייט אַ לאַקאָ-
מאַטיוו, אַ גרויסער, אַ גרינלעכער, כמעט אַ נייער. גלייך ער לערנט
זיך נאָך צום ערשטן מאל גיין, נאָר אַז ער וועט זיך איינשפּאַנען
וועט ער אַוועק. קיין אויג וועט אים נישט כאַפּן.

— אַ וויהיין פאַרט מען ? — האָבן דאָרטן באַטשאַק און זיך
אַ פּרעג געטאָן.

קיינער האָט נישט געענטפּערט.

— מען פאַרט נישט — האָט זיך אַרויסגעכאַפט איינער, נאָך
נאָר אַ יונגער, וואָס לאַטעט דעם שינעל.

נאָר די איבעריקע האָבן דאָרט אין וואַגאָן אַ קוק געטון אויף
אים בייז, גלייך ווי זיי ווילן זען, צי ער וועט נאָכאַמאל פּלאַצען,
צי נײַן.

— אָט די פּאַרן ערגעץ, א ? באַטשאַק ?

— קלאָר.

און ביידע האָבן ביינייס גענומען זיך דאָ אַרומדרייען, זיך
שאַרן אַרום דעם עשאַלאָן.

פאַרנאַכטלעך האָבן זיי דאָרט אין עקסטן וואַגאָן באַמערקט איי-
נעם אַ שוואַרצלעכן אין אַ סטודענטישן מאַנטל. ער זיצט אויפן מיס-
טיקן דיל צווישן אַסך שלאַפּנדיקע. דער דאַשעק פון דעם סטודענ-
טישן היטל איז אים געווען פאַרוקט צו איינעם פון זיינע נישט-גע-
ווינלעך גרויסע צעקנייטשטע אויערן, און אַליין האָט ער אויף גיך
געגעסן, געזופּט מיט אַ הילצערנעם לעפּל פון גרויסן שוואַרצן טאַפּ.
וואָס שטייט ביי אים צווישן די פיס, זיינע געשווינדע אויגן האָבן
נעפּלוידערט מיט די בליקן, אפילו דאָן, ווען זיין מויל האָט אין איי-
לעניש געקייט.

— וואָס דרייט מען זיך דאָרט אַרום ? — האָט ער סוף-פּל-סוף

ביי באַטשאַק און זיך געפּרעגט.

— מ'וויל אויך פאָרן — האָבן נישט זיכער זיך אָפּגערויפּט יענע.
 — ווהין?
 — ווהין איר פאָרט.
 — ווהין מיר?
 דער שוואַרצעכער אינם סטודענטישן מאַנטל האָט מיטאמאָל
 אויפגעהערט קייען. ער איז אַראָפּגעשפרונגען פון וואַגאָן, זיי אַ קוק
 געגעבן שאַרף אין די אויגן.
 — קיעוו ברענט — האָט ער געזאָגט.
 — וואָס הייסט?
 — אזוי, פון אַלע דריי זייטן ברענט ער.
 — שוין לאַנג?
 — דעם פינפטן טאָג.
 — ס'אי דען, א?
 — מען וויל דאָרטן צרויפזעצן דעם אַלטן צאר.
 — איז וואָס דאָרף מען טאָן?
 — פלע... צו הילף גיין אונזעריקע — די „גרויסע“...
 — און מיר זענען דאָך אויך „גרויסע“...
 — איז וואָס-זשע שטייט איר?
 — נו, וואָס זאָלן מיר טאָן?
 — איז אַריינעט אַהער צו מיר אין וואַגאָן. אויף גיך, אויף
 גיך. אַט גייט צו דער לאַקאָמאָטיוו.
 איז אַט:

אין דער פינצטער האָבן זיך זיי דאָרט אין וואַגאָן אָנגעטראָפּן
 מיט אַנדריקון — דעם דרייער און צעטראָגענעם פלוידערזאק, וואָס
 האָט אַ ברוידיק, אַ שטעכיק פנים מיט אַן אַ שיעור כיטרע, טיפע
 קנייטשעלעך אויף די באַקן, און מען קאָן נישט וויסן, צי איז ער
 יונג, צי ער איז אַלט. ביינאַכט, ווען דער צוג האָט שוין שטאַרק
 געטרייסלט און אַלע אַרום זענען געשלאָפּן, האָט ער זיי געוונקען
 אויפן שוואַרצעכען אינם סטודענטישן מאַנטל און זיי בסוד דערציילט.
 אז דאָס איז פעטרון — אַן אַגיטאַטאָר. ער פירט אַלעמען אויף
 קיעוו. ער האָט שוין אַסך עשאַראָנען אוועקגעשיקט, און איצט פאָרט
 ער אַליין מיטן לעצטן. אים גלויבט מען. ער זאָגט דעם ריינעם אמת.

פון דעמאָלט אָן האָט באַטשאַק מער פּראָסיען נישט געזעען.
פעטרווין האָט אים נישט אויפגעהערט צו שווערן, אז אָט, ווי ער זעט
אים, פעטרווונען, לעבן:

— פון דיר, באַטשאַק, קען אַרויס אַ מוזיק. הערסט, וואָס מען
רעדט צו דיר? אַ מוזיק. קענסט לייענען און שרייבן?
— איך קען.

— איז אָט, מער דארף מען נישט.

נאָר באַטשאַק האָט געוואָלט, אז פון אונטן זאָל שטיין פּראָסיע
און זאָל הערן. זי האָט צוגעזאָגט וואַרטן און בענקן. אויב ער וועט
אַזוי גיך זיך נישט אומקערן, וועט זי גיין צו אים, ווו ער זאָל
נישט זיין. זי וועט אים אויפזוכן, געפינען. ער האָט געוואָלט צו-
ריק צו איר, און איז געגאַנגען מיט פעטרווונען אויף קיעוו, און איז
נאָכדעם מיט פעטרווונען פון קיעוו אַנטלאָפן. אים האָט די גאַנצע
צייט געצויגן צו איר אויף דרום, און אַליין איז ער אינאיינעם מיט
זיין געגאַנגען אַלץ ווייטער און ווייטער אויף צפון, זיך אויסבאַ-
האַלטן דאָ אין שטילן זומפיקן געדיכטעניש פון ווייטע אומבאַקאַנט-
טע וועלדער. נאָר פּראָסיע...

— אַ פּראָסיע?

צי האָט זי נאָך אַלץ געצויגן דעם פרעמדן יידישן ממזר? צי האָט
זיך שוין נישט אומגעקערט אַהין צוריק איר פּריצל... צי אפשר האָט
זי אים שוין געזוכט אין קיעוו און איצט שפּאַנט זי ווייטער אויף
צפון, אָט די פּראָסיע? מעגלעך, אז זי גייט איצט און גייט. זי איז שוין
נאָענט.

פּאַטשאַק איז אַדע פאַרנאַכט אויפן וואַלפּישן אופן געזעסן ביי
פייער, אָנגעבוירן איבער איר קליינעם פּאַטאַגראַפישן בילדל, גע-
דרימלט מיט אַלע געהירן. נאָר וואָס לענגער זיין גידעריקער בליק
האַט זיך איינגעצויגן אינם שיקסלס אייגעלעך, אינם נעזל און אין
די ציינדלעך, אַלץ שטאַרקער האָט ביי אים געצויגן אונטער דער
ברוסט, און דער שאַרפער אָנגעשטרענגטער געהער האָט זיך געצויגן
צו יעדען מינדטשן שאַרף, וואָס קען אין דער ווייטער פאַרנאַכטיקער
וואַלד-שטילקייט אָנגענומען ווערן פאַר פרעמדע, אומבאַקאַנטע טריט.
ביו איינמאָל אין אַ פאַרנאַכט האָבן ווירקלעך פרעמדע אומבאַקאַנטע

טריט אהער אין דער זומפיקער דיליאנקע זיך דערהערט, נאָר שווע-
רע אַזעלכע און נישט זיכערע, גלייך די טרוקענע צווייגן פאַר-
טראַכטן זיך דאָרט אַלע וויילע און קווענקלען: זאָלן זיי זיך ווייטער
ברעכן אונטער אַט די טריט, צי ניין...

עס איז דעמאָלט ווידער געווען אַ שטילער זומערדיקער פאַר-
נאַכט — אַ לעצטער שוין, גאָר אַ לעצטער, ווי ביי אַן אַלטן טאַטן
אַ געראַטענער מעזניק.

אַנגעלייגט, ווי פאַר זיך אליין, האָט זיך דאָן אין גאָרן וואָרד
מאָדנע שטיף געוויקלט אַ געשאַנק - אַ פאַרשפּעטיקטער וואַרעמלע-
כער שווייגן האָט זיך געדעמפט, ווי מיט אומזיכטפאַרן שמעקנדיקן רויך.
און ווידער האָט דאָן הויך, איבער פאַטלאַטע ביימער-קעפּ, נאָך
הער געברענט דער טאָג, און כּוון אונטן, אויף זומפיק-קילן באַדן, האָט
שוין פעסט געצויגן מיט קילן קערער. באַטשאַ און זיך זענען אַלץ
געזעסן ביים פייער, ווי אַן אַטעם, געהאַט אויסגעצויגענע פּנימער און
געהאַרכט, געהאַרכט, ווי שווערע טריט ברעכן אַ צווייג ערגעץ אַט דאָ,
אין דער אַרומיקער שטילקייט, צעברעכן גנביש, קווענקלענדיק און
בלייבן שטיף, וואַרטן אויס און דערנענטערן זיך דאָ, קומען צו. צווישן
די ווייטע גראַבע שטאַמען טוט דאָרט סוף-פּל-סוף אַ שווינדל עפעס
א שוואַרצס, אַ מיטל־וויקסיקס, אַ געפּאַקטס; עס פאַרשווינדט אויף אַ
רגע און באַווייזט זיך ווידער, שוין גענטער — אַ פּריצל איז דאָס,
אַ ווילד-פּרעמדס. די נייע לאַקירטע שטיוול כאַפּן ביי דעם אַ קאַסע-
שטראַץ פון דער זון, טוען א שוואַרץ-שפיגלדיקן גלאַנץ און לעשן זיך,
צוריק אויס. עס קוקט זיך איין פון ווייטנס דאָס פּריצל. עס דערנענ-
טערט זיך און קומט צו מיט אַ קלוגעטשקן פנים פול מיט קניישטן, אַזוי
אז מען קען נישט וויסן, צי ס'איז יונג, צי ס'איז אַלט אַט דאָס
פנים, און עפעס שטאַרק קענטלעכס איז אין דעם פאַראַן — ס'איז
אַנדריקס פנים.

— אַנדריק? ... אַ? אַנדריק?

דאָס פּריצל האָט פאַרמאַכט איין אייגל און מיטן צווייטן האָט
עס געגעבן אַ ווינק. געוויסן האָט עס:

— שא... ס'איז איך.
 — פונוואָנעט איז? א? אנדריק?
 — פון ווייט, אזש פון אונטער כאַרקאָוו.
 — און ווער האָט געשיקט?
 — פעטרוו. ער אַליין. — מיך אויסגעפויצט. אָט ווי איר זעט...
 געהייסן אייך אויפזוכן — נישט קימען אַליין. און געלט געגעבן
 אויפן וועג. מיך אויסגעפויצט, א?
 אנדריק האָט געקוואַלן מיט די ציין. דער נייער שוואַרצער
 אַנצוג איז אויף אים געזעסן לעפיש און שטארק גראָם. דער רויטער
 שניפס איז אים געווען פאררוקט אָן אַ זייט, און אויפן האַלז האָט
 ער געטראָגן עפעס אַ מאַדנעם פאפירענעם קראַגן, אַ שטאַרק ווייסן,
 אזוי אַז לעבן אים האָט זיין גראַבער צעהאַקטער האַלז מיטן גע-
 קנייטשטן פנים אויסגעזעסן שטארק ברין, ווי מיט סמאַלע אָפגעשמירט.
 — שוין אָנגעטון? — האָט ער געקוואַלן, — א? דאָס האָט
 אַלץ ער, פעטרוו... געהייסן אויפזוכן — אייך און נאָך פיל אַנדערע
 רע... אַליין צוריק נישט קימען... אָט!
 — וואָס איז דען, א? אנדריק.

— אזוי.
 אנדריק האָט זיך אַרומגעקוקט, זיך צוגעבויגן:
 — ס'איז דאָ אַ רעוואַקאָם, — האָט ער פלוידערדיק געסודעט, —
 אַ באַהאַלטענער.

— ווו?
 — אַלץ דאָרט, אונטער כאַרקאָוו.
 — נו?
 — דאָרף מען גיין אהין. פעטרוו האָט געזאָגט: „מען דאָרף
 אייך האַבן.“
 באַטשאַ איז אזוי אַ וויילע געשטאַנען אקעגן אנדריק און האָט
 צוגעפניפט. — ער האָט באַטראַכט אויף אים די בגדים, איבערהויפט —
 די שטיוויל מיט די נייע גלאַנציק-לאַקירענע כאַליאַווקעס.
 ער האָט אַ גלעט געטאָן אויף רעכטס און לינקס די וואַנסעס.
 אים האָט זיך שטאַרק פארוואַלט אויף דרום צו פראַסיען. גיין וועט
 ער איצט געוויס מיט אנדריק און מיט זיין אויף צפון צו פעטרוו-

נעו — נאָר אַט אַ שטייגער: ווען ער פּוצט זיך אויס אין אַזעלכע
בגדים, ווי אַנדריק, און שטעלט זיך אין זיי אַריין קיין זויל — צו
פּראָסיען...

— אַנז, — האָט ער געזאָגט, — אַנדריק... אַ שטייגער, לַמשל, אויף אַ מינוטקעלע... וואָרף נאָר אַראָפּ פון זיך.

אין ער האָט דאָ אויפן אָרט גענומען אויף זיך אָנמעסטן אַנ-
דריקס בגדים.

אַנדריק האָט געוואָלט באַלד די קליידער צוריק באַקומען און
האַט געחנפּעט:

— פון דיר, באַטשקאָ, זאָגט פעטרוו, קאָן אַרויס אַ מזיק, הערסט
וואָס פעטרוו זאָגט וועגן דיר? — אַ מזיק, זאָגט ער. איך דאַרף אים
דאָ האַבן. זאָגט ער — איך דאַרף אים דאָ האַבן...

דערנאָך האָט מען זיך איינגעפּאַקט און זיך תּחילת אָונט
אַוועקגעלאָזט.

באַטשקאָ האָט געשפּאַנט אויף פּריער.

ער האָט געבענקט קיין דרום — געגאַנגען איז ער אויף צפון.

III

שמויערעם אויסבאָהאַלטענער און פליסימער

תשרידיק איז געווען פון אויבן, העכער דעם גאָס-רעגן. און פון
אונטן האָט אַ גרויסע הילצערנע באַן-סטאַנציע געשטעקט אין טונקל-
קייט, ווי געדראָלן — איר נאָמען איז געווען אָפגעמעקט, אָפגעריבן.
אַ באַן-סטאַנציע האָט ווי אויף אייביק איר נאָמען פאַרלוירן, פאַרלוירן.
עס גיסט א רעגן.

באַלעגערט, ווי אַ נבילה, האלט דאָרט שעהנווייז אַ לאַנגער
שלעפּ-צוג איין רגע פאַר אָפגיין — ער מיט די אומזיסטיקע הענט
און פיס, וואָס באַהענגען אַלע זיינע דעכער און זיינע טרעפּ, ון מיטן
אַלטינקן לאַקאָמאָטיוו, וואָס שווענקט זיך מיד פון פאָרנט, שמעקט מיט
קרענקלעך-הייסן אָטעם פון איבערגעברענטן בויםל און רויכערט אומ-
גלויביק

— שלעפּן ווייטער, אַ? כ'וועל דערשלעפּן?

אַ מבוסמדיקע בריאה שאַקלט זיך אוב דאָרט, ווי אַ קליפה,
פאַרביי די רעדער, אַ שמייכלענדיקע בריאה, טראַגט אַ קנעפל פון
אַן אינזשינער ביים היטל, האָט אַ רויטע נאָז און טייטלט אַליץ אויפן
לאַקאָמאָטיוו מיטן שטעקן.

— פאַרמאָטערט ביסטו, אַ? גוטער-ברודער... אַ שווערע עלטער-
זאָג דעם אמת: נישט באַדאַרפט גאָר אָנהייבן — מיר האָבן פיינט
מאַשינען.

— מיר, רוסן... עק!

סוף-פל-סוף רירט ער דער צוג פון אָרט.
אין פּוֹל־געפּאַקטן וואָגאַן, ווּוּהין דער, וואָס מיטן אינזשעניער-
קנעפּל, קוועטשט זיך אַרײַן, איז האַלב פינצטער. אין רויכיק=שטיקנ-
דיקן לופט בלאָסן זיך אָן אַ שיעור מוטושטשע פּנימער, גראַגערן ווי
אויף אַ שמײַדיק-דורשטיקן יאָר-יאָריד. און דער, וואָס מיטן קנעפּל,
זיצט דאָרט אין גרויס ענגשאַאַ אויף אַ באַנק, שמײַכלט מיט דער
מבוסמדיק-רויטער נאָז און האַלט לײַדע הענט אויף דער גאַלקע פּון
זײַן שטעקן.

— אַ רוסישער מענטש, — זאָגט ער, — האָט פּײַנט מאַשינען,
כע! רוסישע ערד איז ברייט און ווייך. אַקער זי כאַטש מיט אַט
דעם שטעקן. און אַ מאַשין איז טמא. אלץ פּון אים, פּון אַנטיקריסטוס
קומט זי... כע!

ער ווינקט צו זײַן שכן, אָן אַלטן פּויער. ער הערט נישט אויף
צו רעדן:

— אַ רוסישן מענטשן האָט מען אַ באַן אָנגעהאַנגען, וואָס אַ
אָנגעהאַנגען, אָנגעהאַנגען.
און פּלוצים הייבט ער אָן דעקלאַמירן:

פּריאַמאַ דאָראַזשענקאַ: נאַסיפּי אוזקיע,
סטאַבליקי, רעלסי, מאַסטי.
אַ פּאַ באַקאַם-טאַ — ווּסיאַ קאַסטאַטשקי רוסיקע...

— אַלץ ביינדעלעך רוסישע... כע!
נאָר קיינער הערט אים נישט. פּזיערישע קלומקעס שטינקען
דורכאויס פּון אונטער געזעסער און פּון אונטער בענק. פּויערים ווערט-
לען זיך פּון איבער ווענטלעך, פּון איבער פּעק אין — אַלץ וועגן דעם
דייש, וואָס האָט שוין אויך עפעס אומרויקס ביי זיך אין דער היים;
וועגן די פּריצים, וואָס צעלויפּן זיך שוין ווידער אין גרויס שרעק:
— זיי לאָזן איבער האַק און פּאַק.
— הפּקּרדיקע הויפּן.

עמעצער רויכערט, רויכערט און שפּײַט אויס:
— איצטיקס מאַל — אָן עק, אויס... כאַפּסט אַ פּריץ, שפּאַלט

אים דאָ אויפן אָרט, ווי די בוטווינקער - זייער גראַף, אז נישט קומט ער נאָכדעם ווידער.

צי מיט וועמען, צי מיטן דייטש.

— אָט, אָט, אָט - אַ גיפטיקס איז עס, אָט דאָס פּאָלק.

— און יידן אויך; יידן זענען מיט זיי.

— ניין, וואָרט. איך קען אַ יידן...

— שאַ דאָרט, שטיל. לאָז אויסרעדן אַ וואָרט.

עס שמייכלט קלוג אַן אַלטער גוי, אַ קרעפטיקער, אַן אַ היטל.

מיט אַ צלמל אויף דער העלער סוויטקע און מיט נידעריקע, קוים

גראַע האָר. ער האַלט אַרויסגערוקט זיין שמייכלדיקן קאָפּ פון צווישן

אַ שפּאַלט איבער אַ באַנק און קרימט נאָך דעם דייטשישן אומפאַר-

שטענדיקן לשון:

— גער-גער-גער, גערגער!

די דייטשן, קלאַגט ער זיך, האַבן אין זיין דאָרף געשמיסן

פאַר געהיצער, וואָס מען האָט געבראַכט פון פריזישן וואָלד, און

פאַר אומזיסטיקע זעקלעך מעל פונם יידנס מיל - געגעבן האָט מען

דאָרט יעדן צו ניינציק און זיך שטאַרק געבייזערט אויפן פרעמדן

לשון:

— גער-גער-גער, גערגער! — מאַכט נאָך דער אַלטער גוי.

און דערביי האַלט ער זיך די גאַנצע צייט קלוגערהייט מיט

ביידע הענט פאַר יענעם אָרט, ווהיין מען האָט דעם גאַנצן דאָרף

אַריינגעציילט די ניינציק.

— „באַבעס“, — זאָגט ער, — אויך נישט געשאַנעוועט. אַ-אַ-

נאָך אַ מין. און נאָר דריי יונגע „באַבעס“ האַבן זיך נישט געוואָלט

לייגן; אַנטלאָפן אַהין... קיין אַרשע — צו די „גרויסע“.

עמעצער האָט איבער:

— נישט נאָר אין אַרשע שטייען זיי די „גרויסע“.

און דער גאַנצער וואַגאָן הייבט אָן צו מאַלן:

— אַ סך נענטער.

— אַ וויאָרטס אַכציק אונטער לאַרקאָוו.

— דער קאָזאַק שפּאַרט זיי פון דרום. זיי וועלן נישט קומען, זאָגסטו?

— זיי וועלן קומען, קומען.

— איך זאג: אונזערע וועלן נישט דערלאזן — אונזער מאכט.

— ווער? — איר? אָט אַ די-אַ?

און אַלע זייטלעך זיך מיט די אויגן אויף אַ פאַרל מיט אויף
רצינישע הערבן ביי די היטלעך, וואָס זיצן אין טונקעלן עק וואָס-
אין שווייגן. ס'איז באַטשקאָ און זיך — ס'איז באַטשקאָס אויפטו גע-
ווען — אָט דאָס, וואָס זיי האָבן אויפן וועג אָנגעטאָן היטלעך מיט
אויף רצינישע הערבן. נאָר לאַנג קוקן קוקט מען נישט אויף זיי, ווייל
אַ יידיש יינגל הייבט דאָרט אָן צו רעדן. ס'דאכט זיך: ער האָט גע-
האַט אַ טעות — ער וויל דאָ אינמיטן וואַגן ארויפקריכן אויף אַ
באנק און האַלטן אַ רעדע. נאָר יענער, וואָס מיטן אינזשיניער-קנעפל
ביים היטל, טוט אים דער ערשטער פון אקעגן אַ שטורך מיטן שטעקן:

— דו, ס'נישט דיין עסק, ביסט אַ „זשיר“

און נאָך:

— האָסט נישט געטראָפן וועמען חנפענען.

און פון אַלע זייטן הייבט מען אים אָן שטויסן. מען גיט אים
קלעפּ. עס פאַלט ביי אים אַראָפּ דאָס היטל. ער וויינט מיט אַ פאַר-
קומט בעטלעריש פנים און קוקט זיך אַרום אין אַלע זייטן. אַרום
דער נאָז נעצט אים עפעס רויטס, נאָר זיין קול הערט מען נישט,
און ס'איז עפעס מאַדנע: מאַדנע, ווי אַזוי די קלעפּ, וואָס ס'האָבן דאָ
אַט-אַט געוואַלט כאַפן זיי — באַטשקאָ און זיך, זענען אַריבער צו
אים, צו אָט דעם בחורל. באַטשקאָ גלעט אויף רעכטס און אויף לינקס
די וואַנסעס. ס'ציטערט ביי אים אַ וויע. נאָר זיך זיצט דערביי און
האַלט אים אָפּ.

— זיך איין, באַטשקאָ, הער, וואָס איך רעד צו דיר. זיך איין,

זאָג איך.

זיי בלייבן אַזוי זיצן איינער אַקעגן אַנדערן אויף די קלומקעס,
רויכערן מאַכאַרקע און שפייטן. מיט יעדן שטאַרקן צי ווערט באַטש-
קאָס פנים באַלויכטן אין אַ רציההדיק-בייזער פאַרב. נאָר ווהין איז
אַנדריק פארשוונדן? צי איז ער נישט דאָרט אין ווינקל, וווּ מען
גיט דעם יידישן בחורל קלעפּ? אז מען טוט אים אַ זוך, געפינט מען
אים אינם מיטן וואַגאָן לעבן יענעם אַלטן גוי, וואָס האָט פריער אַביסל
דערציילט, ווי אַזוי די דייטשן האָבן געגעבן שמיץ און ווי אַזוי די

פריצים לויפן. ער ליגנערט דאָרט מיט אַלע קנייטשן אויפן פנים און
האַלט זיך אין איין דערפרעגן:

— פּוּסטעווען, הייסט עס, אַלץ די פּריצישע הויפן? וועלן איצט
די פּריצים שוין מער נישט קומען?

זיך שלעפּט אים פון דאָרט און נעמט אים אויפן צימבל:

— וואָס דאַרפסטו פּריצישע הויפן, אָ? אַנדרייק.

אַנדרייק זעט אויס צעטומלט, ליגנערט מיט אַלע קנייטשן אויפן
פנים און קוקט זיך ארום אין אַלע זייטן:

— מאָרגן, — שעפטשעט ער, — קומען מיר דאָך, מאָרגן...

— ס'איז דען? אָ?

אַנדרייק קוקט זיך ווידער אַרום.

— אין א פּריצישן הויף איז דאָך ער דאָרט!...

— פעטרון, אָ?

ששש!... ער אַליין.

נאָר אַז אַנדרייק שווערט זיך, דאַכט זיך: ער פּלוידערט מיט

אַלע גלידער און חושים. באַטשקאַס אויגן לאַקערן און היטן יעדן

מינדסטן ריר פון אַ קנייטשעלע אויף זיין ליגנעריש פאַרשווירצט

פנים — ער איז פעיק אויף אַלץ, אָט דער אַנדרייק — דאָרט אינם

געוונטשטן „אונטער כאַרקאָוו“, צי נאָך ערגעץ פּריער אויפן וועג האָט

ער שוין געקענט האָבן פאַרקויפט זייערע ביינס — באַטשקאַס אין

זיקס — נשמות, און ביליק אַלץ, ווי אַנדרייק קען — אַ גילדן אַ

נשמה.

— איז נג געדענק.

— נג, נג, נג.

— זאָגסט דעם אמת? אָ? אַנדרייק.

— דעם ריינעם אמת.

— פעטרון וואָרט אויף אונז?

— ער וואָרט. ער וואָרט.

אינם געוונטשענעם „אונטער כאַרקאָוו“ איז אינמיטן פעלד אינ-
טער אַ שטאָט געשטאַנען נישט מער, ווי אַ פּוּסט-געשלאָסענער פּריצי-

שער הויף. און אן אַלטמאָדישע פּריצישע שטאַל, אַ געמויערטע און אַ לאנגע, האָט דאָרט נישט אויפגעהערט צו פּרייען זיך מיט אירע פיל רופט-פענצטערלעך אין דער הייך, כאָטש קיין פּריצישע אויסגע- שטאַנענע פּערד האָבן שוין מער אין איר מיט די פיס נישט געטוי- פעט; טויטע שוואַרצע ראָבן האָבן פון אירע פאַרשטויבטע באַנטעס אַראָפּגעהאַנגען, ווי אין טרויעריקן פּויט-און-פּאַט, און מער קיינעם פון קיין שרים נישט געהיט, — די שטאַל איז געווען פּויט.

אינם קליינעם טיפן ערד-זיטעל לעבן איר, אויף אַ הויכן שטרויענעם געלעגער, וואָס איז באַהאַנגען מיט פיל פּערישע דעק- טיכער און שמעקט מיט האַרבן ריח פון אויסגעשטאַנענע פּערד און פון פליי, האָט אַנדרייק זיך געוואַלגערט דעם גאַנצן ערשטן טאָג נאָכן קומען. געלעגן מיט דער „דודע“ אין די הענט אויפן רוקן און אָן אויפהער, מיט לאנגן, לאַנגן אָטעם געפּרעפּלט זיין איינציקן ניגון, וואָס האָט פאַר דער מלחמה זיך געצויגן די גאַנצע זעכצן יאָר, זינט ער, אַנדרייק, איז דאָ ביים פּריץ אַ פּורמאַן געווען. קיינער וואַלט דעמדאָיקן ניגונס דריידלעך און ציקעלעך נאָכזונגען נישט געקאַנט — דאָס איז געווען דער ניגון פון אַנדרייקס פּליאָסקאָדריגעדיקע טענות צו דער וועלט. פאַרקריפּלטע טענות און געשטופּלטע — פּיל און פּיל מיט שטופּלען.

— און וווּ זענען די פּערד? — האָט באַטשקאָ געפּרענט. ער איז געווען אַ ליבהאַבער פון פּערד. זייער איבערגעלאָזטער ריח האָט אים דאָ, מער ווי אַלע, געקיצלט אין דער נאָז.
— ביי די פּויערן פון כּוּטאַר, — האָט געזאָגט אַנדרייק, — כּע... גריגאָר אַקערט דאָרט מיטן ראָבן אויגער.

— און וווּ איז דער פּריץ?
— אין שטאָט איז ער, אָט דאָ נישט ווייט, ביי די יידלעך, מעלעקט אַליין די בהמות. כּע...

פון צווישן די פּאַר ציין, וואָס פעלן אַנדרייקן פון פּאַרנט, האָט זיך באַוווּן דער רויטער שפיץ פון זיין שפּעטנדיקער צונג. ער האָט ווי- דער גענומען די „דודע“ אין מויל אַרײַן, נאָר באַטשקאָ האָט נישט דערלאָזן.

— הער אויף צו גרילצן.

— ס'איידען? א?

— דערעס נישט, אז מע רעדט צו דיר. ווען קומט פעטרון, א?

— ער וועט קומען.

ארום דעם פריזישן הויף מיט די דרויסנדיקע פארפראלטיטע לאָרן איז א יינג שיטער וועלדל געווען אויסגעהאקט פריש און ווי אויף צו-להכעיס; נישט צולייבן נוצן, נאָר פשוט. כדי קיין וועלדל זאל אויף דער וועלט נישט זיין און ס'זאל דאָך עמעצן אייביק פארדריסן, הלמאי ס'איז דאָ אמאל א וועלדל געווען.

די יונגע שטאמען זענען געווען אָפגעהאקט אן ארשין און צוויי העכער דער ערד. זייערע געלע אָפשיטן האָבן פארנאכט, אָקעגן דער פאָרגייטנדיקער זון, זיך געפֿלעקט קרענקלעך=אָנגעווייטיקט, ווי נישט פארצויגענע געלבלעכע ווינדן, און געהאט תביעות צו דער וועלט. אנדרייך האָט דאָרט געזוכט שפענער אויף צום הייזן, געקוקט געקוקט, ווי אַ פרעמדע צויג שפילט דאָרט מיט אַ פרעמדן הוינט, און פלוצים גענומען און אָט די הינט פארטריבן פונקט אין יענער רגע, ווען זיי הייבן אָן הנאה האָבן איינער פונם אנדערן.

דערנאָך זענען אלע דריי, אנדרייך, באַטשקאָ און זיק, גע-שטאנען דאָרט אין עק אויסגעהאקטן וועלדל ביים פלויט און גע-קוקט צום נאָענטן גרינעם פעלד, וואָס נידעריקט זיך אַ פאָר וויאָרסט צו אַ טאָל. נאָך ווייטער ענדיקט זיך עס מיט רוי-פארענדיקטע קא-זארמעס אויף אַ באַרג און מיט אַ קליינער ענג-פארבויטער שטאָט, וואָס באַווייזט פון דאָרט איר בלינדן אונטן.

רויטע און גרינע דעכער בליאסקען דאָרט אין בלאַען לוי-טערקייט אָקעגן זון, און נאָך העכער זילבערט איצט איר גאָלד — אַ בינטל צלמים פון אַ קלויסטער.

סיטוט אַ בלאָז אַ לופטל פון יענער ווייט, אַ גרינס, אַ דרום-דיקס, און דער נאָז טוט זיך זאָ ביים פלויט אַ חלום אַ ריח פון כלאָר, וואָס וואָלט איצט, ביי זון-זעצן, זיך טראָגן פון אַ היי-אָנגעהייצטער וועשעריי — דער ריח פון פראַסיעס ווייס-אויסגע-פרעסט קאָפּטל.

דאָס לופטל פארשווינדט גלייך, נאָר רער אָנדענק פון כלאָר-ריח בלייבט ביי באַטשקאָן אין דער נאָז — פראַסיעס ריח.

— וואָס קוקסטו? — האָט ער געפרעגט, — א? אַנדריק!
 וואָס זעסטו דאָרטן?
 — ששש! — אַנדריק האָט צעטומלט אַ ווונק געגעבן — ער
 איז דאָרטן — אין שטאָט איז ער.
 — פּעטרוו, א?
 — ער אַליין, ביים גלח וויינט ער
 — נו?
 — איז ער נישטאָ איצטער, נישטאָ. אַוועק אָט אַהין אויף
 צפון. אַכציק וויאַרטט. צו אונזערע — צו די „גרויסע“ איז ער
 אַוועק.

— דעם אמת זאָגסטו, א?
 און מען האָט זיך אַלץ געזייטלט אויף אים פּיט די אויגן,
 זיך לאַנג געטשעפעט און אַרויסגעטראָגן אַ באַשלוס — זיך איז דע-
 מאַלט אין אָונט צו אַנדריקן נישט אויף קאַטאָועס צוגעטראָטן:
 — באַווייז אַ סימן, זאָגט מען. דו הערסט, וואָס מען רעדט
 צו דיר? מיט רוסישער שפּראַך זאָגט מען דיר...

אין שטאָקפּינצטער האָט אַנדריק פון אונטער זיין געלעגער
 אַרויסגעשליפעט אַ שטיקל ליכט מיט אַ גאַנצן בונט שליסל אין איז
 מיט באַטשקאָן און מיט זיין אַוועק צום גרויסן פּריצישן הויף, אויפ-
 געפראַלט אַ קליינע זייטיקע טיר פון אַ באַלקאָן, אָנגעצונדן ליכט
 און זיי גענומען פירן איבער אַ גאַנצער ריי פּוסטע שימלדיקע חדרים,
 מיט דאָ און דאָרט אויסגעזעצטע שויבן אונטער די צוגעמאַכטע
 דרויסן-לאַדן.

אונטער דער שווערקייט פון דריי פאָר פיס האָבן ביי יעדן
 טריט געקלאַנגען די הוילע פּוסטקייטן קעגנאיבער פּוילע דיין.
 איבער די אָפּגעריסענע טאַפעטן-ווענט, וואָס זענען ערטערווייז
 באַגאַסן מיט טינט און באַשפּריצט ווי מיט בלוט פון פאַרגוואַלדיקטע
 נקבות, האָבן זיך גערוקט דריי לאַנגע שאַטנס און עפעס ווי גע-
 נישטערט, געזוכט.

— ווהין פירסטו, א? אַנדריק.

— אָט אַהין, אַהין...
און ווידער האָבן אַ גאַנצע ריי אָפּגעריסענע צימערן פאַר-
שמעקט מיט וויסטקייט, מיט תּפּיסהדיקן פאַרברעכן.

— גענוג שוין, אַ, אַנדרייק?

— אָט אַהער, 'אַהער.

ער האָט זיי צוגעפירט צו אַ קליינער טיר מיט הענגענדיקע
שלעסער און זיי גענומען אָפּשליסן. ער איז אַריין דער ערשטער
מיטן אָנגעצונדענעם לייכט אין האַנט, און נאָך אים זענען געגאַנגען
באָטשקאָ און זיק.

— וואָס איז דאָ, אַ?

גאַזעטן — אַ סך אָנגעוואַלגערטע בינטלעך גאַזעטן האָבן אָנ-
געפילט די נידעריקע האַלב פון לאַנגן צימער און געלאָזט צווישן
זיך נישט מער ווי איינעם אַ שמאָלן דורכגאַנג אינמיטן. דאָס זענען
געווען דורכאויס אויפרופן, פּראָקלאַמאַציעס. זיק האָט עם-אַרציש
גענומען אין די הענט אַריין איינע פון זיי און האָט אַריינגעקוקט,
ווי מיט קורציכטיקע אויגן.

— באַקוק, באַטשקאָ: ס'איז פון אונזערע?

— יאָ, פון די „גרויסע“.

דערנאָך האָבן ביידע ביי דער שיין פון לייכט נאָכגעקלעטערט
אַנדרייקן איבער גאַנצע הויפּנס פּעק און דערזען אַ שאַפּקעלע מיט
אַסך, אַסך קליינע בליינע שטיקעלעך אין די שוואַרצע און מיט
עפּעס אַ שוואַרצע, אַ טשעוואָנענס באַדעקט מיט אַ רעדנע. באַטשקאָ
האָט מביניש אונטער דער רעדנע אַרונטערגעקוקט און האָט אַ גלעט
געטאָן אויף רעכטס און אויף לינקס די וואָנצעס.

אַ קליינע טיפּאַגראַפיע. — האָט ער געזאָגט — אַזעלכע, ווי
אויפן פּראָנט.

— כע!

אַנדרייק האָט אָנגעקוואַלן. ער האָט געהאַלטן דאָס לייכט הע-
כער זיין קאַפּ. געהאַט אַן אָפּן מויל, פיל מיט ווונדער, וואָס באַטשקאָ
און זיק זענען נישט דעם סאַמע עיקר.

— אַט-אַ, — האָט ער געוואַנקען מיט די אויגן.

— אַ-אַ!

אין דער הייך אויף אַ טשוואַק, אין ווינקל, איז געהאַנגען אַן
אַלטער סטודענטישער פּאַלטאָ, אַ פאַררופּעטער און אומריינער; פּון
צווישן דעם אָפּגעריבענעם גרין-לאַסטיקענעם אונטערשלאַק האָט אַרויס-
געקוקט די אַלטע ברודיקע וואַטע — פעטרונס סטודענטישע וואַטע.

— ס'האַט פעטרון דאָ געאַרבעט, אַ? אַנדריק?
— פעטרון, פעטרון — ער מיט אַ חבר זיינעם אַ יודליק, און
איך האָב געהאַלפּן.

— וואָס האָסטו גוטן?

— געדרייט די ראָד.

— און וווּ איז ער איצט, פעטרון?

— אַוועק צו די „גרויסע“, און אפשר דאָ אַרומעט אַלץ, אין די

דערפער.

— וואָס אי'דען, אַ?

— ער מאַכט פּאַלקן...

באַטשקאַן האָט עטלעכע מעת-לעת נאַכאַנאַנד נישט אויפּגעהערט
זיך צו הלומען דער ריח פּון הייסער וועשעריי און פּון כּלָאָר —
פּראָטיעס ריח, און די נעכט איז ער געשלאָפּן גרינג, גלייך אַט-אַט
וועלן זיך דערהערן טריט: עמעצער וועט אין טיר פּון ערד-שטיבל
אַנקלאָפּן, און שטיל וועט מען אין דרויסן אַרויסגיין, שטיל וועט
מען דערהערן, ווי אין דער נאַענטער פינצטער ברינוזשען גנביש
פיר קייטעלעך פּון היילישע פּערד — מען וואַרט אויף אים באַטש-
קאַן. אויב פעטרון וועט אַ פּאַלק שאַפּן, וועט ער, באַטשקאַ, זיין
דער סאַמע עלטסטער, דער קאַמאַנדיר. ער האָט שוין געפרוּווט
אויסשטעלן אַ פּאַלק ווי ס'באַדאַרף צו זיין, נעמען אַ הייסן שנאַפּס
און לאָזן דעם פּאַלק אין אַ דראַטיקן געשלעג — ער איז אין יע-
נער נאַכט געווען שיפור, און דעם פּאַלק האָט ער געהאַלטן אין איין
פירן אַלץ אַהין, אויף דרום — אַלץ אַהין, צו פּראָטיען.

ער האָט אָפּט ביי דער שיין פּון ליכט אַרויסגעפּונען פּון זיין
פּעקל פּראָטיעס קליין פּאַטאַגראַפּיש בילדל, געזעסן איבער דעם
גאַנצע שעהן, בעת אַנדריק און זיך זענען געשלאָפּן, און האָט זיך

איינגעזויגן מיטן בליק אינם עזותדיקן פארריסענעם נעזל אירן, אינם אייבערשטן פולן ליפל, וואָס איז פארקאטשעט, אזוי אַז טונקעלע לייַדנשאַפטלעכע צייַנדלעך קוקן פון אונטער דעם פריילעך מיט אַ ביסיק-צאפֿלדיקן באַגער און מיט חשק אונטערצווינקען. און ליב האָבן האָט אַט דאָס נפש צו שטיין פונדערווייטנס אויף דער קעלט און צו קוקן, ווי טיף-טיף אין מאַרק ראַפירט מען קלייטן, און הייסן הייסט עס — פראַסיאַ:

— אַ שלענגל ביסטו, אַ? פראַסיאַ...

נאָר טעג נאָך טעג זענען אַוועקגעגאַנגען, און פעטרון, נישט ער האָט זיך אומגעקערט, נישט ער האָט וועגן זיך הערן געלאָזט, נישט ער האָט זיך ערגעץ-וווּ דאָרט אין געגנט באַוויזן.

באַטשאַקן האָט אָנגעהויבן ציען אין דער געגנט אַריין פעט-רונען זוכן. האָט ער גערופן מיט זיך זיין און האָט אָנגעהויבן אָפֿ-גיין אויף אַ טאָג און צוויי פון דער היים אָפֿגיין, זיך אומקערן, איבערנעכטיקן אַ נאַכט און זיך ווידער אינאיינעם מיט זיין אַוועקלאָזן. אַנדרייק האָט נישט אויפֿגעהערט צו וואַרענען.

— גייט נישט, זאָג איר... אין די קאַזאַרמעס דאָ אַקעגן שטייען

גאַנצע דרייַ ראַטעס — אמתע דייטשן.

נאָר באַטשאַק און זיך האָבן אים דערויף געענטפערט:

— זיך אין דער היים. היט.

און אַליין האָט מען ווידער אַמאָל איינגעשטעלט דאָס ביסל וויי-טערדיקע יאָרן און אַוועקגעשפּאַנט — אזוי טשעקאווע איז דעמאָלט די געגנט געווען און אַזאַ שטאַרקער פּוח האָט צו איר געצויגן.

אַז מען איז דעם ערשטן היפּשן שטח אָפּגעגאַנגען, האָט מען מיט אַמאָל נייע צעשראָקענע אויגן באַקומען און פאַרווונדערט גענו-מען אַרום זיך קוקן. באַטשאַק איז אָפּטמאָל שטיין געבליבן און גע-בלעט אויף רעכטס און אויף לינקס די וואַנצעס. זיך — אויך.

— וואָס זעסטו, אַ? באַטשאַק?

— גאַרינישט. געבאלעבאטעוועט דאָ אַפּנים שטאַרק.

— ווער? די דייטשן, אַ?

און מען איז געגאַנגען ווייטער. זיך אַלץ גערוקט אַהין, וווּ חרובדיקע היימען האָבן געלויערט, ווי פלינדע באַהאַלטענע ספּנה,

און מער ביי קיינעם נישט געפרעגט נישט אויף קיין יחוס און נישט אויף קיין פאס.

ביי די שידוועגן אויף די ווייטע סלופעס זענען געווען אָפּגע- מעקט די שילדן, און אז מען האָט גערוט אונטער זיי און אז מען האָט פאַרן ווייטערדיקן גיין אַ קוק געטון אויף זיי, האָט זיך גע- דאַכט — זיי זאָגן :

— גיי, ווהיין דו ווילסט און ווער דו ווילסט. דערפער האָבן מער קיין נעמען נישט און מענטשן — אויך. שאַן איבער דער לענג און ברייט פון לאַנד.

און מען האָט געשאַנט אַלץ ווייטער און ווייטער, און געקוקט מיט דולע אויגן, ווי צעמישטע — האַלב באַווינטע, האַלב פּוסטע — געגנטן טונקעלן ביין די אויסגעברענטע פענצטער-לעכער, פייכטן זיך אין בראַנזער זאַסיען-לופט און געדענקען דאָך מיט באַשטענדיקן שטוי- מען רובּו, געדענקען אָן אויפהער :

דעם ווייטיקדיקן אַרומיקן אַרום איז די גרעסטע עבירה שוין אָפּגעטאָן געוואָרן.

איצט גייען שוין עבירות פיצעלעך, גליטשיק-קליינע ; מיט קלע- פיק-טריפּנדיקע תּשרי-רענגס טרימפּן זיי און טריפּן, און אַלץ איז מותר אין אט דעם גרויסן אַנלשונדיקן לאַנד, כאַטש עפעס גרייט זיך דאָך בייניס אין זיינע מידע בריוונדיקע קנייטשן : אַן עבירה גרייט זיך דאָרטן, אַן אומגעהערטע, צי אַ מצוה, אַ נישט געוועזן גרויסע.

זענען זיי אזוי געגאַנגען, געגאַנגען, באַטשאַן און זיך, גע- שאַנט מיט וועגן און מיט אומוועגן ביז איינמאָל אין אַ פאַרנאַכט. מען איז צוגעקומען צו אַ נייער אומבאַקאַנטער געגנט און באַקומען פאַר איר אַזאַ פּורכט, גלייך זי האָט טויוונטער אָנגעשטעלטע אויערן און הערט זיך איין. אַלע גרעזעלעך און בוימער הערן דאָ און הערן. זי האָט געהאַט אין איר נידעריקן עק אַ פאַר היפשע טאָליקע שטעט- לעך, באַהעפטע צווישן זיך מיט אַ הויכער קייטן-בריק איבער אַ טייך. זי האָט זיך געהאַט מיט אַסך קליינע צעוואַרפּענע דערפּלעך, פאַרבאַרגן אין איר ווייטסטן וועלעקענדיקן גרינס — איז אַפּנים פון דאָרטן, פון יענע ישובדיקע עקן, האָבן איצט צו פאַרנאַכט-צו זיך אומרויק געטראָגן די טויוונטער ערב-יום-טובדיקע קולות און, פון

זוייטן לויפן, דערגרייכט אהער אָפגעשוואַכט אין נישט קלאָר. צי האָט מען דאָרט נישט, ווי אַמאָל, אויסגעשטעלט אין אַ פאַראַד פיל אויס-געפוצטע פּאָלקן? צי האָבן נישט אָט די פּאָלקן, ווי אַמאָל, ביז אוממעגלעך הויך געצויגן צוליב עמעצן זייער לאַנגן הפקרדיקן „הורא“?

אויף אַ הויכן גראַבן, פאַרביי אַ שוואַרצן וואַלד, אויף אַ בערגל, וואָס אויף אָט דעם גראַבן, זענען באַטשקאָ אין זיך געשטאַנען אין אָנהייב פון אָט דעם געגנט אין זיך איינגעקוקט:

פון אַקעגן מיטן וועג, וואָס צייט זיך אַהער פון יענע ווייטע צוילינג-שטעטלעך, האָט אין לאַנגן זאַמדיקן אַלכסון זיך טרייסלען אָנגעהויבן אַ שווערע פור. געשפאַנט איז זי געווען מיט מער, ווי איין פאַר פערד — דאָס האָט זיך געזעען פון דאָרט קלאָר; אַ מאַדנער וואָגן, אַ ברייטער און אַן אומגעוויינלעך גרויסער האָט דאָרט שטאַרק געהעצקעט מיט פיל גראָע רעסאָרנדיקע ברואימלעך, זיי געוואָרפן און געצוונגען רוקן די דראַטיק אָנגעצויגענע געזעסער פון איין האַרטן קאַנט אויפן צווייטן. דייטשן זענען דאָס אַפנים געווען — יונגיאַריק דייטשיש הייל.

באַטשקאָ און זיך האָבן גלייך גענומען אויסמיידן די באַגעגעניש מיט זיי; אָפגענייגט אין וואַלד אַריין, זיך פאַרוקט אונטער די ביימער, נאָר אָפגעגאַנגען דאָרט אַביסל אין דער טיף און גלייך באַמערקט, אַז אויך דאָ אין וואַלד איז מען נישט אַליין, — אַ פרעמד מיטליאַריק מענטשל פּלאַנטערט זיך דאָרט צווישן די ביימער — איינער אַליין מיט געשנירעוועטע שמאַטעס און מיט פּאַסטעלעס אויף די פיס, מיט אַ פעקל און מיט אַ קעסטלע אויף די פלייצעס. ער קער, אַפנים, אויך נישט צו יענעם גרויסן יום-טוב, וואָס גרייט זיך דאָרטן אין די גידעריקע ישובדיקע ערטער. און ווער ווייסט פון אַ וואָסער אַ זינד ער קומט איצט איין אַליין ביחידות און צו וואָסער אַ זינד ער שפאַנט?

באַטשקאָ און זיך האָבן אָפגענייגט אין אַ זייט, אסך טיפער אין וואַלד. זיי האָבן אָנגעטראָפן אויף אַ שמאַלן וועג, וואָס גנבעט זיך דאָרט צווישן די ביימער, נישטערט, נישטערט, פאַרלוירנווערנדיק אין אומבאַוואַסטן וואַלדיקן טונקל.

ס'האָט אַ בלאַז געטאָן אַ ווינטל צווישן די ביימער, ס'האָט גע-

נומען טריפן א קלעפיק רעגנדרל, וואָס מאַכט כמעט נישט נאָס. האָבן זיי פֿאַרן שמאַלן וועג דאָרט באַקומען פּורכט און נישט געוואַסט, ווּוּוּוּוּ ער פירט: אין אַ אויסבאַהאַלטן זינדיק ערטל, צי אפשר צו אַ צידיק אַ נסתּר, וואָס וועט זיך אַט־אַט אַרויסרוקן און וועט מציל זיין די וועלט.

מ'האַט אומרויק און שפּעט זיך אומגעקערט צו אַנדריזקן אַהיים! געקומען פֿאַרמאַטערט און מיד פון לאַנגן גיין און אָפּגעשנאַרכעט דעם נשאר נאַכט, פֿאַרוויקלט אין אַנדריקס פּערדישע דעקטיכער.

נאָר גאַנץ פרי האָט פון טיפּן פֿאַפּן אויפגעריסן א נאָענט קנאַלן פון האַרימאַטן. פֿאַרשלאָפּן איז מען פון אַנדריקס ערד-שטיבל אַרויס און זיך געגעבן אַ יאָג אין דרויסן, ווי זוכנדיק אַ זוכער אָרט אויף זיך צו באַהאַלטן. נאָר דער אַרומיקער נאָקעטער דרויסן האָט דורכ־אויס אויף זיך קיין זיכערן דאָך נישט געהאַט — אַ מאָדנע דרויסנ־דיקער דרויסן. מ'האַט גענומען לויפּן. נאָר אויך דאָ איז שוין איצט די געגנט געוואָרן פּול מיט טויזנטער אויפגערגטע ווידערקולות און מיט שיריים פון געזאַנגען. לעפּישע, אומפֿאַרשטענדלעכע האָבן זיי זיך געטראָגן פון אַרום־און־אַרום אינאיינעם מיטן האַרמאַטנדיקן קנאַלן. וואָס האָט עס געקאָנט באַטייטן? — אַ געגנט-פּג, אַ שמחה, אַ נישט געוועזן גרויסע, צי אפשר גאָר אַ שאַלנדיק איבערקרוינען פון אַ גאַנץ לאַנד — אַ צוריקקומען פון אַ צאַר?

אַקעגן אַ פֿאָר וויאַרטס איז מען אַזוי אין דרייען אָפּגעלאָפּן פֿון דער היים מיט די זייטיקע פּעלדער, זיך אָפּגעשטעלט און זיך פּלומרשט באַרויקט. מ'האַט זיך גענומען איינקוקן צוריק אַהיים, צו דער שטאַט: געלע, רויטע און שוואַרצע פֿאַרבן האָבן דאָרט געפֿלאַטערט דורכאויס אויף הויכע טעלעגראַף-סלופּעס, אויף די פּיל־גאַרנדיקע קאַ-זאַרמעס און אויף קוימענס פון דעכער. פֿון פֿאַרשידענע זייטן האָבן מידע האַרמאַטן שוין גאָר געקנאַלט איבערט, ווי אויסגייענדיק, און פון צווישן איין קנאַלן און צווייטן האָט זיך איצט שוין קלאָר געזערט אַ גרויס געזאַנג, אויסגעמישט מיטן בלאָזן פון ווינט און מיט אַ פֿאַר-שטאַרקט שפּילן פון אַרקעסטערס. זיך האָט געוואַלט טרעפּן:

— יום־טובים אפשר, א? דאָרפישע יום־טובים?

נאָר אַנדריק האָט געשאַקלט אויף גיין.

— מ'קלינגט נישט, — האָט ער געזאָגט. — ס'שווייגן אומעטום
די קלויסטערס.

סוף-כל-סוף האָט מען זיך צעשיידט: אַנדריק איז געגאנגען
געוויר ווערן, זיך דערוויסן, זיך — צוריק צום ערד-שטיבל — היטן,
און באַטשאַן איז געבליבן דאָ אין פעלד לעבן אַ יונג וועלדל — ער
האָט זיך שטענדיק געפילט זיכערער, אַז ער האָט געהאַט לעבן זיך
נאָענט אַ וועלדל. ער האָט אָפגעוואַרט דאָ זייער לאַנג אין גרויס אומ-
געוילדל. נאָר אַנדריק האָט ליב געהאַט זיך שליאַען ארום פרעמדע
שמחות, זיך אומגעקערט אַהער ערשט פאַרנאַכטלעך מיטן צופאַל פון
די בין-השמשות. איצטיקס מאַל האָט ער נישט געלינגערט מיט קיין
אין קנייטשל אויף זיין פאַרשקוואַרט פנים, אַט דער אַנדריק —
געזאָגט דעם „ריינעם אמת“ און אין קורצן אַלץ, סך-הכל אין צוויי
ערטער:

— נימען סקאזיוויס!...

דער דייטש איז געווען מטורף צי שטארק קלאָר. אָפגעהיליעט
אַ טאָג דריי מיט „סאָוועטן“ און מיט אַלע גליקן און איז געבליבן
אויסן — ווי אויף אייביק שטאַרק דערשלאָגן און געפּלעפט.

— נו, אַן עק — האָבן געזיפצט סוחרים, — אויס דייטש.
פאַמעלעך, ווי מיט חשבון, וואָס איז פאַווסט נאָר אים, דייטש
אַליין, האָט ער ביסלעכווייז פון אומעטום אָפגעצויגן זיינע טיילן, זיך
געגנבעט שטילערהייט אין טונקעלע תשרי-נעכט און אַלץ געזוכט
התבודדות אויף זיין לאַנגן אבלידן „צוריק אַהיים“.

און ס'זענען געקומען נעכט אַזעלכע — טויטע, שטומע...
ביי דער שיין פון רויטע פלאַקערס, וואָס רויכערן הויך איבער
קעפּ, האָבן קליינע שלעפּערדיקע רייטער-מחנות געשוויגן ווי טויטע,
זיך גערוקט אין געשטאַרבענע רייען מיט אַ טויטן סדר.
זיי האָבן געטראָגן עפעס טויבלעכס אין זיך, עפעס טרויעריקס
און פאַרשמאַכטס, ווי זייער ווייטער אומרויקער „אַהיים“.

אין פון אַרום-און-אַרום, פון שלאַפּנדיקע דערפער, וואָס פלעקן
זיך דירכאויס אין דער נאַכט, זענען צוליב זיי אויף גאַנצע שעהן זיך

פארגאנגען אָן אַ שיעור הינט, געקלאָגט, געקלאָגט מיט שאַרפן אויג-
געצויגענעם פּיסק און זיי אַרויסבאַלייט מיט שרעק פון לאַנגן יאָר-
מערדיקן בילן.

נאַכט ביי נאַכט האָט באַטשאַק זיך איינגעהערט אין אַט דעם
שרעקנדיקן בילן און געוואַכט אין אַלע פּינצטערקייטן ביו שאַרינד-
קע פּאַרטאַגן; געשטאַנען איין אַליין אין עק אויסגעהאַקטן וועלדל,
ביים פּלויט און זיך איינגעקוקט רעכטס צו דער וויאַרטנדיק-ווייטער
פלינדער פּינצטער, וווּ דער ברייטער טראַקט לאַזט זיך אַראָפּ פאַר אַ
וועלדל צו אַ טאַל און צו אַ בריקל; ער האָט געוואַרט, און רויטע
רויכערדיקע פּלעקן זאָלן זיך פּאַמעלעך נעמען רוקן, רוקן.

און תמיד, ווען די פּייערדיקע פּלעקן האָבן זיך דאַרט באַוווּן,
האַט זיין מוח נישט געטראַכט, גאַרנישט נישט געדענקט, און נאָר דאַס
האַרץ איז ביי אים אַלעמאַל געוואָרן ווי פאַרשטאַרבן און געגלוסט,
געגלוסט צו אַ ביקס אזאָ מין לאַנגער און אַ שטאַרקער, וואָס זאָל פּונ-
דענען קאָנען צילן אין אַט די רויטע פּלעקן און פּלעטן קעפּ, שפּאַלטן
דאַרט אַ שאַרבן נאָך אַ שאַרבן.

— טריק! טריק, טריק — האָט זיך זיין אויער נישט אויפגע-
הערט צו מאַלן דאַס טרוקענע קנאקן פון אַט די קוילן.

ביז איינמאַל אין אַ נאַכט האָט ער ווירקלעך הערן אָנגעהויבן:
ווייט, ווייט לעבן אַט די פּלעקן טראַסקען קוילן, ס'טוט דאַרט אַ צי-
טער און בלייבט הענגען אין דער נאַכט דער רויטער רויך ארום די
פּלעקן און עס פאַרהיקעט זיך עפעס דאַרט אויף לאַנג, ס'הייבט אָן
שיסן אַ טויטער קוילנוואַרפער ביי די טויטע דייטשן.

באַטשאַק האָט דעמאָלט אויפגעוועקט זיך און אַנדריקן, און
דערשראָקענע פון שלאָף זיי צוגעפירט צום פּלויט הערן. באַטשאַק
האַט זיך אַליין געריסן פאַר אַ וואַנצע; ס'האַט אים אהיינגעצויגן, ווי
מיט קייטן. בייטאַג זענען זיי אַלע דריי אַוועקגעגאַנגען קוקן צו יע-
נעם אַרט, וווּ לויטן חשבון האָט ביינאַכט באַדאַרפט פאַרקומען דאַס
שיסן, נאָר אַרויטגעקלעטערט לאַנג, געזוכט און אין ערגעץ קיין סימנים
נישט געפונען.

זיי האָבן אָנגעהויבן אַרומבלאָנדזשען אויף די שמאַלע וועגן, גע-
בליבן אַפּט דאַרט נעכטיקן אין אַ היפּשן וואַלד, וואָס ביים טראַקט.

ארומגעקראכן אויף די בייכער, זיך אויסגעבאחאלטן אין טיפע גאָפנס, ביז איינמאָל אין אַ שאַרענדיקן פאַרטאָג איז זיי מיטאַמאָל געוואָרן קלאָר:

ערגען-וווּ אין טיפע זאַמדן, וואָס אונטער קליינע וועלדלעך, פאַרזעצן זיך צוליב אָט די דייטשישע רייטער-מחנות גאַנצע דערפער אין שלאָגן זיי, שלאָגן, רייסן שטיקער, ווז פון אַ פּג, נעמען אָפּ די פּערד, די קוילנוואַרפער און די ביקסן.

אונטער איינעם אזאָ מין וועלדל איז שוין אויך זיי — באַטש-קאָ, אַנדריקן און זיקן — איינמאָל אויסגעקומען נישט ווילנדיק מצרף זיין צו אַזאָ מין דאָרף און גלייך מיט אַלעמען כאַפּן אַ חלק אינם רויב. מיטן גרויען טאָגלעך איז דער געשלעג דאָט געווען אַ גרינגער, ווי יעדער געשלעג מיט אַ פּג. ביים ערשטן שאָס פון די געציילטע פאַרזעסענע ביקסן האָבן די דייטשן אַרויסגעשיקט אַ ווייסע פּאָן, זיך דערפּרעגן, וואָס וויל מען. באַטשאָק האָט דאָרט כמעט מיט אַלעמען אָנגעפירט, ער האָט געענטפּערט:

— אַרץ וויל מען; אַלצדינג וואָס מ'האַט.

דערפאַר האָט מען אים דערנאָך פאַר זיך און פאַר זייניקע גע-לאָזט אויסקלייבן די בעסטע ביקסן. ער האָט לאָנג באַטראַכט יעדער ביקס באַזונדער, געגלעט אויף רעכטס און לינקס די וואַנצעס און אויסגעפרוווט מיט זיין געניטן אויג די זיכערקייט פון ציל. ער האָט זיך געזעגנט מיט די פרעמדע דאָרפּסלייט בשלום.

איצט זענען זיי אַליין, אין דרייען, שוין אויך געווען אַ קליי-נער באַוואַפנטער טייל, געטראָגן אויף זיך יעדערער צו צוויי ביקסן און צו קוילן-גאַרטלען אויף די לענדן און אין אלכסון איבער די ברוסטן.

באַוואַפנטערהייט האָבן זיי טאָג-טעגלעך אָנגעהויבן אַזוי אַרום שליאַצן זיך אויף די וועגן און געשראַקן פונדערווייטנס דעם עלנדיקן דורכגייער, — דעם טויטס דריי פּחדימדיקע שליחים.

נאָר אין געגנט איז שוין דעמאָלט כמעט יעדערער באַזונדער געווען פאַר זיך אַ קליינער באַוואַפנטער טייל און געשראַקן, ווי דעם טויטס אַ שליח.

מלחמות האָבן זיך געבאַמבלט אַלע נעכט אין חלום — מלחמות

אָן אַ ברעג און אָן אַ צאָל; זיי האָבן געקאָנט אויסברעכן אין יעדער רגע אַזויפיל, וויפל אין לאַנד זענען פאַראַן מענטשן.

נאָר דערווייל האָבן יעדערן און אַלץ פאַרשלאַנגען אין זיך די ברודיקע טעג פון יאָר, געמערט די בלאַטעס אויף די וועגן, צעשטערט די בריקן, סוף-תשרידיקע רעגנס האָבן געמבולט סיי בייטאָג, סיי ביינאַכט, געפאַטשט אין אַלכסונדיקן שטורעם מיט צעוילדעוועטע ווינטן, און געשניטן, ווי מיט קאַרבנדיקע בייטשן, דאָס וויכע לייב פון לאַנד. זיי האָבן פאַרפינצטערט די וועלט, אָט די רעגנס, און באַהאַלטן דעם פּויער אין פאַרווינטער כאַטע, וואָס אונטערן דאָרפיש פּשן און זאַטן דאָך... אין אַנדריקס קליינעם ערד-שטיבל האָבן זיך צעטיילט די ווילנס: זיך האָט געפאַדערט, מען זאָל אַלע דריי זיך אַוועקלאָזן אויף צפון; וואָס זיצט מען דאָ? אַהין, צו אונזעריקע, צו די „גרויס“ דאָרף מען גיין. אַנדריק האָט געלינגערט מיט אַלע קנייטשן אויפן פנים.

— וואַרטן אויף פעטרווען, — האָט ער געזאָגט, — געהייסן, הייסט עס — האָרן דאָרף מען, פּאָלגן.

און באַטשקאָ איז געווען בייז, ווי האַלב שטום, געזאָגט, אָז ער האָט אַלעמען אין דער ערד. ער געמט מיט זיך זיינע צוויי ביקסן און גייט אַוועק איינער אַליין אויף צוריק — צו פּראָסיען גייט ער. זיך איז געווען אויף אים, ברוג, זיך געזינדלט, געקוקט אויף אים בייז מיט די אויגן און נישט געוואָלט מיט אים רעדן. ער האָט זיך אַרומגעדרייט איינער אַליין אינדרויסן און געקוקט, ווי ס'ציבערט, ס'גייען אָן אויפהער די שטאַרקע וואַכן-לאַנגע רעגנס, נאָר איינמאָל אין אַ נאַס-גרויען זונטיקדיקן גאַנצפרי, ווען באַטשקאָ, וואָס האָט נאָך פאַרטאָג צוגופגעלייגט זיין פעקל, האָט אַנידערגעשטעלט לעבן זיך ביידע ביקסן און האָט פון אַ פאַר שמאַטקעס גענומען אַפּרייסן פעס-טע אַניטשקעס און וויקלען מיט זיי די פיס, שטופן זיי אויף לאַנגן וועג אין ענגן שטיוול, — האָט אים, זיקן, אַפנים מאַדנע פאַרקלעמט ביים האַרצן — פאַרט געבידעוועט אַ צייט אינאיינעם.

— הער, באַטשקאָ, — האָט ער געזאָגט, — וואַרט, איך גיי שוין אויך אפּשר מיט דיר אינאיינעם.

באַטשקאָ האָט נישט געענטפערט, אַלץ געווען פאַרטון מיט די בייע אַניטשקעס, וואָס קריכן נישט אין ענגן שטיוול.

שטומערהייט זענען זיי אזוי אין צווייען באוואַפנט, מיט די
פעקלעך אויף די פלייצעס, סון שטיבל אַרויס. נאָך אַז זיי זענען
אַפגעגאַנגען אַביסל, האָבן זיי דערהערט אונטער זיך אַנדריקס
קולות. איבערן פאַרשטאַרקטן רעגן האָט מען נישט געוואָסט, וואָס ער
ווייל. זיי האָבן זיך אומגעקוקט אויף צוריק און דערזעען: אַנדריק
איז שוין אויך באַלאָדן מיטן פעקל אויף די פלייצעס און מיט ביי-
דע ביקסן; ער פאַרשליסט אויף גיך די טיר פון קליינעם ערד-
שטיבל און קאָזט זיך נאָך זיי לויפן.

אלעקסאנדראָווקע

אלעקסאנדראָווקע — אַ קליין שטעטלע, וואס קבצנט זקניש אונטער מאַריופּאָלער זאַמדיקן באַרג; אַ פּאָר הונדערט אלטע טשע-רעפענע דעכער, וואָס לויערן שווער אינמיטן פעלד, אָן אַ טייך אָפּילו. און פּונווייטנס דאַכט זיך: זיי מעלה-גרהן מיט מרה-שחורה, ווי אָן ציין; זיי געדענקען:

— געווען אַמאָל גאַנטע... געווען אַמאָל אַ מבול... און היילי-קע אבות אויך — הייליקע אבות פון חומש...

פון אלעקסאנדראָווקע שטאַמט לייזערקע — דעם געשטאַרבענעם רופּאס תּכּשיט — אַ פעסטער, אַ ברוינער, אַ שלאָסער אונטער ני-קאָלאַיעוו אויף אַ זאוואָד. און מיידלעך זאָגן: „אַ פּריילעכער... אוי, אַ שיינער!“ אין אלעקסאנדראָווקע ווייסט מען: ער איז שוין איינ-מאָל „געזעסן“, לייזערקע, זיך אוועקגעשאַקלט ווייט, אַזש קיין סי-ביר. ניינצן יאָר איז ער אַלט געווען. אויף דער מלחמה האָט אים אַן אלעקסאנדראָווקער דערקענט ביי זיך אין דער ראָטע, ווייט — אַזש אונטערן פּראָנט. אין אלעקסאנדראָווקע האָט מען פּאַרשטאַנען: נו, יאָ, אויב „אונטער אַ פּרעמדן נאַמען“ איז מסתּמא האָבן אים „זייניקע“ געהייסן זיין צווישן סאָלדאַטן — ברענט ער אייך אויף פייער, לייזערקע.

ווען נישט דאָס, וואָס ער האָט שפּעטער אין דער מלחמה ביי דריי חדשים זיך געחברט מיט שקצים פון גרויסן דאָרף אַרום באַפּ-

ראָווער צוקער-פּאַבריק אין זיך נאַכדעם אויסבאַהאַלטן אויף אלעק, סאַנדראָווקער ביידעמער, וואָלט דאָ קיינער נישט געווען געהאַט די העזה און ביי אים פרעגן:

— איך פעט דיר, לייזערקע, זיי קאָסטן דיר טייער? — כּימין די פּאַר גאַלדענע ציינדלעך, וואָס דו האָסט פון פּאַרנט...

און ווען נישט דאָס, וואָס ער איז אין קערענסקיס צייטן געווען צווישן די ארבעטער-דעפוטאַטן אין דומע, וואָלט קיין קשיא נישט געווען, פּאַרוואָס ער איז נאַכדעם מיט די „גרויסע“ געפּלויגן איבער קיעוו אויף אַן אַערפּלאַן. איצט איז ער ווידער שוין אַ היפשע צייט געלעגן אויסבאַהאַלטן אויף אלעקסאַנדראָווקער ביידעמער און קיינער האָט נישט געוואָלט, ווהיין ער איז פון דאָרט פּאַרשוונדן — איבער אַ פּלעקל פון אַן אַקס איז אַ מאָל חרוב געוואָרן ביזער, איבער לייזערקען האָט געזאָלט אומקומען אלעקסאַנדראָווקע.

אין אלעקסאַנדראָווקע זענען דעמאָלט ביינאַכט אַנגעלאָפּן פון גרויסן טראַקט אַ שטיק זעקס פעטלירעס רייטער, געזוכט לייזערקען ביי זיין שוועסטער אינדערהיים, אים נישט געפונען און באַפּאלן סויבל דער נייטאַרינס שטוב אויפן נייעם פּלאַץ. זיי האָבן דאָרט ווילד געשיכורט אַ גאַנצע נאַכט, דורכגעשאָטן אַ מאָל דריי דעם באַקן, ציילנדיק אין גרויסן בליץ-לאַמפּ, אין האָבן געקייכט, געקייכט פון געלעכטער, געחזקט פון די „גרויסע“, וואָס אין גרויסן וואָלד, און פון די פּויערן, וואָס בונטעווען אַרום באַבראַווער ציקער-פּאַבריק; זיי האָבן צוגעזאָגט אינגיכן זיך אומקערן צוריק און אויסקוילען דאָ די גאַנצע שטאָט.

גאַנץ פרי האָבן וועגן דעם געקלאַפט אלעקסאַנדראָווקער אומ-געשווענקטע מיילער:

— ביי סויבל דער נייטאַרין וואָט מען מאַנס געווען זילפּהן, איר שטיפּמיידל, וואָס מיטן גרויסן מויל.

— זילפּהן?.. מיט די געדראָלענע לייפן?
און געדענקט האָט זיך מער ווי אַלץ די נאַכט אַליין, די פּאַר-גאַנצע — אַ לאַנגע נאַכט, אַ בייזע, אַן אייביקע. אויסגעבאַלעטע

אויגן האָבן געקוקט טעמפּ אויף יעריקן פּרימאַרגן, געזעען, ווי אַ העלער פּלעק טליעט אונטער רעטשענע-שוואַרצן הימל — אַ בעל-לעכער פּלעק ווי פּאַרושאַווערט אייזן, — דאָס האָט אַלץ געברענט אַ פּאַרגעסענער לֶאָמפּ ביי דער נייטאַרין אין שטוב, געברענט אויסן טאָג, ווי צו אַ יאַרצייט... אין קאַלטבליטיקן חלשות האָט דאָרט דער נאַסער דאָך געטריפט מיט אומגליק אַ טראָפּן נאָך אַ טראָפּן, גע-מאַנט רחמנות ביי דער וועלט... נו... האָט אָנגעזעצט — אַ שטומע וועלט, אַ קאַלטע, אַ חכמה! אַ פּוסטע געגנט אומעטום; אַ פּאַר-זעצונג פון חורבן איז דער גרויסער טראַקט, און ווייטער פון דעם טראַקט — פעטליורעס טיילן, וואָס שניידן יידן; חרובדיקע שטעט.

איז וואָס, אַז אויף אַ דינעם, דינעם פּאָדים פון זכרון איז הענ-גען געבליבן אַ גרויס מיידלש מויל — אַ טיף-פאַרשניטנס ווי ביי אַ חזיר? איז וואָס, אַז אַ פּאַר גראַבע געדראַלענע לייפן זענען געבליבן באַליידיקט-פאַרקרומט, אויף אייביק פאַרקרומט?

אין אַלעקסאַנדראַווקע האָט מען דעמאָלט סיי-ווי-סיי אין דער ריכטיקער צייט געהייצט אויף מיטאַג, נאָר דער רויך פון די קיימענס איז דאָך געצאָנגען נישט גאָר זיכער, אַ ביסעלע שלאַבעריקער, ווי אַלע טאָג. די נייטאַרין אליין האָט ווי תמיד זיך פאַרהיקעט פאַמעלעך, זיי-ער פאַמעלעך, ווי מורא האַבנדיק, מען זאָל זיך איר נישט נאָכקרומען; זי האָט זיך געשווירן, אַז צוגענומען האָט מען ביי איר נישט מער, ווי דעם מעשענעם סאַמאַוואַר, אַביסל געלט און אַ פּסחדיק קריגל מיט איינגעמאַכץ, — זי האָט זיך געשווירן, ווי מיט מורא, אַז זי וועט אָנווערן אין שטאַט איר בטוחות. נאָר וואָס-זשע דען?

— וווּ איז אייער „גרויסער“? — האָבן זיי אַלץ געשריגן — איר באַהאַלט אים אויס, מיר ווייסן: ער פּונטעוועט אַקעגן אונז אַלע דערפער אַרום באַבראַוויץ.

— אָט האַסטו דיר... ליינערקע!

— מען האָט דען פריער נישט געוויסט?

— ער איז אַ „גרויסער“, אַ „גרויסער“.

— אונזער היגער „גרויסער“ וועט אומברענגען די וועלט.

אין קאַלטבליטיקן חלשות האָבן נאַסע דעזער געטריפט מיט אומגליק אַ טראָפּן נאָך אַ טראָפּן, אין קרומע פּענצטער האָבן גע-

קוקט אַראָפּ אַ באַרג צו אַן עולם טאַטעס, וואָס היצט זיך שטאַרק
אינמיטן מאַרק און הילכט, שליידערט קוילן קללות אין דער לופט:
— אין זיין טאַטנס טאַטן!

דאָס האָט אַלץ געברענט דער צאָרן אויף לייזערקען — דעם
געשטאַרבענעם רופּאס תכשית, און אויף עליק דעם שוחטס אויך:
— אַ סאַציאַליסט!

— ער האָט געוואָלט, וואָס טוט לייזערקע אין באַבראַוויץ.

— ער האָט געמאַכט אַ שווייג.

לייזערקע האָט נישט געקענט דערהערן, נאָר
לייזערקע האָט געהאַט עלטערן דאָ אויפן בית-עולם, און אַלעקסאַנ-
דראָווקע האָט געוואָלט: די ערד זאָל דאָרט זיין טויטן טאַטן אַרויס-
וואַרפן און דעם בן זיינעם איינשלינגען.

איז דער רויך פון אַלעקסאַנדראַווקער קוימענס פון דעמאָלט
אַן געגאַנגען נישט גאָר זיכער, אַביסעלע שלאַבעריקער, ווי אַלע-
מאַל. און קרומע כענצטער האָבן געקוקט אַראָפּ אַ באַרג צו פּוסטע
מענטשן-רעדלעך — באַשטענדיקע, תעניתדיקע רעדלעך, וואָס פּלאַנ-
טערן זיך אין פאַרקבצנטע געסלעך דער אָנגעזעצטער געגנט צווישן
די פּיס און שמועסן אַלץ מבוז זייער אייגענעם אַלעקסאַנדראַווקער
שטיקל לעבן:

— אַ ספּנה... אַ ספּנה...

— באַבראַוויץ בונטעוועט — דאָס גאַנצע דאָרף באַבראַוויץ.

— באַבראַוויץ וויל צושטיין צו די „גרויסע“.

— מען וויל אויפרייסן אַרום זיך די בריקן.

— איז זאָל מען שיסן אויף באַבראַוויץ — נו, זאָל מען שיסן...

פון דעמאָלט אָן האָט אַלעקסאַנדראַווקע מער קיין לאַמפּן אויף
ביינאַכט נישט אָנגעצונדן, און פויערן פון אַרומיקער געגנט האָבן
געלאַכט, געלאַכט, נאָר סוף-פל-סוף געקריגן פּורכט זיך דערנענטערן
אַהין שוין תחילת אָוונט, און זיך איינגעהערט פון גרויסן טראַקט,
ווי פּחדיםדיקער גרויל דרינגט אַריין מיט קרעציקע קולות אין די
נאַכט-קולות, ווי פון אַ גאַנץ שטעטל אַ מצורע, — און נאָגן, נאָגן,

זוכן עמעצן אין הימלס קאלטן פוסטן בוזים און געפינען נישט —
 א פוסטער בוידעם איבער זיי דער הימל, און וואָס שוואַרצער די
 נאַכט, אַלץ פּחד־דיקער די קולות — אַלעקסאַנדראָווקע ראַנגלעט זיך
 מיט דער פינצטער און שטויסט אָפּ פּון זיך אַלע מאָל אַ נייעם אָנ-
 פּאַר מצד יענע, וואָס גראָבן טראַנשייען אַרום גרויסן טראַקט. אַלעק-
 סאַנדראָווקע זאָגט זיך אָפּ פּון לייזערקען און גיט צו וויסן מיט
 קול־קולות דער וועלט, אַז לייזערקע איז מער נישט אירער.
 אַלעקסאַנדראָווקע האָט אויפּגעהערט צו שלאָפּן ביינאַכט.
 אין שטאַקפינצטער, צווישן ליימיק-אויסגעקרוּמעטע הייזער,
 צווישן שווערע טשערעפּענע דעכער, וואָס קוקן אוראלט-בלינד, פּאַר-
 קבצנט-אומגליקלעך, פּאַרשליעפּט אַהער ווי פּון אַ ווייטער פּרומדער
 היים; צווישן שטומע געסלעך, וואָס אַרום יאטקעס און אַרום דער
 שול, האָט אויף גריבלדיקער ערד נאַכט-ביי-נאַכט געמאַכט קספות אַ
 הינקענדיקע קויה, צי אַזא מין וואַך — אַן אימהדיקער נאַכט-מנין,
 פּאַרגאַרטט, ווי צום דאַוונען, באַלאָדן מיט פּחד־דיקע דרענגלעך,
 מיט ריבליקעס פּון גרעט און מיט אַפּגעברענטע אויוון-שטעקנס.
 עמעצנס אַ שטאַרק איינגעהויקערטע קיילעכדיקע פּלייצע האָט
 דאָרט אַלץ אָנגעיאָגט, געשוועבט, געשוועבט. און אָנגעפירט האָבן
 דאָרט מיט דער וואַך היימל בת-שבעס, היימל פּון איינפּאַר-הויז —
 אַ קלעצלדיק יידל, — אַ געוועזענער חשוב ביי אַ געהרגעטן פּרויך,
 און קיווע פּון דעם דראַטש, — קיווע, וואָס שמעקט מיט געלעגער-
 טער פּראַסע-שאַלעכץ, ווי זיינע אַלטע בלינדע פּערד, און די לעפּצן
 זענען ביי אים גראָבע, געדראַלענע און אַביסל פּאַרקרומט, ווי ביי
 זיין יונגערער שוועסטער, דער פּאַרגוואַלדעוועטער זילפּהן; און דעם
 לינקן קרומען פּוס זיינעם, וויסן אַלע, האָט ער אַליין זיך אויסגע-
 דרייט נאָך אַמאָל, איידער ער האָט באַדאַרפט שטיין צום פּריזיוו,
 אַריינגעשטעקט בפּיוון דעם פּוס צווישן די רעדער פּון זיין דראַטש, גע-
 געבן סך-הפּל איין מאָל אַ געשריי און אים אַרויסגעשלעפּט אַ שטאַרק
 צעבויגענעם, אַן אייביק טענצלדיקן.
 קיווע האָט אַכוריותדיק געקלאַפּט אין יעדן פּאַרקן, געמאַראַכטעט
 אין אַן אַלטן מעשענעם טעצל, אין אַ גרויסער בלעכענער פּושקע,
 אַ פּאַרזשאַווערט אייגענענער, אָן אַ דעק; ער האָט נישט גע-

קאנט איבערטראגן, הלמאי שלאפט עליק, דאס סאציאליסט, און גייט נישט ארום מיט דער וואך; ער האט שטארק געקלאפט ארום הויז, ווו עליק געפינט זיך. און אז עמעצער האט דארט אין הויז דאך איינגעדרימלט, און אז עמעצער האט זיך דארט אינמיטן נאכט פון שלאף דורכגעווארפן, האט זיך אים געדאכט, אז די קלעפ הערן זיך פון יארן, פון יארן; ציען, ציען זיך פון פאר וועלט און לעבן, און קיווע דער קרומער איז אומענדלעך — קיווע איז אייביק ווילד איינגעגעסן, פארעקשנט און פארביטערט ווייטיקט ער אויס איצט אינמיטן נאכט זיין אוראלטע מורא פאר אלערליי פלי-זין און פאר ביסקן, ער סטראשעט די באוואפנטע וועלט מיט מורא און שטעלט איר ארויס אקעגן זיין קרומען, אייביק-טענצלידיקן פוס...

אין יענע טונקעלע טעג האט אלעקסאנדראווקע דערפילט, אז די אומקומעניש אין ארומיקער געגנט איז א לעבעדיקע און קריכן קריכט זי אהער אויפן בוידן.

מען האט אלץ געדענקט.

— די „גרויסע“ טרייבן דארט פעטלירען.

— פעטלירע לויפט.

אין יענע טעג האט באטשקא מיט א גרופע אויפגעשטאנענע צום ערשטן מאל ארויסגעשאטן פון אינטער גרויסן וואלד, געשווינד א קנאק געטון פון קוילנווארפער און פון ביסקן און צעהרגעט פעטלירעס א קליינעם טייל, וואס גראבט טראנשיען ארום גרויסן טראקט. פעטלירעס טייל האט זיך אפגערוקט פון מראקט, גענומען קריכן אייליק ארויף א בארג צום גרויסן בארגיקן דארף, נאר פלוצים איינגעקנייטשט דאס פארנטיקן פליגל און זיך אפגערוקט צוריק מיט א ציטערדיקן וואקל. דאס דארף אקעגן האט באגעגנט מיט צעשא-טענע עזותדיקע רויכעלעך און אפגעווארפן די קריכנדיקע אן א זייט — דאס דארף האט געהייסן באבראווין.

באטשקא האט נישט געוואוסט, ווער איז זיין העלפער אין גרויסן דארף אויפן בארג, ער האט אנגעהויבן ארויסקריכן אלעמאל פון אויב-טער אן אנדער עק וואלד, געטריבן די פעטלירישע טיילן צום גרויסן דארף און געקוקט, געקוקט, ווי דאס דארף שטויסט זיי אפ אין א זייט, פארנאכטלעך ווארפן זיי אוועק אן א שיעור געווער, נאר נאכ-

דעם שיסן זיי א גאנצע נאכט און לאָזן נישט, מען זאָל זייער גע-
ווער אױפקלייבן.

איז די געגנט אַרום אַלעקסאַנדראָוקע אין יענער נאכט גע-
שלאָסן גרינג, ווי אַ חולצה. שיטערע לופט האָט אַלע וויילע איינגע-
דרימלט און אַלע וויילע זיך אויפגעכאַפט מיט נייע שיסנדיקע שטראַ-
מען, וואָס טראַסקען מיט ביינאַכטיקן פלוידער, ווי אין טעמפע רוישי-
קע ספּאַזמען. שיסנדיקע שטראַמען האָבן געוועקט פייגלען אין די
נעסטן אין די אַרומיקע קליינע וועלדלעך, געטריבן זייערע צעשאַטענע
מחנות גאָר נידעריק איבער דעם שטעטלס דעכער און זיי געיאָגט
ווייט אין פינצטערן לאַנד אַריין.

אין אַ בלאַסן פייכטלעכן פאַרטאָג איז איינמאָל די לופט אַר-
בער אַלעקסאַנדראָוקע פול געווען מיט לייכטן צאַפּלדיקן שוידער פון
אַט די פאַרשלאָפּענע פייגלשע געשרייען, און נאָכדעם איז מיטאַמאָל
געוואָרן שטיל און פּחדיםדיק, גלייך דער געגנט האָט פּלוצים אויפ-
געערט צו ווייטן אַ צאָן און זי רוט אָפּ, די געגנט, זי שלאָפט
אײן אויפן טאָג.

ביי עליק דעם שוחטס, דעם סאַציאַליסטל, האָט מען זיך דער-
פּרעגט, וואָס זאָל דאָס באַדייטן. ביי עליקן, דעם דאַרן בחורל, האָבן
פונקט אין יענע טעג ווייגעטון די אויגן, זיי זענען אים געווען
שטאַרק רויט און אָנגעגאַסן, ווי מיט בלוט. ער האָט אויסגעזען באַ-
ליידיקט:

— פאַרוואָס פּרעגט מען עפעס פונקט ביי מיר? פאַרוואָס מיינט
מען עפעס, אַז איך מוז אלץ וויסן?

אין יענע טעג איז באַטשאַק מיט אַ קליינער גרופּע אונטער-
געגאַנגען גאָר נאָענט צו אַלעקסאַנדראָוקע.

אין משך פון צוויי נעכט האָט ער געפרוּווט אַהין אונטערגיין,
אָוועקגעשטעלט קוילנאָואַרפּערס אין ביידע עקן שטאַט און אַ שאָס גע-
געבן אין דער לופט — קורץ, אַזוי גיך, גלייך ער פּרוּווט נאָר אויס
די פּליים, אויף געלעגערט קוילנאָואַרפּעריש לשון האָט עס געהייסן:

— נישטאָ קיינער ביי אייך איז שטאַט? אוועק פעטליורע? ...
מען קאָן אַרײַנגיין?

און געענטפערט האָט אים ביידע מאָל אין מיטן נאַכט קיווע
דער קרומער מיט זיין וואַך — דער ענטפער איז באַשטאַנען פון א-
סך, אסך אַכזריותדיקע קלעפּ אין מעשענעם טעצל און אין דער צע-
בויגענער בלעכענער פּושקע. אויף יעדער שאָס דאָ אונטערן באַרג
האָט אַ שטאַרקער טומל אָפּגעענטפערט נידעריק פון שטעטל: א פאר-
עקשנט טאָ-אַקען אין די פאַרקנס איז דאָרט אַלע וויילע ווי פאַרשטאַרבן
און אַלע וויילע זיך אױפגעכאַפט מיט מער קראַפט.

באַטשקאָ האָט זיך אײַנגעהערט, אײַנגעהערט און נישט געװסט,
וואָס די בײזע קלעפּ דאָרט אין שטעטל קאָנען באדייטן. סוף-כל-סוף
האָט ער אַהין אונטערגעשיקט זײנס אַ רירעוודיק רײטער-פאַרל.

אין דער נאַכט פון דאָנערשטיק אויף פרייטיק איז דאָס געווען,
אין דער נאַכט פון דאָנערשטיק אויף פרייטיק מיטן טאַגלעך,
ווען גאַנץ אַלעקסאַנדראָווקע איז נאָך געשלאָפּן, אזו חײמל בת-שבעס—
אַ קלעצלדיק-קלײנער מיט אַ געלבלעך-געשוירן בערדל — אַרויסגע-
גאַנגען פון זיין אײנפאַרהויז, וואָס אין עק גאַס. ער האָט אַ שמעק
געגעבן די לופט, א טראַכט געטון, אַז עס נעמט אַ פרעסטל און אַז
מיטן פרעסטל וועט שוין אפשר גאָט העלפּן — עס וועט ווערן שטיף;
ער האָט אַ הוסט געטאָן ברייטלעך מיט לײכעך, ווי חײמל בת-שבעס
קאָן, זיך שטייפער אײַנגעהילט אין זיין ברייטן ראָק און האָט פּלוצים
דערהערט:

אין דער נאַענטער פּראַטיקער לופט אין עק שטצטל שעלט
זיך צמעצער מאָדנע ברייט, מיט א סך פאַררײט-שטאַלענע רוסישע
קלדוּת: הילכיק שעלט ער דאָרט און שטעכיק-בייז, ווי גלייך מען
שמיסט איבער א נאקעט לייב מיט אַן אַראַפּניק. חײמל בת-שבעס
איז אַרונטערגעגאַנגען אונטער זיין לאַנגן אײנפאַרהויז און האָט דער-
זען אַ פרעמדן רײטער אין אַ לעדערנעם לײבל און אין לעדערנע
הויזן — אַ בלאַנדער, מיט אַן עוואַלדיק אַרויסגערוקטער פּיאה. ער איז
באַוואַפּנט מיט אַ קליין אונטערגעזעגן ביקסל, מיט אַ גרויסער ביקס,
מיט אַ שווערד און מיט צוויי גראַנאַטן ביים קוילן-גאַרטל. ער זיצט
מאָדנע גרינג אויף זיין גרויסן גרויען פּערד, וואָס האָט אַ נײכטערן

אונטערגעצויגענעם בויך, און שעלטן שעלט ער טעקלי דער וועשע-
רינס מאן, וואָס שטייט לעבן אים מיט אַ האַק פאַרשטעקט אין גארטל
אין מיט אַ גניבהש בינטל האַלץ אויף די פלייצעס:
— רעד! ווערטער רעד! אין דיין טאַמען אַרײַן...

און קשה איז:

ער זידלט נישט פאַרן גניבהשן בינטל האַלץ, נאָר פאַרן אַקע-
ראַנישן לשון, וואָס ער, דער רייטער, פאַרשטייט נישט.
היימל בת-שבעס איז אַרײַן אין שטוב און האָט גענומען קוקן
אין פענצטער:

דער רייטער יאָגט איבער דעם שטעטל, און נישט אַליין איז ער —
אין אײַן שורה מיט אים יאָגט א צווייטער, אַ קליינער-רויטער אין
א הארטן געלעכערטן קאַפּעליושל מיט אַ שאַרפעלע אויפן האַלז. זיי
בלייבן עטלעכע מאָל שטיין, קוקן אַרײַן אין די זייט-גייסלעך און
יאָגן אַוועק געשווינד אויף צוריק ארויס דער שטאָט.

זיי זעצן אויס, ווי רייטער, וואָס האָבן נאָך קיינמאָל נישט גע-
פרוווט פאַרן פאַמעלעך, און אז זיי שאַקלען פּונווייטנס צו עמעצן
מיט די הענט, דאַכט זיך אַלץ אויס: זיי זאָגן אָן אַ בשורה.
אין יענעם פרימאָרגן איז באַטשאַק מיט זיין גרופע אַרײַן קיין
אַלעקסאַנדראָווקע.

איז עס געווען אין אַ געוויינלעכן טונקעלן און פּראַסטיק-קילן
פּרייטיק. און ערב שבת איז דאָן יאָ געווען און נישט געווען — ערב
שבת האָט געקווענקלט, און די צייט האָט זיך געצויגן קרענקלעך-
לאַנג, ווי אין היץ.

שעכטע הייצונג האָט געטליעט אין די אויוונס אויף טשאַלנט;
קוימענס פון שטיבער האָבן גערויכערט, מאַדנע שלאַבעריק, ווי נישט
זיכער, פעטע ברענענדיקע שמאַטע האָט געטשאַדעט, געטשאַדעט און
פאַרסמט די לופט.

און ליכט האָט מען דאָך פאַרנאַכטלעך, ווי אין פאַרשפּעטיקונג,
אַנגעצונדן.

פון אונטער אַלטע טשערעפּענע דעכער האָבן פּרי-באַלויכטענע
אויסגעקרוימע פּענצטער געקוקט מיט שבתדיקן פּלעמל צום עולם.
וואָס קלייבט זיך לעבן היימל בת-שבעס איינפאַרהוי. מען האָט גע-

קוקט אויף די צוויי הארמאטן, וואָס מען האָט אַהין געבראַכט צו-
שלעפּן פון ערגעץ אַ זומפיק אָרט. מען האָט געקוקט אויף דעם אַרויס-
געהאַנגענעם ברעטל מיט די רויטע קרומע אותיות „שטאַב“ און אויפן
בלאָנדן מיט דער קאָזאַקן-פּיאַה, וואָס שפּרינגט דאָרט אַלע וויילע אַרויף
אויף זיין הויכן פאַרמאַטערטן פּערד, באַהאַלט עפעס אַ ברייודלע אין
היטל און יאַגט און יאַנט אַרויס דער שטאַט; מען האָט געשמועסט:

- עס דאַרפן קומען נאָך - פּאַוסטאַנצעס.
- אַסך, אַסך דאַרפן נאָך קומען.
- מער פון אַ פּאַר.
- קיטיצעס אויך - איינער פון זיי האָט געזאָגט.
- און לייזערקע דעם רופּאס איז דאָ - ער איז דאָ.
- כּוּהאַב אים אַליין געזען.
- ער איז דאָ, אַט גייט ער, לייזערקע.

איז אַט וואָס:

איז לייזערקע דעם רופּאס באַרנישט אַוועק שטאַרק ווייט פון
אַלעקסאַנדראָווקע... ער איז געלעגן אויסבאַהאַלטן ביי זיינע באַקאַנטע
שקצים אין באַבראַוויץ און האָט דאָרט אונטערגעהיצט די גוים,
אפשר האָט ער דאָס אָנגעזאָגט אין וואַלד דער גרופּע „גרויסע“,
אַז זיי מעגן קומען, צי אפשר האָט ער אינאיינעם מיט זיינע באַב-
ראָוויצער שקצים באַגעגנט מיט צעשאַטענע פייערלעך יענע צעשאַטע-
נע פּעטליירישע טיילן, וואָס לויפן פונם טראַקט, צי אפשר איז ער
פאַרט געלעגן באַהאַלטן אויף אַ בוידעם, עלעהיי אַ טורמע - שטאַל
און אייזן, לייזערקע!

- זע, זע! ער טראַגט שוין אַ גראָען שינעל - אַ לאַנגן ביז
די פּיאַטעס, און אַ פּיסטויל ביים גאַרטל - וווּ האָט ער אַזוי גיך
גענומען?

איצטיקס מאַל האָט ער קיין צייט נישט מיט עמיצן זיך אָפּצו-
שטעלן - אַ גלייכמעסיקע שנעלקייט אין זיינע טריט און ערנסטע באַ-
רירעוודיקייט פון אַ באַשעפטיקטן, וואָס זעט גישט קיינעם חוץ יענעם,
צו וועמען ער שפּאַנט.

מען קוקט אים נאך :

— ער העלפט די „גרויסע“.

— ער ברענגט נייע מענטשן.

— ער העלפט זיי אַוועקשטעלן צו צוויי, צו דריי אויף אַ קוואַרטיר. אינאיינעם מיט באַטשקאַן איז ערגעץ אויף גיך געגאַנגען. זיך אומגעקערט און ווידער געגאַנגען. און ביידע — אין לאַנגע גרויע שינעלן. דענסטמאַל האָט מען זיך אַ רגע געפּלאַנטערט:

— ווער איז איצט דער אמתער עלטסטער — ער צי באַטשקאַ. אינמיטן גאס האָט ער פּלוצים צו איינעם אָנגעהויבן רעדן מיט היציקן פייער, ווי אַן אַרטיסט — ער האָט זיך אליין געהייסן ווערן אין כּעס, שטאַרק אין כּעס — אַ שפּאַגל-נייער לייזערקע:

— אַ קאַמענדאַנט — אַ קאַמענדאַנט.

און ביי חיים בת-שבעס האָט מען אונטערגעקוקט דורך אַ צעלעכער-טער טיר, ווי אַזוי לייזערקע איז דאָרט צום ערשטן מאָל אַריינגעקו-מען צו באַטשקאַן אין צימער.

— איך קום פון באַבראַוויץ. — האָט ער געזאָגט — פון די אויפ-געשטאַנענע אין גרויסן דאָרף באַבראַוויץ. און ער איז נאָכדעם אַוועק נאָך מיט איינעם, רייטנדיק אויף פּערד.

איצט ביי לייכט-אַנצינדן האָט דער עולם צוגעקוקט, ווי ער איז רייטנדיק געקומען צוריק צום איינפּאַרהויז, און ווי אַנדרייק וואָס היט דאָרט מיט דער ביקס דעם טויער, קאָן אים שוין און לאָזט אים פריי אַריין.

הייסט עס, אַז עס האָט קיין שום פּעולד נישט געהאַט דאָס, וואָס באַלעבאַטים האָבן געשיקט רופן לייזערקעס שוועסטער צום רב און איר אָנגעזאָגט זהיר-וזהיר, אַז לייזערקע זאָל זיך נישט מישן — איבער לייזערקען וועט נאָכדעם אומקומען די גאַנצע שטאָט.

באַלעבאַטים זענען נאָכדעם אַליין געגאַנגען צו לייזערקען נאָך טובות, היימל בת-שבעס האָט אים אַליין לאַנג געשטאַטעוועט אין לאַנגן הויז פון זיין איינפּאַר און איז דאָרט אַלע ווילע צו אים צור געשטאַנען אַן אַ היטל, ווי צו אַ פּריץ, מיט אַ וויינענדיק פנים, און האָט אַלץ געבראַכן פּיסקעס, ווי גלייך ביי אים אין שטוב לייגט אַ מת: — לייזערקע, — האָט ער ווי געציטערט, — נעם זיי פון מיר צו.

לייזערקע. איך בעט דיך — זיי עסן מיך אויף, לייזערקע... ווארט א
וויילינקע... איין וואָרט, טו מיר אַ טובה, לייזערקע!
נאָר לייזערקע האָט סך-הכל נאָר איין רגע אויף חיימל בת-שבעס
א קוק געטון — אַ ביסל צעטראָגן האָט ער אויף אים אַ קוק געטון—
נאָר רויק, רויק:
— חיימל בת-שבעס, — האָט ער צו אים געזאגט... האָב איך
איך פיינט!

איינעמס א וועג

I.

אין מיטן דאָרף, אויפן שטיבל פון „שטאַב“, האָט פון גאַנץ פרי אָן געפלאַטערט א שטיק רויטער שטאָף. דער שטאָף האָט ווי א פרישער קימפעט-פאַרהאַנג געהאַט פיל פרייד אין זיינע קנאַקנדיקע כוואַליעכלעך: און אין אַלע אומרוזקע קנייטשן, וואָס אין זיינע פאַכענ-דיקע עקן. לעבן שטאַב איז געהאַנגען א שילד:

„דער פערטער פאַלק פון די אויפגעשטאַנענע.“

און ווייל דער פאַלק איז אָנגעקומען אין דאָרף אַריין ביינאַכט, ווייל אויף מאָרגן זענען פרייוויליק צו אים צוגעשטאַנען פיל אַרטיקע און פרעמדע שקצם, איז קיינעם דאָ נישט איינגעפאַלן זיך נאַכצופרעגן אויף די ערשטע דריי פאַלקן, צי זענען זיי נישט קיין אויסגעטראַכטע, צי געפינען זיי זיך נאַענט פונדאָנען, אָדער ווייט. דאָס וואָרט „פערטער“ איז געווען אָנגעשריבן מיט גאַנץ גרויסע אותיות. עס האָט געוועקט דרך-אָרץ, עס האָט געשראַקן.

פון טייך האָט געבלאַזן אַ ווינטל גלייך אויפן שטיבל פון „שטאַב“, און נישט אזוי אויפן שטיבל, ווי אויפן רויטן שטיק שטאָף, וואָס פלאַ-טערט פריי און זיכער אויפן דאָך. נאָר בייטאַג איז דאָס מויל ביים ווינטל געווארן פייכט און פול מיט צעפוילטן אָסיען און מיט אַ ריח פון צוויינטער. ווידער איז געוואָרן קויטיק, טונקל און נאַס אין דרויסן. פון מיטן דאָרף גוואַדזשען שטיוול צום „שטאַב“, און נאָך מער שטיוול גוואַדזשען אינם זייטיקן געסל, וואָס באַרג-אַראָפּ צום טייך-צו. קער פּר זענען דאָרט אַראָפּגעזעצט צו דער ערו, פלייצעס - אָנגעבויגן אַרום געניטע, פאַרקאשערטע הענט, פינגער אָנגעשמירט מיט פעטס טייערן

מיטגעבראכטע האַרמאַטן, גוייטנדיק זיי צו אַ נייעם שלאַכט. און אַקעגן
אין אַ בלאַטיקן הויף, וואָס אַרום אַ פּאַר פּאַרקאזאַרמעוועטע שטיבלעך,
פּוצט מען מיט אומענדלעכן חשק קאַזיאָנע פּערד, מען באַטראַכט אויף
זיי די אָנגעמוליעוועטע ערטער, וואָס זעען אויס ווי ציטערנדיק ווונד-
פלייש, אויף וועלכן עס שטעלן זיך פּליגן, און מען פּרעגט מביניש
ביי אַבען, דעם בעל-עגלהשן בחור, וואָס שנירעוועט דעם רויטן גארטל
אויף די לענדן :

- אַבע ! - לאַדט מען אים איין, - אַנה, כאַפּ נאָר אַ קוק...
מיט וואָס באַשמירן, אַבע ?

אַבע יחיאַל-משה דעם בעל-עגלהס בחור איז דער איינציקער ייד
אין פּאַרץ און וויל דאָ נישט אויסרעדן צו קיינעם קיין איבעריקן
וואָרט. מער ווי אַרץ איז ער צופרידן, ווען מען לאַזט אים צורו.
ערגעץ טיף אין זיך רופט ער אָט דעם גאַנצן עולם אַרום זיך נישט
אַנדערש, ווי גראַבע קעפּ. ער דרייט זיך אַרום צווישן זיי אַ דרימל-
דיקער און פּוילער, ווי אַ פּוועל-בטל, און אַרץ, וואָס ער הערט דאָ,
גיט אים דורך איין אויער אַריין און דורכן צווייטן - אַרויס.
- וואָס גייען זיי מיך אָן, - טראַכט וועגן זיך אַבע - מיין
דאָנה ?

אינדערפרי האָט געטראָפּן אַ מעשה :

איינער פון די חברה האָט עפּעס צוגענומען ביים פּויער, ביי
וועלכן ער איז איינגעשטאַנען. דער פּויער האָט געמאַכט אַ גוואַלד.
דאָס דאָרף איז זיך צוזאַמענגעלאָפּן. אויפן דאָרפישן זייט זענען גע-
ווען אלע אַרטיקע שקצים, וואָס האָבן אַקאַרשט געכטן באַקומען
ביקסן. און פּלוצים, אין אַ רגע פון פּליסיקער ספּנה, האָט מען פון
אונטער איינער אַ כאַטע דערהערט אַ שאַס. מען האָט זיך אַהין אַ
פּאַז געגעבן און געפונען דעם שולדיקן אַ טויטן. און דער חשד
איז געווען, אַז דערשאַסן האָט אים איינער פון „שטאַב“ - יענער,
וואָס מיט דער בעלמע אויפן לינקן אויג.

אַבע איז געווען פון יענע געציילטע, וואָס האָבן אַליין גע-
זען, ווצר עס האָט דערשאַסן, נאָר אַז מ'האַט וועגן דעם ביי אים

געפרעגט, האָט ער בעל-עגלה טומפ אַ צי גענעבן מיט די אַקסלען
און האָט זיך פויל אוועקגעדרייט אין אַ זייט:

— מיין דאגה!..

עס האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט נישט וועלן אומזיסט
אוועקלייגן דאָ זיין האַרץ; אַז סך-הכל איז ער נאָר צוליב דעם אַריינ-
געטראָטן אין פּאַק, ער זאָל ענדלע פּטור ווערן פון אוועקלייגן
אומזיסט זיין האַרץ; וואָרים אַבע, קען מען זאָגן, האָט אַלע זיינע
יאָרן געטון אומזיסטיקע און איבעריקע אַרבעט צוליב אנדערע און
האָט דערפאַר נישט באַקומען קיין שום לויין. אין דעם איז באַשטאַנען
זיין באַזונדערע געשיכטע — אַ געשיכטע פון אַ באַעוילטן, פאַר וועמען
קיינער שטעלט זיך קיינמאָל נישט איין.

אַנגעהויבן האָט זיך פאַר אַבען די דאָזיקע אומזיסטע אַרבעט
פון דעם, וואָס ער האָט אינם שטעטל סטאַווישט אַלע זיינע יאָרן
אומזיסט גערופן „טאַטע“ יחיאל-משהן דעם בעל-עגלה, מיט וועמען זיין
מוטער די אלמנה האָט אַמאָל חתונה געהאַט. און אַליין איז ער דאָרט
יעדער יום-טוב געגאַנגען אין דער בעל-עגלהשער שול און האָט דאָרט
אומזיסט געזאָגט „יזכור“ נאָך זיין אמתן טאַטן, וועמען ער, אַבע,
האָט נישט געקאָנט אַפילו נישט אין חלום, געדענקט אַבע, ווי אין
פּאַליש פון דער בעל-עגלהשער שול פלעגט ער אומזיסט אַפּוואַרטן
גאַנצע שעהן, ביז מען וועט אָנהייבן זאָגן „יזכור“, און ווי בעל-עגלה-
שע ווייסע חברה פלעגט אים דאָרט קיינמאָל נישט רופן ביי זיין
אמתן נאָמען.

— יחיאל-משה דעם בעל-עגלהס נדן. — פלעגט מען אים
רופן.

אָדער פשוט:

— דער נדן.

נאָר שטאַרק דערצאָרענען אים האָט מען דאָך מורא געהאַט,
זווייל כּאָטש ער האָט שטיל און געטריי געהאַרעוועט אויף יחיאל-משהן
דעם בעל-עגלה, ווי אויף אַן אייגענעם טאַטן, איז ער דאָך אַ פּעס-
טער פאַרשלאָפּענער בחור און האָט פיינט געהאַט צו האַלטן פאַרלייגט די
הענט, ווען מען רייצט אים שטאַרק אויף, אָדער מען טוט אים
רשעות. אַבע האָט געהאַט אַזעלכע אַקסלען, וואָס אַז זיי גיבן זיך

א דריי, איז יעדן קלאָר, אז זיי, די אַקסלען, האַלטן פאַר זיך פונם געזעץ ?
— וואָס אמת איז אמת.

— וואָס מיינס איז מיינס און וואָס דיינס איז דיינס.

טאַקע דערפאַר אַרויסגייענדיק פונם געזעץ, וואָס דיינס איז דיינס" — האָט אַבע מלחמה-צייט אָפגעדינט דריי ניט אַ האַלבן יאָר אויף די פּראָנטן, אָפגעדינט אזוי כּשר, אַז כּשרער קען נישט זיין. און די מלחמה, קאָן מען זאָגן, האָט אים גאַרנישט נישט געשאַדט, גאַרנישט נישט בעסער געמאַכט און גאַרנישט אויסגעלערנט, ווייל ווי כּאָר דער מלחמה, אזוי נאָך איר האָט אַבע נאָך אַלץ שטיל און פאַרשלאָסן געהאַרעוועט אויף יחיאַל-משהן דעם בעל-עגלה, פּירנדיק זיינע פאַרשויןען פון סטאַווישטש אין דער ווייטלעכער גרויסער שטאָט, וואס ליגט אין טאַל. און זיין איינציקער פּריעריקער חסרון איז איצט ביי זיינע פיר און צוואַנציק יאָר נאָך אַלץ געווען אַ חסרון — ער איז געווען אַן אַכור אויף די פּערד, מיט וועלכע ער פאַרט אזוי, אַז דער בעל-עגלהשער שטיפּטאַטע האָט זיך תּמיד געקלאָגט פאַר זיין מוטער :

— ער יאָגט, ער יאָגט, דער בחור דיינער, ער שינדט פון די פּערד די פּעל.

נאָר דאָס האָט זיך אפשר גענומען דערפון, וואָס צו אַלע אַנ-דערע ברואים איז אַבע געווען גוט און וויל, אַלע האָבן אים אומ-זיסט אויסגענוצט, האָט ער אויסגעלאָזט זיין האַרץ צו די פּערד. אַליין אַבער האָט ער נאָך אַלץ נישט געוואוסט, אַז אַלע נוצן אים אומזיסט אויס, און ווער ווייסט ווי לאַנג דער דאָזיקער „נישט וויסן" וואָלט זיך געווען אַוועקגעצויגן, ווען נישט די דינסט פון יענעם זעלבן איינפאַרהויז, ווהיין אַבע פאַרפאַרט אין דער גרויסער שטאָט מיט זיינע פאַרשויןען. די דאָזיקע מויד איז אים דאָרט אין איינפאַרהויז פון מאָל צו מאָל געוואָרן אַלץ מער אייגן און איינגעבאַקן אין האַרצן, ביז זי איז סוף-פל-סוף געוואָרן זיין פּלה.

אים, אבען, איז די מויד זייער געפּעלן געוואָרן, שוין מיט דעם אַליין, וואָס צו אַלעמען איז זי געווען אַ בייזע, אַ ברוגזע, ון צו אים איז זי אַדרבא — צו אים איז זי געווען אַ ווייכע, אַ צוגעלאָ-זענע. אַבע האָט זיך געקאָנט וועטן: אַנאָ וואָל עמעצער אַן אַנ-

דערער פרווון צו איר צושטיין, וועט ער פון איר האָבן אַ וויסטן סוף, און אַקעגן אים, אבען, האָט זי גאַרנישט, אפילו אַז ער שטייט צו איר צו אין הויז פון איינפאַר, ווו עס שטייען די פערד, און אַז ער פאַקט זי דאָרט אין אַ טונקל ווינקל, בעת זי גייט אַרויס נאָך אַ קאָך-טעפל, בלייבט זי דאָרט אַ וויילע שטיין און לאָזט אים ער זאָל טון ביי איר אין בוזים אַלץ, וואָס ער וויל, עס מאַכט זיך : מיט פרייען גרויען פרימאָרגן קומט ער אָן מיט זיין פור אהין אין שטאָט און טרעפט זי דאָרט איינע אַליין אונטערן איינפאַרהויז, בעת זי איז אָנגעבויען איבער אַ פריש אויסגעגאַסענעם צעבער, לעבן איר — אַ פאַר אָנגעפלויענע ראָבן, אַ פאַר צוגעלאָפּענע חזירים, וואָס דער איבערגעקרטער צעבער שמעקט זיי.

— אַטש, — שרייט זי ביזן אויף די חזירים, — אַטשו!

און אַליין איז זי אַ באַרוועסע, מיט אַ פולן בוזים, די הענט פאַרקאשערט, די פיס נאַקעט, איר פארשלאָפּן פנים, וואָס מיט די שמאַלע אויגן, איז מאַט און פעכקע, און שמעקן שמעקט עס ווי אַן אומגעוואָזשענע, פון שטענדיקער בייזקייט רעדט זי זייער ווייניק, נאר אַז זי דערזעט אים, אַבען, אָנקומען מיט זיין פור, טוט זי אַ פאַמפע זייער געשווינד :

— זע נאר, אַבקע! ... ווי קומסטו אַהער ? הא, אַבקע ?

אַבען האָט אָנגעהויבן ציען צו איר אין שטאָט אַריין אַווי, אַז אפילו ווען ער האָט זיך געפונען אין דער היים, און אפילו אין שטאַרקסטן שלאָף, האָט ער תמיד געדענקט איר ריח — אַ ריח, ווי פון פרישער שטרוי, וואָס האָט סך-הכל איין נאַכט אונטער פערד גע-נעכטיקט, און דערדאָזיקער ריח האָט ווי פון זיך אָנגעהויבן לערנען אַבען, אַז ער קען עפעס אויפטאָן אויך פון זייעטוועגן אַליין און אַז ביי איצט איז אַ קרענק אויף זיי, אַ כאַלערע אויף יענע אַלע מענטשן, וואָס ער האָט בייז היינטיקן טאָג, אַחוץ דער מויד פון איינפאַרהויז, געזען אַרום זיך, צוליב זיי האָט ער אַלע זיינע יאָרן אַוועקגעלייגט זיין געזונט, און זיי צוליב אים — גאַרנישט.

אַ בראַנד אויף זיי.

פאַרקערט, זינט מען האָט זיך דערוואַסט, אַז אַבע נעמט די דאָ-זיקע מויד פון איינפאַרהויז, האָבן אַלע אָנגעהויבן לייגן אויף אים מער

כבוד, און אָט אפילו די מאַמע זיינע — זי האָט אָנגעהויבן דערגיין די יאָרן איר מאַן יחיאל-משה דעם בעל-עגלה, מען זאל וואס גיכער דעם בחור חתונה מאַכן. און טאקע פונדאָנען האט זיך גענומען די געשיכטע, וואָס אַבע איז נישט ווילנדיק אַריינגעצויגן געוואָרן אין אָט דעם פּאָלק אַריין — אַ פּאָלק, וואָס רופט זיך „דער פֿערטער פּאָלק פון די אויפגעשטאַנענע“ און באַשטייט דורכאויס פון אזעלכע מענטשן, וועלכע ער, אַבע, רופט נרגעץ טיף אין זיך נישט אַנדערש ווי מיטן נאָמען „גראַבע קעפּ“.

דער שבת, ווען יחיאל-משה דער בעל-עגלה האָט אַבען אויפֿ- גערופן ווי אַ חתן אין דער בעל-עגלהשער שול, איז געווען דער לעצטער שבת איידער עס האָבן זיך אָנגעהויבן די פּאָגראַמען, און אַבע האָט דענסטמאָל מיט פאַרשלאָפּענע אויגן געקוקט, ווי באַקאַנטע בעל-עגלהס גייען נאָכן דאַוונען צו זיי אין שטוב אויף „קידוש“, און קיינעם פאלט דאָרט שוין מער נישט איין אים, אַבען, דאָס היטל איבער די אויערן אָנצורוקן און דערביי ווי געוויינלעך צו זאָגן:

— שינדסט די פּעל פון די פּערה, האַ? אַבע, ביסט אַן אכור אויף פּערה, אַבע.

מען טרינקט צו אים לחיים, מען ווינטשט אים די חופּה זאָל זיין אין אַ גוטער שעה און מען ווינקט צו אים מיט איין אייגל וועגן דער נאַכט, וואָס נאָך דער חופּה. מען טרינקט אויך לחיים צו זיין שטיף-פּאָטער יחיאל-משה. און יחיאל-משה איז שוין שיכור, שיכור איז יחיאל-משה אויך אויף מאַרגן נאָכן אויפרופן. נאָר צו דער פּלה, אין דער גרעסערער שטאָט, וואָס אין טאָל, זאָגט ער, קאָן מען איצט דעם בחור נישט פירן, ער קומט אַלע מאָל פון מאַרק, וווּ ער הערט זיך אָן מיט שרעקלעכע זאַכן, און קריגט זיך מיט זיין ווייב:

— פיר אים אַליין! — שרייט ער צו אַבעס מיטער, — פיר אים אַליין, דעם בחור דיינעם. דו הער בעסער, וואָס מען זאָגט אין מאַרק, הער בעסער: פּעטלירעס היצלעס, זאָגט מען, שניידן יידן אויף אַלע טראַקטן.

עס קומען אַריין אין שטוב באַקאַנטע בעל-עגלהס, און אויך זיי זאָגן:

— ווהיין פאָרן?

-- א ספנה... א גרויסע ספנה.

אבע האָט זיך אזוי אַרומגעדרײט אַ וואָך און צוויי, און זײנע געפילן זענען געווען אַזעלכע, ווי גלייך מ'האַט אים געקוילעט, נאָר נישט דערקוילעט. אַלע מענטשן אַרום זענען אַדער באַווייבטע אַדער נישט קיין באַווייבטע, און ער, אַבע, איז אַ באַזונדערער. אז ער איז אַ בחור, קאָן מען מער נישט זאָגן, ווייל מען האָט אים שוין „אויפגע-רופן“, נאָר קיין באַווייבטער איז ער אויך נישט. ער איז עפעס אַ „צווישן“. מען לאַכט דעריבער פון אים אין מאַרק, מען זאָגט צו אים: — אַ קרענק אין דײַנע בײַנער, אַבע, אפילו חתונה האָבן קענס-זו אויך נישט ווי געהעריק.

און בעל-עגלהשע הענט רוקן אים שוין ווידער זיין היטל איבער די אויערן:

— יאָגסט? האַ, יאָגסט... ביסט אַן אַכור אויף פערד, אַבע. און צו דער פֿלה, דער מויד פון איינפאַרהויז, ציט. איר ריח, אַ ריח פון פרישער שטרוי, וואָס האָט סך-הכל איין נאַכט אונטער פערד גענעכטיקט, געדענקט זיך אָן אויפהער אפילו אין שטאַרקסטן שלאַף.

אַבע האָט סוף-פֿל-סוף אַליין אָנגערוקט אויף זיך זיין באַראַשקן היטל. ער האָט אָנגעטאָן זיין גרויען שינעל, וואָס איז אים פאַרבליבן פון מלֶחמה-צײט, פאַרגאַרטלט אויף זיך דעם רויטן בעל-עגלהשן גאַרטל און האָט זיך אַוועקגעלאָן איינער אַליין צופוס צו זיין פֿלה.

— אַ בראַנד אין זײ! — האָט ער געטראַכט וועגן יענע אלע מענטשן, וואָס ווילן אים אַהין נישט פירן ווי עס קומט אַ חתן — כ'האַב זײ אין דער ערד. זאָלן זײ ברענען.

און דער פאַרדראָס אויף אלע אַרומיקע מענטשן, אויף וועלכע ער האָט אלע יאָרן אומזיסט געהאַרעוועט, האָט איצט דערגרייכט אין אים ביז דער העכסטער מדרגה.

די ערשטע פופצן וויאָרסט איז ער אָפגעאַנגען בשלום. קיינער האָט אים אויפן וועג נישט אָפגעשטעלט, קיינער האָט ביי אים נישט געפרעגט ווער ער איז און ווהין ער גייט, נאָר פאַרנאכט, ווען ער איז צוגעקומען צום גרויסן טראַקט, וואָס ציט זיך פאַרביי דעם גרויסן באַליאַסנער וואַלד, האָט ער דערהערט פֿון טיפן וואַלד אַ ווידערקיל

פון אַ שיסעריי. דאָס ווידערקול האָט גי האָט אָן אַ שיעור רציחהדיקע
כוואַליעס. דער וואַלד האָט אויסגעזעען זייער כמירנע און ביי אַבע
האָט אָפּגעווארט אַ רגע און האָט דערהערט אַ צווייטן שאַס מיט אַ
ווידערקול, און ווידער מיט אָן אַ שיעור רציחהדיקע כוואַליעס. גיין
ווייטער אקעגן נאכט, האָט זיך געדאַכט, איז זייער געפערלעך, און
אַבע האָט דעריבער אַראָפּגענויגט אָן אַ ווייט, פּדי איבערצונעכטיקן
דאָרט אין פּעלד ביים פּיליפּאָווער שמיד אין שטיבל. מענדל דער
שמיד איז געווען אינדערהיים. זיין ווייב ראַכע אויך. אַבען האָבן זיי געקאַנט
נישט ווייניקער, ווי אַלע פאַרבייפּאַרנדיקע בעל־עגלהס. אַבע האָט גע-
נעכטיקט ביי זיי אויפן אויוון, און געדאַכט האָט זיך אים, אַז ער
געפונט זיך ערגעץ זייער טיף אין דער נאַכט.

אינדרויסן האָט און עלנטער בוים געדוכנט אָן אויפהער מיט זיי
נע צעפּלאַכטענע צווייגן, געשטאַנען איבערגעבויגן אינמיטן פּעלד און
האָט געריישט, געוועקט דעם שמידס שטיבל.

ווייטער פון פּעלד - דער וואַלד, נאָך ווייטער - דער המשך
פון נאַכט און פֿון פּעטלירעס טשיפּיקעס, וואָס שלאַגן זיך מיט אויפּ-
געשטאַנענע פּאַלקן און קוילען אויס יידן. אַבע איז געשלאַפּן פעסט.

נאָר ביינאַכט האָבן דעם שמידס שטיבל אַ מענטשן פּופּצן ריי-
טער אַרומגערינגלט משונה שטיבל, ווי צוליב אַ מאַנעווער, און די לבנה
איז דאָן יאָ געווען און נישט געווען - די לבנה איז מיט איר שיין
געשפּונגען ווי איבער בערג, אייליק איבערגעיאָגט פּיל לויפּנדיקע
וואַלקנס און געפלייכט און געגילדט דאָס פּעלד.

דעם שמידס ווייב - אַ יידענע, וואָס האָט אַלע אירע יאָרן
געוואָגט „אַ וויסטער, אַ פינצטערער הלום“, געוואָגט און נישט געוואוסט
די טייטש. נאָר איצט האָט זי די ערשטע דערהערט פון שלאַף ווי מען
קלאַפט, פאַרהויבן גלייך פון שלאַף אַ פאַרהאַנג און האָט דערזעען:
אַ היסטער, אַ פינצטערער הלום בלאַסט זיך איר אקעגן אין דער
נאַכט - אין אַ האַלבער ראָד שטייען רייטער ארום איר שטיבל, נאַכ-
טיקע פּנימער, שוומע בליקן; ביי אַלעמען שטעקן ביקסן פון אונטער
די פּלייצעס; ביי איינעם וויל דאָרט נישט איינשטיין זיין פּערד -
איינער הרגעט, הרגעט שטאַרק זיין פּערד.

— מענדל! — האָט די יידענע שטארק געוועקט דעם מאַן —
א גרויסער בראַך!

— וואָס שלאָפסטו, מענדל? זע! זיי קריכן שוין אַראָפּ פון די
פערד. מענדל! וועק גיכער אָבען, יחיאִל־משהס בחור. ווי און ווינד,
מענדל!

אַבע האָט זיך געמינען אין קיך אויפן אויוון און איז דאָרט
געשלאָפן פאַרהילצערט, ווי נאָך גרויסע ווייטיקן, וואָרים אַלע אַרומיקע
מענטשן זענען אַזעלכע ווערעמדיקע, פאַסקודנע — ער, אָבע, האָט
צוליב זיי אַלע יאָרן אַוועקגעלייגט זיין געזונט, און זיי צוליב א
גאַרנישט — נעכטיקע טעג.

— אָבע! — האָט אים דער שמיד שטאַרק געוועקט, — אָבע!
אַבע האָט אַראָפּגעלאָזט פּונאויוון אַ פאַר פאַרלאָפּענע באָר-
וועסע פּיס אין האָט זיך גלייך איינגעהויקערט אויף צו שלאָפן וויי
טער זיצנדיק.

— אָבע — שטיי נאָר אויף!

אַבע האָט ווי חרטה געקריגן, וואָס ער האָט זיך אויפגעזעצט,
און האָט זיך צוריק אַוועקגעלייגט. סוף-כל-סוף האָט מען אים דער-
וועקט. אין האַלבן שלאָף האָט ער זיך דורכגעשלאָפּט ביז צו דער
טיר, זיך דורכגעשלייכט מיט שנאָרכענדיקן אַטעם, מיט דרימלענדיקע
פּיס און מיט פאַרקלעבטע אויגן, ווי אויף פטור צו ווערן. נאָר אין
דרויסן האָט ער אַ שמועס געטון מיט עמעצן, אַ שמעק געגעבן די
לופט, אַ טראַכט געטון, אַ שווייג געגעבן און האָט זיך אומגעקערט
אין שטיבל האַלב וואַכנדיק מיט אַ נישטער קול:

— ר' מענדל, זיי ווילן די קוילנאוואַפער; די פּיליפּאָוער
גוים זאָגן, זיי האָבן אייך געגעבן פאַרייכטן קוילנאוואַפער.
— ווער וויל?

— זיי, אינדרויסן... גרויסע, זאָגן זיי, זענען מיר, פון די
פּאָוסטאַנצעס פון פּערטן פּאָליק.

— וואָס זאָגן זיי?

— זיי ווילן צעטראַגן די שטוב.

מיט דער יידענע האָט געוואָרפן:

— מענדל, גיב זיי, גיב זיי, א גרויסער אומגליק, מענדל! ...
וויי און ווינד.

אבע איז אױעק מיט דעם שליסל פון קונויע אָפגעפן די קוילענ;
ווארפער, נאָר איצטיקס מאָל האָט ער זיך אין דרויסן מער געזאָמט
און זיך אימגעקערט מער וואַכנדיק:

— ר' מענדל, זיי ווילן אייער פערד-און-וועגעלע אויך. זיי
שפאָנען שוין איין דאָס פֿערד. מיר דאַרפן, זאָגן זיי, פירן די קוילענ-
וואַרפער.

— בעט זיי, אבע, — האָט געפלאַטערט די יידענע, — א גרוי-
סער ברעך. בעט, זיי זאָלן לאָזן דאָס פערד.
אָבע איז צום דריטן מאָל אַרויס אין דרויסן און זיך געזאָמט
לאַנג, לאַנג — א גוזמא. איצטיקס מאָל איז ער אַריין אין שטוב
געשווינד, מלא גדולה. אָן אַטעם, מיט ציטערנדיקע הענט האָט ער
אויף גיך, גיך געשלעפט אויף די באַרוועסע פֿיס זיינע שטייול.
— וואָס איז, אבע? — האָט מען זיך ביי אים געבעטן, —
רעד אַרויס אַ וואָרט... וואָס זאָגן זיי?

פון גרויס גליק האָט אבע נישט געקענט רעדן.
— זיי נעמען מיך מיט... — האָט ער זיך פאַרכליינעט, אָנציענדיק
מיט אלע פוחות די שווערקריכנדיקע שטייול, — אָט באַלד... צו מיין
פלה נעמען זיי מיך... ווי איך בין אַ ייד. זיי גייען, זאָגן זיי,
אויף דער שטאָט... וויינט נישט, ראָכע, איך וועל אָפהיטן אייער
פערד... איר מעגט זיך פאַרלאָזן... ווי איך בין אַ ייד... כוועל עס
שוין היטן...

II.

פ
וין דענסמאָלט אָן געהערט אָבע צו די דאָזיקע דריי הונדערט
מענטש, וואָס טראָגן ביקסן און האָבן אַ „שטאַב“ מיט אַ שילד,
אויף וועלכער עס איז אָנגעשריבן „דער פערטער פּאַלק פון די אויפ-
געשטאַנענע“. שוין אַ וואַכן צוויי זינט ער נעכטיקט דאָרט, וווּ זיי
נעכטיקן, און טאָגט דאָרט, וווּ זיי טאָגן. אים האָט מען גלייך ווי
אַלע געגעבן אַ ביקס, טראָגט ער זי גלאַט אַזוי, כדי קיינער זאָל

נישט באמערקן, אז ער איז דאָ א זייטיקער, אַ פרעמדער, און אז צוגעשטאָנען איז ער צו דער חברה, נאָר דערפאר, וואָס מען האָט אים צוגעזאָגט אינגיכן קומען אין דער גרויסער שטאָט, וואָס אין טאָג, צו זיין פֿלע. ווי נאָר ער קומט אַהין אין שטאָט, איז אָן עק - אויס מחותן.

אין די לאַנגע נעכט איז אַבע דעריבער דאָ אין דאָרף גע-
שלאָפֿן פעסט, ווי אָן אומזיסטיקער פעפער - א שטומער רמו, אז
נאָכגעשלעפט אַהער האָט ער זיך האַלב מיט א מיין, האַלב אזוי זיך
ווי פון פוסט-און-פאסט. ער האָט דאָ די גאנצע צייט פֿויל אַרומגע-
שנאַרעט צווישן דער "חברה", געקוקט, ווי פון נאָענטן צעראַפֿירטן
שעטל קומען אַהער אין דאָרף אַנטלאָפֿענע ייִדישע יונגעלייט, ווי מען
גיט דאָ די יונגעלייט ביקסן, און אז עמעצער פון די דאָזיקע יונגע-
לייט הייבט זיך אָן ביי אים צו פרעגן גענוי, ווער דער פּאָלק איז,
און צי וועט ער נאך לאַנג דאָ אין דאָרף שטיין, ענטפערט ער קאָלט:
- מיין דאגה?

גלייך אַ מער וואַרעמער ענטפער איז שוין גענוג אויף אַנצוי-
קניפן אים נאָענטער אָן אַט דעם פּאָלק, ער האָט דאָ געקוקט, ווי א
זייטיקער, און דער עולם, האָט זיך אים געדאַכט, איז אַ מאָדנע וואָ-
רעמער, אַ היימישער, כאַטש טיף אין זיך האָט ער זיי גערופֿן נישט
אנדערש, ווי גראָבע קעפּ. אים אַבען, גיט מען דאָ ברויט, גיט מען,
און אויך פֿלייש, אז מען קאָכט, רופט מען אים צו, ער זאָל געמען
אַ חלק, און אין תוך איז ער דאָך אַ זייטיקער, אַ פרעמדער, די
פינפטע ראָד אין וואָגן...

נעכט האָבן דאָ אַלץ געשמעקט מיט שוויסיקע קאָזאַרנאָס, מיט
שמאַטעדיקע לייבער, וואָס טוען זיך נישט אויס, ליגן אויסגעוואַלערט
אויף דער פּאָדלאָגע און פאַרשנאָרען די דאָרפֿיש-אנגעהייצע שטיבער,
און אז זיי צעהיצן זיך טיף אין דער גאכט, פאַרשפּרייטן זיי ארום
זיך אַ וואַרגנדיקן עיפּוש, אַ געמיש פון אומריינער הינערשער שטייג
מיט טשאַדענדיקן לאַמפּ, זיך דענסטמאָל כאַפּן זיך אויף אייניקע פון
זיי ייִדישע יונגעלייט, וואָס זענען אַהער געקומען פון נאָענטן צעראַ-
פֿירטן שטעטל, און נאָך אַידער זיי כאַפּן זיך אויף, דערפֿילן זיי, אז
עס שטיקט - נישטאָ מיט וואָס צו עטעמען.

און נאָכדעם קאָנען זיי שוין מער נישט אנטשלאָסן ווערן. זיי
לויפן אלע מאָל אין דרויסן כאפן לופט, זיי זיצן איינער לעבן צווייטן
און רעדן מיט ביינאָכטיקע קולות וועגן דעם פאָלק, וואָס איז אַרומ-
גערינגלט פון אלע זייטן מיט פעטלירעס טיילן, וואָס שניידן יידן
און איז אָפּטריסן פון די איבעריקע רויטאַרמעישע פאָלק און ווייסט
נישט, וווּ זיי געפינען זיך, און וואַרט אלץ דאָ אין דאָרף אויף אַ
ידיעה פון זיי, אויף אַ פאָר מענטשן, וואס דארפן זיך דורך פעטליר-
רעס טיילן אהער דורכרייסן.

די יונגעלייט האָבן אזוי גערעדט צווישן זיך אַ נאָכט נאָך אַ
נאָכט, און אַבע איז דענסטמאָל געשלאָסן שטארק, ווי אַ זייטיקער,
נישט געהערט, ווי זיי רעדן, ווי זיי דרייען זיך אין דרויסן אַרויס
כאָפן לופט, ווייל אין תוך איז דאָ קיין זאך נישט זיין דאָגה, און
וויבאלד ער קומט מיט דעם פאָלק אין שטאָט אַריין צו זיין פּלה,
איז אַן עק — אויס מחותן.

נאָר איינמאָל פאַרטאָג האָט אַבעס פעפּעריש לייב דערפילט, ווי
מען רייסט עס צו שטאַרק פון שלאָף, און אַז דער, ווער עס רייכט
אים, האָט צופיל אימפעט און ווייסט אלע חכמות, ער איז אַ בריה
אויף אויפּוועקן, און אַז ער, אַבע, וויל אלעמאָל צוריק אַנשלאָסן
ווערן, כאַפט ער אַ טרוקענעם קנאַק ערגעץ=וווּ צווישן די ריפּן, אזוי
אַז ער מוז זיך סוף-פּל-סוף אויפּוועצן און דערהערן, ווי מען שרייט
צו אים ער זאָל זיך אָנטון:

— גיכער גיי, מען וואַרט אויף דיר אינדרויסן.

און געווען איז דאָס אלץ פאַר אַבען, ווי אַ חלום ביי גרויען
מאָרגנדיקן דרויסן.

געשאַטן האָבן דאָן פון ביינאָכט אָן ווייסע געפרוירענע גרייפּע-
לעך, געפאָרן שטייל, ווי וואַגלאָזער שניי. און געשטאַנען זענען אינ-
דרויסן אונטער אָט די שיטנדיקע גרייפּעלעך אלע פון "שטאב", און
יענער, וואָס איז מיט דער בעלמע אויפן לינקן אויג, איז דאָרט אויך
געשטאַנען און האָט אויסגעפרעגט ביי אַבען, וועמען קאָן ער פון די
אַרומיקע דערפער. ער האָט זיך געשעפטשעט מיט די איבעריקע, גע-
שיקט אַבען, צו זכריה דעם כטעלמעך אין גרויסן דאָרף ליטשינגאָוקע

און אים געהייסן דאָרט אונטערקוקן. וואָס טוען דאָרט אין דאָרף פעטלירעס טיילן.

— פאַרטיק? — האָט מען ביי אַבען געפרעגט.

און בשעת אַבע האָט אין איילעניש פאַרצויגן דעם רויטן גאַרטל אויף זיינע לענדן, האָט איינער פון „שטאַב“ מביניש צוגעמיפט. זיך אַרויסגערוקט פֿאַרויס, צילנדיק אויף אַבען מיט איין אייגל, זיך אויסגעגלייכט און אַ קאָמאָנדעווע געגעבן מאַמעדיק, מיט האַרץ:

— דעם רעכטן אַקסל פֿאַרויס, מאַרש!

אַבע האָט געפֿאַלגט שטום. עלעהיי ער איז נאָך אַ סאָלדאַט, אין גיישע הענט, און מוז טון אַלץ, וואָס מען הייסט אים. ער האָט זיך אַ דריי געטון ריכטיק, לויט דער קאָמאָנדע, און האָט זיך אַוועק-געלאָזן צופּוס. נאָר אַליין איז ער נאָך געווען שטאַרק פֿאַרשלאָפּן. ער האָט נישט געוויסט אויף קלאָר, נאָך וואָס מען האָט אים קיין ליישטישנאָוקע צו זכריה סטעלמאַך געשיקט און וואָס דאָרף ער דאָרט טון. ער האָט געשפּאַנט איבער די פעלדער, און וואָס טיפֿער ער איז אַריין אין פייכטן, גרוי-ווערנדיקן געפֿל, אַלץ מער איז אים זיין שליחות אַרויס פֿון געדאַנק.

און געבליבן איז אים נאָר, אַז ער דאָרף אויספעלן אומעטום די דערפער, ווייל עס איז אַ סכּנה, אַז אויב ער וועט אומעטום אָנ-לייגן וועג, וועט ער דאָך קיין ליישטישנאָוקע האָבן נישט מער ווי אַ מייל אַנדערשלאָפּן. און פֿון ליישטישנאָוקע אין דער גרעסערער שטאַט, וואָס אין טאָל, איז שוין סך-הכל אַ מייל פֿיר, און דאָרט אין איינ-פֿאַרהויז דינט זיין פֿלה, זי איז אַ ביזע, אַ ברוגע, און ער, אַבע, קאָן זיך וועטן:

— אַבו, זאָל עמעצער אָן אַנדערער פֿרוון צו איר צושטיין...

אַבע האָט איצט ווי תמיד קיין באַשלוסן נישט אָנגענומען. ער האָט נאָר געפֿילט, אַז צוריק גיין ווילט זיך נישט און אַז צו איר, דער פֿלה זיינער, איז אַפילו איצט אין אַט דעם אומקומעניש אַ מחייו צו שפּאַקן אַזוי ווי ער שפּאַנט. איינמאָל איז ער צו איר אין אַזע פֿרייען און גרויען פֿרימאָרגן אָנגעקומען, האָט ער זי געטראָפּן איינע אַליין הינטערן איינפֿאַרהויז אָנגעבויגן איבער אַ פֿריש-אויסגע-

גאָסענעם צעבער, לעבן איר — אַ פאַר אָנגעפלוֹיגענע ראָבן, אַ פאַר
אָנגעלאָפּענע חזירים.

— אַטש, — האָט זי ביזן אויף זיי געשריגן, — אַטש!
אין אַליין איז זי געווען אַ באַרוועסע מיט אַ פולן בוזים, די
הענט פאַרקאַשערט, די פיס נאַקט, איר פאַרשלאָפן פנים, וואָס מיט
די שמאַלע אויגן — מאַט אין פעכקע, און שמעקן שמעקט עס ווי
אַן אומגעוואָסנט, פון שטענדיקער בייזקייט רעדט זי ווייניק, נאָר
געשווינד אַזוי, אַז אַ זייטיקער פאַרשטייט זי קוים, און אַז זי רעדט,
פינטלט זי מיט די אויגן.

— זע נאָר, אַבקע! — האָט זי צו אים דאָן געשווינד אַ פאַן-
פע געטון — ווי קומסטו אהער? אַ אַבקע?

אַבע איז געגאַנגען מיט גיכע טריט, מיט פרעמדע פעלדער.
צרום אים — אַ פוסטער אויסגאַס אין דער טיף פון שטרעקעס
און קיינער, קיינער, ווער עס זאָל זען, ווי זיין בעל-עגלהשער גאַרטל
רויטלט זיך פונזייטן. דער טאַג — אַ וואַלקנדיקער, אַ טונקעלער,
אַן איינגעשרומפּענער — שטאַרק ענלעך צו אַ קורצן פרייטיק — אַ
טאַג, וואָס וואָרט אויף שניי און קיין שניי גייט נישט. איינגעשרומפּן
האַבן זיך געדאַכט אויך די שטרעקעס. און ווי נאָר אַבע איז אונ-
טערגעקומען מיט די פעלדער צום גרויען אַרעמלעכען דאָרף, אזוי גלייך
האַט אויף אים פון דאָרט אַ קוק געטון עפעס צווינטערדיקס און
טויטס — אַ געפּלעפטע שטילקייט צווישן שטיבער, אויף די גערטנער
און אויף די געסלעך. גלייך עמעצער האָט נאָר-וואָס איצט אין
מיטן בייטאַג געמתט און דאָס גאַנצע דאָרף וואָרט און הערט זיך
אין: אַט באַלד וועט אָנהייבן קלינגען און קלויסטער. נאָך שטילער
האַט מען אויף אַבען אַ קוק געטון ביים סטעלמאַך אינם האַלבן
גוישן, האַלב יידישן שטיבל.

דער סטעלמאַך מיט זיין ווייב זענן ביידע געזעסן מיט אויס-
געצויגענע פּאָדעשוועס אויפן סאַפּקעלע, לעבן דער לעבלעכער רו-
בע און געדאַכט האָט זיך: אַ תּענית אין שטוב. קיין אַנפייסן קאָכט
מען נישט. די פאַרהאַנגלעך אויף די פּדנצטער זענען געווען אַרפּ-

געלאָזן איצט אין מיטן בייטאָג, די קינדער האָבן געשפּילט ביי דער זייט, שעפטשענדיק שטיי, דערשלאָגן ווי נאָך אָפטע געשרייצן פון טאַטע-מאַמע — שבעה-זיצער:

— שאַ — שטיילער... זע נאָר, ווי דאָס איז פריילעך, איז עס. און אז צו אַבען האָט מען דאָרט צום לעצט אַ וואָרט אויס- גערעדט, איז דאָס געווען אַ קאלטבלוטיק וואָרט, אַ שטיילס און אַ קלעמענדיקס:

— איז ווהין, אַ? אַבע, — האָט געזאָגט דער סטעלמאַך, — צו דיין פּלע טראָגט דיך אַ שוואַרץ יאָר אין אַזאָ אומגליק?
— בלייב שוין דאָ, פּערד איינער. וועסט לייגן דעם קאַפּ אויפן וועג. מען קוילעט אומעטום, אַרום יאָנאָוקע און אַרום גראַנאָוו. און געקוקט האָט מען דערביי מיט אומעטיקע אויגן, נישט צו אַבען, נאָר צו די אַראָפּגעלאָזענע פּאַרהאַנגלעך אַקעגן.

— הער בעסער וועגן מאַליאַסניק, הער.

אין אַבען האָט געגליווערט די עקשנות.

— איך גיי ווייטער... איך האָב עס אין דער ערד.

נאָר אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז דעם מאַליאַסניק האָט ער גע- קאַנט — ער האָט געוויינט אין הויז אונטער בלעך, אַ וויאָרטס צוויי אַרויס פון דאָרף: דעם מאַליאַסניק מיטן איידעם האָט מען נעכטן געפונען געהרגעטע הינטער דער שטוב, אין מאַלי די שטומע טאַכטער זיינע האָט פּלוצים אָנגעהויבן רעדן. זי איז אַנטלאָפּן אין אַ נעענ- טערן וועלדער באַרוועס מיטן זויג-קינד אויף די הענט. ביינאַכט האָט זי אָנגעקלאָפּט צום גלח: „איך וויל זיך שמדן“ נאָר אַז מ'האַט איר געעפנט, איז זי שוין נישט געווען. איצט דערציילן פּויערים: ביינאַכט קלאָפּט זי אין טיר: „עפנט, איך בין באַרוועס מיטן קינד אויף די הענט“... און אַז מען עפנט איר, איז זי שוין נישטאָ — זי פאַרשווינדט, זי איז צעדולט... און די רוצחים:

— פּראַנק און פריי — אָט דאָ אין דאָרף זענען זיי.

פון צייט צו צייט האָט מען ביים סטעלמאַך פאַרהויבן אַ פּאַר- האַנגל פאַר אַ שפּיץ און זיך איינגעקוקט צו די פעטליוראָוועצט, וואָס קלייבן זיך אַקעגן אויפן פּלאַץ:

— זע: היצלעס, זיי קומען אַליץ צו.

— זע נאָר וויפל !!!

האַט אַבע אויך אַהין אונטערגעקוקט. נאָר געזען האָט ער
נישט מער, ווי היטלען מיט לאַנגע וואַרעטשיקעס, ברייטע פּליאַנדרען
פון רויטן און גרינעם זייד, ווי אויף קאַמעדיעס צו מאַכן.
— אַ כאַלעריע, — האָט ער געשאַלטן, — אָן אויסכאַפּעניש.
אין מיטן דאָרף ביי דער איינקלאַסיקער שולע איז געשטאנען
ציגעבונדן אַ הונגעריקע ציג — אַ ווייסע זקינה, וואָס פעטליורעס
אַפּגעטראָטענע טיילן האָבן געבראַכט פון נאַענטסטן אומגעקומענעם
גראַנאַוו. די ציג האָט גיפּינטלט מיט פּרעמדע אומעטיקע אויגן
אַקעגן פּרעמדן דאָרף. און פון אינעווייניק אין די שול-צימערן, האָט
פון ביינאַכט אָן זיך געפונען דער פעטליורישער „שטאַב“. ער האָט
געשיפורט. אויסגעזעצטע שויבן האָבן פון צייט צו צייט ארויסגע-
וואָרפן אין טונקעלן דרויסן שטיקלעך פון דער אינעווייניקסטער הויך-
פארריסענער שמחה — אַ מעת-לעתן לאַנגע שמחה מיט מוידן און
מיט טונק. און אַרום-און-אַרום — משונה טונקל, גלייכגילטיקע שטי-
בער, געפּרעסט מיט גרינגן פּראַסט, אָן אַ שיעור דעכער, ווי שטומע
פלעקן אין דער ווייט, און אַ פאַרטראַכטער צלם — פון ווייטן עק
פון דאָרף — וואַרט אויף שניי און קיין שניי גייט נישט. אין
דרויסן ווערט גאָך טונקעלער, טונקעלער, עס פּאַלט צו די נאַכט.
ביים סטעלמאַך אין שטיבל האָט בוימלדיק געצאַנגט אַ טונקע-
לער קאַנעק, ביי אַראַפּגעלאָזענע פּאַרהאַנגלעך האָבן פּנימער זיך
געבלאַסט, ווי אין אַ תענית, און גערעדט האָט מען אַלץ וועגן דעם
מאַליאַסניקס טאַכטער מאַליען, וואס האַלט זיך אויף ביי אַ פּויערל
אין וואַלד — באַרוועס מיטן קינד אויף די הענט, און אַז מען דער-
געענטערט זיך, אנטלויפט זי:

— צעדולט. אַ ?? צעדולט.

— און ברויט, אפנים, האָט זי מיטגענומען... זי האָט. זי

האַט.

אַבע איז געזעסן אַקעגן מיט אַ צעפנט מויל פול מיט גאווער
ווי אַ געלענערסט, מיט פאַרשמאַלטע אויגן, געקוקט, געקוקט און אזוי
אַנדרימלט געוואָרן, — סון לאַנגן איינהערן זיך, פון טעמפּער טרה-
שחורה, אין ווי נאָר ער איז אַנדרימלט געוואָרן, אזוי גלייך האָבן

זיך דערהערט די פרעמדע טריט, וואָס דערנענטערן זיך אין דרויסן צום שטיבל — האַרטע טריט פון פעסטע מאַנסביל-שטיוול. קולות האָבן דאָרט אַ רעד געגעבן, עטלעכע מיטאַמאָל, אַ זיכערער אַקסל האָט דאָרט אַ פרוו געטון פונדרויסן די טיר, און נאָכדעם האָט מען אָנגעהויבן שטאַרק צו קלאַפן, פריער אין איין פענצטער, און באַלד — אין צווייטן. אַבע האָט אַ ציטער געטון, געפנט די אויגן און נישט דערקענט קיינעם צרום זיך. אין שטיבל האָבן זיך פאַר-בראַכן אַ פאַר הענט — דעם יידנס הענט. די הענט האָבן אַ רעד געטון מיט אַ קול פון אַ מענטשן:

— אוי, עס איז שלעכט... ס'איז שלעכט!...

עמעצנס אַ פאַר אויגן האָבן זיך פאַרגלאַנצט מיט אַזאַ צע-טומלטיקייט, גלייך נידעריקער פון זיי, איבערן האַלד, פירט מען דורך מיט אַ מעסער, און אין דערזעלבער צייט האָט אַבעס לייב דערפילט, אז דאָ אין שטוב וויל עס מער נישט בלייבן. דאָ איז אים ענג, ווי אין אַ שטייג, וואָס מען וועט באַלד אויף אייביק שליסן. ווען אינ-דרויסן זאָל זיין איינער אַדער צוויי, וואָלט ער זיך אויף זיי גע-וואָרפן, נאָר דאָרט רעדן אַ מענטשן זיבן-אכט:

— האָב זיי אַ שוואַרץ יאָר!..

פלינק, מיט אַ שטומען זייטיקן שטיס, איז אַבע געווען אין פינצטערן הינטער-הויז, אָנגעטאַפט דעם לייטער אין ווייטן הינקל און איז אַרויף אויפן בוידעם. דאָרט איז ער געשטאַנען אַ וויילע אָנגע-בויגן און זיך איינגעהערט: מען איז שוין אַריין אין שטוב. מען רעדט הויך, שטאַרק הויך. מען בייזערט זיך. זיין לייב האָט פאַר-עקשנט זיך געצויגן ווייטער דורך דער היפשער לאַך אַרום קוימען, האָט ער אויסגעקוקט דעם דאָך פון דער נאָענטער שטאַל און זיך אהין איבערגעקליבן. דאָ אינם ווייכן היי, וואָס פילט אָן דעם לעכע-ריקן שטאַל-בוידעם, איז געווען פיל וואַרעמער, פינצטערער און שטי-לער. פונגהינטן האָט זיך נאָר געהערט, ווי דעם טטעלפאַכס צוויי פערד הערן אויף אַ וויילע צו קייען און הערן זיך איין, באַגלייך ווי דאָס, וואָס אויפן בוידעם טוט זיך, רערמאַנט זיי אָן די אָפטרעטנדיקע דייטשן, ביי וועמען דער סטעלמאַך האָט זיי פאַר אַ שיבוש אָפגעקויפט, און אַרום דער שטאַל — קיין מינדסטער שאַרף. אַבע האָט זיך צוויי לאַנג

איינגעהערט צום אויגאנג פון שטאָל, ביז אים האָס אָנגעהויבן ציען דער האָלד און נאָקן. ער האָט מיד און שלעפּעריק דעם קאָפּ אונטערגעשפּארט, און ווי נאָך ער האָט אָנגעהויבן דרימלען, אזוי גלייך האָבן פיל פּיצעלעך און שטיקעלעך שרעק אָנגעהויבן נענטער צו אים צוטריטן. זיין לייב איז געלעגן צווישן זיי, ווי נאָקעט. ער האָט זיך אויפגעכאַפט טיף אין דער נאַכט. אַרום אים — אַ חלומדיק גע-רויש, אַרומגעצוימט, ווי מיט שטעכנדיקע דראָטן. אַ ביקס האָט טומל-דיק אויסגעשאָסן, אָפּגעוואָרט און ווידער אויסגעשאָסן, נאָך אַז ער האָט זיך איינגעהערט, איז אַרום-און-אַרום דער שטאַל, ווי פריער, געווען ביינאַכטיק-שטיל. לינקס, פון יענער זייט, וווּ עס געפינט זיך דעם סטעלמאַכס שטיבל, האָט מען נאָך געטון אַ שטאַרקן קלאַפּ מיט דער טיר. אַ ווייבעריש קול האָט דאָרט פּלוצים אויסגעשאָסן היסטע-ריש און ווילד, ווי נישט וועלנדיק נאָכגיין איינעם, וואָס שלעפט זי מיט געוואָלד אין דרויסן, אַ וויילע האָט דאָרט דאָס קול זיך ווי פאַר האַלטן, זיך איינגרייפֿלט מיט שאַרפּן גרויל אין טויטער ביינאַכטיקער לופט, נאָך באלד זיך איבערגעריסן, זיך אָפּגעשאַקט מיט מאַדנע-שטיין ווייבערשן זיפּן:

— אוי, ווי צו מיר, ווי!

און ווידעראַמאָל טויבער טויטער גליווער און אייביק-פּוסטע נאַכט אַרומ.

ווידער האָט זיך אַזע אויפגעכאַפט אין גרויסער שרעק. געווען איז דאָס מיט גרויען טאָג-ליכט. אים האָט זיך געדאַכט: זכריה דער סטעלמאַך קרעכצט. ער בעט אַ טרונק. נאָך אַז ער האָט זיך אַרום-געקוקט, האָט ער אַרום זיך קיינעם נישט געפונען, און שטאַרק דורש-טיק איז גאָר געווען ער, אַבע, אַליין. ער האָט שטיי אַרויסגעקלעטערט אין דרויסן. איצט ביים גרויען שלעפּעריקן שאַריצן, מיט ערשטן קרייען פון די הענער, איז געווען די בעסטע צייט אויף מאַכן פּליטה. ער האָט זיך געשווינד אַ טראָג געגעבן אַראָפּ בערגל, צו דער נעפֿל-דיק-פייכטער בערע, וואָס נאָך דעם סטעלמאַכס לאַנגן גאָרטן, נאָך פּלוצים דערזען, קעגנאיבער דעם בריקל העצקען אויף פּערר עט-לעכע פּעטליירישע רייטער, העצקען אין אַ הירטל, ווי אַן אויסשפּיר-טייל, וואָס קערט זיך אום אין דאָרף פון נאָך ביינאַכטיקן מרגלים-

זוכן. אבע האָט זיך מיטאמאָל צונויפגעלייגט אין צווייען, אַ יאָג געגעבן אָן אַ ווייט און איינגעהויקערטערהייט זיך אַריבערגעוואָרפן אי-בער אַ פֿלויט אין אַ פרעמדן גוישן גאָרטן. ער האָט נישט געוואָסט, צי דער רייטער-טייל האָט אים געזעען צי ניין. ער איז געלעגן אַ ווילד און זיך איינגעהערט: מען רעדט אַלץ הויך אין אָנהייב פֿערע, ביים בריקל, קללות קלינגען דאָרט, ווי אַ טויבלעכער מעטאל, און צו אַנטלויפן איז שוין צו שפעט: מען הייבט אָן רודערן ארום די הייזער. אַ וואָגן רוקט זיך ערגעץ הילכיק, ווי אויף ברוקירטן שטיין. און ווייט-ווייט אין רעכטן עק פֿון דאָרף הייבט מען אָן זונטידיק צו קלינגען אין קלויסטער. עס איז שוין געווען אינגאנצן לייכטיק. עס איז קויםקוים וואָרעם אויפגעגאנגען די זון, געאיילט, געאיילט צו העלער צייט פֿון מיטן טאָג, און דער דרויסן האָט זיין פֿרעסטל גע-האַלטן אין איין נאָכלאָזן.

III.

אבע איז געלעגן אין אַ פרעמדן גוישן גאָרטן, אין אַ גרוב, וואָס איז אַמאָל אַ קעלער געווען; געזעסן דאָרט פֿאַרלוירן אויף אַ פֿאַרצאָריק בערגל מיסט און זיך איינגעהערט: אין דאָרף טופען אַלץ ניי און ניי פֿערדישע טלאָען, פעטליירישע רייטער קומען צו. איין זייט גרוב איז געווען פֿאַרדעקט מיט קרומע צווייגן, מיט דינע פֿרוטיקלעך, און דורך זיי האָט זיך דער הימל געזעען, ווי דורך אַ סכך, — אַ ריינער אָנהייב-ווינטערדיקער הימל, אַ ניי אויסגעבלויטער און אַ לויטערער, וואָס ציט צום פֿרישן דרויסן, נאָר דער טאָג אַליין דערמאָנט שטאַרק אָן אַלץ, וואָס איז פֿאַגעקומען ביינאָכט — אַ לאַנגע נאָכט. אבע זיצט דאָ אין גרוב אָן אַ הימל. ער ווייסט נישט וווּ ער האָט זיין הימל פֿאַרלוירן: ביים פֿלויט, צי נאָך אין סטעל-מאַכט בוידעם צווישן היי. ער געדענקט אָן אויסהער דעם סטעלמאַכט צוויי פֿערד, וואָס זענען הפֿקרדיק פֿאַרבליבן דאָרט אין שטיבל: ביי-נאָכט, ווען עס וועט פינצטער ווערן, וועט ער פֿאַקן איינעם פֿון אָט די פֿערד און וועט שטיל אַוועקיאָגן צוריק אַהין, אין דאָרף, צו די „גרויסע“. נאָר אָט, ווען עס זאָל אויפהערן האַווקען דער הינט, וואָס

ביים פויער אויפן הויף אויף דער קייט! ווען קיינער זאל אים אַ
נאַנצן טאָג נישט פאקן אָט דאָ אין גרוב, ווו ער ליגט.
איצט איז בייטאָג.

צוויי שיכורע פון די היידאמאקעס זענען דורכגעגאַנגען גאָר
נאָענט לעבן פלוט, נישט ווייט פון דער גרוב, ווו ער ליגט. געהוסט
זיגעריש צו אַ שיקסע אין אַ הויף, באַגעגנט אַ זייעריקן, א ניי-צו-
געקומענעם, און זיך מיט אים אָפגעשטעלט, זיך דורכגעשאַלטן זריי-
גאַרנדיק אין דער רופט און פאַרשוונדן, און נאָכדעם איז שוין געווען
נאָענט צו זוןזעצן-זיך, און אין דאָרף האָט ביינייס זונטיקדיק גע-
קלונגען דער קלויסטער און איז ביינייס אַנשוויגן געוואָרן. און דע-
מאָלט האָבן קריסטלעכע קינדער-מיידלעך, אַפנים - שפילנדיק, גע-
שאַרט צווישן די אָפגעפרוירענע גרעזער, וואָס נאָענט לעבן גרוב;
געשאַרט, געשאַרט און צום גרוב דאָך נישט געקומען, געפלאַפלט
צווישן זיך אזוי רויק קינדעריש, און געדאכט האָט זיך אַלץ: זיי
זענען אַזעלכע ווייטע, ווייטע: זיי, די שפילנדיקע קינדער, און ער,
אַבע, וואָס ליגט אין גרוב, זיי: די שפילנדיקע קינדער, און דעם
סטעלמאַכס הפקרדיק שטיבל, וואָס דאָ נישט ווייט אויף אַ זייט.
עס האָט זיך געהערט, ווי מאַמעריק מען שרייט צו זיי איצט פאַר-
נאכט פון ווייטלעכן הויז, וואָס אין אָנהייב גאָרטן אויפן בערגל. מען
רופט זיי איצט ווי תמיד רויק צו דער היימישער, נאָר-וואָס פאַר-
טיקער קאַרטאָפּל.

אַבע האָט שטיל אָנגעהויבן אַרויסקלעטערן פון גרוב.
אין גרינגן פרעסטל האָט געשמעקט מיט שאַלעכץ פון קאלטע
עפּל און מיט נייעם שעפּטענעם פעלץ.

אינמיטן דאָרף אַקעגן שטיל געוואָרענעם קלויסטער האָבן אויס-
גייענדיק דעררויכערט די צוויי היידאמאָקישע אייזערנע קיכן, געזעצט
מיט דאַמף פון פעטן מאַרן-ביין און פון חלב. און היידאמאָקעס
אין דאָרף זענען געווען אַסך, אַסך.

פריער אָביסל איז מען מחנותווייז געשטאַנען אויפן פּלאַץ, זיך
געוואָרן אין אייגענעם ריח, א ריח פון אויסגעוועבטן יאָדאָפאַרם
און פון שווייס, זיך געשטופט צו אַ גרויסער שפילנדיקער האַרמאָשקע
אַרום וועלכער עס טאַנצן פאָרן. דערנאָך האָבן צו פאַרנאַכט-צו-ער-

געץ געבריקעוועט פערד, געיאָגט צו אַ נידעריקן עק הימל, וואָס
פרענט אַרום דאָרף, ווי אַ גיהנמדיקער פייער. אינמיטן דאָרף האָט
מען געמיסטיקט מיט שאַלעכץ פון יאָדערן, מיט קאָטשאַנעס פון
קרויט און אויפגעהויבן אַ גרויס געלענדער ביי יעדער פרוו, וואָס
אַ שיקסע מאַכט אַרויסצוטערעטן פון פאָדער-הויז. און פלוצים האָבן
זיך דאָרט דערהערט די קולות, וואָס האָבן אַבען אַרויסגענאַרט
פון גרוב.

— יאָג אים, יאָג אים!

— לאַז נישט דורך.

אין אַ צעשאַטענעם געמיש האָבן די ערשטע פאָר פיס אַוועק-
געיאָגט צו אַ פּרעמדער פּור, וואָס באַווייזט זיך אינמיטן וועג אין
אָנהייב עק פון דאָרף:

— כאַפּ! האַלט! האַלט!

און נאָך זיי האָבן זיך געלאזט אנדערע — אַלע מען האָט
אויסגעשאַטן פון די שטיבער און פון די הויפן, באַשטיוולטע קני האָבן
בריהש געשווינדלט פון איבער פלויטן, און אַלץ איז געלאָפן אַהין.
צו דעם פּרעמדן פאָרהאַלטענעם וואָגן:

— לאַז נישט!

— זיי האָבן געוואַלט אַנטלויפן.

די מחנה אַרום דער פּור איז געוואַקסן, ווי אַ רירעוודיקע גע-
שוילעכץ, זיך גענירלט און גערינגלט, רציחהדיק האָט מען דאָרט
איבער אַקסלען און איבער קעפּ אַריינגעזידלט און אין סאַמע מיטן
פון דער מחנה אַריינגעשטויסן מיט די פויסטן, און זיך אַלץ געריסן
צו צוויי פּרעמדע, וואָס זענען אין טיפן מיטן פון דער מחנה שוין
געווען שטארק הייזעריק און מיד פון ווערן זיך אין האָבן נאָך אַלץ
געשריגן מיט גרייצנדיקע האַלב דערוואַרגענע קולות און מיט טענות,
טענות.

עמעצער האָט דאָרט אַלץ געוואַלט אַלעמען פאַררעדן, אַלעמען
פאַרפליידערן מיט אָן א שיעור רייד.

עס איז געוואָרן שפּעט; עס איז אויפגעגאַנגען די לבנה דע-
מאָלט האָט מען פון מיטן דער מחנה אַרויסגעפירט אַ פאָר מידע
אויסגעשפּאַנטע פּערד, מען איז אַוועק מיט זיי אַראָפּ אין דאָרף אַריין.

ווי נאך א רויקן פסק-דין, און די ארומיקע ענגע ריינע האבן זיך פונאנדערגעשטאן, זיך נישט פונאנדערגעגאנגען, נאך זיך צעקראכן, אויסגערונען און זיך צעשוומען, ווי א געשווילעכץ. אין גאנצן דאָרף איז מען שוין געשלאָפן, און נאָר אַבע איז דאָרט איינער אַליין גע- שטאַנען; געשטאַנען אָן אַ היטל אין זיין גרויער אָפגעריבענער שינעל, האָרט ביים פּאַרטראַכטן צלם, וואָס אין אָנהייב דאָרף, און האָט גע- קוקט מיט ביינאַכטיקע אויגן.

אַקעגן, אויפן אָרט, וווּ עס איז פּאַרגעקומען דער געשעעג, איז געבליבן נישט מער, ווי אַ היפשער ליידיקער וואָגן, אָן אומגליקלעך- אויסגעשפּאַנטער מיט אַ שטעקנדיקן דיסל, מיט וואַלגענדיקע פּערדי- שלייעס, און אַרום וואָגן האָבן געפּאַרקעט צוויי פרעמדע געשלאָגענע ברואים. איינער אַ וווקסיקער אין אַ קורץ לייבל און אין שטיינל, אַ רירעוודיקער, ווי אַ יונג אויסגעפּראַוועטער סאַלדאַט, וואס פּאַלגט אין רעדט ווייניק. ער האָט אַלעמאַל צוגעלייגט אַ זשמעניע צו דער נאָז און האָט געקוקט אַקעגן דער לבנה, צי עס גייט נאָך בלויט, און דער צווייטער, אַ מיטל-ווקסיקער אין אַ שוואַרצער שינעל, האָט אַלץ נישט אויפגעהערט קורצזיכטיק צו פּאַרקען אין דער שטרוי פון וואָגן און קלאָפן דאָרט אין דער ברעט, ווי מען קלאַפט אין אַ דאָפּלעטער דעק:

— ס'איז דאָ, — האָט ער געוואָגט. — אַלץ איז דאָ.

דער דאַשעק פון זיין סטודענטיש היטל איז געווען פארפאָרן אין אַ זייט. זיין צעטראָגן פנים האָט אויסגעזען אזוי, ווי עס וואָלט וואָכן לאַנג קיין צייט נישט געהאַט צו לאָזן זיך ארומגאַלן, און פאַר זיינע שוואַרצינקע גלאַנציקע שוואַרצאַפּל איז געווען ווינציק פלאַץ אין די קליינע שמאַלע אויגן. זייער אויסדרוק איז געווען:

— נישטאָ קיין צייט... נישטאָ קיין צייט...

— איז ווי, — האָט ער אַלץ געפרעגט ביים לאַנגן, — טוט

וויי, אַ? טוט וויי.

אַבע האָט זיך אַלץ דערנענטערט צו זיי פאַמעלעך פון הינטערן צלם, וואָס אין עק דאָרף אַקעגן; גענבעט א טריט נאָך אַ טריט, נאָר אַלץ אָן מורא. ביידע זענען זיי געווען געשלאָגענע, געיאָגטע, ווי ער, אַבע, זיין לייב האָט זיך צו זיי געצויגן, געצויגן און נישט

געפילט קיין סכנה. ער איז שוין געווען נאָענט, געשטאַנען ווי אַ בער מיט אויסגעקייילעכטע הענט און געקוקט מיט ביינאַכטיקע אויגן. און פּלוצים האָט זיין בליק באַגעגנט יענער ווּוקסיקער אין לייבל און שטיוור, וואָס קעגנאייבער דעם וואָגן, באַגעגנט טומפּ, אָן שוידער, אַבע האָט אָפּגעטראָטן צוריק צום צלם, נאָר יענער האָט זיך אַלץ דערנענטערט. צוגעקומען פאַמעלעך מיט אַן אָנגעפויגענעם שטערן, ווי אויף אַ שטויס צו געבן, און מיט משוגע-פרעמדע, שטאַרק גרויע אויגן; אַ וויילע האָט ער זיך אַזוי אַריינגעוויגן אין אַבעס פנים. אַ פּויזע.

זיין קול האָט אַ פּרעג געטאָן ביי אַבען, זייַער שטיל, גלייך ער בעט זיך ביי אים ער זאָל פאַרגלויבן זיין סוד:
— דאַכט זיך, אַ ייד? אַ? ...
שטיל.

— דאַכט זיך, אַ ייד? צי ניין?
אַבע האָט אָן מורא אַראָפּגעשלאָנגען. געדאַכט האָט זיך אים, אַז ער מאַכט פינקטלעך נאָך דעם שטילנס קול. ער האָט אַ פּאָנפע געטאָן צו זיך אין נאָז:
— נו, יאָ...

און אָפּגעוואַרט אַביסל, צוגעגעבן:
— ס'יידן, אַ? ...
די שטאַרק גרויע אויגן האָבן באַמערקט, אז ער איז אָן אַ היטל.
— ווי קומט מען עפעס אַהער? — האָט זיך געהירושט דער לאַנגער.

אַבע האָט אָנגעהויבן דערציילן. נאָר איצט זענען שוין לעבן אים געשטאַנען ביידע פּרעמוע, זיי האָבן זיך אַ שעפטשע געטון, אַ קוק געגעבן אויף אַבען, זיך ווידער אַ שעפטשע געגעבן און ווידער אַ קוק געגעבן אויף אַבען:
— און צו די „גרויסע“, — האָט מען ביי אַבען געפּרעגט. —
צו די „גרויסע“ איז ווייט? צי די אויפגעשטאַנענע?
— צום פּערטן פּאַלק? וואָס אי-דען?
— מיר דאַרפן...
— אַזוי... אַ וויאַרסט פּופּצן, זאָג איך.

- גישט מער ?
- אבע האָט אומשולדיק אויפגעהויבן די אַקסלען :
- מענטש איינער, איך קום דאָך פון זיי...
וידערצמאל אַ שטום קוקעניש אויף אַבען. אַ שטיל שטעפטשען
און בייניס אַ קוקעניש.
- און אַ פאָר פערד קאָן מען קריגן ?
- אַבע האָט געזאָגט :
- בעסער צופוס.
- ניין, מיר מוזן האָבן.
- וואָס זשע ? — אַבע האָט מיט אַ בעל-עגלהשן ווינק זיך
אַ זייטל געטאָן אויפֿן וועג, — מען פירט דאָרט עפעס ?
- מען פירט.
- אַבע האָט זיך גענומען קראַצן, ער האָט זיך אַרומגעקוקט.
— פאַראַן דאָ ביים סטעלמאַך אין שטאַל אַ פאָר פערד... ערשט
אַט דאָ ביינאכט האָט מען געהרגעט דעם סטעלמאַך...
— נו ?..
- מוז מען דעם וואָגן פריער אַוועקשלעפן אַרום-און-ארום דאָרף
צום בריקל, וואָס ביי דער בערע, און איך האָב מורא... און הונגע-
ריק בין איך... גישט אַ עפעס צו קייען ?
- אַבען האָט מען געגעבן ברויט, און צום בריקל אַ קוק געבן
איז אַוועק דער בחור מיטן לייבל און מיט די שטיוול. דערנאָך האָבן
אַלע אינאיינעם אהין געשלעפט דעם וואָגן, דער בחור מיטן קייענע-
דיקן אַבען, איינגעשפּאַנט אין די שלייצעס, און דער צעטראַגענער אינם
סטודענטישן היטל האָט אונטערגעשטופט. ביי דער שיין פון דער
לבנה האָט אבע אַרויסגעפירט און איינגעשפּאַנט דעם סטעלמאַכס פערד.
און דער, וואָס אין סטודענטישן היטל, האָט אַלץ געוואָלט ס'זאָל זיין
גיכער, גיכער.
- איז אפשר אויף אייך וואָרט מען ? — האָט געפרעגט אַבע.
- ס'איז דען ?
- כ'האָב געהערט זאָגן : מען וואָרט אויף אַ פאָר מענטשן פֿון
די רויטאַרמעישע פּאַלען... און אויף געלט, האָב איך געהערט, וואָרט מען.
און ביי דע פרעמדע האָבן זיך דורכגעקוקט. ביי אַבען האָט מען געפרעגט :

— פֿאַראַן דאָרט ביי אייך אין שטאָב איינער מיט אַ בעל־מע
אויפן אריג ?

— פֿאַראַן. אַ לאַנגער אַזאַ, אַ בעסן, זאָנט מען. ס'איז דען ?
— גאָרנישט, ס'איז רעכט... פֿאַר !

מען האָט זיך אַלע דריי אַריינגעוואָרפן אין וואָגן און מען איז
שטיל אַוועק מיטן זאָמדיקן וועג אַרויף אַ באַרג. איצט איז שוין דער
אַוונט אינגאַנצן געווען טונקל. מען האָט באַלד נאָכן באַרג אויסגע-
מיטן דעם ברייטן וועג, און מ'איז אַוועק מיט אַ זייטיקן, אַ שמאַלן,
וואָס פֿאַרלירט זיך אין דער ברייטער שטרעקע, ווי אין אַ סטעפּ.
דאָרט האָבן די פּערד-אַנגעהויבן אונטערצולויפן, און ביידע פּרעמדע
האַפן זיך ווי איינגעהויקערט און אַנשוויגן געוואָרן. אַבע איז געזעסן
אין וואָגן בעל־עגל־הש, אָן אַ היטל, די פּיס אונטער זיך, און האָט
פּויל אָנגעטרעטן. ער האָט אַלץ געדענקט דאָס דאָרף, וואָס הינטער
די פֿלייצעס, און זכריה דעם סטעלמאַכס האַלב גויש, האַלב יידיש
שטיבל, וואָס דאָרט אַקעגן דער איינקלאַסיקער שול :

— געווען באַדאָרט כּאָטש אַריינגיין אַהין צו זכריה דעם סטעל-
מאַך, כּאָטש אַ קוק טון... אים האָט באַנק געטאָן זכריה דער סטעל-
מאַך, אָט אַזוי, ווי עס טוט באַנק אַ שטילער ייד אַ פּעטער, אַזעלכער,
וואָס זאגט קיינמאַל נישט קיין גלייך וואָרט, נאָר מען ווייסט דאָך,
אַז ער איז געטריי, און מען פּילט זיך לעבן אים געשיצט. און אויך
דער מאַסל־אַניק פּונם הויז אונטערן בלעך, וואָס אַרויס דאָרף, האָט
שטיל און ביינאַכטיק באַנק געטאָן.

אַבע האָט אַלץ געקוקט אַקעגן צום קליינעם וועלדל, ווהיין
מען דערנענטערט זיך. הויך איבערן וועלדל האָט איצט נאָך ליכ-
טיקער ווי פּריער געשיינט די לבנה. אונטן, צווישן די בוימער,
האָט זיך געדאַכט, לויפט אַרום עפעס אַ שטאַרק רויטלעכס און ריי-
רעוודיקס, ווי אַ קליין ציטעריק פייערל, נאָר אַ קאַלסט, ווי דאָס
פּרעסטל, וואָס שטאַרקט זיך אין דער שפּעטער נאַכט אַריין, ווי די
קאַלט שיין, וואָס גיסט זיך פּונאוויבן, פון דער לבנה. וואָס מער מען
האָט זיך דערנענטערט, אַלץ מער האָט זיך עס אָפּגערוקט, אָט דאָס
קאַלטע רירעוודיק פייערל איינגעקוקט, ביז ער האָט שיער-שיער אָנ-
געהויבן דרימלען: מען איז שוין געווען גאָר נאָענט לעבן וועלדל.

און פרוצים האָט אָבע, זיצנדיק אויפן וואָגן, זיך אַ וואַקל געטון
און האָט מיט ציטעריקן גרויל טומפּ צעעפנט די אויגן. ער איז
טיף אין זיך נאָך אַלץ מיט אַלע חושים געשלאָפּן, נאָר די אויגן
זענען דאָך ביי אים געבליבן אָפּן, און געזעען האָבן זיי ווי אין
חלום: אין אָנהייב וועלדל אויפן ליידיקן אייסגעהאַקטן אָרט, צווישן
די וואַרצלען, וואָס געלן זיך אַקעגן דער לבנה, וואַרפט זיך איבער
אַ שאַטנדל פון איין אָרט אויפן צווייטן, און אַ געשטאַלט ווי אין
אַ קלייד, אַ מאַדנע גרינגס און שוועבעדיקס, טוט דאָרט אַ יאָג
באַרוועס מיט אַ קינד אויף די הענט, שווימט אַרויס פון צווישן די
בוימער, וואָס אין איין זייט, און פאַרשווינדט גלייך צווישן די ביי-
מער, וואָס אַקעגן.

— טפּרו! — האָט אָבע פּלוצלינג אָפּגעשטעלט דעם וואָגן און
איז געשווינד אַראָפּ פון דער פּור.

— וואָס? — האָבן דערשראָקן, ווי פון שלאָף, אַ פּרעג גע-
טון ביידע פּרעמדע. — וואָס האָט געטראָפּן?

נאָר אַרום-אין-אָרום איז געווען מאַדנע שטיף. די לבנה-שיין
האָט זיך געגאַסן פּונאוויבן אויפן וועלדל, און אין דער גאַרער טיף
פון וועלדל — נישט קיין מינדסטער שאַרף אַפּילו, נישט קיין פּייער
און נישט קיין ריר פון אַ בוימ, אָדער פון אַ צווייג. אָבע האָט
אַקאַרשט איצטער ווי אויפגעוואַכט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט:
— גיין, גאַרנישט... האָט ער געענטפּערט.

— און פאַרגייענדיק פּונפאַרנט פאַר די פּערד, האָט ער גע-
מאַכט אַזאַ אויסזען, גלייך ביים שפּאַן האָט זיך עפּעס צעריסן, און
ער פאַרבינדט שטאַרק, מיט כּוח און מיט אַסך קניפּן, כּדי עס
זאָל מער נישט פּלאַצן. ער האָט פּלוצלינג דערפּילט, אַז מיט די
צוויי, וואָס זיצן אויפן וואָגן, איז ער ווי פון ווי לאַנג שוין זייער
היימיש — דאָס זענען נישט די פאַרשווינען פון זיין שטיף-פּאַטער,
וואָס ער פּלעגט פירן, און די פּור אַליין איז אויך עפּעס גאַר
אַן אַנדערע — זי איז קיינעמס נישט און זי איז אַלעמענס.

— אַ בראַנד אין זיי, — האָט ער געזאָגט, — היצלעס, אַ? —
אַט יענע, וואָס אין דאָרף... מירן גיין אויף זיי, אַ? מירן גיין
אויף זיי מיט אונזער גאַנצן פּאַק.

IV.

אויף מאַרגן אינדערפרי.

רויטער שטאַף האָט הויך אויפן שטיבל פון „שטאַב“ געפלאָג-
טערט פון גאַנץ פרי אָן, ווי אַ פרישער קימפּעט-פּאַרהאַנג זיך גע-
ווינטלט מיט אָן אַ שיעור קנייטשעלעך אין די קנאַקנדיקע כוואַליעכ-
לעך, און אין יעדער קנייטשעלע אַ פרייד:

— אַן עק צום שטיין.

— אַקעגן, אין גרויסן בלאַטיקן הויף אַרום די פאַרקאַזאַרמע-
טע שטיבלעך, וווּ מען רייניקט די קאַזיאָנע פּערד, האָט אַרומגע-
בלאַנדזשעט אַבע.

אַרומגעבלאַנדזשעט שלעפּעריק נאָך אַ קורצן גאַנץ פריעדיקן
דרימל, געשטאַנען היימיש, ווי אַן אַרטיקער, וואָס קען גלייך מיט
אַלע אַרומיקע דאָ זאָגן אַ דעה, און אַלץ גייט אים דאָ אָן נאָך
פיל מער, איידער עס גייט אים אָן זיין פּלה, וואָס דאָרט אין שטאַט
אין טאַל... צו איר, צו דער פּלה איז שוין איצט עפּעס אַזוי ווייט,
פיל ווייטער. ווי עס האָט זיך געדאַכט. נאָר אים, אַבען, אַרט
עס נישט.

אַבע האָט שטייענדיק אַזוי געשפיגן זויערלעך און בייז. אין
ווייטן ווינקל איז אַ הירטל קאַזיאָנע פּערד געשטאַנען מיט פאַר-
שמאַלטע, דרימלענדיקע אויגן, זיך גענעצט סיי בייטאַג, סיי ביינאַכט
אויפן רעגן. צו דריי פון אָט די פּערד האָט אַבע געהאַט אַ נאָ-
ענטע שייכות: איינס איז געווען אַ קליינס, אַ פאַרושמורעטס, דעם
יידישן שמידס, פון הינטער דעם דריי בייים ווייטן טראַקט, און צוויי
זענען געווען דעם סטעלמאַכס: גרויסע, מיט שטאַרק קורצע, איי-
ביק צאַפּלענדיקע ווייטיק-עקן, מיט אַפּגעשוירענע פאַרמוליעטע העל-
זער און מיט דאַרע שמעקנדיקע קלובעס. אַבע האָט אויף זיי גע-
קוקט אומעטיק, ווי אויף יתומים.

— שטיי, דו!

מיט אַ בייזלעכען פּאַנפע האָט ער זיך אַנגעבויען צו איינעם פון
די פּערד, אים באַפרייט אַ פאַרפלאַנטערטן פּוס פון שטריק און נישט
געשלאַגן מיטן פּוס אין בויך, ווי עס קומט אין אַזעלכע פּאַלי

און קוקנדיק אױו, האָט ער שױן געפילט, אז אויך אַלע אַנ-
דערע פּערד, װאָס דאָ אין הויף, זענען אים פיל מער אייגן, װי די
פּערד פון זיין שטיפטאטן יחיאל-משה דעם בעל-עגלה, אויך צו זיי
האָט ער, װי אַלע מענטשן דאָ אין פּאָלק, זייער אַ נאָענטע שייכות.
— אַבע — האָט מען גערופן פּונהינגטן, — גיי!

— מען רופט דײך אין „שטאַב“ אַרײן, אַבע!
אַבע האָט זיך אַהין אַװעקגעלאָזן מיט אַ באַשעפטיקט פנים פון
אַ שװאַץ, ער האָט געװוסט, אַז אין „שטאַב“ זיצן נאָך אַלע פון
פּאַרטאַג אָן, פּאַרזאַמלט אַרום די צװײ נייע, װעלכע ער האָט נעכטן
אינאַװנט אַרױסגעראַטעװעט, ער, אַבע, איז איינער פון זיי.

אין שטאַב האָבן זיך אַלע געצױגן מיט אַ שמײכלר אויפן
פנים, זיך געצױגן, װי פון נאָך אַ לאַנגער אָנגעלייגטער מעשה.
— אַבען, — האָט מען געזאָגט, — דעם ערשטן געהאַלט! אַבע
האָט אַרױסגעהאַלטן זיך פּאַרבינדן מיט די רױטאַרמעישע פּאָלקן.
— מאַלאַדיען!.. אַ העלד — אַבע!

אַבע האָט געקוקט ברוגזלעך, װי גלייך עמעצער װיל אים
דאָ זאָגן:
— האָסט דאָך דאָ געװאָלט נישט מער, װי צו דיין פּלה,
האַסטו דאָך געװאָלט.

ער איז געװען גרייט צו ענטפּערן:
— איז װאָס-זשע, אַז איך האָב געװאָלט, איז װאָס?
ער האָט געקוקט מיט נישט גלױבן אויפן געהאַלט, װאָס מען
גיט, און האָט עס מורא געהאַט צו נעמען אין די הענט אַרײן, װי
גלייך מען װיל אים מיטן געהאַלט אָפּפּטרן; מען װיל אים זאָגן:
— אַט האָסטו דערפּאַר, װאָס דו האָסט אַרױסגעראַטעװעט —
און איצט גיי דיר, צו דיין פּלה גיי דיר.

אַבעס לייב האָט געפילט, אַז עס װיל פּונדאנען נישט אַװעקגיין.
אַבע האָט געװאָלט זאָגן, אַז ער האָט אַלע יאָרן אומזיסט גע-
האַרעװעט אויף יחיאל-משה דעם בעל-עגלה און אויף זיינע פּאַרשױ-
נען — און האָט אַלע יום-טוב אומזיסט געזאָגט „יזפור“ אין דער
בעל-עגלהשער שור; אַז ער האָט צוליב זיי אַלע יאָרן אַװעקגעלייגט
װיין געזונט, און אַז זיי צוליב אים — אַ קרענק אויף זיי, אַ בראַנד!..!

אבע האָט געוואָלט זאָגן, אז צו אָט „יענע“ וועט ער זיך נישט אומ-
קערן; אז אַ מענטש איז ער אַ פּראָסטער, נאָר אז דאָ, אין דער
אַרמיי, — איז די נשמה...

נאָר אבע האָט נישט געקאָנט ריידן, איז ער דעריבער גע-
שטאַנען ביזלעך, ווי אָנגעבלאָזן. ער האָט נישט געוואָלט קוקן אויפן
געהאַלט, וואָס מען שטרעקט צו אים אויס, ער איז געשטאַנען צום
אויסגעשטרעקטן געלט ווי מיט אַ בייזלעכער זייט און האָט בייו און
פּאַרשלאָפּן געפּרעגט:

— און ווען גייען מיר מיטן פּאַלק אויפן דאָרף? ... אויף ליש-
טשינאָוקע, הייסט עס, ווען גייען מיר?

הינטער אַ פּרענענדיקן שטעטל

הינטער א ברענענדיקן שטעטל

I

אין דער לינקער זייט פון געגנט האָט פון גאַנצפרי-אָן געברענט אַ שטעטל. שווער איז געווען צו וויסן, ווער האָט ביינאַכט דאָס שטעטל אונטערגעצונדן:

די באַנדעס, וואָס ווילדעווען אין געגנט, אָדער דער „רויטער“ פאַנצערצויג, וואָס היט שוין אַ מעת-לעתן דריי די ליידיקע רעלסן ערגעץ נישט ווייט אויף אַ וואַקזאַל - ער ווייסט נישט, וווּ די באַנדעס היליען, און ער הערט נישט אויף צו שיסן.

שוואַרצע רויכיקע קנוילן האָבן זיך אָנגערירט אָן הימל. זיי האָבן פאַרטונקלט דעם לינקן ברעג פון פרימאַרגן און אים געמאַכט ניי און גרויזאַם.

אין פעלד איז קיינער נישט געפאַרן.

דאָס שטעטל האָט קיינער נישט געלעבן.

אין נאָר מיטן וועג, וואָס פירט פון דאָרט, איז איינער אַליין געגאַנגען שאַיע אויגער - אַ געוועזענער אָנגעשטעלטער ביי אַ צו-קער-קאָמיסיאָנער אויפן וואַקזאַל - אַ רויטהאַריקער יונגעראַמאן מיט אַ געזונט און געדיכט לייב און מיט אייביקע פאַקן אויפן פנים, אויף דער נאָז און אויף די לעפלעך פון די אויערן - ער האָט זיך גע-גנבעט שטייל, ווי דער פאַרצייטיקער פעטער לוט פון ברענענדיקן סדום.

ער איז געגאַנגען געוויזר ווערזו צו זיין קוואַרטיר און צופ

ביסל באַלעבאטישקייט, וואָס ער האָט ביים וואַקזאַל בעלאָזט אויף דער
השגחה פון אַ באַקאַנטן שייגעץ — אַ טעלעגראַפּיסט. ער האָט נישט
געוואָסט, צי זיין וויינינג איז נאָך גאַנץ, צי אפשר האָט מען זי שוין
פונאַנדערגעטראָגן. זיין פּלאַן איז געווען זיך אויסצובאַהאַלטן עטלעכע
טעג ביים באַקאַנטן טעלעגראַפּיסט, און גאָר גוט אויפן האַרצן איז
אים נישט געווען:

עס איז געווען אינמיטן תמוז — אַ צייט פון אומגליקן און
פון שחיתות, אַ צייט, ווען שטילע דערפער האָבן אויסגעקוקט זייער
בייז, ווי גלייך זיי זענען באַזעצט נישט מיט מענטשן, נאָר מיט הינט,
און די הינט זענען משוגע געוואָרן פון גרויסער היץ און פאַרוייען
אומעטום די טראַפּנס פון גיפטיק-ווילדער סלונע...

אוגער איז געגאַנגען זייער פאַמעלעך און געהיט, ווי עס פאַ-
דערט זיך צו גיין אין אזאַ צייט אויף איינגעשטעלטע מסוכנע וועגן.
זיינע טריט זענען געווען פויל, נישט זיכער און פויל מיט חרטה.
אַלע רגע האָט ער געוואָלט זיך אומקערן צוריק.

נאָך ווי פאַמעלעך ער איז נישט געגאַנגען, איז דאָך צווישן
אים און צווישן דעם ברענענדיקן שטעטל געוואַקסן די שטרעקע. די
סכנה איז שוין געווען אַלצאיינס גרויס סיי פּוּנהינטן, סיי פּונפאַרנט,
און דערצו נאָך האָט אים זיין מזל צוגעשיקט אַ מאַדנע באַגלייטערין
דאָ אויף זיין וועג — אַ באַשעפּעניש. אויף וועלכער מען קאָן גאַנצע
שעה קוקן און זיך ווינדערן:

— ווער איז זי?

פאַר אים, מיט קנאַפע דרייסיק קלאַפּטער ווייטער, איז די גאַנצע
צייט געגאַנגען אַ וואַקזאַל און פעסטע מויד, אן אויסגעפּוּצטע און
איינגעשנהדעוועטע, ווי אין זייער אַ דאַנגן שטייפן קאַרסעט.
געגאַנגען איז זי מיט אַ פּריילעך גענגל און געווען איז זי
אויסגעפּוּצט, ווי אויף יום-טוב אָדער אויף אַ חתונה. זי האָט גערוישט
מיט אירע שטייפע שוואַרץ-זיידענע קליידלעך און האָט אויסגעווען,
ווי אַנגעקראַכמאַלעט.

אוגער האָט זי פון שטעטל נישט געקאַנט. ער האָט זי פון אויב
נישט אַרויפגעלאָזט און איבערהויפּט איז אים געווען ביז גאָר קשה:
— פּוּנהינטן האָט זי זיך אַהער גענומען?

אלע וויילע האָט זי זיך אָפגעשטעלט און האָט זיך איינגעקוקט צוריק צום ברענענדיקן שטעטל.

ס'האָט אויסגעזען, ווי זי האָט דאָרט עמעצן געלאָזט און עס טוט איר באַנק. זי האָט געצויגן איר ווייסן שאַרף איבערן קאָפּ און איבער די אויגן, כדי די הייסע זון זאָל נישט בראַטן. פון אונטער איר שאַרף האָט דאָן אַרויסגעקוקט נישט מער, ווי איר אונטערשטער האַלבער פנים — אַ געשמאַקער, אַ לענגלעכער, ווי דער האַלבער פנים פון א פּלה בשעת מען דרייט זיך אַרום איר אונטער דער חופּה און אַלע קוקן דאָן אויף איר — אַלע דערקענען, אַז זי האָט שטאַרק געוואָלט דעם חתן...

אירע אויגן האָבן געקוקט איבער אויגערס קאָפּ, זיי האָבן גע-זוכט עמעצן.

דענסטמאָל האָט זיך אויך אויגער אָפגעשטעלט קוקן אויף צוריק — אויך ער האָט פּלומרשט געזוכט עמעצן מיט די אויגן.

נאָר אויף דער גאַנצער לאַנגער אָפגעגאַנגענער שטרעקע איז קיינעם נישט געווען צו זען.

ווייט, ווייט פון קעגנאיבער אַ טונקל וועלדל, האָט נאָר פון צייט צו צייט געשיינט דעם שטעטלס רויכיקער פּלאַנטער — גאַנץ געדיכטע שוואַרצע קרייזלען זענען דאָרט פּויל געווען מיט העלע פּיי-ערדיקע צינגער, און פון ערגעץ נאָך ווייטער האָט די גאַנצע צייט נישט אויפגעהערט צו קנאקן, כאַטש קיין שיסנדיקע רויכלעך האָט מען אין קיין זייט נישט געזען.

אונטער דעם ריינעם פּלויען הימל האָט זיך דעריבער געדאַכט, אַז די זימערדיקע וועלט שוסט פון זיך — זי דונערט מיט שטייע דרימלדיקע דונערן, און ווידער איז געווען נישט קלאָר, צו וועמען אָט די דונערן קערן: צו די באַנדעס, אָדער צום „רויטן“ פּאַנצערצוג, וואָס היט דעם וואַקואַל.

דעם וואַקואַל איז אים אין אַרומיקן רוים נאָך אַלץ נישט געווען צו זען.

די מויד איז אַלץ געגאַנגען ווייטער, איז נאָך איר פּאַטעלעך נאָכגעגאַנגען אויך ער — אויגער. פון מאָל צו מאָל האָט ער זיך מער איבערגעצייגט, אַז די מויד איז אַ טשיקאָווע-שיינע:

— ערשטער סאָרט.

אוגער איז געווען א וואָקזאַל-מענטש פון יינגלחייז אָן — א שטומער כוחותן מיט יענע זייער שיינע פארבייפאָרנדיקע נקבות, וואָס האָבן זיך דאָרט אויף אים קיינמאָל נישט אומגעקוקט. א זייטיקער מבין אויף „ערשטן סאָרט“. ער האָט דאָרט תמיד אין די פרייע זונד טיקס אויף זיי בגנבה געקוקט און תמיד געהאט צערטלעכע געפילן אַפילו צו די שיינע יונגעלייט, מיט וועלכע זיי באַווייזן זיך אין פענצ-טער פון וואָגאָן. אַזא יונגעראַמן, האָט זיך דעם רויטן געשטופלטן אוגערן געדאכט, איז עפעס אַ מאָדנע רויקער. אַזוינער, אַז ער לייגט זיך שלאָפן, טוט ער סך-הכל איינמאָל א גענעץ און ווערט גלייך אַנ-דרימלט, ווייל זיינס אין לעבן האָט ער שוין אָפגעטאָן, און חיייל ביי דער שיינער וווקסיקער פרוי, וועלכע ער באַגלייט אין וועג, איז די האַנט — אַ האַנט און די דין — אַ דין, ווי ביי די אַנצויגן, וואָס ווערן אַרויסגעשטעלט אין דער גרויסער שטאָט אין די פענצטער פון ערשט-קלאַסיקע מאַגאזינעס — אַ לאַץ איז דאָרט אַ לאַץ און אַן אַדבל — אַן אַרבל. אין מערסטנטייל טרעפן זיך פרויען מיט קיילעכ-דיקע צונויפגעקוצערטע קערפערס, ווי ביי אַ דעקל, וואָס איז גע-מאַכט געוואָרן אויף טאַגדייט — די ברוסט גיסט זיך צוזאַמען מיטן קיילעכיקן בייכל, דער רוקן איז נידעריקער פון פלייצע שטאַרק איינ-געבויגן, די אַקסלען מיט די נאַריש-הענגענדיקע הענט — אַרוינטער-געבויגן אויף צוריק, און אינגאַנצן מיטן אַרויסגערוקטן בייכל איז אַזוינס באַשאַפן געוואָרן בלוז אויף צו קינדלען, אויף צו טראָגן שווערע קאָשעקעס פונם מאַרק, אויף צו זיין אייביק מעזפּרת. — אַזא ווייבל האָט געהאַט ער, אוגער, איז ער פון איר קוים פּטור געוואָרן — ער האָט איר צוגעצאָלט און האָט זי אָפגעגוט... נאָר אפּשר איז דאָס טאַקע געווען אַן עווליה און ער, אוגער, וועט נאָך דערפאַר באַשטראַפט ווערן... אפּשר איז דאָס אַליין שוין אַ סימן, אַז ער וועט היינט געהרגעט ווערן — דאָס, האָס דער שטן האָט אים איצט אויפן וועג אונטערגעשיקט אָט די נקבה און אים אַרויפגעפירט אויף אַזעלכע געדאַנקען — איצט אין אַזא מין צייט, פאַרן טויט, אַזעלכע געדאַנקען...

פון ביידע זייטן וועג האָט הויכער גראָער קאָרן געבויגן זיינע

טרוקענע איבערגעשטאנענע זאנגען, זיך געבראָכן, געשאַטן קערנער פאַרן ווינט. קיינער אַחוץ פּייגלען האָט דאָס יאָר די דאָזיקע קער-
נער נישט געלאָזט קלייבן.

ערטערווייז זענען איבערגעטרוקנטע תּבוואות געליגן אומגעוואָל-
גערט, גלייך ווי שדים וואָלטן זיי פאַרווייט נישט מער ווי אויף קויליען
זיך, אויף טאַנצן — זיי זענען געליגן ווי הפקר, און פון דער געגנט
האָט נישט געקוקט צו זיי קיין איינציק אויג.

די מויד האָט אַ פאַר מאָל זיך צוגעזעצט אַפּרוען לעבן אָט
די תּבוואות, האָט מיט אַ קלאַפּטער דרייסיק ווייטער זיך צוגעזעצט
אַפּרוען אויך אויגער.

יעדער נייער זינדיקער געדאַנק וועגן דער מויד האָט אים גע-
שראַקן, ווי אַ סימן, אַז ער האָט שוין זייער ווינציק צו לעבן —
ער וועט זיכער געהרגעט ווערן — און דאָך איז געווען אנגענומען
פּיו גאָר אזוי צו זיצן, כאַטש די מויד רעדט נישט און קוקט נישט
צו אים. די מויד איז געגאַנגען ווייטער, איז ווייטער געגאַנגען אויך
אויגער.

נאָר אָט האָט אין מיטן פּרייען פעלד זיך באַוויזן דער וואָק-
זאַל. ער האָט געשטעקט פּוננזייטנס, ווי אַ טורעם, אַרומגערינגלט
מיט איינציקע, נידעריקע געצעלטן. זיין דאָך — אַ רויטער פּלייך,
וואָס היט די מיינזווייטע שטרעקעס, און אַרום און אַרום — פּוסטע,
זיי אויסגעברענטע פעלדער, סימנים פון צעשטערטע שוין-גריבער און
פון שלאַכטן.

די מויד האָט אָנגעהויבן שפּאַנען גיכער, זיכער רוישן מיט
די שטייפּע, שוואַרץ-זיידענע קליידלעך. איצט האָט זיך שוין קלאָר
געהערט, ווי דאָס קנאַלן קומט פון „רויטן“ פּאַנצערצוג, וואָס היט די
רעלסן ביים וואָקזאַל. פּויל און גלייכגילטיק האָט פון צייט צו צייט
אַפּגעהילכט איינע פון זיינע פּלינדע, גרינגע האַרמאַטן, און דאָן האָט
זיך געפּילט, ווי פּוסט און אומגעבראַכט איז די גאַנצע געגנט, זי
ענטפּערט שוין מער נישט אויפן צוגס שיסן, זי איז פּול מיט פּלוו-
דערדיקער לערקייט, און אין גרויסער תּמוזדיקער היץ שמעקן אירע
זאַמדן מיט טשאַד, ווי הייסע טליענדיקע האַלעוועשקעס.

אויגער האָט דערזען, ווי די מויד האָט זיך אויפּסניי אַפּגע-

שטעלט, זי האָט זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זייטן, אויב קיינער איז נישט... און מיט אים, אוועק. האָט זי זיך שוין נישט גערעכנט, פונקט ווי ס'האָבן זיך מיט אים קיינמאָל נישט גערעכנט יענע שיינע דורכפאַרנדיקע נקבות דאָרט, אויפן וואַקזאַל, זי האָט אים באַגעגנט אין פעלד און האָט שוין אַפּנים געקוקט אויף אים, ווי אויף עפעס אַזעלכס. וואָס וואַקסט אין פעלד.

זי האָט אַרויסגענומען פון איר רענציל א קליין שפיגעלע, אַ קעסטעלע פודער און פאַמדע אויף אַנצושמירן די ליפּן. זי האָט זיך אַנגעפודערט אַקעגן שפיגעלע, אַפּגעווישט מיט שפייעכץ די ברעמען און האָט זיך ווידער אומגעקערט. זי האָט צוגעקלעבט לעבן מייל אַ קליין פּלאַסטערל, די גרויס, ווי אַן אַרבעט, און האָט מיט באַשלוס מיט זיכערע טריט אריבערגעשפּאַנט די רעלסן. דעמאָלט האָט אוועק אַפּגעוואַרט, מיט ווונדער זיך אַרומגעקוקט, אויב קיינער האָט דאָס אַלץ נישט געזעען, און האָט געשווינד אַוועקגעשפּאַנט נאָך איר. אויפן וואַקזאַל האָט אוועק די מויד נישט געפונען. אויף איין רגע האָט ער זי אַפּגעלאָזט פון אויג, און זי איז פאַרשוונדן.

II

אויפן וואַקזאַל האָט געשמעקט מיט זשיוויצע, מיט היץ פון ווייך-געוואָרענעם אַספּאַלט, וואָס בראָט זיך ווי סמאָלע אויף הייסער פרי-מאַרגן-זון און לאָזט זיך קנייטשן אונטער טרעטנדיקע פיס. דער „רויטער“ פאַנצערצוג האָט מער נישט געשאָסן. ער האָט געדרימלט נאָך אַן אומרויקער, וואַכיקער נאכט, זיך געקילט אין זיין אייגענעם קירצן שאָטן און געווארט אויף הילף. בלויז זיין לאַקאָמאַטיוו, דער פאַרנטיקער גיבור, האָט שטייל געברומט, געזאָדן מיט זיין גרויסן קעסל און מיט אַלע זיינע הייסע און פעטע טשאַדענדיקע רערן. קיינעם איז אַרום אים נישט געווען צו זען.

אקעגן, אויף דער אַנגעגליטער פּלאַטפאָרם, איז איינער אַליין געשטאַנען אוועק. זיינע אויגן — אויגן, ווי גרין-בלויע אויסגעוועב-טע זעלצער-וואַסער, וואָס האָט נאָך אין זיך געצייילטע שווימענדיקע

גרצדן, האָבן ווייטיקלעך געקוקט ערגעץ ווהין, אין איין פינטל. איצט
נאָכדעם, ווי ער האָט זיך איבערצייגט, אז די מויד איז דאָ ווירקלעך
נישטאָ און אז קיינער אויפן וואַקזאַל האָט זי נישט געזען, האָט ער
אַקאַרשט אויפסניי אָנגעהויבן קומען צו זיך און האָט צוריק דערפילט
זיינע צרות.

זיין פֿאַרמעגן דאָ אויפן וואַקזאַל - זיין ווינונג און זיין מעבל -
זענען ווירקלעך געווען גאַנץ און נישט גערירט, נאָר דער טעלעגראַ-
פיסט האָט אים דערציילט, אז צום וואַקזאַל רוקן זיך פון אַלע זייטן
באַנדעס, אז קיינער פון די „רויטע“ איז שוין דעריבער נישטאָ און
אז אַט, אנה... זאָל זיך נאָר דער פֿאַנצערצוג פונדאַנען אַוועקרוקן...
אוגער האָט אין אַזא פאל זיך געקענט העלפן נאָר מיט אַ זיפן.
ער האָט אָנגעהויבן ליידיק-גייעריש אַרומצוגיין זיף דער פוסטער
פלאַטפאָרם און איז ענדלעך אויף לאַנג פאַרגליווערט געוואָרן אַקעגן
מיטלסטן, גרויסן און זייער נידעריקן וואַקזאַל-פענצטער.
ער האָט געזען:

אינעווייניק, קעגנאיער דעם פענצטער, טוט עמעצן אויף צופ-
קעניש אַ שטייכל די קורצע, פאַריסענע נאָז ביי דעמיאַניוקן, דעם
קליינווקסיקן טעלעגראַפיסט. דער טעלעגראַפיסט בלייבט זיצן, ווי אַ
מאַלפע, לעבן אַפאַראַט, וואָס שטייט פאַר אים אַקעגן דער שיין אויפן
טיש. ער בייגט זיך צו מיט איין אויערל און הערט פלוצים אויף
דעם אַפאַראַט צו קיצלען. ער דערזעט אוגערן דורכן פענצטער און
באַווייזט אים מיט צוויי פינגער אַ צלם:

— שששש! — ציט ער אויס זייער לאַנג מיט די ליפן, —

דער אַפאַראַט איז טויט.

צופרידן, גלייך עס שטייט זיי פאַר צו נעמען אביסל משקה,
פאַרקאַשערן זיך ביים טעלעגראַפיסט די פייכטע ליפן, און זיינע הענט
טוען מיט שמחה א רייב איינע די אַנדערע.

— ס'איז גוט!...

אוגער האָט נידעריקער אַראָפגעלאָזט דעם קאַפּ מיט די אויגן,
וואָס קוקן בעקיש-בייז פון אונטערן שטערן, און האָט מער נישט גע-
וואָלט צווען דעם טעלעגראַפיסטס שמחה. ער איז טרויעריק אַוועק
פון פענצטער.

נאָר דער טעלעגראַפֿיסט איז שוין געווען אינדרויסן, ער האָט
אוגערן אָנגעיאָגט און האָט אים פֿריילעך אַרומגעכאַפּט פּונהינטן ביי די
אַקסלען!

— אוגער, אוגער!... דורך וועט מען נישט טשעפען, כאָטש דו
ביסט געווען אין „זאָוקאַם“. מיר וועלן נישט דערלאָזן, נאַרעלע —
דו ביסט אונזערער...

אוגער האָט אים מרהשחורהדיק אָנגעקוקט.
— וואָס איז דען, דעמיאניק? דעם אמת זאָג, שוין פארפאלן? ...
— דורך גייט עס נישט אָן, זאָג איך... מיט דייניקע האַלט
שלעכט, מיט יידן, היסט עס... און דו גייסט מיט מיר אויף מיין
קוואַרטיר... פאַרשטאַנען שוין?.. לאָז אַרומנעמען, זאָג איך.
— ניין, וואַרט...

אוגער האָט אים לייכט אָפּגעשטויסן.
— וואַרט, זאָג איך.
— נו, פרעג, אוגער, נו, פרעג.
— עס איז שלעכט, האָ? איך מיינ מיט די „רויטע“?..

דער טעלעגראַפֿיסט האָט פאַרבייגן אַ קנאַכן פון אַ פינגער
און האָט דעם קנאַכן צוגעטראַגן גאָר נאָענט צו אוגערס אויגן:
— נאָ, זע, גראַבער קאַפּ! אַ פאַרשטעקל. פאַרשטאַנען צי נאָך
אַלץ נישט? געשפאַרט פון אַלע זייטן.

— די נאָענטע קרייז-שטאַט ראַבעוועט מען?
— נאָך אַ מינ! פון נעכטן אָן.
— ווער?
— אַ באַנדעטשקע, מיין ליבינקער.
— די שטאַט איז דאָך אַ פאַרלאָזענע.
— איז וואָס?

— נו, און קאזאטין? איך האָב געהערט... דעם גרויסן וואָקזאַל...
— שוין אויך גענומען: מען ווילסט נישט ווער, קאזאטין האָט
נאָך ביינאַכט אויפֿגעהערט צו ענטפערן אין אַפּאַראַט. און פון דער
זייט — ווידער אַ באַנדעטשקע, זי רוקט זיך אַהער. זעסט? אָט
דאָרט... אַהין קוק — איבערו וועלדל: דיין שטעטל ברענט, און דו

ביסט גאנץ... דיר וועט נישט שאטן... אנו, קום אין א פראנצויזישער.
טפו!.. טפו!.. גיב די האנט!

און פון שמחה האָט דער טעלעגראַפֿיסט געמאכט אַ באַוועגונג
אויף אַנצוכאַפּן אוגערן פארן האַלז-אין-נאַקן, אויף ראַנגלען זיך און
אויסמעסטן די כוחות.

— שטיי, זאָג איך, שטיי! אַנטלויף נישט. וווּ איז די מויד?
וואָס הערט זיך טאַקע?.. זע, אַ רויטינקע בערדעלע ביי דיר, אוגער,
אַ געשוירענע און אַ האַרטינקע אַזא — שטעכט, ווי נאָדלען...

— לֵאָז צורו!

— שטיי, שטיי, זאָג איך. סאַרוואָס האָט דיך פאַראַיאַרן אַוועק=
געוואָרפּן דיין וויבעלע? אוגער!.. ווילסט זיך נישט ראַנגלען?.. איז
קום, וועלן מיר זוכן די מויד. אוגער... קום, וועלן מיר זי געפינען,
זאָג איך.

III.

אַרום צוויי אַזייגער בייטאָג האָט זיך די מויד פּלוצים באַ-
וויון אויפן וואָקזאַל.

אַרום צוויי אַ זייגער בייטאָג האָט דער קעסל ביים געפּאנצערטן
לאַקאָמאָטיוו שטאַרקער אַנגעהויבן צו זידן, און דעמיאַניוק האָט גע-
שלעפּט אַהין אוגערן, פּדי אים צו באווייזן:

— נאָ, זע, ער גרייט זיך צו, ער גייט אַוועק... ער גייט
אַוועק.

נאָר אביסעלע שפּעטער איז פון דער נאָענטער פאַרלאָזענער
שטאָט זייער פּלוצים און אוימגעריכט געקומען אַ לאַנגער פּראַכטצוג,
פּול געפּאַקט מיט היימלאָזע, וואָס ריכטן זיך גלייך פאַרן ווייטער און
לויפן געשווינד איבער דער פּלאַטפּאָרם:

ווער אַנטרינקען זיך, ווער אַ פּרעג געבן וועגן דעם ווייטער-
דיקן וועג.

אויף דעם פּראַכטצוג און אויף דער כאַליאַסטראַע, וואָס האָט
זיך פון אים אַרויסגעשאַטן, האָבן ווי אויף ביז ווונדער געקוקט די

באוואפנטע מאטראָסן פונם פאנצערצוג. זיי זענען צוגעקומען געענטער
און האָבן באַטראַכט די וואַגאַנעס.

זיי האָבן צויליב עפעס אַרױנטערגעקוקט צו די רעדער. זיי האָבן
זיך אַ שעפטשע געטון מיט זייער עלטסטן און האָבן זיך אומגעקערט
צוריק צו די פול־געפאַקטע וואַגאַנעס מיט אַ שטרענגן באַפעל:

— סטאַפּ! אַרויס פון די וואַגאַנעס!

— פאַרוואָס?

— אַזוי, מ'קאָן נישט פאַרן ווייטער.

— ווער האָט געזאָגט?

— מען וועט דיר דערציילן...

ערגעץ אין אַ וואַגאַן האָט מען זיך אָנגעהויבן קריגן צווישן
זיך, קולות האָבן זיך דאָרט געראַנגלט:

— וואַרט נאָר!

— וואַרט!

— אַזוי גרינג איז מען געפאַרן.

— עס האָט אָפגעקאַסט גענוג געלד.

אַן עלטערע יידענע האָט פון דאָרט מיט אירע אייגענע

פוחות בשום־אופן נישט געקענט אַרויסשלעפּן איר שווערן פאַק. זי
האָט געבעטן הילף, נאָר קיינער האָט צו איר נישט געקוקט.

מען האָט אַלע מיטאַמאָל אָנגעהויבן פליען פון די וואַגאַנעס.

אין אַ קליינע וויילע אַרום זענען ביידע היפשע וואַקזאַל־קלאַסן

שוין פול געווען מיט איבערגעשראַקענע געזינדלעך, מיט טאַטעס און
מיט מאַמעס, וואָס טרייפלען זייערע שרייענדיקע זויג־קינדער מיט אַלע

פוחות, ווי נאָך אַ ברית־מילה. משפחותווייז האָט מען זיך דאָרט

איינגעגריבלט אין טונקעלע ווינקלען, זיך פאַרצוימט מיט שמאַטעס און

מיט בייכיקע, געלאַטעטע און פול אָנגעשטאַפטע זעפּ. פון שוואַך

פאַרבונדענע געפעק האָבן אַרויסגעקוקט רערן פון זילבערנע לייכטער.

הענטלעך פון קופערנע פאַנען. פיס האָבן געטראָטן אויף פרעמדע

וויקלשנורן, אויף פונאַנדערגעוואַלגערטע שטריק. צעשאַטן איז מען צוריק

געלאָפּן קעגנאיבער דעם נאָענטן פוסטן פלאַץ, וווּ מען האָט געקלערט

קריגן ברויט. קולות האָבן פאַרשריגן איינע די אַנדערע.

מען איז דאָ געשפאַרט.

— מען איז אין פעסל.

— פארפאלן!...

— מען וועט דאָ אויסגיין.

און צווישן אַט דעם גאַנצן פילדערדיקן טומל האָט ווי אַן אומ-
רויקער זיידענער פלעק זיך ווידער באַוויון די וואַקסיקע מויד. זי
האַט זיך אויסגעטיילט מיט אירע שוואַרץ-זיידענע שטייפע קליידלעך,
מיט איר אומרויקן פרייזישן גענגל און מיט אירע דינע פיס און די
לאַקירטע טופליס — פיס, ווי אין אַ גרויסער שטאַט אין אַ פענצטער
פון ערשט-קלאַסיקן זאַקן-געשעפט. אירע אַקסלען האָבן זיך געשווינד
באַוועגט צווישן די שטויביקע היימלאַזע. אירע אויגן האָבן עמעצן
געזוכט און אירע קניען האָבן אונטערגעיאַגט, גלייך ערגעץ-וו, צווישן
די צוג-לופטן, וואָס טראָגן זיך דורך, ווען מען עפנט אויף אַ גרויסע
וואַקואַל-טיר, צווישן קוויטשענדיקן גרילץ, וואָס די טירן טוען, צווישן
געוויין פון קינדער און גרעגעריי פון מאַמעס, — צווישן דעם אַלע-
מען איז אַ באַהאַלטענע רעטונג נאָך פאַראַן, מען דאַרף די רעטונג
נאָר געפינען, אויסשפירן, וווּ זי האָט זיך באַהאַלטן.

היימלאַזע פנימער זענען געווען שטאַרק באַצאָרנט; ערטערווייז
האַט מען זיך געקריגט צווישן זיך, נאָר דאָס אַלץ איז איר ווייניק-
וואָס אָנגעגאַנגען. זי האָט אַזוי לאַנג געריסן פרעמדע מענטשן ביי
די פּאַלעס, ביז יענע האָבן איר געענטפערט אַ וואָרט און זי אָפּגע-
שיקט צו אַ צווייטן.

זי איז אַזוי לאַנג אַרומגעלאָפן, ביז זי האָט זיך אָנגעשטויסן
אויף אַנגערן.

— הערט, — האָט זי אים גלייך אַ שפּיץ געגעבן מיט איר
בליק, אויף וויפּל קאָן ער איר העלפּן, — מיר האָט מען אויף אייך
אָנגעוויזן: איר זייט אַ היגער — אמת, אַ היגער?
פון איר האָט געשמעקט מיט פּוּדע, מיט קליידער, וואָס זענען
לאַנג געלעבן אויסבאַהאַלטן צווישן שמעקנדיקע זייפן, און מיט נאָך
עפעס אַ ריח פון אַ שיינער, וואַקסיקער מויד, וואָס איז ערגעץ אויס-
געכאַוועט געוואָרן אומיסטן צוליב גבירים... צוליב דעם, אַז ער דער
רויט-האַריקער אַנגער, זאָל אין רויקע צייטן קוקן אויף איר גנבהש
און אַ זייט און זאָל גישט פאַרגינען... און אין אומרויקע צייטן, אינס

סאָג פון זיין טויט, זאָל ער איבער איר האָבן אַ פּוֹלן קאַפּ מיט זינ' דיקע מחשבות.

זי האָט אַלץ געצויגן איר וויסן שאַרף איבערן פנים, כדי די זון זאָל זי נישט בראַטן; זי האָט זיך געדרייט, צוגעשטעלט צום שטערן אַ לאַנגע און שמאַלע האַנט מיט דינע און זייער לאַנגע מאַ- ניקור-סינגער און האָט גערעדט, — זי האָט געשאַטן, קוקנדיק אויף אונזערן, קוקנדיק אין די זייטן.

אין פאַרלוף פון זייער אַ קורצער ווילע האָבן שוין אַלע אַרום געוויסט, אַז דאָס איז זי — זי, וועמען עס האָט אַהער פאַרשלאַפּט, ממש ווי ס'פאַרשלאַפּט אַמאַל אַ נישט-גוטער, אַז אין דער נאַענטער פאַרלאַזענער שטאַט האָט זי געוואָלט אויפּזוכן איינעם אַ יונגמאַן, אַ נאַענטן פריינד, כמעט אַ חתן... נאָר דעם יונגמאַן האָט זי דאָרט נישט געפונען. זי האָט אים געזוכט אין נאַענטן שטעטל, אין דעם, וואָס ברענט איצט, נאָר אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז אויך פון דאָרט איז ער שוין אַוועק. און געמיינט האָט זי פון אַט דעם וואַקזאַל זיך אומקערן אַהיים, כאַטש דאָס איז גאַרנישט איר ריכטונג — עס איז גאָר פונקט קאַפּויער, אין אַן אַנדער זייט, עס אַז גאָר אַרום-און אַרום.

— און נאָט, זעט, ווי דער טויט ציט, ווי דער טויט פאַרשלאַפּט, אַן אומגליק. אירע זאַכן האָט זי געלאָזט אין דער גרויסער שטאַט. זי איז אַט... ווי זי שטייט און גייט. און אַהער, זאָגט מען, גייט אַ באַנדע. אַלע וועלן דאָ אומקומען — עס איז שלעכט, אַ ?

אונזער האָט זי אַנגעקוקט פון אונטערן שטערן מיט אויגן פון אַ מענטשן, וועלכער דאַרף ביי קיינעם אויף דערדאָזיקער מויד קיין מבינות נישט פרעגן. אריינקוקנדיק אַזוי אין איר פנים, האָט אים אָנ- געהויבן שטאַרק נאָגן אונטער דער ברוסט, ביים לעפעלע. ער איז איר אין יענער רגע געווען אַ מאַדנער גוטער-פריינט. נאָר וויל ער איז איר געווען אַזא גוטער-פריינט, האָט ער אויף אירע פראַגן געענטפערט זייער פּויל, ווי אַן לייפן, גלייך ער פאַסט :

— נו, יא, אורדאי שלעכט.

— איז וואָס וועט זיין ?

אונזער איז אויסערלעך געבליבן נאָך מער קאַלט :

— מאדנע מיידל, וואָס איר זייט! ווער קאָן עס וויסן? ... אָט
בין איך אויך אַזעלכער ווי איר...
אים האָט זיך פאַרוואָלט ווערן נענטער צו איר כאַטש מיט דעם,
וואָס ער איז אויך אַזעלכער, ווי זי:

— איר פאַרשטייט, צי ניין?.. אַז איך ווילן שוין גאַרנישט דאָ.
כ'האַב דאָ געלעזט אַ ווייניג מיט באַלעבאַטישקייט און בין אַנטלעָסן,
האַט מיך דער רוח אָנגעטראָגן אַראָפּקומען אַהער פּונקט איצט... אַ
קוק געבן דאָ צו מיינע זאַכן בין איך געקומען.
— איז וואָס קען מען טון? איר זייט דאָך אַ היגער.
— וואָס זאָל מען טון?

ער איז ליידיק-גייעריש געבליבן שטיין און האָט מיט חרטה,
מיט אומעטיקע, פאַסטנדיקע אויגן נאָכגעקוקט אירע אַוועקשפּאַנענדיקע
פּיס. ער האָט געזעען, ווי זי מישט זיך אויס מיטן עולם, ווי זי
שטעלט אָפּ מענטשן און דערפּרעגט זיך, און אים האָט פּאַנק געטון:
— זי נישט געווען פּאַדאַרטט אַפּשר אַפּלאָן?...

אין נאָך:

— ערשטער סאָרט...

זויבער, ווי געוואָסן מיט שטאַרקע רעגנס, איז אויף די רעלסן
געשטאַנען דער פּאַנצערצוג, געשטאַנען רויק מיט אַ זוריקהייסן
לאַקאָמאָטיוו, און פון קעגנאיבער, פון דער פּלאַטפּאָרם האָבן אים
אַרומגעקלעבט אויגן, וואָס זענען פאַרמשפט צום טויט.

מען האָט געקוקט אַניף אים טרויעריק, פאַרשמאכט, מיט קנאה,
וואָס ער קאָן אין יעדער רגע זיך אויפהייבן און אַוועק פּונדאַנען,
ווי אַ פּרייער צו-לעהעיסניק — אַ ריז, וואָס קיינע ווייטן.
אָט וועט ער זיך אַ ריס טון פון אָרט און וועט אַוועק צו
זייניקע, קיין מערב-זייט, אַקעגן דער גרויסער, רויטער זון, וואָס וויל
זיך אָנרירן אין דער ערד. וועט ער זיך טראָגן; ער וועט האַלטן אין
אייזן שיסן — לויפן און שיסן, לויפן און שיסן.
מען האָט געשנוצסט:

— ער וועט זיך דורכשלאָגן, ער וועט זיך דורכשלאָגן...

לעבן דעם צוג, נישט ווייט פון לאַקאָמאָטיוו, איז געשטאַנען
אַ יונגער קאָמאַנדיר, געשטאַנען רויק, ווי אַרויסגעשטעלט אויף ציקאַ-

וועס: דער צוג איז זויבער, און ער — אויך... מיט אַ שמייכלע
צום די צוזאמענגעצויגענע אויבן האָט ער געקוקט צו דער פּלאַט-
פּאַרם אויפן אומבאַהאַלפּענעם, פּאַרלירענעם עולם, און נישט אַזוי
אויפן גאַנצן עולם, ווי אויף דער אומרויקער אַרומגייענדיקער מויד,
וואָס רוישט מיט אירע זיידענע קליידלעך, ער האָט שטיל צוגעפּייפט
מיט די ליפּן.

שעמעוודיק, ווי קעגן דעם אייגענעם באַשלוס, האָט זיך די
מויד ענדלעך לעבן אים אָפּגעשטעלט.

— הערט, — האָט זי געזאָגט, — איך פרעג ביי אייך... ניין,
טאַקע אמת... איר שמייכלט אַלץ... וואָס וועט זיין מיט אייער פּאַג-
צערצוג? איר וועט זיך דאָך דערשלאָגן, נישט אמת, אַ?

— נו, יאָ, געוויס.

— ניין, אָן לצנות.

— אָן לצנות, מיין פּריילין...

— אויף וואָס-זשע וואָרט איר?

דער יונגער קאָמאָנדיר האָט שמייכלענדיק זיך דורכגעקוקט מיט
דעם מאַטראַס, וואָס שטעקט נייגעריק ארויס זיין קוימענקערע-פּנים
פּונם לאַקאָמאָטיוו.

— אויף אייך. ליבע פּריילין...

— נו, אָט, איר לאַכט.

— און איר ווילט, איך זאָל נישט לאַכן?

— איך וויל, אַז איר זאָלט זאָגן דעם אמת.

— איז אויף אַ דעפּעשע, מיין פּריילין, מיר וואָרטן אויף אַ דע-

פּעשע.

— פּונדאָנען?

— פּון הימל.

— ניין, טאַקע, דעם אמת.

— דעם ריינעם אמת.

— רעכט, רעכט, איר מאַכט אַלץ חוזק פּון מיר.

די מויד האָט זיך אַרומגעקוקט אין האָט זיך פּאַרשעמט פּאַר

יענע, וואָס שטייען ארום איר און הערן.

— און מיר וועלן דאָ בלייבן, — האָט זי געזאָגט צום קאָמאָנ-

דיר, — דאָס איז שײן, דאָס איז ווײל. שטעלט אייך פאַר: איר פאַרט
נאָר אַוועק פונדאָנען, קומען אַהער גלייך די באַנדעס, און איך, אַ פרוי...
— אַך, אזוי?...
דער קאָמאָדיר האָט אַפילו קיין פינטל נישט געטון מיט די
אויגן...

— איר האָט אַ ברירה.

— צום ביישפּיל?

דער קאָמאָדיר האָט זיך ווידער שמיכלענדיק דורכגעוונקען
מיטן אַרויסגערוקטן קאָפּ פונם קוימענקערערישן מאַטראָס.
איך זאָג אייך, איר האָט אַ ברירה... נעמט אַ ביזקס און ווערט
אַ רויטאַרמייצער.
שטיל.

אויפן לאַקאָמאָטיוו האָט מיט גראַבע ווערטער אַ פּלוידער גע-
טון דער מאַטראָס, דעמאָלט האָט זיך שוין מער נישט געקאָנט אייג-
האַלטן דער רויטער אוגער — ער האָט דאָס אַלץ צוגעזעען פון דער
זינט מיט בעקיש-בייזע אויגן.

— הערט, — האָט ער די מויד אָפּגערופן אָן אַ זייט, — קומט
נאָר אַהער.

זיינע אויגן האָבן צו איר געוונקען אָן ווערטער, מיט געטריי-
שאַפט פון אַ מענטשן, וואָס וויל זי פארהיטן פֿון אַן אומגליק.
— איך האָב דאָ אַ באַקאָנטן קריסט, אַ טעלעגראַפּיסט.
— אַ טעלעגראַפּיסט?...

— נו, יאָ, כאָטש אַ שייגעץ איז ער, אָבער אַ ווילער מענטש...
איז אין ערגסטן פאל וועל איך אייך אפשר קאָנען נעמען מיט זיך
צו אים. דער עיקר איז — עס זאָל זיין שטיל. איר פאַרשטייט?
אוגער האָט זיך אַרומגעקוקט פון אונטערן שטערן, גלייך ער
מעקלערט איר אַ פאַרבאַטענע זאָך; ער האָט בצמערקט, ווי זי קוקט
אַלץ צוריק צום צוג.

— דער עיקר איז, אַז אין אונז זאָלן זיך נישט אָנקלעבן נאָך
מענטשן... אַז נישט, קאָן זיך אויסלאָזן גאַרנישט פון דער גאַנצער
זאָך. איר פאַרשטייט, צי ניין?... אָנה, קומט אַריין אין וואַקואַל,
זייער שטיל... זאָל קיינער נישט באַמערקן, אַז איר גייט מיר נאָך...

IV.

אין מיטן וואָקואַל, צווישן די פיל היימלאָוע, האָט די פרעמדע
מויד זיך איינגעהויקערט.

זיצנדיק מיט אוגערן אויף עמעצנס א פרעמדן זאָק, האָט זי
פאַרלייגט א פוס איבער א פוס און איז מיטאמאָל געוואָרן קלענער
אויף א גאַנצן קאַפּ. זי האָט געזאָגט:

— איך פאַרגעס אַלץ: ווי רופט מען אייך?
— אוגער.

— אַך, יאָ, אוגער... ווי מיינט איר — די באַנדע וועט קומען?
אוגער האָט דערפילט, אַז די באַנדע איז זיינס אַ זאָך: זי
שטייט אים אין זיינע נויטן, פונקט ווי זיין קניפּל, ווי די אָפּגע-
שפּאַרטע עטלעכע רובל, וואָס ער פאַרמאָגט. מיטן לעפעלע, וואָס
נאָגט אונטער זיין ברוסט, האָט ער דערפילט — אַ מזל-זאָך. ער
האָט אַ פּלאַנדוש געגעבן מיט די אויגן איבער דער מוידס בוזים —
אַ בוזים פון אַלעם גוטן, האָט דאָס לעפעלע, וואָס אונטער זיין ברוסט
שטאַרקער אָנגעהויבן צו נאָגן. זיין לאַנגע נאָז האָט דערביי אַ
שמאַרע געטון, ווי פון זיך:

— נו, יאָ, מען זאָגט די באַנדע גייט.

— זי וועט קוילען?

— ווער ווייסט?

די מויד האָט געטון דעם ערשטן גענעק, אַ גענעק אין דער
צופאַלנדיקער נאַכט אַרײַן. איר קערפּער איז געווען פול מיט אוימ-
אנגענומענעם גרויל, גלייך איר שטייט באַלד פאַר צו פונאַנדערייסן
איר מויל און זיך לאָזן אויסוואַרצלען א געזונטן, ווייסן באַק-צאָן.
זי האָט געזאָגט:

— נו, יאָ, געוויס... ביי אונז איז אויך אַזוי געווען.

— וווּ?

— ביי אונז... אַ שטאַט מיט דרייסיק טויזנט איינוווינער. גע-
קומען אַ באַנדע — הונדערט צוואַנציק מאַן — און האָט אויסגעהר-
געט ביז דריי טויזנט. נאָכדעם האָט מען געזאָגט: ווען הונדערט
יונגעלייט גייען אַרויס אַקעגן, וואָלט די באַנדע אַנטלאָפּן.

— אַקעגן וואָס זאָגט איר דאָס?
 — טאַקע אַקעגן דעם: פאַראַן געזונטע יונגעלייט דאָ, אין
 וואַקזאַל, צווישן די אַנטלאָפּענע, קוקט: מען וואַלגערט זיך אויף דער
 ערד, מען שלאָמט. נעמט כאַטש וועמען איר ווילט, נעמט כאַטש זיך
 אַליין... מיט אַ ביקס קעגן דער באַנדע גייט איר נישט.
 און די מויד האָט ווידער פאַרקומט איר מויל מיט אַ גענעץ:
 — אַך, מאַנסלייט, מאַנסלייט!
 איר צווייטער גענעץ — אַ לאַנגער און אויסגעצויגענער —
 האָט געגעבן צו פילן, ווי ווייט איר זענען מיאוס און לאַנגווייליק
 סיי אָט די יונגעלייט, סיי אירע רייד וועגן זיי — זיי זענען איר
 שווער און רופֿן אַרויס אין איר עקל, אָן אַ שיעור עקל — איבער
 זייער פוילקייט מוז זי דאָ זיצן פאַרשפּאַרט באַגלייך מיט אַלע וויי-
 בער און וואַרטן אויפן טויט, זי — אַ מויד פון „ערשטן סאַרט“.
 — אַך, מאַנסלייט... מאַנסלייט!
 פֿלוצים האָט זי אַרויסגעזיפּצט פון אָנהייב דרימל.
 — און „ער“ האָט געטון אַנדערש... ער איז געשטאַנען לעבן
 צוג מיט אַ שמייכעלע און האָט געקוקט, ווי אויף אַ סטאַדע — מען
 פֿלאָגט זיך, מען האָט מורא...
 — ווער? — האָט זיך געווונדערט אויגער.
 — ער, — האָט די מויד געענטפּערט, אַריינפאַלנדיק צוריק אין
 דרימל, — דער יונגער קאָמאַנדיר, אַ גרוינער, אַפנים
 זי האָט אים דאָך געדענקט, דעם יונגן קאָמאַנדיר — אים גע-
 דענקט איצט אין אָנהייב דרימל.
 — ניין, — האָט בייזלעך געזאָגט אויגער, — נישט קיין גרו-
 וינער. אַ אינגוש איז ער, אַ אינגוש.
 אינגושן זענען ביי אים געווען שפּאַט ביליק, — זיי זענען ביי
 אים געווען צוגערעכנט צום ערגסטן סאַרט מענטשן:
 — אינגושן, — האָט ער געזאָגט, — פֿלעגן זיך דאָ פאַרדינגען
 צו די פֿריצים און שמייסן די פויערים מיט קאַנטשיקעס.

עס איז נאָך אַלץ געווען נישט מער, ווי אַרום צען אַזייגער
 אין אַוונט. נאָר אין פינצטערן וואַקזאַל האָט פון זייער הויך אַריי-
 גע-
 גע-
 גע-
 גע-

געקוקט א פרעמדער הימל, און די שטערן, האָט זיך געדאַכט, זענען
דאָרט שפעטע — שטערן פון נאָך אַ האַלבער נאַכט.
דער פּאַנצערצוג, וועלכער האָט פון פּאַרנאַכט אָן געשאָסן זיי-
ער זעלסן און פּויל, איז פּלוצים ווי אין שטיפּעריי אינגאַנצן אַנטשוויגן
געוואָרן.

אין ביידע איבערגעפּוילטע וואָקואַל-קלאַסן איז מען דעמאָלט
פון גרויס מידיקייט באַלד אַריינגעפאַלן אין אַ טיפּן שלאַף. מען איז
געלעגן איינגענירעט אין די ווינקלען און דורכאויס אויפן דיל. נאָר
אַז מען האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט דער וואַכנדיקער פּאַנצערצוג
שוין געהאַט אַוועקגעפּוילטע ווייטער פון וואָקואַל און האָט דאָרט
געקלאַפּט זייער ערנסט מיט דריי האַרמאַטן אויף אַ מאָל.

ביי יעדן זעץ האָט זיך געדאַכט, אַז די ווענט פון וואָקואַל
זענען זייער דינע — זיי באַשטייען דורכאויס פון פענצטער, און די
פענצטער קלינגען, ווי קלאַפּנדיקע ציין אין אַ אומגעהייער גרויסן
און קראַנקן מויל. מען איז אַלץ געשלאַפּן, אַדער זיך געמאַכט, ווי
מען שלאַפּט, און נאָר ביי אַ זויגנדיקער מוטער האָט אַ וויין גע-
געבן אַ קינד, האָבן אַרום און אַרום פון דיל און נאָך ווי טיפּער
פונם דיל זיך אויפגעהויבן קעפּ, און מיילער האָבן געשעפּטשעט
ביי, ווי מיט גרימעניש:

— ששש... לאַזט עס נישט וויינען... לאַזט עס נישט וויינען...
גלייך די גרויסע ספּנה שטעקט דווקא אין געוויין פונם קינד;
גלייך די באַנדעס טאַפּן שוין אין דער פינצטער די ווענט פון וואָק-
ואַל — זיי קאַנען דערהערן און קומען.

אין נאָענטן, שטאַרק הויכן קאַרידאָר, דאָרט וווּ ס'בלאָזן איי-
ביקע לאַפּטן, האָט זיך עמעצער אָן אויפהער געדרייט און געקלאַפּט
מיט דער הויכער טיר.

אין ווינקל, אין אַ לאַמטערן מיט שמוציקע, פאַררויכערטע שוויבן,
האַט געצאַנקט אַ לעמפל. דערנאָך איז עמעצער אויף גיך געקומען
צו לויפן פון פּאַנצערצוג און האָט געהייסן דעם לאַמטערן אויס-
לעשן. דער צוג האָט אינדרויסן געשווינד דורכגעגרילט אויף די
רעלסן און האָט גענומען שיפּן אין אַן אַנדער זייט.
דעמאָלט האָט אַוגער זיך צוגערוקט נעענטער צו דער מויד

און האָט אונטערגעשפּאַרט מיט אַן אַקסל איר דרימלדיקן קערפּער.
עס איז אויסגעקומען אזוי, אַז אינמיטן דרימל האָט די זיצנדיקע
מויד זיך אַ וואַקל געגעבן און האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ גאָר
נאָענט לעבן אוגערס מויל. אוגער האָט דאָן אַ שמעק געגעבן אירע
האַר, אַ שמעק געגעבן שטיל, מיט אַ פשוטן, טיפּן אַטעם, נאָר דער-
פילט דעם גערוך:

— אַ פיינער גערוך... זיי שמעקן, אירע האָר... האָר, וואָס
וואַקסן ביי אַ פרוי „ערשטן סאַרט“...
שלעכט איז נאָר געווען, וואָס פּונקט הינטער זיינע פלייצעס
איז די גאַנצע צייט זייער אומרויק געלעגן אַ מיטליאַריקע יידענע,
מיט אַ שווערן פאַרוק אויפן קאַפּ, אַ פרומע, ווי אַ רביצין. געדאַכט
האַט זיך, אַז די יידענע גיט אומזיסטן צו פילן, אַז זי שראַפּט נישט.
זי זעצט זיך אויף און פלייגט זיך צוריק אַנידער. זי הוסט מיט אַ
טרוקן קול, כאַטש די לונגען זענען ביי איר ריין; זי הויבט פּלוצים
אַז צו וועקן לעבן זיך איר שלאָפנדיקן פרומען מאַן:
— זע נאָר, זע נאָר... זאָגט זי צו אים, — ביסט אַ מבין?..
וואָס זאָגסטו שוין, אַ?..

און נאָכדעם האָט די יידענע אַ גאַנצן פרימאָרגן זיך געשעפּ-
טשעט מיט אַ צווייטער יידענע, און ביידע האָבן געוואָרפן זייער
טשיקאַווע אויגן סיי אויף אים, סיי אויף דער מויד. דער יידענעס
פליק איז פון מינוט צו מינוט געוואָרן שטעכיקער און בייזער. זי
האַט סוף-פּל-סוף נישט אויסגעהאַלטן:

— פּע, יונגערמאַן, איר מעגט זיך שעמען... אין אזאַ צייט, אַ?..
אים איז געווען אַנגענעם, וואָס מען איז אים חושד... נאָר ער
האַט דאָך אויפגעוואָפּן:

— הערט, מומע, איר ווילט זיך קריגן, איז נישט דאָ דאָס
אַרט... ביי אייך אין דער היים, אין פאַרק, אז איר וועט קויפן פיש.
נאָר די מויד האָט זיך אומגעקערט מאַדנע פאַרוואַנדערט —
זי איז, אַפּנים, ווירקלעך ביינאַכט געשלאָפּן און האָט נישט געוואוסט,
פון עפּעס צו זאָגן.
— אין אַ ווילע אַרום איז געקומען צו לויפן דער טעלעגראַפּיסט —

געקומען א פאררויטלטער, א פארהאוועטער, מיט אן אויסזען פון א מענטשן, וועלכן מען האט באנומען פון קאפ ביז פיס; ער האט געמאנט א חלק... ער האט ארויסגערופן אוועק אויף א סוד.

— האטט אויסבאהאלטן די מויד, א ?

— וועלכע מויד ?

— דערצייל נישט קיין מעשיות.

— וועלכע מעשיות ?

— מאכסט זיך תמעוואטע ? איז ווארט, געדענק...

אוגער איז געבליבן שטיין פארטומלט. זיין איינציק געפיל

איז געווען: דרך-ארץ צו דער רעכטער זייט פון זיין קערפער —

א זייט, אין וועלכער עס האט זיך א גאנצע נאכט אנגעשפארט זי.

אזא דרך-ארץ צו זיין אייגענער זייט האט געקאנט האבן סיידן אדם-

הראשון איידער מען האט די זייט ביי אים אויסגעשניטן, אויף צו

בויען פון איר חוהן.

אוגער האט געווארפן אויף דערדאזיקער זייט זיינע ביבהשע

פליסקן — דאכט זיך א זייט, ווי אלע, נאך דאך אן אנדערע... א

זייט א מיוחסטע. ארום אים אויף דער פלאטפארם האבן צעקנייטש-

טע, אומגעוואשענע פנימער שוין ווידער אויסגעדיקט שרעק:

— די באנדע האט זיך פארשטארקט.

— דער פאנצערצוג אנטלויפט.

— אט... אט האט מען דאך גערעדט מיטן קאפאנדיר.

— די באנדע גייט אהער פון צוויי זייטן.

און פון אקעגן, פון צווייטן עק פלאטפארם, איז אוינגעגאנגען

די זון — פון אקעגן איז געגאנגען די מויד... זי איז שוין ווידער

געווען אויסגעפוצט און אנגעפודערט, און האט אויפסניי צוגעקלעבט

א קליין שווארץ פלעסטער נידעריקער פון מויד.

אוגער האט אויפגעזוכט דעם טעלעגראפיסט און האט גענומען

קלעטערן ארום אים, איינטענהן און אים געבן צו פארשטיין, גלייך

ער האט מיט אים א לאדעניש:

— איז ווארט נאך... און הער מיט קאפ.

נאך דער טעלעגראפיסט איז געווען משוגע. ער האט פון

נארגנישט געוואלט וויסן; ער האט זיך איינגעעקשנט:

— אויב חבריש, איז חבריש.
— איז שא, — האָט אים אוגער סוף-כל-סוף אוועקגעשלעפט
אין אַ זייט.

— ווייטו וואָס? איז נעם דיר געלט. וויפל ווייטו געלט?
נעם פיי מיר צו אַלץ, וואָס איך פאַרמאָג.
דער טעלעגראַפֿיסט איז חידער משוגע. פריער האָט ער וועגן
געלט נישט געוואָלט חערן. נאָכדעם האָט ער שוין יאָ געוואָלט
געלט, נאָר אין גאַנצן, אין גאַנצן, אַלץ וויפל אוגער פאַרמאָגט, אין
מיט מזומן:

— געזאָגט און געציילט, און פאַלד, די רגע.
אוגער איז געשטאַנען מיט אַ פאַררוקטער האַנט אין בוזים, גע-
טאַפט דאָרט זיין קניפֿל און זיך געדונגען, זיך אויסגעלייכט און
גענומען ציילן.

שוידערלעך האָט זי דעמיי געטון דער געפאַנצערטער לאַקאָמאָ-
טיוו. ער האָט אָפּגעוואַרט ביז זיין רעווע וועט, ווי אַן אָנזאָג פון
טויזנטער בייזע בשורות, זיך פונאַנדערשיטן איבער די ווייטע פּוסטע
פערדער און האָט אַרויסגעלאָזן אַ צווייטן רעווע, אַ דריטן.
עמעצנס אַ בייזלעך קול האָט דאָרט געוואָלט אָניאָגן כאַטש
איינעם פון די צוויי לעצטע סיגנאַלן, נאָר נישט דעריאָגט, זיך אָפּ-
געהאַקט באַזונדער:

— פאַרטיק!

און פון אַלע זייטן פלאַטפאַרם האָבן אַהין אַ שוויים געגעבן
די היימלאָזע.

אין מיטן לויפן האָט מען זיך פאַרפלאַנטערט אין אַ שטאַרקער
כוואַליע פון געדריקטער לופט; מען האָט זיך אַ דריי געגעבן, ווי
אין אַ וואַקן שטויב. דער פאַנצערצוג האָט אויסגעשאַסן פון עט-
לעכע האַרמאַטן אויף איין מאָל. ווי פון זיך האָבן אָנגעהויבן שטאַרק
צו קלאַפן אַלע הויכע וואַקואַל-טירן, און די צוג-לופטן, וואָס יאָגן

דאָרט אָן אויפֿהער, האָבן אַרױסגעשאָסן אין דרויסן די אָפּגעריסענע
ווערטער, וואָס לױפֿן דאָרט אַרום :

- די באַנדע.
- קומט.
- ער אַנטלױפט.
- דער פּאַנצער...
- דער צוג.
- פּאַפּאַלן...
- וויי און ווינד...

די פרומע יידענע, וואָס זעט אויס, ווי אַ רביצן, איז געלעבן
פון ערגעץ מיט אַ גרויסן שטייניק וואָסער אין איין האַנט, און מיט
דער פויסט פון דער צווייטער האַנט זי זיך געקלאַפט אין שווערן
פאַריק און האַט געקרעכצט, ווי אויף אַ שריטה :

— בעט גאָט, בעט גאָט!

אַקעגן האַט דער באַפֿרייטער דאַמף פונם לַאַקאַמאַטיוו שוין
געהאַט דערוואַרגן עמעצנס אַ לעצטן באַפעל :

— פאַרויפֿ!

שטיף האַט דער צוג זיך אַוועקגעגליטשט, זיך אָפּגערוקט און
געלעבט נאָך זיך אַ מאָדנע פּוסטקייט אויף די רעלסן — אַ מאָדנע
געווייבל פון לױפֿנדיקע מענטשן אויף דער פּלאַטפאָרם.

אויף די טרעפּלעך פון לעצטן געפּאַנצערטן וואַגאָן איז גע-
שטאַנען דער יונגער קאַמאַנדיר און האַט געקוקט צו אָט די אַרומ-
יאַגנדיקע צעפּלאַכטענע און צעכראַסטעטע מענטשן. ער איז געפאַרן
איצט אויף זיגן אָדער אויף אומקומען, און פון אונטן צווישן דעם
געפּליבענעם מענטשן-ווייבל, וואָס אויף דער פּלאַטפאָרם, האָבן צוויי —
אוגער און דער טעלעגראַפּיסט — זיך געיאָגט נאָך דער מויד, וואָס
וועט אפשר נאָך היינט געטויט ווערן דורך די אונטערקומענדיקע
באַנדעס.

אויף דער הונדערט און איינסטער
וויאָרסט

אויף דער הונדערט מיט איינטער וויאָרטס

I

אין עק לאַנד, ביים ברעג פון זומפיקע „נייטראַלע זאַנעס“,
שטייט אַ יידישע קרעטשמע.

אין קרעטשמע האָבן רויטע אויפגעהאַנגען אַ טעלעפאָן.

ביים טעלעפאָן — פעאַדאָר זאָולי:

אַ קרעפטיקער יונג.

אַ בייזלעך-געטרייער און רויט-פאַרעקשנטער.

ער זאָגט אַלעמען אַרום זיך מוסר.

ער קאָן זיך חתמענען.

ער האָט אַ געווינהייט זיך אָפצושטעלן פאַר יעדן אָרט, וווּ

געדרוקטע זוויתות זענען געשריבן, און ליינען זילבנווייס אויף אַ

קור, אזוי אז אַלע דורכגייער זאָלן זיך אָפּשטעלן און קוקן מיט

וונדער סיי אויף אים, סיי אויף די ווערטער, וואָס ער ליינעט.

ער רעדט מיט אַ פאַרדרייטער האַלב-רוסישער, האַלב-אוקראַיני-

שער שפראַך און הייבט תמיד אָן זיינע חקירות מיט די ווערטער:

— אמת, צי ניין?

ער פילט זיך אין דער רויטער ארמיי זייער געשעצט, כאָטש

ער איז אין איר אַ קאָפעלע אַ פאַרשפעטיקטער, אַ צוגעקומענער

פונם דאָרף. ער ציט פסדר צו נייע מענטשן צו זיין טייל — ער

„באַאַרבעט“ זיי מיט געשווינדע ווערטער:

— הער נאָר, חבר, איך גיב דיר אַ געמעל: נישטאָ מער

קײן ערטסטע — אמת צי נײן? ביסט, הייסט עס, אַליין אַ סאַלדאַט
און אַליין אַ קאָמאַנדיר — ביסט אַ רויטאַרמייער, הייסט עס...
די צײט:

אײנער פון די ערשטע רויטאַרמײאישע ווינטערס.
פון אָנהײב איז זאָזלי דאָ אין קרעטשמע געווען נישט אײנער
אַליין. צוזאַמען מיט אים האָבן דעם פּאָסטן געהיט נאָך אַכט רויט-
אַרמייער. אויף די נאָענטע „נײטראַלע“ זומפן זענען טאַנצנדיקע
זאָוערוכעס געווען פּול מיט אָפּגעשוואַכטע געשרײען, מיט נאָגנדיקן
שוידער, מיט וואַנדערדיקע רויבער, און אין דער ברודיקער קרעטשמע,
אַרום הויפּן טיש זענען דענסטמאַל געזעסן אַכט רויטאַרמייער, גע-
האַלטן צווישן די פּיס אָנגעלאָדענע ביקסן, גערויכערט מאַכאַרקע און
געהערט, ווי אין טשאַד, זאָזליס חקירות וועגן די פּראַנצויזן, וואָס
זענען שוין אַוועק פון אַדעס, און וועגן די ענגלאַנדער, וואָס שטייען
נאָך אין אַרכאַנגעלסק:

נו, דאָ, קאַניעטשאַנאַ, מילי טי מאַי, סלוטשאַיעטסיאַ ביוואַיע... עטאַ טעביע ניע
אַ, טשטאַ קאַל סניעסלי, אַ טאַק, טשטאַ קאַזשדנאַ פּאַסטאַשקאַ סעביע—הע—הע...!

נאָך סוף ווינטער איז די „נײטראַלע זאָנע“ געוואָרן מער
שטיל און ווייניקער הפּקר. אויף אַ וויילע האָט מען אויפּגעהערט
צו וויסן:

— צו וועמען קער זי — צום אײגענעם לאַנד אָדער צום
שכנישן.

די רויטאַרמייער זענען דאָן אַוועק צו אַ צווייטן, אַ גאַנץ ווייטן
נייעם פּאָסטן און האָבן דאָ אין קרעטשמע ביים טעלעפּאָן צײטווייליק
געלאָזט זאָזלין אײנעם אַליין.

זאָזלי האָט דאָ זײן אַרבעט ביים טעלעפּאָן איבערגענומען
פּרייזויליק, מיט דער גאַנצער היץ און מיט דער גאַנצער ערנסט פון
אַ מענטשן, וואָס דערגײט צו אַלע קענטענישן מיט זײן אײגענעם
שכל. אַז וואָס דאַרף מען מער? — צום בײשפּיל, אַפּילו די רע-
וואַלוציע אַליין — איז ער צו איר אויך דערגאַנגען מיט זײן אײ-
גענעם שכל.

דעם אינסטרוקטאָר, וואָס האָט אים געוואָלט באַווייזן, ווי אזוי

ביים טעלעפאָן זיך אַרומצוגיין, האָט ער דעריבער אָפּגעשטעלט נאָך
ביי די ערשטע ווערטער :

— ס'איז גאַנץ פאַרשטענדלעך, — האָט ער געזאָגט, — נישטאָ
דאָ וועגן וואָס צו האַנדלען, חבר, דאָס דאָזיקע אָ — „טעלעפאָן“
רופט מען עס, אמת צי ניין? רעדסט צו דעם, ענטפערט מען דורך
דעם. נו, און גענוג... און ווייטער איז אַלץ קאַפּאַק...
דער טעלעפאָן — אַ זאך, וואָס קער צו דער רעוואָלוציע, דע-
ריבער דאַרף מען דאָס היטן — דאָס ווייסט זאַנזלי... ס'איז נישט
קיין זכר און נישט קיין נקבה, און האָט דאָך אייגענע ווונשן.
צום ביישפּיל :

אין דרויסן בלאָזט נישט קיין מינדסט ווינטל, טאָ רעד צו
דעם שטיף, ווי עס רעדן אַלע מענטשן.

אין דרויסן איז אַ שטורמיש וועטער, טאָ שריי אין דעם אַרײַן
מיט אַלע פּווחות, אזוי עס זאָל דיך באַשלאָגן אַ שווייס.
איין זאך נאָר :

עס איז אַפּיסיץ לאַנגווייליק. צווישן יידן האָט זאַנזלי קיינמאָל
נישט געלעבט, נישט פאַרשטאַנען זייער שפּראַך.

די קרעטשמע — זי איז אַ פּוסטע אין מיטן פעלד; זי האָט
נישט אַרום זיך קיין איין שילד, אַקעגן וועלכן מען זאָל זיך קאַמפּען
אַפּשטעלן לייענען.

דער טעלעפאָן איז דעריבער דאָ אין גיכן געוואָרן זאַנזליס
איינציקער חבר — עפעס אַ מין באַזונדערער האַלב-לעבעדיקער
גוטער-ברודער, צו וועמען מען קאָן צוגיין עטלעכע מאָל אין טאָג,
ווי צו אַ נאָענטן פּריינט, און אויף האַרציקן חברישן לשון זיך ביי-
נייס פאַרשטעלן דער רעוואָלוציע. ס'איז מער נישט, וואָס די רע-
וואָלוציע, אַז מען שטעלט זיך איר פּאָר דורכן טעלעפאָן, דערקענט
זי דיך נישט אזוי גרינג פּון נעכטן — ווי אַ טויבלעכער מאַן,
וואָס האָט אַ געשלאָגענעם זכרון און דערפּרעגט זיך אַלעמאָל פּונסניי :

— אַ?... ווער, זאַגסטו, ביטטו?

אַלעמאָל, ווען מען גייט צום טעלעפאָן צו, דאַרף מען אים
אויפּסניי אַנדרײַען. עס דערהערט זיך אַ קלאַנג :

— דושין! דושין!

און דאן שרייט מען צו אים אריין גלייך אין אויער:
— ביים טעלעפאן בין איך, פעאדאָר זאָוילי! פּאָסטן נומ. 3...
וואָס אויפן הונדערט מיט איינטן וויאָרסט!...
און נאָך שרייט מען צו אים אַריין:

— פּורן פּאָרן נישט!.. מען זעט נישט!.. שיקט עסן!...
איצט איז שוין אַ פּאָר וואָכן זינט זאָוילי היט דאָ דעם טע-
לעפּאָן. ער שלאָפט לעבן אים אין ווינקל אין זיין קויטיקער שינעל.
ער שט אַלע ביינאָכט אַרום דער קרעטשמע, פּדי מען זאָל וויסן,
אַז דער פּאָסטן איז באַוואַכט. ער לייענט פּון לאַנגווייליקייט די קוי-
טיקע שטיקלעך פּאַפּיר, וואָס ער רייסט פּון אַן אַלטער צייטונג צו
פּאַרדרייען מעכאַרקע, און פּילט אַ באַדערפעניש זיך אַריינלאָזן מיט
עמעצן אין אַ חקירה, אַ שמועס טון מיט אַ האַרעפּאַשנעם מענטש
מפּוח דעם, וואָס היינטיקע צייטן איז דיר גישט דאָס, וואָס „טאַמער,
אפּשר“ — „מען דאַרף ציטרעפּן“; און מפּוח דעם, וואָס כאַטש די
רויטאַרמייער זענען פּונדאַנעט אַוועק צו אַ נייעם, גאַנץ ווייטן פּאָסטן,
זענען זיי פּונדעסטוועגן געבליבן געטרייע חברים, און אַנגו... זאָל נאָר
עמעצער אַרום אים פּרווון טון עפעס ווי נישט באַדאַרף צו זיין, איז
באַלד איינס און צוויי — צום טעלעפּאָן... און טאַקע דערפּאַר טאָר
ער, זאָוילי, דאָ נישט דרימלען און דאַרף דינען געטריי איר, זיין
אייגענער זאָך — דער רעוואָלוציע.

ביי זאָוילי זענען שטענדיק גרייט די ווערטער, מיט וועלכע ער
וואָלט דאָ מיט פּאַרגעניגן אָנגעהויבן איינצוטענהן:

— יעדערן ווילט זיך לעבן בעסער, אמח צי ניין?
נאָר תּמיד, ווען ער הייבט דאָ אָן זיין חקירה, בלייבן אַלע אין
קרעטשמע, ווי טובלעך און קוקן אים אָן משונה מיט טעמפע אויגן.
און נאָכדעם, אַז ער גייט אַוועק איינער אַליין אין קיך אַריין, שרייט
מען, ווי תּמיד, זייער בייזלעך אויפן איינציקן צוועלפּיאָריקן מיידעלע:
— זעלדע! אַווו איז דיר דער קאַפּ? זעלדע!...

— וואָס האָט מען דיר געהייסן טון... זעלדע?!

און הייסן הייסט עס:

— פּאַרוואָס גייסטו נישט נאָך דעם ערל?... כאַפּ אַ קוק אין

קיך... זעלדע!...

באַטש אַליין איז מען שוין צו אים צוגעווינט און מען פאַנסעט
 צווישן זיך, גלאַצנדיק די אויגן פֿלומרשט צום באַלען:
 — דער גוי איז אַן אַרנטלעכער.
 — עס מעג ליגן לעבן אים גאָלד.
 און נאָך פאַנסעט מען:
 — גלייבט אין די רויטע, ווי אין צילם.
 — הערסט... דאָס איז דאָך דער אומגליק.
 — אַז די רויטע אַליין האָבן גאָר וועגן אים געוואָגט: „מיר האָבן
 אים געטראָפֿן אין וועג, האָט ער זיך צו אונז צוגעקלעבט“.
 — וואָס קלערסטו?.. (אַ זיפֿן). אורדאי וואָלט מען פֿריי אַפּגע-
 עטעמט, ווען גאָט נעמט אים צו פֿונדאָנען.

II

פאַרצן אין קרעטשמע:
 אַן אַלטער קליינרוקסיקער זיידע, וואָס הערט שלעכט און שפּעקט
 שלעכט — אַ ווייסיקער זקן מיט געשוירענע וואַנצעס און מיט צייט-
 ריקע אונטערגעפּראַכענע קני. ער קלעטערט אַלע טאָג אויף אַ בענקל
 דעם זייער אַנציען, קוקט אַריין אין אַ לוח און וואַרט:
 אַז עס וועט קומען אפּתּ-תּענית, וועט ער פּאסטן.
 פאַרצן זענען אויך אין קרעטשמע:
 מיטליאַריקע טאַטע-מאַמע, פאַרגרעבטע, שטיילע, טיף אַריינגע-
 טונע אין זייער קרעטשמעדיק לעבן און אין קליינעם באַזאַרבעטן
 שטיקל ערד, וואָס הינטער דער שטוב, זיי קוקן דערשלאָגן און וואַרטן
 אויף בעסערע צייטן:
 זינט די רויטאַרייער האָבן ביי זיי אין שטוב אויפּגעהאַנגען
 דעם טעלעפּאָן, איז געקומען דער דלית — דאָ אַרום האָבן אויפּגע-
 הערט פּערפּליאָוואַרן טעלעפּאָן, וואָס גנבּענען די גרענעץ, און האָבן
 אויפּגעהערט צו צאָלן פאַר „סאַפּאָוואַרן“, פאַר „אַנוואַרעמען זיך“, פאַר
 געכטזקן און פאַר עסן.
 די קרעטשמע:
 אַ פּיסע אין וויסטן פעלד ביי די זומפן — זי זעט איצט קיי-

נעם נישט, אַחוץ זאָזלין און אַחוץ יאַנקל דעם גראָבן — דעם
געוועזענעם קצב, וואָס איז איצט געצווונגען פאַר נישטיקע שכירות צו
שטעלן עסן צו די פּאָסטנס און קוקט מיט שעלטנדיקע אויגן, ביזע,
ווי נאָך אַ שבתדיקן שלאָף.

ער איז אין פעס:

זיינע פערד — די בעסטע אין געגנט (ער האָט זיי געקויפט
פרי צו פירן פאַרשווינען צו דער גרענעץ, ער איז צוליב דעם געוואָרן
אויס קצב), רייסן זיך איצט אומזיסט אונטער די בייכער אין די טי-
פע בלאָטעס, זיין וואָגן ווערט פון מאָל צו מאָל מער פונאַנדערגע-
שרויפט און באַקומט אויסגעבויענע רעדער.

ביי יאַנקל דעם גראָבן דערפּרעגן זיך דאָ אַלעמאָל פונסניי מאָן
און ווייב:

— די בער-עגלהס פירן צו דער גרענעץ? ... אַ? ... יאַנקל...
יאַנקל איז אויסערלעך זייער קאלט. ביז זענען אין אים —
אינעווייניק — די קישקעס. ער ענטפערט מיט אַ שטילן פּאַנפע:

— וואָס-זשע? ... מען פאַרט נישט?

— אַלע טאָג, יאַנקל?

— וואָס-זשע?

— מיטן נייעם וועג מסתם, אַ? יאַנקל... מיט דער קוידענער

קרעטשמע?

יאַנקל טוט ווידער אַ פּאַנפע:

— נו, יאָ... מיט דער קוידענער... וואָדען? דורכן הימל פאַרט

מען?...

— מען לייזט דאָרט? אַ, יאַנקל?.. פען צאָרט מסתמא גוט?

יאַנקל באַטראַכט זיין וואָגנס רעדער, אויסגעדרייטע, ווי איבער-

געקערטע אַפּפּאַסן. ער נעמט אָן אַ פולע ברוסט מיט לופט און ענט-

פערט מיט שטעכעניש, כדי ביי די באַלעבאַטים פון קרעטשמע זאָל

באָטש אויך פלאצן די גאַל:

— מאָן לייזט, מען לייזט.

— אין וואָס זאָגט מען אין שטאָט?

— וואָס זאָל מען זאָגן?

— זיי" (מען טוט א וונק אין זאזוליס זייט), זיי זענען אויף
לאנג, די גרויסע?

— ווער וויסט?

— אָבער ווי קלערט מען, יאנקל?

— משמעות אויף לאנג.

איטלעכס מאָל נאָך יאנקל דעם גראַפֿנס אוועקפּאָרן זיפּט מען
אין קרעטשמע, ווי גלייך אויף דער וועלט איז געשטאַרבן אַ גרויסער
צדיק. מ'רעדט צו זיך אויף דער פּאַנפּעוודיקער שפּראַך, וואָס גיסט
זיך צוזאַמען פאַר זאזוליס אויער אין איין לאַנגן קלאַנג:

— מיר - דיר - ביר - וויר - גיר.

פּדי ד' יידענע זאָל אים נישט עסן, פּדי נישט צו הערן, ווי
זאזוליס געוואָלדעוועט אין טעלעפּאָן, גייט דאָן דער באַלעבאַס אַוועק
זיך פּאַרקען אין שטויביקן האַלב-טונקעלען שפייכלער און פאַרבלייבט
דאָרט אויף לאַנגע שעהן.

זאזוליס וואַרפט דאָן אויף זיי אַלע בליציקע בליקן. בעת ער
דרייט מצאָרקע.

ער האָט פאַרדרוס.

אים ענטפּערט די לעצטע טעג זייער קנאַפּ אין טעלעפּאָן דער
צווייטער ווייטער פּאָסטן. דער פּאָסטן קלינגט צו אים פּמעט אָן אויפֿ-
הער און רעדט צו אים מיט מאָדנע צעצויגענע אומקלאַרע ווערטער,
ווי גלייך מ'האָט דאָרט עפעס שטאַרק קיין צייט נישט, ווי גלייך מען
פּאַקעוועט זיך דאָרט אין גרויס איילעניש און מ'גרייט זיך איבערגיין
צו אַ נייעם, גאָר-גאָר ווייטן פּאָסטן. דערצו נאָך שיקט מען אים שוין
נישט צו אַהער קיין עסן אין מען פאַרגעסט, אַז ער איז דאָ גע-
בליבן מיט אַ ליידיקער ביקס אָן קוילן.

פּדי אויסצובאַהאַלטן זיין אומרויקייט פון די אַרומיקע, מורמלט
ער דאָ פּמעט אָן אויפהער:

— אָט, ליידיקעס... אָט חזירים... אָט, אז איך וועל זיך צו זיי

דערקלייבן!..

ער קוקט אריין צום באַלעבאַס אין טונקעלען שפייכלער און גע-
פינט אים דאָרט אַ פאַרשטויבטן ביי דער רעשעטע.

— דו, באַלעבאַס, — פּרוווט ער צו אים רצון, ווי נעכטן און

איין-נעכטן, — דו, באלעבאָס, ארבעטסט? נו, אַרבעט, אַרבעט... און מיר באַמיען זיך פאַר דיר... פאַר אַלע, וואָס אַרבעטן, הייסט עס. אמת, צי ניין? מיר פאַרטראַכטן דאָס דאָזיקע-אַזוי: האָסט דיר, לאַ-מיר זאָגן, פון דיין שטיקל ערד צוואַנציק זעק ברויט... עס איז דיר קאַרג?.. טאָ האָב דיר אַ גרעסער שטיקל ערד, האָב צו עסן זאָט, אמת, צי ניין? מיר זענען נישט דאָס, וואָס די פריערקע מאַכט... זעט אָבער אויס דער פאַרשטויבטער באלעבאָס די לעצטע טעג מער ברוגז, ווי פריער, און האָט תמיד אַזא אַויסזען, ווי גלייך זאָז-לי רעדט צו דער וואַנט.

זאָזלי ווערט נאָך מער אומרויק, קערט זיך אום צוריק אין קרעטשמע און זיצט דאָרט ביז פאַרנאַכט ביים הויזן טיש — זיצט מיט אַ ליידיק-גייעריש לידל צווישן די ציין, שפאַרט דעם קאָפּ אויבן עלנבויגן און פרוווט צו לעצט איינטענהן כאַטש מיטן אַלטיטשקן, וואָס זיצט אַקעגן אויפן סאַפקעלע:

— דו, זיידעניו, — שרייט ער צו אים, — ביסט שוין אַלט... אמת, צי ניין? היינט, מאַרגן שטאַרבסטו! און מיר אָט: יונגע רויט-אַרמיער, איינס און איינס... מיר האָבן אָנגעהויבן, אַזוי צו זאָגן, מיט אינזערע צען פינגער... קיינעמס עסק... אמת, צי ניין?

נאָך דער אַלטער קוקט אויף אים מיט עובר-בטלידיקע אויגן, ציטערט אָן אויפהער מיטן קאָפּ און ביידע זייטן, ווי איינער זאָגט: — נישט מסכים, ניין... ניין... נישט מסכים...

און אַז זאָזלי גייט נאָכדעם אַרויס אין קיך, שרייט ער, ווי אַלע אויפן מיידעלע:

— זעלדע, וווּ איז דיר דער קאָפּ? פאַרוואָס גייסטו אים נישט נאָך אין קיך, זעלדע?...

זאָזלין האָט אָנגעכאַפט אַ בענקשאַפט. ער האָט דאָ סוף-פל-סוף אוועקגעמאַכט אויף אַלע מיט דער האַנט און זיך גענומען צוריק צום טעלעפאָן — צום איינציקן נאָענטן פריינט, וואָס פאַרבינדט אים מיט-זייניקע און מיט דער ישועה, צו ווילכער עס לעכצט איצט, ווי אין אייביקער טונקלעניש, אַ גאַנצע דורשטיקע וועלט. זאָל זיין, אַז איי-ניקע האָבן ציליב עפעס געמוזט איבערלאָזן זייער פאַסטן און איבער גיין צו אַ צווייטן, זייער און זייער אַ ווייטן. זאָל זיין, אַז אין טע-

לעפאָן הערט מען נישט מער, ווי זייער אַ ווייטן, ווייטן אומקלאָרן
 קלאַנג, נאָר אויך אָט דער קלאַנג איז טייער און פיל ליבער פון אַג-
 דערע גאַנץ קלאָרע - אויך צוליב אים איז כדאי לאַנג אָפּצושטיין
 ביים טעלעפאָן און אין אים אַריינשרייען מיט אַלע כוחות :
 — דאָ רעד איך, פעאָדאָר זאָוולי!... פּאָסטן נומער 3... וואָס
 אויף דער הונדערט מיט איינטער וויאָרסט... ענטפער! נו!... שוויג
 נישט... ענטפער!...

אמת, זיין דאָרטן מיט זיי, אומקומען, אויב מ'דאַרף, מיט אַ
 פּאָכענדיקער בלויער שווער אין האנט, צווישן הענט מיט בלויע
 שווערן — איז פיל גרינגער אידער קאַרטשען זיך אין גרויס בענק-
 שאַפט איינער אַליין דאָ אויפן פּאָסטן. נאָר טאַקע דעריבער שטאַרקט
 זיך די באַדערפעניש צוצופאַלן צום טעלעפאָן — שטאַרקט זיך מייסטנס
 פאַרנאָכט, ווען זיין אויער חלומט זיך אַ ווייטלעך שיסן, ווי פון האַר-
 מאַטן, אָדער אַ ווייטלעך זינגען, ווי פון גאַנצע רויטאַרמעיִשע מחנות,
 באַגלייט מיט שפּילנדיקע טראַמפּייטן, מיט פויקן און מיט קלאַנג פון
 טאַנצנדיקע טאַצן.

שעהן לאַנגע האָט דאָן זאָוולי אָפּגעריכט זיין תפילה ביים אַפּאָ-
 ראַט געשטאַנען אויף זיין פּאָסטן ביז שפּעט אין פאַרנאָכט דאָ אינ-
 מיטן די אַרומיקע מיילנווייטע זומפן.
 זיין געפיל:

אַ וועלט אַ רויבערישע, אַ זינדיקע איז קראַנק פון רויבערייען
 און פון זינד, און צווישן אָט דער וועלט — ער, זאָוולי, איינער אַליין;
 ער רעדט זיך פאַר איר דורך אין טעלעפאָן מיט אַ זויבערער וועלט,
 אַ ליכטיקער, אַ געלייטערטער דורך אויפגעהויבענע הענט מיט בלויע
 פּאָכענדיקע שווערן. און צו אָט דער גלויבטיקער גן-עדנדיקער וועלט
 פירן דעם טעלעפאָנס דראַטן ווייט, ווייט, אַ מהלך רב. אַמאָל ענט-
 פערט מען פֿון דאָרט, אַמאָל נישט — ס'ווענדט זיך אינם וועטער אין
 דרויסן און אין דער אַרבעט, וואָס דאָרט קומט פאַר. נאָר פאַרוואָס
 דאַכט זיך די לעצטע טעג, אַז אָט די גלויבטיקע וועלט דערווייטערט
 זיך פּונדאָנען אַרץ מער און מער און פאַרלאָזט דאָ אויפן פּאָסטן
 אים, זאָוולי, איינעם אַליין?
 אָפּטמאָל ווייזט זיך אויס, אַז דאָרט רעדן שוין נישט די פרי-

ריקע קולות, אז עמעצער א פרעמדער ענטפערט קאלט, שטיכיק, ווי אויף צו-להכעיס אומקלאָר - עמעצער שפּאַט... אין אויך דאָ אַרום אים, אין קרעטשמע, דאַכט זיך, שפּאַט מען שוין אויך... תמיד, שפעט אין פאַרנאַכט, אז ער טרעט אָפּ נאָך זיין שעהן-לאַנגער עבודה פונם טעלעפּאָן, הערט מען אין שטוב מיטאמאָל אויף צו רעדן, מען צינדט אָן דעם לאַמפּ, און דאָס מיידעלע קוקט דאָן אויף אים פאַרווונדערט, בעת ער שטייט אַקעגן און פארדרייט פון מאַכאַרקע אַ פאַפיראַס - עס קוקט מיט אַזאַ מינע, ווי גלייך עס קיצלט איר אין נאָז.

— טי טשוואַך?... — האָט זאָוילי אייגמאָל אויפן מיידעלע אָנ-געשריגן.

ער האָט זיך דערביי ביז אַ קרום געגעבן און אַ טופע געטאָן אויפן מיידעלע מיטן פוס.

נאָר דאָס מיידעלע האָט אים גאַרנישט נישט געענטפערט... עס איז אַנטלאָפן אין אַ צווייטן חדר מיט אַזאַ שמייכלעך און מיט אַזאַ דריבע געלעכטערל, ווי גלייך דער צווייטער ווייטער פאַסטן, צו וועלכן ער שרייט אין טעלעפּאָן, איז שוין אויף אייביק אומגעקומען - ער איז שוין נישטאָ...

III

— דזשין! דזשין!...
 — ביים טעלעפּאָן בין איך...
 — פעאַדאָר זאָוילי.
 — דזשין! דזשין!
 — נו, ענטפער, אין דיין מאַמען אַריין!
 — ווער איז דאָרט?
 — רעד ווערטער!
 — דזשין!... דזשין!... דזשין!...

דער טעלעפּאָן האָט אַ גאַנצן טאָג געחווקט פון זאָוילין, גע-נאַרט צו זיך, געקלונגען אַלע וויילע ווי מיט נייער קראַפט. איטלעכס מאָל, ווען זאָוילי האָט צוגעלייגט זיין אויער צום טרייבל, האָט זיך אים געדוכט: עמעצער רופט אים צו זיך, עמעצער וויל אים עפעס

זייער היכטיקס זאָגן, נאָר ס'שטערן פרעמדע, קאָלטע קולות, ווי פון פאַרשידענע זייטן. אַ יריד פון פיל שוועכע אומפאַרשטענדלעכע ווער-ווער שטערן דעם איינציקן נויטיקן קלאַנג אין טעלעפאָן, און דער ריד אַליין, פונדאָנען מען רעדט זיך איבער, איז עפעס אַ מיאוסער, אַ פאַסקידנער.

אַרום אין קרעטשמע שווייגט מען. און נאָר דאָס מיידעלע לאַכט מיט אַ גיפטיק געלעכטערל - לאַכט ווי נישט פון אים, און דאָך יאָ פון אים.

דערצו נאָך האָט ביי דער קרעטשמע זיך אויפגעהערט צו באַ-ווייזן דער גראַפער, וואָס פירט פונדאָדער עסן. די באַלעבאָטיס זענען געווען אמרויק. און געדאַכט האָט זיך זיי וויסן עפעס...

זאָזלי איז אַרומגעלאָפן ווי צעמישט.

די באַלעבאָטיס, האָט ער געזען, רעדן צווישן זיך אויף גיך, אויף גיך, מען קאָן נישט וויסן, צי זיי זענען שטאַרק פריילעך אָדער זיי קריגן זיך. עס פאַלט צו עפעס אַ נייע אמרויקע נאַכט. אין קרעטשמע איז מען געלעגן אין די בעטן אין דער פינצ-טער, זיך געמאַכט שלעפּעריק, כדי זאָזלי זאָל גאַרנישט נישט באַ-מערקן, און זיך איינגעהערט, ווי די זומפן, וואָס אויף דער „נייטראַ-לער זאָנע“, זענען פול מיט ווידערקולות, ווי אַן אויפגערודערטער וואַלד. די ווידערקולות וואַקסן און ווערן קלערער. גאַנצמירי שיפט מען ערגעץ ווייט אויף די זומפן, און נישט פון ביקסן - מוז פיל שטאַרקערס.

זאָזלי קלאַפט מיט דער דרויסנדיקער טיר. אַלע וויילע פאַר-לאַזט ער דעם טעלעפאָן, לויפט אַריין צוריק פונדרויסן און קלינגט ווידער:

— דאָ בין איך — פעאַדאַר זאָזלי...

— נו, זאָג שוין!.. זאָג.

איצטיקס מאַל איז דער טעלעפאָן מער טיב; זיין זפרון — מער געשלאַגן. וויפיל מאַל זאָזלי שטעלט זיך פאַר אים נישט פאַר, דערקאָנט ער אים דאָך נישט און ענטפערט נישט. דער איינציקער קלאַנג, וואָס ער באַקומט אַרויס נאָך אַלע געשרייטן פונם טרייבל, איז שוין תמיד איינער און דערזעלבער:

א שוואַכער אומפאַרשטענדלעכער קלאַנג, אַ ווייטער, גלייך קוי-
מען קומט ער אַהער פון קעגנאיבער פאַריאַגטע וועלטן — נאָר ער
איז דאָך טייער און הייליק.

זאָוילי איז שוין מיד און אונטערגעריסן
אַ גאַנצן מאָרגנדיקן טאָג איז ער דאָך נישט אָפּגעטראָטן פונם
טעלעפאָן, געשטאַנען רק אויף די פיס, געקלאָנגען, געקלאָנגען, פּדי
אַרויסצורופן דעם איינציקן אָפּגעשוואַכטן איז דערווייטערטו הייליקן
קלאַנג נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל.
אין קרעטשמע האָט מען וועגן אים גערעדט צווישן זיך אויף
דער „מיר-דיר-ווי-גיר“-שפּראַך:

— זע נאָר... זע נאָר...

— פּונקט ווי מען רופט אָפּ אַ טויטן.

— ביסט אַ מבין?..

אָנגעשפּאַלטן, הייזעריק, פּויל און פּויל מיט געבעט האָט גע-
קלאָנגען זיין קול:
— ענטפּער!.. ענטפּער!..

און אין די מידע קוויטשעקלעך פון זיינע געשרייען פּילט
זיך הילפּלאָזיקייט און ווייטיק — אָן שיעור ווייטיק:
— פאַרפּאַזט נישט, טייערינקע! כּאַטש איין וואָרט...

און נאָכדעם איז שוין געווען פאַרנאַכט, און אַז זאָוילי האָט
זיך ווידער מיט קולות און מיטן טרייבל ביים אויער גענומען צום
טעלעפּאָן, האָט ער שוין אין אים מער גאַרנישט געהערט: דער
איינציקער אָפּגעשוואַכטער און האַרציקער קלאַנג איז פאַרשוונדן —
די דראָטן זענען ערגעץ אומבאַווסט-ווי געווען איבערגעריסן
מיט פאַרשפּיצטע אויגן צו די זומפּן איז זאָוילי געשטאַנען
אינדרויסן און זיך איינגעהערט:

די זומפּן זענען צוריק שטיל, הי אויסגעשטאַרבן. דער
קרעטשמער קערט זיך אום פון ערגעץ אַהיים. זיין יידענע וואָרט
אים אָפּ אינדרויסן און ווערט פּריילעך בעת ער דערציילט איר עפעס
זייער שטיל, וואַרפּנדיק קאָסע אויגן אויף זאָוילי, אין קרעטשמע
צינדט מען אָן אַ לאַמפּ און מען ווישט דערביי דאָס גלעזל מיט פּויל
מער ליבע און פּויל לענגער, איידער מען האָט עס געווישט ביז

היינט. מען רעדט ארום אים פיל העכער, איידער מען איז געווינט
 געווען ארום אים צו רעדן — מען באַמערקט אים נישט, ווי גלייך
 ער וואָלט דאָ נישט געווען.
 אויף צו-לאַהכעיס שטעלט ער זיך בייניס אַוועק שרייען אין
 טעלעפאָן.

IV

פון דער קרעטשמע טראַגט מען אַרויס אַלע טישן און בענק.
 עס האָלט זיך אין איין טון, ווי פאַר אַ יום-טוב:
 מען לופטערט בייטאָג בעטגעוואַנט אינדרויסן.
 מען שטעלט אַרויס אויסבאַהאַלטענע קליידער און שיבוואַרג
 מען רייבט אין שטוב די ווענט.
 מען שאַבט שאַפקעלעך און טאפּטשאַנעס.
 מען שייערט די פּאַדלֶאַגעס.
 מען שייערט און מען רייניקט, ווי צוליב פריצים.

זאָזלי קוקט זיך דערויף צו מיט טרויעריקן ווונדער:
 מען וואַרפט אַרויס פון קרעטשמע אַלץ, וואָס דערמאָנט אָן פּאַסטן.
 צוליב וואָס טוט מען דאָס, זאָגט מען נישט, מען שווייגט. נאָר וואָס
 מער מען שייערט, אַלץ מער דערפילט זאָזלי אַז אויך אים מיטן
 טעלעפאָן וויל מען פון קרעטשמע ארויסשייערן.
 — אָט רוחות! אָט פּאַסקוידסטווע!

זאָזלי קומט אריין פון דרויסן און קוקט מיט ביזע פייערליך:
 אין די אויגן, ווי מען רוימט אויס זיין געלעגער. דאָס מיידעלע
 שמירט דאָרט די וואַנט אויף גיך, זי באַשפּריצט ווי אומיסטן דעם
 טעלעפאָן. באַליידיקט, ווי מען וואָלט אים צוליב אומכבוד אָפּגע-
 גאַסן מיט שמוץ, קוקט צו אים דער צפּאַראַט.

זאָזלי דערפילט פּאָזיציע דעם עלנט פון זיך אַליין, פון זיינע
 אָפּגעטראַטענע חברים און פונם טעלעפאָן — דעם איינציקן גוטן-פריינט,
 וואָס איז באַשפּריצט... פול און פול מיט פלעקן, ווי מיט ווייסע
 טרערן...

— אָט דאָ נישט טשעפען, — בעט ער ביים מיידעלע, — נישט
רוימען דאָ אין ווינקל, זאָג איך...

— אָט דאָ וועל איך אַליין אויפרוימען, זאָג איך...
נאָר דאָס מיידל איז ווי טויב.

זי שפּריצט פּוין דער באַרשט נאָך שטאַרקער אויפן אַפּאַראַט...

זאָזלין פאַרקלעמט ביים האַרצן — ער צינדט זיך אָן :

— זיך אַהער נישט מישן! — שרייט ער.

ער כאַפט אין די הענט די ביקס מיט אַלע כוחות, ווי אַ ווילדער.

דאָס מיידעלע שפּרינגט אָפּ מיט אַ היכץ, אַ בלאַסינקס, אָן אַ

זייט, און אין שטוב ווערן אַלע פּויל מיט שרעק.

דער יידענעס אויגן קוקן אויף אים שטאַרק אָפּן, ווי אויף אַ צע-

מישטן, דערביי רעדט דערווייל איר מויל נישט צו אים, נאָר צום
מיידעלע :

— טשעפע אים נישט!... לאַז אים דאָס ווינקל, לאַז אים...

רוים נישט...

און גאַכרעם איז שוין אין קרעטשמע שטייל.

זאָזלי וואַשט אָפּ די פּלעקן פּונם אַפּאַראַט און רעדט צו זיך

אַליין :

— אָט וועט מען זיך אָנרייסן... אָט וועט מען דערפאַר האַבן...

אין נאָך :

— דאָס דאָזיקע — אָ... טעלעפּאָן הייסט עס, אמת צי ניין? אַ

זאָך איז עס אַ שטיילע, אָן איידעלע, מיט געדעריים... אַ מאַשינעריע

אַ גאַנצע... טוסט דעם שלעכטס, איז ווי דו טוסט שלעכטס אַ לעבע-

דיקן, נאָר עס שווייגט...

— קיינעם טשעפעט עס נישט, אמת צי ניין?

נאָר אין קרעטשמע קוקט קיינער מער נישט אין זיין זייט, אַ-

חוץ דעם אַלטן, וואָס זיצט, ווי תמיד, ביי דער הרובע, שמעקט מיט

אַ שלעכטן ריח און שעפטשעט מיט די ליפּן — רעדט אָן לשון מיט

דעם פאַרנאָכט.

— קיינעם טשעפעט עס נישט, — שרייט צו אים זאָזלי.

דער אַטער קוקט אין שמעקט מיט די ליפּן...

— עך, עך, עך! — זיפּצט זאָזלי מיט באַדויערונג, — גע-

וואָלט האָבן מיר אייך געבן אַ לעבן... אַ ז. געוואָלט האָבן מיר
אייך באַגליקן...
פון בענקשאפט קערט ער זיך צו זיין ווינקל, ווי צו אַ תפילה,
און טרעט פון דאָרט נישט אָפּ — ער היט דעם טעלעפאָן.

מיט אַ פאַר טעג שפעטער.
געקומען יאָנקל דער גראַפער, געבראַכט אויף זיין וואַגן די
ערשטע צוויי פאַרשוין אויף צו פירן זיי דאָ אַרום צו דער גרענעץ.
זאָולי האָט זיי באַטראַכט מיט פאַרקלעמטע ציין, פאַרביטערט.
ביידע זענען געווען:
מאַנסבילן.
בייכעריקע.
אַנגעפּעלצטע — שווער-באַוועגלעכע אָפּגעטער.
און ביידע האָבן זיי מורא געהאַט אַראַפּצוואַרפן פון זיך די
וועג-בורקעס, ווי גלייך עס קאָן דאָ עפעס אַרויספאַלן פון זייערע
געפאַקטע קושענעס.
זאָולי האָט, קוקנדיק אויף זיי, באַקומען אַ פייערל אין די
אויגן:

— אַט שלענג, אַט פיאַוקעס.
— אַט האָט מען זיך אָנגעראַבעוועט און מען אַנטלויפט!
אומגלויביק דערשראָקן, ווי אויף שפּילקעס, זענען דאָ געזעסן
ביידע אָנגעפּעלצטע פאַרשויןען, מורא געהאַט פאַר זאָוליס בליקן און
איבערהויפט פאַר זיין פאַרקען אין ווינקל ביים טעלעפאָן. און זיך גע-
כאַפט פונדאָנען אַוועקצופאַרן. נאָר אויף מאַרגן האָבן זיך דאָ שוין
אָפּגעשטעלט נייע בעל-עגלחס מיט נייע פאַרשויןען.
זאָולי האָט דאָן אין דרויסן אָפּגערויפן דעם קרעטשמער אָן אַ
זייט און אים אָנגעהויבן געבן צו פאַרשטיין אויפן ווונק:
— דו, לאַנדסמאַן... הער: די גאַנצע צייט געהיט דאָ דיין
שטוב. קיין זאָך ביי דיר נישט געמינערט, אמת צי ניין?... אַוועקגיין
איצט פונדאָנען קאָן איך נישט — אַ געפאַר. איך ווייס עס אַקוראַט:
מייע, די רויטע, זענען דאָ נישט ווייט... זיי וועלן זיך אומקערן...

מען האָט מיר אַנומלטן אַהער אונטערגעשיקט זאָגן: אין צוויי וואָכן אַרום זענען מיר דאָ צוריק...

די באַלעבאַטים האָבן געקוקט, געקוקט, נישט געוואסט, צי ער זאָגט זיי דעם אמת, און באַשלאָסן:

— אפּשר טאַקע... נישט איינרייסן מיט אַ גוי... אַ ספּנה... ער וועט זיך פאַרדינען זיין עסן.

נאָר אַז מען האָט אים איינמאַל געזאָגט, ער זאָל אַראָפּנעמען אין שטוב אַריין ביי די פאַרשויענע אַ פּאַר שווערע פעקלעך, וואָס די בעל-עגלהס האָבן געבראַכט, האָט ער זיך נישט גערירט פון אָרט, געשטאַנען אין אַ זייט מיט פאַרלייגטע הענט, וואָס אָט-אַט זענען זיי גרייט צו געבן פעטש. אַז די באַלעבאַטים האָבן פון מורא אָפּגעטראַטן אין אַ זייט, האָט ער נאָך אַלץ געקוקט מיט ביזע שוואַראַפּל אױף די פאַרשויענע, אױף די בעל-עגלהס און אױף די שווערע פעק:

— עך, עך, עך, — האָט ער אָפּגעזיפּט — און מיר ווילן אייך באַגליקן, ווילן מיר... און מיר ווילן אייך געבן אַ לעבן, ווילן מיר...

פּדי ארויסצובאַווייזן זיין שנאה צו די דורכפאַרנדיקע, קלינגט ער אין טויב-שטומען טעלעפּאָן, קלינגט אַלע פאַרנאכט, ווען פאַר-שויענע אין קרעטשמע קלייבן זיך אָן אסך און פילן אָן אַלע צי-מערן. די פאַרשויענע האָבן זיך געשראַקן, מורא געהאַט צו רעדן, און די באַלעבאַטים האָבן זיי געטרייסט:

— עסט... עסט... זאָלט איר געזונט זיין. עס איז גאַרנישט. עס איז גלאַט אַזוי, וואָס האַרט אייך... זאָל ער קלינגען מען האָט סוף-פּל-סוף פאַרהאַנגען דעם טעלעפּאָן מיט אַ רעד-נע, האָט זאָוולי זיך קיין אָרט נישט געפונען. פּדי נישט צו פילן אַזוי שטאַרק די באַליידיקונג פונם טעלעפּאָן, האָט ער אָנגעהויבן אויסקוקן פאַר אים אַ ניי אָרט. ער האָט פריער איבערגעטראַגן דעם טעלעפּאָן אין שפייכלער אַריין, אים אויפּגעהאַנגען אױף זער וואָנט, און נאָך דעם טאַקי אהין אונטערזי טעלעפּאָן איבערגעטראַגן זיין גע-לעגער.

V

דער אלטער, וואָס קלעטערט אלע טאָג אויף א שטול דעם זיגער אָנצוציען, האָט אזוי לאנג אריינגעקוקט אין לוח, אזוי לאנג געווארט אויף אסתר-תענית בין אסתר-תענית איז געקומען.

פאַרנאכט זענען „געסט“ אין דער קרעטשמע געווען אַכץ, אָנגעפאַקט אלע צימערלעך, געשוויצט צוזאַמען מיט די ווענט. בעל-עגלהס האָבן אַלץ געבראַכט נייע, אַלץ מיט נייע שווערע פעק.

זאָזלי האָט אַלץ פאַרביטערט צוגעקוקט, געווייטיקט שטיל, און נישט געהאט פאַר וועמען אויסצולייגן זיין האַרץ.

— אָט פיאָוקעס! .. אָט באַנעמט מען דאָס אונז... אָט פירט מען אַרויס אַלץ, וואָס מיר פאַרמאַגן.

אין קרעטשמע איז דער טיש געדעקט. אויבנאָן זיצט אַ דיקער יונגערמאַן און פאַדערט מען זאָל אָנצינדן ליכט, ווי אום יום-טוב; ער חורט:

— נישקשה... איך קאָן באַצאָלן...

פון שמחה האָט ער נישט אויפגעהערט צו רעדן:

— איך האָב אַ שפיי געטון אויף מיין היים, פאַרשטייט איר מיך! מוחל, מוחל... און העמדער טראָג איך ליינענע... עד-היום, אָט טוט אַ קוק — וועבל... איך בין אזוי געווינט...

— געווען איז דאָרט:

אַ יונגערמאַן אַ שטילער, אַ שוויגנדיקער, וואָס רעדט מיט קיינעם נישט און האָט זיין טייערן פאַרפאַקטן פידל.

געווען איז דאָרט:

אַ מאַמע, אַ געזעצטע, ווי אַ רייכע רביצין, אַ קאַראַקולענע, מיט אויך אַזעלכע געזעצטע דריי קאַראַקולענע מוידן, וואָס זיצן מיט פאַרפומירטע טיכלעך ביי די געזער און האָבן מורא אַ שמעק צו טאָן די לופט אין קרעטשמע, טאַמער האָט זי אַ שלעכטן ריח.

געווען זענען דאָרט: צוויי לאַנגע, מאַגערע יידן, וואָס קראַצן זיך מיט די פלייצעס ביי דער הרובע און שפאַרן זיך:

— מיט וואָס איז פריער גרינגער געווען צו גנבענען די גרע-נעץ — מיט לעדער צי מיט סאַכאַרין?

נאך דעם זענען אָנגעקומען נאָך אַ פּאָר יידן שותפים. זיי האָבן זיך לאַנג נישט געקאָנט דערמאָנען, צי דאָרף מען איצט דאוונען מנחה פארן עמוד אין אַ טלית, צי ניין. זיי האָבן צוזאמען מיטן עובר-בטלידיקן אַלטיטשקן געשלעפט אין צווייטן קלענערן חדר צו אַ מנין :

— קומט, רב ייד... וואָס אַרט אייך ??

דער געפאָקטער, וואָס טראָגט העמדער נאָר פון וועבל, האָט נישט געוואָלט גיין, געחווקט, געלאַכט מיט דינע ציינדלעך :

— איז וואָס קאָן מען דערפאַר האָבן, אַ ? פעטער... וואָס וועל איך דערביי פאַרדינען ?

און דאָך, ווי אַלע, זיך נאָכגעשלעפט אין צווייטן צימער. פאַר אַ טישל ברענענדיקע ליכט האָט איינער פון די צוויי יידן שוין גע- האַט אַרויפגעוואָרפן אויף זיך דעם אַלטיטשקנס טלית און געצווונגען אַלע בעל-עגלהס נאָכזאָגן, נאָכשאַקלען מיט די ליפן.

ביי דער שטילער שמונה-עשרה :

די אַרומיקע לופט איז אַ פאַרגאַפטע ; מען שוויגט, גלייך אין קרעטשמע איז עמעצער געשטאַרבן.

ביי „קדושה“ :

די קאַראַקולענע גבירישע רביצן צוזאמען מיט אירע דריי מידן שטייען אויף די פיס אין צווייטן חדר, שפּרינגען מאַנסביליש „קדוש“.

זאָזלי איז דעמאָלט געשטאַנען אין קיך-טיר, געקוקט מיט אויסגעלאָצטע אויגן און זיך געשראַקן פאַר דער שעפטשעריי, פאַר די ברענענדיקע ליכט, פאַר די אומפאַרשטענדלעכע קולות, פאַר אַלץ, וואָס פאַר אים קומט פאַר, און געפילט, אַז ס'איז עפעס שעד- לעך פאַר זיינע אַוועקגעאַנגענע חברים, פאַר אים אַליין און פאַר אַלץ, אויף וואָס ער האָפט.

אין יענעם אָונט :

מ'האַט אין קרעטשמע יום-טובדיק געטרונקען, און אויך זאָזלין האָט מען אַלעמאָל בייניס פאַרגעלייגט אַ שנאַפּס. זאָזלי האָט נישט געוואָלט, נישט געוואָלט, און האָט דאָך ענדלעך פון גרויס האַרצווייטיק, ווי אַ סך אַ נעם געגעבן דעם אויסגעשטרעקטן שנאַפּס. דענסטמאָל האָט מען

אית צוגערטראָגן נאָך און נאָך שנאָפסן. מ'האָט אים אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן מיט אויסגעשטרעקטע הענט, וואָס דערלאַנגען שנאָפסן. צוליב אַ בעל-עגלה, ביי וועמען ס'האָט זיך צעבראָכן דער וואָגן, האָט מען געפרוווט בעטן זאָזלין, ער זאָל פון ווייטלעכן דאָרף ברענגען אַ געדונגענע פּור. זאָזלי האָט דאָן געבליצט מיט די אויגן, געגעבן פעטש יענעם, וואָס שטייט צו אים צו, און ווי אויף צו-להכעיס געטרונקען נאָך און נאָך שנאָפסן. צו אַלע ווערעמדיקע מאַמעס, — האָט ער זיך געריסן אויף צו שלאָגן, — פּורן וועל איך אייך ברענגען... א טויט, אַ כאַלערע... אין יענעם אָווט:

זאָזלי ליגט מיט גרויס חרטה אויף זיין געלעגער אין טונקעלן שפייכלער, פירט זיך באַטרונקענערהייט באַנומען און באַטראָגן, און קאָן זיך נישט מוחל זיין דעם פאַרברעכן, צו וועלכן ער, זאָזלי, האָט דאָ אויף זיין פּאָסטן דערלאָזט:

— מען פירט אַרויס אלץ... מען באַטראָגט... מען באַנעמט... פון דער נאָענטער קרעטשמע האָבן צו אים אָן אויפהער דער-גרייכט די קולות פּונם דאָוטיקן גרויסן שיכורן טומל — זינדיקע פאַרברעכערישע קולות. פון אָנהייב האַלט זאָרט דער געזאָנג בלוז אין איין שטאַרקן זיך, דערנאָך גייט ער איבער אין אַ פייפּעריי, הו-קעריי, פאַטשעריי, אין אַ טופּעריי פון פיל טאַנצנדיקע פיס, וואָס צע-טרעטן אונטער זיך עפעס ביז גאָר הייליקס, נאָענטס, טייערס. פון האַרצווייטיק איז זאָזלי צוגעפאַלן מיט דער ברוסט צום טעלעפּאָן, אין דער פינצטער האָט ער געדרוקט דעם טעלעפּאָן מיטן טרייב צו אַלע טיילן פּונם האַרץ. ער האָט צוגעלייגט צו אים זיין כויל גאָר נאָענט, ער האָט אַריינגעשריגן מיט אַלע פּיחות: — קומט צוריק!!! ברידער!!! טייערינקע... מען באַנעמט אונז דאָ!!! קומט צוריק!!!

צווישן צוועלף פונקטן

צווישן צוועלף פונקטן

גערופן האָט מען זי:

— מאַני.

פאַרצויגן:

— מאַניטשקע.

און ווייל זי האָט חתונה געהאַט מיט דעם אַפטייקער פּיאַטניצקי, האָט מען זי נאָכדעם אָנגעהויבן רופן מיט איר גאַנצן נאָמען: — מאַניטשקע פּיאַטניצקי, וואָס שטאַמט פון די וואָלאָדאַרסקיס. דערמיט האָט מען געוואָלט פאַרשטעלן דורך איר אַלע ווייבלעך גיין דער משפּחה וואָלאָדאַרסקי, וואָס זענען אין זייער צייט אויך געווען גענוג שיין, זיך אויך אויפגעפירט גענוג פריי און האָבן אויך אָפגעקאָמאָנדעוועט אַ גאַנץ פאַרשייט לעבן — מיט איין וואָרט: — מאַניטשקע פּיאַטניצקי, וואָס שטאַמט פון די וואָלאָדאַרסקיס. איר בילד — אַרויסגעשטעלט ביי אַלע פיר אַרטיקע פּאַטאַָ גראַפן אין די וויטרינעס. אויף אונטערצופאַרבן אירע ברעמען, אויף אויסקיילעכיקן אירע באַקן, אויף פאַררעטושירן אַלע מינדסטע קלייניג-קייטן, וואָס קאָנען אָנגענומען ווערן פאַר אַ חסרון, האָט יעדערער פון די פּאַטאַָגראַפן אָפגעגעבן אַזוי פיל צייט, און עס איז פשוט געווען אַ ווונדער:

— ווי האָבן דאָס מענטשן אַזויפיל צייט?

— ווי דערנעמט זיך צו פּאַטאַָגראַפן אַזאַ געטריישאַפט?

אויף איין בילד .

מאניטשקע זעט אויס, ווי זייער א יונגע גימנאזיסטקע, א פשרע מיט פשרע לאנגע ארבל, מיט פשרע צעפלעך, מיט פשרע הענט-לעך, וואָס זענען פלומרשט רויק פארלייגט אונטערן גימנאזיסטישן פארטוך, נאָר אַליין איז זי א דורכגעטריבענע. זי קנאקט צו מיטן צינגעלע. אירע אויגן זענען קוים-קוים פארגלאַצט און זאָגן אויס, אַז זיי ווייסן אַלע סודות, וואָס גרויסע ווייסן.

אויף א צווייטן בילד ביי א צווייטן פאָטאָגראַף :

זי איז אין אַ ברייט אוקראַיניש העמד מיט רויטע אויסגענייטע פאָלעקעס אויף די ברייטע ארבל. זי טראַגט זייער א קורץ קליידע-לע און שטיוור מיט רויטע כאַלעווקעס, זי האַלט אַ פייקל אין דער אויסגעצויגענער האַנט — אַט-אַט וועט זי זיך א ריס געבן פונם אַרט און וועט אַ פייערדיקע זיך אוועקלאָזן טאנצן.

אויף אַ דריטן בילד ביי אַ דריטן פאָטאָגראַף :

מאני איז אויסגעשלייערט, ווי אַ באַרמהאַרציקע שוועסטער. איר פנים איז אינגאנצן פול מיט פרומקייט, מיט באַרמהאַרציקער אונטערטעניקייט, און נאָר אירע שמייכלדיקע אויגן קוקן ווינקענדיק אַרויף צו איר ווייס-פרומען שטערנטיכל און זאָגן אויס, וואָס אונ-טער אַט דעם הייליקן שלייער טוט זיך...

אין אַלגעמיין :

מען האָט איר זייער פיל פארוואָס אָפצודאַנקען — זי האָט מציל געווען איר שטאַט.

II

געווען איז דאן אַ שלעכטע צייט... נו, יאָ...

— פאָגראַמען.

די שטאַט, וואָס ליגט אין טאָל ביים שמאַלן טייך „בוג“ — מאַניטשקעס שטאַט — איז צו סוף זומער געבליבן אָפגעריסן פון אַלע עקן לאַנד און זיך געשראַקן פאר אירע אייגענע — גויש-קאַ-צאַפישע — עקן.

אַרום איר :

אויסגעקוילעטע האַלב-נישט-דערקוילעטע צוועלף שטעטלעך.
און וויל אַלע צוועלף האָבן שטאַרק גענוואָלדזעטעט :
— הילף! הילף!

און וויל אין דער קהילה האָבן די שטורמישע זיצונגען וועגן
אַט דער הילף אַלעמאָל דערגרייכט ביו פעטש און ביו „אין טאַטנס
טאַטן“, האָט מען דעריבער דידאַזיקע שטעטלעך שוין מער נישט גע-
רופן ביי זייערע נעמען — מען האָט זיי אָנגעהויבן רופן אזוי, ווי
ס'רופט זיי שמואל-אייזיק. — דער סעקרעטאַר פון קהילה — אַ שטיקל
בונדעוועץ, אַ בלאַטער מענטש, אַ חלוש מיט קראַנקע לונגען אין מיט
א שטענדיק שטיקל קאַנדלצוקער אין מויל. בשעת אַלע שרייען
שוין אזוי, אז דער קהילה-באַלקן שפאַלט זיך, ווערט שמואל-אייזיק
פּלוצים שטאַרק בלאַס און פאַרגלעצט אזוי די אויגן, אז אַלע דער-
שרעקן זיך און ווערן מיטאַמאָל שטיל. דענסטמאָל לייגט שמואל-איי-
זיק אַריין אַ ניי שטיקל קאַנדלצוקער אין מויל אַריין און זאָגט וועגן
די צעראַבירטע שטעטלעך מיט אַ שאַקל און זייער שטיל:
— איז אַט... מיר רעדן וועגן די „צוועלף פּונקטן“...

אויף דער ריי איז דאָן שוין געשטאַנען דער „דרייצנטער-פּונקט“
— די שטאַט אַליין, וואָס פאַרמאָגט צען מאָל אַזויפיל איינוואוינער,
ווי אַלע „צוועלף פּונקטן“ — אַ גאַנץ היפשע שטאַט מיט אַסך פּיר-
גאַרנדיקע מויערן, מיט אַ טראַמוויי, וואָס קריכט ווי אַ גרויסע בין
אויף די צוויי מיטלסטע הויפט-גאַסן, מיט אַ וואָקזאַל אין איין עק
און מיט אַ טורמע — אין צווייטן עק. — אַ רויטע טורמע, אַן אַל-
טע, אַ פאַרוואַקסענע.

נאָר די שטאַט האָט דורך מאַניטשקע פּיאַטניצקי אונטערגעקויפט
דעם אוקראינישן קאַמענדאַנט און דורך מאַניטשקעס הענט אים גע-
צאָלט זיבעציק טויזנט וואָך-ביי-וואָך (די געלט אויף פּריער). קינד
און קייט האָבן געוואוסט: מאַניטשקע ראַטעוועט... פּונקט ווי אסתר
המלכה אין די צייטן פון די מגילה... נאָר קיינער האָט וועגן דעם
נישט גערעדט, וויל ביי אַלע טאַטעס זענען די פּנימער די גאַנצע
צייט געווען אזוי ברוגז און ערנסט-ביי, גלייך עמעצער פון זייערע
קינדער וויל וועגן דעם זאָגן אַ וואָרט, און זיי זענען דעריבער גרייט
אין יעדער רגע אַ געשריי טון :

— נעם דאָרט איין שטומעניש, דו!
 איצט איז שוין טיפער פארשפעטיקטער אָסיען.
 די שטאָט-מויערן שווענקען זיך אונטער לאַנגע מעת-לעהיקע
 רעגנס. נאָר טיילמאָל קומט א זוניקער פרימאָרגן — א געשאַנק.
 מיט קילן גלאַנץ שימערן דאָן אַרויס פון טאָל די העכסטע
 נאָסע דעכער. אויסגעוויינטע שטיקלעך וואַלקן שיפן זיך איבער אַ
 טיף-בלויען ים — א הימל, און די אַרומיקע לופט האָט נאָך אַליץ
 א זכרון.

די אַרומיקע לופט געדענקט:
 יעדער מויער האָט דאָ אין שטאָט זיין באלעבאָס, און יעדער
 באלעבאָס האָט אַ חלק אין די „זיבעציק טויזנט“ — אַ חלק אינם
 קאָמענדאַנטס לייטישקייט — אַ חלק אין מאַני פּיאַטניצקיס עבירה.

דער קאָמענדאַנט:
 אַ בייזער, נאָר נישט גאָר מסיכן. א שוויגער. שטאַמט פון
 גאַליציע. גייט קיינמאָל נישט אין גאַס צופוס.
 די שטאָט קאָן אים:

אַ לענגלעך פנים, געדיכטע וואַנצעס, שוואַרצע כליישע ברע-
 מען, אַ קליינע בראַזיווקע ביי דער רעכטער ברעם (פונקט ווי ביים
 פראַוויזער פּיאַטניצקי) און אַ האַלב-קלאַרער געדאַנק טיף פאַררוקט
 צווישן די קנייטשן פון קורצן שטערן:

— לייטיש קאָן מען זיין. נאָר...
 אין דער ערשטער, ווער ס'האָט צווישן די קנייטשן איבערגע-
 לייצנט דעם „נאָר“, איז אליקום בראַנשטיין פון דער גרויסער טיפּאָגראַפיע.
 אליקום:

אַ וואַקסיקער, אַ מענעשער. איין אויג איז ביי אים ווייס —
 אַן אַ שוואַרצעפל, דאָס צווייטע — שאַרף, קלוג און פלינק,
 פלינק.

אייןמאָל איז צוליב עפעס אַן איידיקער באַשטעלונג צוגעפאַרן
 צו זיין טיפּאָגראַפיע דער קאָמענדאַנט. אליקום האָט דאָן געהייסן
 אַפּשטעלן אלע מאַשינעס, כדי מען זאָל הערן, וואָס דער קאָמענדאַנט
 זעט. ער האָט זיך אַ שאַקל געטון מיט דרין-ארץ:

— אויב גיך, איז דאך קיין תירוץ נישט — אין צוויי שעה ארום איז גוט?

און זיין זייטיק אייגל האט דערווייל דערזעען... ער האט אָנגע-
הויבן ברייען, זיך סודען אין פארמעגלעכע הייזער אזוי לאַנג, ביז אין
שטאָט איז געשאפן געוואָרן אַ קאָמיטעט — אַ קאָמיטעט, וואָס זאמלט
די „זיבעציק טויזנט“.

דערפאר שטייט איצט אליקום לאַנגע שעהן אָנגעשפּאַרט מיט
די פּלייצעס אין די אָפּענע טירן פון זיין טיפּאָגראפיע און קוקט רויק, ווי
פייגעלעך פליען — ווייל דאָס גרעסטע אין זיין לעבן האָט ער שוין
אָפּגעטון.

דערפאר קאָן ער אָפּשטעלן אין מיטן גאס יונגע בחוריםלעך,
וואָס טראָגן פריילעך די גימנאָזיסטן-פּאַסיקלעך אויף די לענדן, און
זיי הייסן, זיי זאָלן מוחל זיין זיך אומקערן אַהיים, אדער גאָר אַ
פרעג טאָן ביי איינעם פון זיי, צי טראָגט ער נישט אַ רעוואָלוציערל
ביי זיך אין קעשענע, אים דערביי געבן אַ פּליאַסק אין באַק און
אים זאָגן:

— גיי אַ היים און זאָג דיין טאטן, אז אליקום בראַנשטיין
האָט דיר געגעבן אַ פּאַטש.

ווייל דורך אים איז געשאפן געוואָרן דער קאָמיטעט, וואָס
זאמלט די „זיבעציק טויזנט“, ווי מתן-בסתר—דורך אים פּאַלן אריין די „זי-
בעציק טויזנט“, ווי דורך אַ פּאַרהוילענער האַנט, צום פּראָוויזער פּיאַט-
ניצקי, און פונם פּראָוויזער — צו זיין ווייב — מאַניטשקען.
ווייטער וויסט קיינער גאָרנישט.

מען וויסט נאָר, אז די „זיבעציק טויזנט“ טראָגט אליקום
אזעק צום פּראָוויזער אַלע שבת אַרום צוועלף אַזייגער. ער עסט דאָן
קיין מיטאָג נישט און קאָן פאַרבלייבן ביי פּיאַטניצקי אַ שעה דריי
און פיר.

עס קאָן טרעפן:

פונם פּראָוויזער פּיאַטניצקי זאָל ער זיך אומקערן אַקאַרשט
פאַרזאַכט. די שטאָט איז דאָן זייער אומרויק. אין גאָס לעבן די הייזער
שטייט מען פאַרוואָרגט: מען קוקט, ווי אליקום קערט זיך אום צו-
ריק אַהיים. ער באַגריסט זיך דאָן מיט קיינעם נישט, ווי אַמאָל דער

בהן-גדול אין בית-המקדש. ער באַמערקט דאָן קיינעם נישט. נאָר
 אין שטאָט האָט מען דאָך אַ סימן:
 אויב אליקום הוסט דענסטמאָל, איז א סימן, אז ס'איז גוט —
 דער קאָמענדאנט האָט צוגענומען, און אויב דער קאָמענדאנט האָט
 צוגענומען, איז מען רויק אַ גאנצע וואָך און פריילעך אַ גאנצע
 וואָך. אין שטאָט איז דעריבער צוגעקומען אַ נייע שבועה:
 אויב איינער וויל, אַז מען זאָל אים גלויבן אויף אַן אמת.
 שווערט ער:
 — הלוואי זאָל שוין אליקום אַום שבת אַזוי הוסטן.

III

פאַרנאָכט, סע מעג זיין בלאַטיק, חושכדיק אין דרויסן. ברענען
 פונדעסטוועגן די עלעקטרישע לאַמטערנס אויף ביידע הויפט-גאַסן,
 פינקלעך, ווי אַ מיילנווייטע אירוימינאַציע, פון וואָקזאַל ביז צו דער
 טורמע.

אין מאַניטשקע פיאטניצקיס נאָמען גיט מען איבער:
 — דער קאָמענדאנט האָט געהייסן זיי זאָלן ברענען.
 און ווי באַלד די עלעקטרישע לאַמטערנס ברענען, גייט מען
 שפאַצירן אויף ביידע הויפט-גאַסן, ווי אַמאָל, ווי גלייך קיין אומגליק
 איז אין ערגעץ נישט געשען; קיין מלחמה איז נישט געווען; קיין
 בירגערקריג איז נישטאָ; קיין שום צוועלף אויסגעקוילעטע פונקטן,
 וועלכע שרייען: „הילף, הילף!“ און וועגן וועלכע מען שעלט זיך
 אויף די שטורמישע קהילה-זיצונגען אין טאַטנס-טאַטן.
 עס שפאַצירן:

געוועזענע און איצטיקע „טשינאַוויקעס“,
 באַזאָמטע פון פאַסט,
 מיידלעך מיט גראַבע און מיט דינע פיס, וואָס האַלטן זיך אונ-
 טער די הענט צו פיר, צו פינף אין אַ ריי,
 און באַלעבאַטישע קינדער.
 מען שטעלט זיך אָפּ לעבן די פיר פאַטאָגראַפישע וויטרינעס
 און מען קוקט זיך איין אין מאַניטשקיס בילד.

עס קוקן :
אַרעמע און רייכע,
זכרים און נקבות.

און איבערהויפט קוקן באַלעבאַטישע קינדער, יענע, וועמענס
טאַטעס צאָלן דורך איר דעם קאַמענדאַנט זיבעציק טויזנט וואָך ביי וואָך.
מען קוקט לאַנג, ווער מיט אַ טרויערל אין די אויגן, ווער מיט
אַ קליין שמייעלע אױף די ליפן, און ווער מיט אַ קוק אַ פאַר-
זאָרגטן און בענקענדיקן, אַ קוק, וואָס זײַגט זיך אָן מיט טרוים און מיט גלױב-
טעניש אױף אַ גאַנצער לאַנגער אָסיען-נאַכט, ווייל זי איז די אויפרייצונג
פון שטאַט — זי, מאַניטשקע. אירע עבירות זענען דער טוד ביי
יונגע אויפואַקסנדיקע קינדער און ביי באַיאָרטע, וואָס האָבן חתונה
צום צווייטן און צום דריטן מאָל, יעדערער לאַכט פון איר און גלױסט
צו איר. און אַט אַפילו איצט צווישן די „צוועלף פונקטן“ אין אַט די
טעג... יעדערער געדענקט, אַז מאַניטשקע האָט צו טון לױטער מיט
גרויסע מענטשן, און יעדער האַלט אויסבאַהאַלטן ביי זיך אין האַרצן
אַ ווינקעלע, וואָס הייסט:
— מאַניטשקע פּיאַטניצקי, וואָס שטאַמט פון די וואָלאַדאַרסקיס.

געזען איז אַמאָל אַ זומער, ווען פון דער ווייטער וועלט האָט
זיך אומגעקערט אַהער „שטודירנדיקע יוגנט“ — שוין לאַנג איז דאָס
געזען, נאָך פאַר דער מלחמה, נאָך פאַר דעם בירגערקריג, נאָך
פאַר די „צוועלף פונקטן“.

געזען איז דאָן אַ זומער מיט לבנה-נעכט און מיט ווייסע
לאַנגע שאַטנס, וואָס טריפן פישוף אַ טראָפן גאָך אַ טראָפן — אַ
זומער מיט שיפּלעך, מיט היליאַנקעס, מיט אַ פאַר לבנהדיקע
ברינזשענדיקע גיטאַרעס און מיט אַ קוויטשעריי פון מיידלעך, מיט
זינגענדיקע ליידער אויפן שמאַלן טייך „בוג“, וואָס קוליעט זיינע
פעטלעכע וואַסערן צווישן טיפע פאַרוואַקסענע ברעגן ארום דער שטאַט
און דערגרייכט ביז צו מיילנווייטע זומפיק-אומבאַריטע שטרעקעס.
געזען זענען נעכט אַזעלכע מיט מאַניס קור אין יענע נעכט,
מיט מאַניס קוויטש אױף יענע שיפּלעך. און אין שטאַט ביי זיינעם

א חבר איז דענסטמאל א גאנצן זומער געווען צו גאסט דער פידלער ברעסלער, און אליין איז ער נאך דאן געווען אין א רעאל-שול, פונקט ווי זיין חבר, ביי וועמען ער האט פארבראכט. ער האט געשפילט טעג און נעכט, געשפילט מיט לויטערע אפגעפאלירטע טענער, וואס לויפן זיך פונאנדער, ווי הייסע פילן, און פארשאפן ליבע-ווייטיק סיי דעם טאג, סיי דער נאכט — דאס האט ער דער ערשטער אויפגעוועקט מאניס הארץ; דער ערשטער אויפגעדעקט, אז ביי מאנין איז איין אויג קוים-קוים קלענער פונם אנדערן, אין אקארשט נאך אים האבן דאס באמערקט די שטאטישע פאטאגראפן...

אקארשט דערנאך האט זיך ארויסגעוויזן:

יעדער פון די גרויסע מענטשן, וואס פירט מיט איר באקאנט-שאפט, איז איר אי שטארק איבערגעגעבן, אי שטארק אויף איר אין כעס; יעדערער איז איר אי א מאדנער שונא, אי א מאדנער גוטער-פריינט. און אט אפילו דער יונגער „לינקער“ מאלער קראפטיק, וואס פייפט אויף אלע לענדער, ווי ער איז שטארק בארימט, און רויכערט פון זיין זעלטענעם ציגארשפיץ, וואס מען האט אים געשענקט אין די גאר-גאר הויכע פענצטער. אז ער איז אהער אין שטאט צום ערשטן מאל אראפגעקומען, האבן דא זיין ציגארשפיץ עטלעכע מענטשן געהאלטן אין די הענט:

— עלפאנטביין, — האט מען געזאגט, — באזעצט מיט בריי-ליאנטן.

מיט מאנין, האט מען געוויסט, האט ער זיך מלחמה-צייט געקאנט ערגעץ-ווי אין די גרוסע שטעט, נאר צום לעצטן מאל האט עס אים, ווי אן אַנשיקעניש, באדארפט אנטראגן אהער דווקא דאן, ווען מאניטשקע פיאטניצקי האלט אויף די שטאט צווישן די ארו-מיקע צוועלף אויסגעקוילעטע פונקטן און ווען דורך אירע הענט גייען וואך-ביי-וואך אריבער די „זיבעציק טויזנט“ צום קאמענדאנט.

אראפגעקומען איז איצט אהער קראפטיק כלומרשט מאַן מאניס פארטרעט. אראפגעקומען געשווינד, ווי איינער, וואס מאכט אלץ אין

זיין לעבן זייער גיך, וואָרים אָז נישט, וואָלטן ביי אים אומזיסט
אזעק די יאָרן אין די טעג; אָז נישט, וואָלט ער נישט באַוווּן צו
ווערן אַזוי יונג באַרימט.

אַראָפּגעקומען איז ער אויף געצייַלעטע טעג.
דער ערשטער טאָג:

קראַפטיק האָט געטרונקען טיי ביי מאַני פּיאַטניצקי אינדערהיים.
ביים טיש זענען, ווי אום יום-טוב בייטאָג, געזעסן נאָך אייניקע
מענטשן — פּיאַטניצקי אליין אויך; פּיאַטניצקי — אין אַ נייעם אַג-
צוג לכּבוד דעם גאַסט.

דער צווייטער טאָג:

קראַפטיק האָט זיך מיט מאַניטשקען איבער עפעס צעקריגט.
שטאַרק צעקריגט.

דער דריטער טאָג:

קראַפטיק האָט צוגעשיקט מאַנין פון האַטעל א שרעקלעך עזות-
דיקן בריוו, און אַליין איז ער ביז און אויפגערעגט אזעק אויפן
וואַקזאַל, כאַטש צוגן, — האָט מען אים אין האַטעל געזאָגט — גייען
שוין נישט, — קיין צוגן זענען נישט געווען, און אין געגנט האָבן
זיך געטראָגן קלאַנגען וועגן נייע „אויסגעקוילעטע פּונקטן“.

אויפן וואַקזאַל האָט זיך קראַפטיק אָפּגעוואַלגערט ביי אַנדער-
האַלבן מעת-לעת, טעלעפּאָנירט פון דאָרט אין האַטעל, מען זאָל אים
ברענגען עסן, געווען ווי משוגע, שיער נישט געוויינט. ער איז באַ-
נצטט אזעק אויף א געפאַנצערטן לאַקאָמאַטיוו, ווייל אויפן לאַקאָמאַ-
טיוו, האָט ער אָנגעטראָפּן אַ באַקאנטן אָפיציר. נאָר דער שטאַט האָט
ער געלאָזט נאָך זיך אָן אַנדענק:

— אין וואַקזאַל, אין קלאַזעט אויף דער ווייס-געפארבטער טיר
האַט מען נאָך דעם דערזען אויסגעמאַלט מאַניטשקע פּיאַטניצקי —
אויסגעמאַלט, ווי די מאמע האָט זי געהאַט, מיט פארוויטלטע האוה-
דיקע אייגעלעך, מיט א פאָר אויסגעצויגענע ליפּעלעך, וואָס ווילן זיך
קושן, און מיט אַן אויסזען אַ פרעכן — אַ שרעק, ווי נישט אַג-
שטענדיק! ...

פון דער שטאַט איז מען געגאַנגען צום וואַקזאַל קוקן, און די
ערשטע, וואָס זענען אַהין געגאַנגען, האָבן זיך פון דאָרט אומגעקערט

מיט שמייכלדיקע פנימער און מיט א מיינונג, אז קראמטיקן האָט דער
רוח נישט גענומען :

— מאָלן קען ער.

נאָר דאָס איז געווען שפעטער.

די ערשטע האָבן עס דאָרט דערזען ביידע וואָקזאל-טעלעגראַ-
פיסטן און האָבן אַ גאנצן טאָג נישט געקאָנט אַרבעטן פון גרויס
אויפרעגונג, פון שמחה. זיי האָבן אָנגערעדט דעם וואָקזאל-סטרווש,
ער זאָל נישט דערוועגן אַראָפּצערצן :

— חס-והחילה! ... חס-והחילה! ...!

אַלע וויילע האָבן זיי געלאָזט אויף הפקר די אַפּאַרטן, געלאָפּן
אין קלאָזעט קוקן און האָבן אַרויסגערופן צו זיך דורכן טעלעפּאָן
געטט פון שטאָט :

— קומט צו אונז אויף אַ חתונה, — האָבן זיי גערופּן און
האָבן דערביי אונטערגעטאָנצט, געבלאָזן די באַקן און זיך געשטיקט
פון געלעכטער.

דענסטמאָל האָבן פון שטאָט אָנגעהויבן אַרויסצוקומען איינציק-
ווייז געסט, און יעדערער מיט אַן אויסרייד, מיט אַ פּראָגע :

— די צוגן גייען שוין ?

— ניין, האָט מען זיי געענטפערט. — צוגן גייען נישט.

און מען האָט געקוקט אויף זיי שמייכלענדיק מיט איין אייגל.
ביז אויפן וואָקזאל איז אויך אַרויסגעקומען דער קאָמענדאַנט אַליין.
זיין פנים — פיל ערנסטער ווי תמיד, גערעדט מיטן נאַטשאַליק וועגן
צוויי עשעלאָנען, וואָס דאָרפן ביינאכט דאָ דורכגיין, זיך ווי געביי-
זערט :

— נישט פאַרהאַלטן און נישט אָפּשטעלן דאָ קיין עשעלאָנען-
גלייך לאָזן די עשעלאָנען ווייטער.

נאָר די טעלעגראַפּיסטן האָבן אונטערגעקוקט און האָבן זיך גע-
שטיקט און געבלאָזן די באַקן פון געלעכטער.

— דער קאָמענדאַנט גייט אין קלאָזעט, אַ? ... ער גייט? ...

— אַט... אַט... אַט... ער גייט... ער גייט...

— ער זאָמט זיך היפש, אַ ?

אַרויסגעקומען פון דאָרט איז דער קאָמענדאַנט נאָך ערנסטער.

ווי פריער, געביסן די וואַנצעס, אוועקגעשפאצירט איבעראַנייס מיטן
נאַטשאַליק אויף דער פּלאַטפאָרם, נאָר די טעלעגראַפֿיסטן האָבן זיך
אַרויסגערוקט העכער אַ האַלב דורך די פענצטער און האָבן קיין אויג
נישט אַראָפּגעראָוט:

אין עק פּלאַטפאָרם האָבן זיך יענע אָפּגעשטעלט, זיי האָבן זיך
דאָרט אַ שאַקל געגעבן איינער אַקעגן אַנדערן, און עס האָט אויסגע-
זען, ווי מען קיצלט זיי אונטער די פּאָכוועס; זיי האָבן נישט געהאַט
קיין העלדער און האָבן זיך געטרייסלט פון געלעכטער.

שפעטער איז מען געוואָרן געוואָרן:

פּאַרנאַכט, נאָך דעם קאַמענדאַנטס וויזט, איז פון שטאַט עמע-
צער שטיף אַרויסגעקומען און האָט אָפּגעמעקט — זאָל עס אפילו
בלייבן אַ סימן.

דער סטרוזש האָט זיך געשוואָרן פאַר די טעלעגראַפֿיסטן, אז ער
איז נישט שוילדיק.

— געקומען, — האָט ער דערציילט, — פון שטאַט איינער גאָר
אַ יונגער, אַ בלאַנדער, נישט קיין בלאַנדער, אַזעלכער, וואָס אין
פּאַרגלייך מיט אַנדערע איז ער אַ קליינער און פאַר זיך איז ער ווייט
נישט קיין קליינער; פאַר זיך, קאָן מען אפילו זאָגן, אז ער איז אַ
הויכער. געקומען איז ער פּרעגן, צי די צוגן הייבן נישט אָן פון
מאָרגן צו גיין. נאָר געווען איז שוין אין דרויסן טונקל.

דער סטרוזש האָט געמוזט דענסטמאָל אַוועקגיין מיטן לייטער
אַנצונדן די לאַמטערנס. און אז ער האָט זיך אומגעקערט, איז שוין
קיינער נישט געווען און אין קלאַזעט איז שוין געווען ווי מיט אַ נאַס
שוועמל אָפּגעמעקט.:

— און נאָך ווי אָפּגעמעקט... זאָל עס כאַטש בלייבן אַ סימן.

היינט גייזי אַ נביא און טרעף ווער עס האָט אָפּגעמעקט.

„אַ בלאַנדער און נישט קיין בלאַנדער“...

אַזעלכער איז אין שטאַט פאַראַן סך-הפּל איינער. דאָס איז

שמואל-אייזיק, דער סעקרעטאַר פון קהילה — אַ „פּאַרטאָגענער מלאַך“
מיט קראַנקע זונגען, וואָס לעקט אייביק קאַנדלצוקער. עס וואַקסט
ביי אים אַ העלער מאַך אויסן אָרט פון אַ באַרד. אז ער גייט אין
גאַס, איז ער אַביסל איינגעבויגן און האַלט די הענט אין די הויזן-

טאָשן. ווי גלייך מען האָט אים געשיקט פון דער היים קויפן אייער און ער האָט מורא זיי זאָלן ביי אים אין טאָש נישט צעקוועטשט ווערן. ער איז דער איינציקער אין שטאָט, וואָס קאָן דורכגיין אויף דעם טראָטוואַר גאָר נאָענט לעבן מאַני פּיאָטניצקי, זיך פּבּעז אָן איר אָנשטויסן און זי נישט באַמערקן. נאָר אַחוץ אים זענען דאָך אין שטאָט פּאַראַן נאָך מענטשן — אויב עמעצער וועט ווירקלעך געווירן ווערן, ווער עס האָט אָפּגעמעקט, וועט עס זיין אייער פון די אָרטיקע גימנאַזיסטן.

גימנאַזיסטן, אָז זיי באַגעגענען מאַניטשקע פּיאָטניצקי פּאַרבייגיין אויפן טראָטוואַר, קוקן זיי זיך איין אין איר פנים און פילן דאָן אַרום האַרצן אַ באַקאַנט געפיל — אַ געפיל פון נישט קיין רויכערער, וואָס האָבן זיך צום ערשטן מאָל אין לעבן צו שטאַרק פּאַרצויגן מיט עמעצנס אַ פּאַפּיראַס. דערנאָך געדענקען זיי נישט אין וואָס מאַני איז געווען אָנגעטון און קאָנען זיך אין דעם בשׁוים אופן נישט דערמאַנען, כאָטש מאַני טראָגט, ווי אַלע פּאַרנאַכט, אַ קורץ קאַראַקולן רעקלע און איז אָן אַ שאַרף אויף די געדריכטע האָר, וואָס האָבן אַ באַזונדער טונקע-לע פּאַוב — א פּאַרב, וואָס פּאַרט קוים-קוים אַריין אין רויטן און געדענקט זיך. און גייען גייט זי אויפן טראָטוואַר נישט אָן האָנער, שטאַלן, כאָטש זי נייגט זיך זעלטן צו די מענטשן, וואָס זי באַגעגנט. די לעצטע טעג איז זי געוואָרן ווי מיט אַ גאַנצן קאָפּ העכער, און געשעען איז דאָס זינט דער קאַמענדאַנט האָט צוגעשיקט אין שטאַל-טישן געריכט אַ פּאַפּיר :

„אויספאַרשן די נישט-אַנשטענדיקייט אין דער טואַליצעטע אויפן וואַקזאַל און צוציען אַלע שולדיקע צום געריכט“.

איז אָט וואָס :

אין שטאָט גייט ארום אַ קלאַנג, אַז אָפּגעמעקט זאָל האָבן מאַטעס — אַ לערער פון דער יידישער שול. מאַטעס האָט אַלע סימנים :

מאַטעס איז אָן אַראָפּגעקומענער, אַ פּרעמדער. ער איז אַזוי פּאַרקאַכט אין דער שול, אַז ער האָט קיין צייט נישט זיך אָפּצענאָלן. ער רעדט מיט דערוואַקסענע מענטשן זייער ביזו און מיט די שול-קינדער — זייער שטיל, זייער רויק. ער האָט איינמאָל אָנגעמאַכט אַ געוואַלד אויף אַ לערער-זיצונג; ער האָט געקלאַפּט אין טיש.

— צו אלדי שווארצע יאָר מיטן קאַמענדאַנט, מיט די „זיבע-
ציק טויזנט“ און מיט מאַניטשקען... צו אלדי שווארצע יאָר. די קינ-
דער... די קינדער האָבן אָנגעהויבן גיין אויפן וואַקואַל קוקן... זיי
האָבן אָנגעהויבן אויסצעמאַלן אויף די העפטן, אויף די פאַרטעס און
אויף די טישן דאָס, וואָס אין וואַקואַל אויף דער טיר... צו אלדי
רוחות מיט מאַניטשקען, מיטן קאַמענדאַנט און מיט די זיבעציק
טויזנט!.. צו אלדי שווארצע יאָר.

מאַניטשקע איז דענסטמאַל פאַרנאַכט אָן אַ שוואַרץ אויפן קאַפּ
געגאַנגען פאַמעלעך אויפן טראַטוואַר נישט ווייט פון דער אַפטייק. זי
האַט אין טאָש פון איר קורצן קאַראַקילענעם קאַפּטל געקלונגען מיט
אירע שליסעלעך — דינע און קונציקע שליסעלעך.

עס האָט זיך געדאַכט:

דאָס זענען די שליסעלעך, וואָס פירן צו איר אַליין — דאָס
זענען די שליסעלעך, וואָס דער מאַלער קראַפטיק האָט זיי בשום אופן
נישט געקאָנט אַרויסקרייגן און איז שיער נישט משוגע געוואָרן.
זי האָט זיך אָפּגעשטעלט מיט אליקום בראַנשטיין לעבן דער
אַפּענער טיר פון זיין דרוקעריי און האָט ביי אים געפרעגט, ווי עס
געפעלט אים:

— ווי געפעלט אייך עפעס די דאַנקבאַרקייט פון אונזערע יידע-
לעך? ווי געפעלט אייך, ווי מען באַצאָלט מיר דערפאַר, וואָס איך
האַלט אויף די שטאַט צווישן די צוועלף פּוּנקטן?
און אַרום און אַרום אויף די טראַטוואַרן האָט מען אויף איר
געקוקט און זיך געשטיקט פון געלעכטער.

אויף דער לערער-זיצונג האָט דאָן מאַטעס געקלאַפּט אין טיש:

— צו אלדי שווארצע יאָר!.. צו אלדי בייזע רוחות!..

אלטווארג

אַלטהוואַרג

אין עס צימער ברענט דער רויט-דראַפּירטער עלעקטרישער הענג-
לאַמפּ און וואַרפט אַ קאַלטלעכע ווינטער-שיין אויף די גידעריקע טיילן
פון די טונקלע ווענט און אויף די טעפּיכן. עס קלאַפט אין ווינקל
דער גרויסער שטיי-זייגער, ווי ס'קלאַפן צוזעלכע זייגערס אין אַ וויי-
טער-נאכט בעת אלע פון שטוב גייען אוועק, און זיי, די זייגערס,
בלייבן באַלעבאַס. די טירן אין קאַבינעט צריין זענען אָפּן, און ביים
טיש, ביים לאַמפּ מיטן ראָזן אַבצוזשור, זיצט איינעוואַלדיג משה גריי-
וויס - אַ געוועזענער בלאַנדער, ביי וועמען גרויער ווי אַלץ זענען די
לאַנגגעוואַקסענע ברעמען, - אַן אַלטער און זייער פרומער ייד, וועמען
זיינע בערלינער קינדער האָבן נישט לאַנג אַרויסגענומען צו זיך פון
אַ קליינער פּוסט-געוואַרענער שטאָט אין אוקראַינע. דער אַלטער
גרייזיס קאָן נישט שלאָפן. זיינע קינדער זענען אַזעלכע געגאַנגען צו-
געץ אויף אַ באַל און האָבן אים געלאָזט איינעם אַליין אין דער גאַנ-
צער וואַינונג. פריער, איידער עס וועט טאָג ווערן, וועלן די קינדער
אַהיים נישט קומען.

צוריק מיט אַ שעה דריי, ווען משה גרייזיס האָט אָפּגעלייענט
קריאת-שמע, ווען אויסלעשנדיק אין צימער די שיין, האָט ער מיט אַ
זיפּן פון אַ פרומען יידן זיך געלייגט אין בעט, איז אים אַרויפגעקומען אַ
געדאַנק, אַז בערלין, וווּ ער געפינט זיך שוין די דריטע וואָך, איז
זייער אַ גרויסע, נאָר זייער אַ זינדיקע און גאַט-לעסטערנדיקע שטאָט:
זי איז געגלייכן צו נינוה, דער שטאָט, וואָס האָט אין די טעג פון
יונה-הנביא דערצאָרנט גאַט, און גאַט האָט זי געוואַלט חרובּ מאַכן

און איבערקערן, ווי ער האָט איבערגעקערט סדום; די שטאָט איז
אַ גרויסע, אַ זינדיקע, אַזוויי אין פּסוק שטייט: ונינה היתה עיר
גדולה לא־להים... און נינה איז געווען אַ גרויסע שטאָט צו גאָט,
נאָר ס'איז נישטאָ ווער ס'זאָל פֿאַר איר תשובה טון און ס'איז אַשאַד...
אַ שאַד...

אים האָט זיך אָן אויפהער געדרייט אין קאָפּ די מעשה מיט

יונהן:

— און עס איז געווען די רייד פון גאָט צו יונה דעם זון פון
אמיתי אַזוי צו זאָגן: שטיי אויף, גיי אַוועק קיין נינה, דער שטאָט
דער גרויסער, און רוף אויס אויף איר, וואָרים זייער שלעכטיקייט
איז אויפגעגאַנגען צו מיר. איז אויפגעשטאַנען יונה אויף צו אַנטלויפן
קיין תּרשיש כּון גאָט. און ער האָט גענידערט קיין יפו, וווּ ער
האַט געטראָפּן אַ שיף, וואָס גייט קיין תּרשיש...

דער אַלטער גרייוויס איז געלעגן אַזוי אַ לענגערע צייט מיט
פאַרמאַכטע אויגן און אַלץ געזעען פֿאַר זיך, ווי יונה אַנטלויפט פון
גאָט אויף דער שיף, וואָס גייט קיין תּרשיש. אויפן ים איז אַ גרוי-
סער שטורעם. די שיף — אָט, אָט גייט זי אונטער. אַלע שרייען
צו גאָט, זון נאָר יונה בעהאַלט זיך אויס — ער פאַרקלייבט זיך אין
אַ ווייטן ווינקל פון דער שיף; ער לייגט זיך דאָרט אַוועק זייער
איינגעהויקערט, זייער אומעטיק און דרימלט, אָט ווי ס'דרימלט איצט
ער, משה גרייוויס.

נאָר אַזוויי אַנדרימלט ווערן אינגאַנצן האָט זיך דעם אַלטן גריי-
וויס נישט איינגעגעבן, איז ער ענדלעך, נאָך אַ שעה ליגן, צוריק
אויפגעשטאַנען. ער האָט זיך צוריק אָנגעטון און צוריק גע-
מאַכט ליכטיק. איצט איז ער געזעסן אין קאַבינעט אָנגעבויגן איבער
אַ גראַדיק-גראַפן ספר, אַן אַלטן און פאַרגעלטן, ווי ער אַליין. ער האָט
אַריינגעקוקט מיט צוזאַמענגעצויגענע אויגן אזוי, אַז זיינע לאַנגע גרויע
ברעמען האָבן אָן אויפהער אונטערגעציטערט, און האָט געהאַלטן אין
איינ זאָגן מיט אַ ניגון פון פרק:

— וזה סדר הירודי, — און דאָס איז דער סדר פון ויודוי-

זאָגן...

ער האָט געזשומעט, ווי אַ בין, וואָס איז אַריין אין אַ שמאָלן

אָרט צווישן צוויי פענצטער, קלאַפט זיך, קלאַפט זיך אין די שויבן
און קאָן נישט אַרויס:

— וכשהתודה... — און אַז דו וועסט זיך מתודה זיין, זאָלסטו
געדענקען דיינע זינד און די זינד פון דיינע עלטערן און פון דיינע
עלטערנס עלטערן ביז דור-המבול און דור-הפלגה און ביז סדום. וואָס-
רים נישט נאָר פאַר זיינע זינד ווערט אַ מענטש געשטראַפֿט, נייערט
אויך פאַר די זינד פון אלע פריערדיקע דורות, אַזוויי אין פסוק
שטייט: האבות אכלו... די עלטערן האָבן געגעסן זייערע וויינטרויבן,
און די ציין פון די קינדער זענען אייליק...
אויף אַ רגע האָט ער איבערגעריסן.

צו אים האָט דערגרייכט פון ווייטן קאָרידאָר עפעס אַ מאָזנע
קאַלפּען, ווי דאָס קראַצן פון אַ מויז. דערנאָך האָט ער דערהערט
פון גאַס אַ גערעדעריי פון מענטשן, וואָס שרייען זיך פריילעך אַדורך—
אַ געזאַנג פון יונגעלייט האָט ער דערהערט און אַ געלעכטער פון
מיידלעך, און דער געלעכטער איז געווען אַ באַנאַכטיקער, אָן אויס-
געלעכטענער און אַ ווייטער, ווי דער געלעכטער אין אַזאַלען ניגוה.
גרייוויס האָט זיך איבער זיין ספר נאָך מער איינגעבויגן און
האַט נאָך מיט מער פרומקייט אָנגעהויבן זשוכען.

— וזה לשון ספר-הרדים... און אזוי זאָגט דער ספר הרדים:
העולם ים סוער... די וועלט איז אַ שטורמישער ים, החיים תל עפר...
דאָס לעבן איז אַ הויפן ערד ביים ברעג פון ים. איש עומד על התל...
דער מענטש שטייט אויף דעם הויפן און איבער אים הענגט דער בויים.
פון לעבן. דאָרף דער מענטש זיך שטאַרק אָנהאַלטן אָן די צווייגן,
וואָרים אַז נישט, קאָן היליף, אַ בלאָז טון דער גרויסער ווינט... דער
גרויסער ווינט... אַזוויי אין פסוק שטייט: והנה... און נון, רוח
גדולה וחזקה... אַ גרויסער און אַ שטאַרקער ווינט, מפרק הרים... ער
וואַרפט אים בערג און קערט איבער פעלדן...

משה גרייוויס האָט זיך אַ שאַקל געגעבן, געטון אַ זיפן און
האַט זיך פארטרעכט וועגן רוסלאַנד און וועגן דעם ווינט, וועלכער האָט
דאָרט שוין אַ בלאָז געגעבן — אַ גרויסער און שטאַרקער ווינט... ער
וואַרפט פּאָנאָדער בערג און קערט איבער פעלדן...
ער האָט זיך דערמאָנט אין זיין קליינער שטאַט אויף אוקראַינע.

אַזוי ווי זי האָט אויסגעזען פריער — איידער עס האָט אַ בלאָז געטון
 דער גרויסער ווינט, וויאזוי מען האָט אין איר געלעבט לאַנגע יאָרן
 אין שלום מיט די אַרטיקע אַרעמעלייט... און וויאזוי די שטאָט זעט
 אויס איצט: אַ שטאָט אָן שבתים, מיט עפעס נייע יום-טובים, אָן
 חתונות און אָן פּלייזער... ער האָט אַ קלער געגעבן, וויאזוי זי שטייט
 דאָרט איצט אין מיטן דער נאַכט, און אים האָט באַנק געטון, פאַר-
 וואָס מען איז זיך פון איר פּונאַנדערגעלאָפּן איינציקווייז און פאַרוואָס
 מען האָט זי נישט מציל געווען מיט תשובה טון, מיט פאַסטן תעניתים,
 מיט צרקה און איבערהויפט — מיט תורה לערנען, אַזוי ווי אין פּוסק
 שטייט: עץ חיים היא למחויקים בה... אַ בוים פון לעבן איז די
 תורה צו יענע, וואָס האַלטן זיך און איר אָן... אים האָט באַנק גע-
 טון זיין מויער דאָרט אין שטאָט — אַן אלטמאָדישער, צווייגאַרנדי-
 קער און ווייסגעקאַלעכטער מויער. ער רופט ארויס אַ בענקשאַפט צו
 דער שוין, וואָס ער האָט אים, גרייט, אַלע יאָרן געגעבן, און צו
 דער פּרנסה, מיט וועלכער ער האָט אים אַלע יאָרן באַזאָרגט.
 איצט האָט ער שוין מיט אַ מאָדנער קלאַרקייט געזעען פאַר
 זיך די גאַנצע שטאָט און איבערהויפט — דעם פירעקסן שלעכט-
 ברוקירטן מאַרק:

לינגס אין ווינקל שטייט דאָרט זיין מויער. סך-הכל מיט דריי-
 פיר הייזער ווייטער, אין שמאַלן געסל, געפינט זיך די אַלטע געמוי-
 ערטע קלויז. שטענדיק, אַז מען דאַרף זיך דאָרט שטעלן צום עמוד,
 וואָרט מען צו אַ קאַפּעלע און מען שיקט אַ יינגל:

— גיי, זאָג ר' משהן, אַז מען וואָרט אויף אים מיטן דאוונען...
 פון אונטן זענען ביי אים אין מויער געווען קראַמען — זעקס קראַ-
 מען מיט אייזערנע פּרענטעס ביי די טירן און ביי די פּענצטער, און
 פון אויבן האָט אין זעקס צימערן געוואוינט ער, גרייט...

און דירה-געלט פלעגן אים דאָרט די קרעמער אַריינטראַגן אַלע
 ראש-חודש... פונקט אַלע ראש-חודש, אין דעם טאָג, ווען מען גייט
 דאוונען און מען לייענט אין דער תורה און מען זאָגט אַסך אין
 סידור. די קרעמער ביי אים אין מויער זענען אַלע געווען פרומע יידן,
 געקויפט אויף נאמנות, פאַרקויפט אויף נאמנות, און די שכירות, וואָס זיי פלעגן
 אים צאָלן פּינקטלעך אין ראש-חודש, ווען מען זאָגט אַסך אין סידור און מען

לייגט אין דער תורה, זענען דעריבער געווען ביי אים זייער אָנגע-
לייגט, ווי שמירה, ווי הייליקע שכירות, ווי עפעס אַ באַזונדערע מתנה
צוגעשיקט פון גאָט צו אים, משה גרייוויס, פֿאַר זיין פרומקייט... און
שטענדיק פֿלעגט זיך אים וועלן פֿון אָט די שכירות געבן צדקה...
נישט קיין סך, נאָר דאָך אַביסעלע... און דערפֿאַר איז אין זיין הויז
געווען שטענדיק שטיי. ער האָט געקאָנט זיצן און פֿערנען מיט דער
זיכערקייט, אַז גאָט האָט אים לייב... אויב נישט שטאַרק, איז דאָך...
אַ שטיקל חשוב... גאָט ווייסט, ווער איז משה גרייוויס. נאָר נאָך דעם
איז אין זיין הויז געשען אַ שלעכטע זאַך... אַ זינד, וועגן וועלכער
עס טראַכט אָפט בלוז ער, משה גרייוויס אליין... און פֿון דענסטמאָל
אָן... פֿון דענסטמאָל אָן!...

משה גרייוויס בייגט זיך אָן גידעריקער צום ספֿר, ער קערט זיך
אום צו יענע שורות, פֿעבן וועלכע ער איז פֿריער געבליבן שטיין:

— דערימער דאָרף זיך דער מענש שטאַרק אָנהאַלטן אין די
צווייגן, וואָרים אַז נישט, קאָן, חלילה, אַ בלאַז טון דער גרויסער
ווינט... אַזוויי אין פֿסוק שטייט...

משה גרייוויס חזרט איבער עטלעכע מאָל די פֿעצטע ווערטער:
— ורוח גדולה והזקה... אַ גרויסער און שטאַרקער ווינט... ער וואָרפט
פֿונאַנדער בערג און קערט איבער פֿעלן...

ער ציט שטאַרקער צוזאַמען די אויגן, ער גראַבט זיך טיפֿער
אין די ווערטער, נאָר די שלעכטע זאַך, וואָס האָט געטראָפֿן אין זיין
הויז, פֿאַזט אים נישט אָפֿ...

די שלעכטע זאַך געדענקט זיך.

ער, משה גרייוויס, האָט שוין דענסטמאָל געהאַט חתונה געמאַכט
אַלע זיינע טעכטער אין די ווייטע גרויסע שטעט — ער האָט געהאַט
לויטער טעכטער. זיין ערשטע ווייב איז שוין געווען געשטאַרבן. גע-
לעבט האָט ער איינער אליין אין די שטילע זעקס צימערן, געחאַט
פרנסה פֿון די פֿארדונגענע זעקס קראַמען, וואָס מיט די אייזערנע
פרענטעס, און פֿון דער נאָענטער קלויז האָט מען אים אַלע פֿרימאָרגן
געשיקט אַנזאָגן:

— „ר' משה, מען שטעלט זיך שוין צום עמוד, ר' משה...
בלויז זיינע רייכע אויסגעגעבענע טעכטער פלעגן דאן קומען צו
זייער מוטער אויף קבר-אבות, און אז זיי פלעגן אראפקומען, פלעגן
זיי פארבלייבן ביי אים א שטיקל צייט. ביי יעדן מיטאג האָבן זיי
צוגעקוקט, וויאזוי ער, דער פאָטער זייערער, וואָס זיצט און לערנט,
איז ביי זיך אין שטאַט, ביי זיך אין דער היים געבליבן איינער אליין
און איז נעבעך עלנט... זייער עלנט...

געדענקט משה גרייוויס, וויאזוי זיין מיטלסטע טאכטער האָט
דענסטמאָל אָנגעשריבן וועגן זיין עלנטקייט זיין עלטערער טאכטער,
און וויאזוי די עלטערע טאכטער האָט אים נאָך דעם געשריבן, אז
ווען זי האָט געלייענט דעם בריוו פון דער מיטלסטער טאכטער, האָט
זי געוויינט, שטארק געוויינט... די עלטערע טאכטער איז דאן פון איר
היים ערגעץ אָפגעפאָרן — „אָנקוקן“ פאר אים עמעצן איז זי אָפגע-
פאָרן... דערנאָך איז זי פלוצלינג צו אים אראָפגעקומען, עפעס גלאַט
אזוי אראָפגעקומען, כאָטש קיין צייט פון קבר-אבות איז דענסטמאָל נישט געווען.
זי איז ביי אים אָפגעזעסן אַ וואָך דריי און איז ווידער אַוועקגעפאָרן —
אָפנים, ווידער עמעצן „אָנקוקן פאר אים“. זי האָט אים דענסטמאָל
אָרויסגערוּפן דורך אַ דעפּעָט ערגעץ=ווהין אויף אַ פרעמדן וואָקזאַל...
און דער סוף איז געווען, אז טאַקע אויף יענעם וואָקזאַל האָט מען
געשטעלט אַ חופּה, און ביי אים אין הויז, אין די שטילע צימערן,
איבער די קראַמען, וואָס האָבן אייזערנע פרענטעס, איז דענסטמאָל
צוגעקומען אַ נייער שטילער מענטש, — אַ פרוי פון אַ יאָר עטלע-
כע און פערציק — אַ געוועזענע פרוי פון עפעס זייער אַ געראַטע-
נעם יונג-געשטאַרבענעם יחסן, כמעט אַ פרוי פון אַ געוועזענעם גוטן-
יידן — אזוי האָט מען געזאָגט... צי אפשר האָט זיך נאָר אזוי גע-
דאַכט...

געדענקט משה גרייוויס :

די פרוי איז זייער אַ שווייגנדיקע, אַ פאַמעלעכע. זי פאַרשפרייט
אַרום זיך אַ באַזונדערן קאַלטלעפן ריח — איר אייגענעם קאַלטלעכן
ריח; זי שמירט אויף ביינאַכט איר פנים פון באַזונדערע ספּאַיקלעך,
און אויך אַט די ספּאַיקלעך זענען ווי קאַלטע; זיי קילן איר פנים,
זיי קילן אירע באַוועגונגען, זיי קילן אַרום איר די לופט, זי פאַר-

קעמט זיך אזוי, אז איר שווערער פארוק זעט אויס, ווי אייגענע האָר; זי ציילט צופיל אויס דער דינסט יעדן גראַשן, און אַליין איז זי אַ ביסל אַ קורצזיכטיקע... שטענדיק, ווען מען זעצט זיך צום טיש עסן, איז זי אָנגעטון אין אַ וואַרעמער שאַל — איר איז ווי קאַלטלעך... זי טראָגט צו איר זילבערנעם לעפל זייער נאָנט צו אירע אויגן און באַקוקט אים פון אַלע זייטן, ווי גלייך זי וואַלט האָבן אין אים אַ סימן, און דער זילבערנער לעפל איז אירער אַן אייגענע נער — זי האָט אים געבראכט מיט זיך פון דער היים... מיט דעם זילבערנעם לעפל האָט זי נאָך געגעסן, אַפנים, ווען זי איז נאָך געווען צוזאמען מיט איר ערשטן מאַן...

און פון אָנהויב האָט מען ביי גרייוויסן אין שטוב זיך געמאַכט גלייך ווי מען באַמערקט עס נישט — אָט דאָס, וואָס זי זיצט ביים טיש אַן איינגעהילטע אין איר שאַל און וואָס זי באַקוקט דאָרט מיט קורצזיכטיקע אויגן איר אייגענעם זילבערנעם לעפל. נאָר נאָך דעם האָט מען דאָס אָנגעהויבן צו באַמערקן, — פריער האָט דערויף אָנגעהויבן צו וואַרפן אַ זייטיקן בליק ער, משה גרייוויס אַליין, — אָט אזוי בעת ער זיצט ביים טיש און קוקט פלוצים צווייט פון זיין ספר און דערזעט, ווי זי באַקוקט איר זילבערנעם לעפל... און נאָך דעם האָט דאָס אויך אָנגעהויבן נישט צו געפעלן זיינע אויסגעגעבענע טעכטער, וואָס קומען אָפט אַראָפּ צו זייער געשטאַרבענער מוטער אויף קבר-אבות.

די טעכטער האָבן אויסגעפונען, אז זי איז עפעס נישט יענע, וואָס מען האָט געמיינט.

זיי האָבן געזאָגט:

— זי איז עפעס אַ קאַלטלעכע...

— עפעס אַ פרעמדע...

— אַ מאַדנע פאַמעלעכע איז זי...

— יא, — האָט דערויף געענטפערט ער, משה גרייוויס, — טאַקע... זייער אַ פאַמעלעכע איז זי.

— און אויסער דעם, — האָבן געזאָגט די טעכטער, — עפעס דער דאָזיקער זילבערנער לעפל אירער...

— הע? ... טאַקע! — איז ער געוואָרן צופרידן, וואָס די טעכ-

טער פארשפארן אים מיט איין ווארט זייער פיל רייד, - עפעס טאקע דער דאזיקער לעפל אירער...

די טעכטער האָבן דאָן עטלעכע טעג זיך געשעפטשעט צווישן זיך און האָבן ענדלעך ביי אים, דעם פאָטער זייערן, געפרעגט :
— איז וואָס וועט מען זי דאָ האַלטן, אז זי קאָן זיך נישט איינלעבן?... וואָס, טאָטע?... מען וואָלט זי אפשר גאָר באַדארפט אָפשיקן אַהיים.

און דענסטמאָל האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ס'איז טאָקע אַזוי...
ער האָט נישט קעגן דעם גאַרנישט.

— ריכטיק, — האָט ער געזאָגט, — וואָס וועט מען זי דאָ האַלטן? אַז זי איז עפעס אַ מאַדנע — זי קאָן זיך נישט איינלעבן. און אין יענע טעג, געדענקט ער, איז ער געזעסן און געלערנט... געזעסן און געלערנט...

די טעכטער האָבן דעמאָלט די פרוי ערגעץ אָפגעפירט, זיך ער-געץ פאַרלאָזט מיט איר אויף מענטשן, — זי אָפגעגט דורך אַ שליח. זיי האָבן זי ערגעץ איבערגעלאָזט. און אַז זיי זענען געקומען צוריק שוין אָן איר, האָבן זיי דערציילט :

— וויינען האָט זי נישט געוויינט...

— זי איז עפעס אַ קאַלטלעכע...

— עפעס ווי מען וואָלט איר איינגעגעבן שלאַפגעטראַנק...

— וויינען, אָפנים, קאָן זי נישט — זי איז אַזאַ מענטש...

— נאָר אַ רחמנות איז געבעך אויף איר געווען זייער אַ

גרויסער.

— אַז אַך און וויי איז צו איר... זי האָט אויף דער גאַנצער

וועלט קיינעם נישט...

— עס האָט אויסגעריסן דאָס האַרץ...

דעמאָלט האָט משה גרייוויס געפרעגט :

— נו, און מחילה? מחילה האָט מען ביי איר אַרויסגענומען?

עס האָט זיך אַרויסגעוויזן :

— גיין... הערט נאָר אַ מעשה!...

— וועגן אַרויסנעמען ביי איר אַ מחילה איז גאָר קיין רייד

נישט געווען...

— ס'איז עפעס גאָר ווי אַרויס פונם קאַפּ...

— אַי... אַי... אַי... האָט דאָן ער, משה גרייוויס, באַדויערט, —
אַ שאַד... אַ גרויסער שאַד... ווי פאַרגעסט מען דאָס אזאָ זאָך? ...
וואָס הייסט? ... מחילה...

אים האָט זיך אַלץ געדענקט זיינע טעכטערס ווערטער: וויי-
נען האָט זי נישט געוויינט... זי איז עפעס אַ קאַלטלעכע... נאָר אַ
רחמנות איז געווען אויף איר זייער אַ גרויסער — עס האָט אויס-
געריסן דאָס האַרץ...

און אַט... פונקט פון דעמאָלט אָן...

פונקט דעמאָלט האָט זיך אָנגעהויבן די מלחמה... עס איז
געקומען די רעוואָלוציע, עס האָט אַ בלאָז געגעבן דער גרויסער
ווינט, וואָס וואַרפט פונאַנדער בערג און קערט איבער פעלדן... אים,
משה גרייוויס, איז וויפֿל מאָל אַרויסגעקומען אויפן זינען, אַז עס
איז אַ גרויסע זינד...
ער האָט אַלץ געדענקט:

— די פרוי וואָלט מען באַדאַרפט אויפזוכן. אויב זי לעבט, דאַרף
מען זי פאַרגיטיקן מיט געלט. אויב זי איז געשטאַרבן, דאַרף מען
בעטן מחילה ביי איר אויפן קבר. און אפשר... אפשר דאַרף מען
אויך אויפן קבר פון איר ערשטן מאַן בעטן מחילה...

נאָר פון דער פרוי האָט מען מער נישט געהערט. זי איז
פאַרשוונדן, ווי אין ים אַריין.

און דער אמת איז, אַז ער, משה גרייוויס, האָט נאָר געקלערט
וועגן פאַרגיטיקן זי אַדער וועגן בעטן ביי איר מחילה... אויף אויפ-
צוזוכן זי האָט ער גאַרנישט געטון. און דער גרויסער ווינט האָט
דערווייל געבליאָזן, פונאַנדערגעוואָרפן אַלץ מער בערג, איבערגעקערט
אַלץ מער פעלדן, און קיינער ווייסט נישט, אַז זיין זינד איז דער-
ווייל געוואָקסן און אַז אין דעם אַלעם איז אפשר שוילדיק ער, משה
גרייוויס... ער מיט זיין זינד אַקעגן יענער יידענע, וואָס איז עפעס
אַ קאַלטלעכע און קאָן נישט וויינען... וואָרים איבער דעם וויי-
געשריי פון איינער אַ מיידל האָט גאָט אַמאָל איבערגעקערט סדום,
אַזוויי אין פּסוק שטייט: ארדה נא ואראה... איך וועל אַראָפּני-

דערן און זענן, הפצעקתה עשו... אויב ווי דער געשריי פון יענער
מיידל האָבן זיי געטון...

משה גרייוויס בויגט זיך אַלץ נעענטער און נעענטער צו זיין
אַלטן גמראדיק-גראָבן און פאַרגעלטן ספר; ער זשומעט ווי אַ בין:
— וכשיתחרט... און אז אַ מענטש וועט חרטה האָבן אויף זיינע
זינד, יזכור... זאָל ער געדענקען, אַז אויף אַלע זינד איז גאָט מוחל,
נייערט נישט אויף די זינד, וואָס אַ מענטש זינדיקט אַקעגן דעם צווייטן.
וואָרים אזוי שטייט געשריבן: ופגעו אָנוש באנוש, איז די טייטש:
און אז זיי וועלן מאַכן אַ פּגם איין מענטש דעם אַנדערן, ופגעו
במלכות... וועלן זיי מאַכן אַ פּגם אין מיין וועלט, ואארום מוסדותיה...
און איך וועל פּונאַנדערשאַקלען אירע פּונדאמענטן, ותפול... און די
וועלט וועט פּונאַנדערפאַלן פון זיך, ווי אַ וואַלד. מיט פּוילע וואָרצ-
לען, אַזוויי אין פּסוק שטייט: ותרעש הארץ... און די ערד האָט
אַנגעהויבן ציטערן, פי חרה לו... ווייל עס האָט אים פאַרדראָסן..

איצט איז שוין זייער שפּעט ביינאַכט.

די לאַמפּן אין די צימערן זענען שוין צוריק אויסגעלאָשן, און
נאָר דער גרויסער שטיי-זייגער אין עסצימער קלאַפט נאָך אַלץ, ווי
עס קלאַפּן אַזעלכע זייגערס, ווען אַלע פון דער ווינונג גייען אַוועק...
דער אַלטער גרייוויס ליגט שוין ווידער אין בעט, נאָר אַנט-
שלאָפּן ווערן קאָן ער נישט:

אים טוט באַנק זיין קליינע שטאַט אין אוקראַינע, און איבער-
הויפט טוט אים באַנק זיין אַלטמאָדישער צווייגאַרנדיקער מויער, וואָס
אין עק מאַרק נישט ווייט פון דעם שמאַלן געסל, ווו עס געפינט זיך
די גרויסע קלויז... ער געדענקט, וויאזוי זיין שטאַט האָט אויסגע-
זעען אַמאָל און וויאזוי זי זעט אויס איצט, און אים איז אַ שאַד...
אַ גרויסער שאַד...

— געווען באַדאַרפט אויפּווכן יענע יידענע און זי פאַרגיטיקן
מיט געלט... אַדער אפשר איז זי שוין געשטאַרבן... געווען באַ-
דאַרפט בעטן מחילה אויף איר קבר און אויף דעם קבר פון איר
ערשטן מאַן... נאָר ער, משה גרייוויס, האָט דאָס נישט געטון...
ער האָט פאַרשפּעטיקט...

דער אלטער גריוויס ליגט מיט פארמאכטע אויגן אין בעט, און א געפיל איז ביי אים אזא, ווי גלייך נאָר ער... באַשטימט נאָר ער האָט געבראַכט דערצו, אז אין זיין לאַנד זאָל אַ בלאַז געבן דער גרויסער ווינט, און אַליין איז ער פון דאָרט אַנטלאָפן פון זיין זינד — אַנטלאָפן פון גאָט, ווי יונה איז אַמאָל אַנטלאָפן פון גאָט קיין תרשיש...

ער ליגט מיט פארמאכטע אויגן און שטעלט זיך פאָר, וויאזוי אויפן ים איז אַ גרויסער שטורעם: די שיף... אַט, אַט גייט זי אונטער; אַלע שרייען צו גאָט, און נאָר יונה באַהאַלט זיך אויס — ער פאַרקלייבט זיך אין אַ ווייטן ווינקל פון דער שיף און ליגט דאָרט מיט פארמאכטע אויגן זייער איינגעהויקערט, זייער אומעטיק פונקט ווי עס ליגט איצט דאָ אין בעט ער, דער אַנטלאָפּענער אַל-טער גריוויס...

אין דרויסן איז שוין גרויער טאָג, נאָר גריוויס שלאָפט נישט, און זיינע קינדער זענען נאָך אַלץ אַהיים נישט געקומען. איבער די נאַענטע פייכטע גאַסן, וואָס פון יענער זייט פאַרהאַנגענע פענצ-טער, לויפן די ערשטע פול-געפאַקטע, פאַרטאַגיק-באַלויכטע טראַמ-ווייען, זייער פאַרבייאַגנדיקער געפילדער איז פול מיט יונגן חשק אַפצוטרייסלען פון זיך די פוילקייט פון ביינאַכט, זיי זענען פול גע-פאַקט מיט אַרבעטער און אַנגעשטעלטע, וואָס איילן מיט זייער לעצ-טער פאַרשלאָפּנקייט צו אַ נייעם טאָג פון אַרבעט.

עס הערן זיך פון די טראַטואַרן שווערע געקאוועטע טריט פון שפּאַנענדיקע מענטשן.

ערגעץ פון ווייט, פון פאַרוויכערטע פלעצער, וואָס אינמיטן דער שטאָט און אויסער דער שטאָט, רופט זיי צו זיך דער לאַנגער מאַנענדיקער פייף פון די לאַמטערניק-באַלויכטענע זידעוודיקע פּאַבריקן. די טריט ווערן דאָרט מיט יעדן אויגנבליק אַלץ מער וואַכעוו-דיק, אַלץ מער איילעוודיק. עס גליטשן זיך הין-אין-צוריק, ווי אין גרויס כאַפּעניש, די איבערפּוילטע אַוטאַבוסן.

ווי מיט פריש-אויסגעשלאָפּענער באַנייטער קראַפט קלאַפט אינאָ-דערהייך די אויסגערוטע מעכטיקע שטאָט-באַן.

משה גריוויס הערט זיי אין זיין אַט די אַלע קלאַנגען; ער

שליסט אלע וויילע שטארקער די אויגן אויף אנטלאָפן צו ווערן און
טראַכט, אז די שטאַט איז אַ גרויסע, אַ זינדיקע, זי איז געגליכן צו
נינה, אזויווי אין פּסוק שטייט: „און נינה איז געווען אַ גרויסע
שטאַט פאַר גאַט, נאָר עס איז נישטאַ ווער עס זאָל פאַר איר
תשובה טון...“

גרייוויסן טוט באַנק, וואָס אָט די גרויסע שטאַט וועט אונטער-
גיין, פּונקט ווי עס טוט אים באַנק זיין קליינע שטאַט מיט זיין מויל-
ער דאָרט אויף אוקראַינע, און פּונקט ווי עס טוט אים באַנק זיין
זינד, וואָס ער איז באַגאַנגען קעגן יענער קאַלטלעכער פּרוי, וואָס קאָן
נישט וויינען, און דאָס איז ערגער פּון אַלץ - ערגער פּון אַלץ איז
דער געוויין פּון אַ שטומען...“

אין קאַפּ דרייט זיך אים אָן אויפהער:

— און עס איז געווען די רייד פּון גאַט צו יונה, דעם זון
פּון אמית... אין יונה איז אַנטלאָפּן פּון גאַט... יונה איז געלעגן באַ-
האַלטן אין עק פּון דער שיף, אָט ווי עס ליגט איצט ער, משה
גרייוויס...“

צווישן עמיגראנטן

צווישן עמיגראנטן

אומקערנדיק זיך אהיים פון בערלינער גאסן אין א היציקן יולייטאג, האָב איך געטראָפֿן מיינע אייגענע זייער אויסגעזעגט און אָנגעשטרענגט. געזיכטער האָבן אויסגעזען בלאַסלעך, שטאַרק אָנגעשראַקן. מען האָט מיר באַלד איבערגעגעבן.

אין שרייבצימער וואַרט אויף מיר שוין אַ שעה דריי עפעס איינער און אומבאַקאַנטער, אַ יונגערמאַן... אַ ייד.
— ער איז עפעס...

— זייער אַן אומגעוילדיקער...

דעם יונגמאַן האָט מען געזאָגט: איך וועל קומען נישט פריער ווי פאַרנאַכט, נאָר ער האָט נישט געענטפערט. ער איז אַריינגעגאַנגען גלייך אין שרייבצימער און האָט זיך דאַרט אַוועקגעזעצט. מען האָט אים געגעבן אַנצוהערן: עס איז גלייכער ער זאָל אַריינקומען שפעטער. ער האָט פון אָנהויב ווי נישט איינגעהערט, נאָכדעם האָט ער אויסגעזען צעטראָגן. ער האָט קאַלט געענטפערט:

— ניין, בעסער מען זאָל מיך נישט זען פיל מאָל אריינגיין צו אייך און אַרויסגיין פון אייך... איר קאָנט נאָכדעם האָבן אן עסק מיט פאַליציי.

איך בין אַריין אין שרייבצימער אַ קוק געבן אויפן יונגמאַן, נאָר אויך מיר איז ער געווען אומבאַקאַנט.

ער האָט אויסגעזען ווי פון אַ יאָר זעקס-זיבן און צוואַנציג. ער איז געזעסן איינגעוויקערט אין אַ ווינקל, אין דער סאַמע פאַר-רוקטער ווייכער שטול, און האָט ווי געדרימלט.

זיינע אויגן האָבן זיך געשמאַלט, זיינע פלייצעס האָבן זיך גע-
הויקערט. זיין גאנצע פיגור האָט דערמאָנט אין גרויען שטויב, וואָס
אויף ווייטע קליינשטעטדיקע וועגן, און אַליין האָט ער געמאַכט דעם
איינדרוק פון א מענטשן, וואָס האָט אָן אַטעם דורכגעמאַכט זייער אַ
לאנגע שטרעקע.

איך האָב אים געפרעגט, צי ער דאַרף ווירקלעך צו מיר. ער
האַט נאָר ווי אויף האלב אויפגעוואַכט און האָט געענטפערט ווי מיט
אַ בייזער :

— פארשטייט מען, אַז נישט וואָלט איך צו אייך נישט גע-
קומען. איך בעט אייך נאָר, זאָגט קיינעם גאַרנישט. איך דאַרף דאָ
אין שטאַט אַפּטון איינע אַ זאך... איך בין... נו, ווי זאָל איך עס
אייך אַנרופן? — איך בין אַ יידישער טעראָריסט.

איך האָב נישט פאַרשטאַנען.

— איר קערט צו א פאַרטיי? — האָב איך געפרעגט.

— ניין, — האָט ער זיך אַ קרים געגעבן — איך האָב פיינט
פאַרטייען.

פאַר מיר איז געווען קלאָר : איך האָב דאָ צו טון מיט אַ
מענטשן, וואָס איז צו מיר געקומען דורך פאַרפלאַנטערטע און קרו-
מע וועגן. וואָס האָט אים געקענט צו מיר ברענגען? איך האָב אים
געלאָזט אויף אַ וויילע אַליין. נאָר זיצנדיק אין עסצימער ביים טיש,
האַב איך אויף קיין רגע נישט פאַרגעסן סיי זיין פיגור, סיי זיין
געזיכט. נישט ווילנדיק האָב איך געטראכט וועגן אים מיט די ווער-
טער, מיט וועלכע מען האָט מיך פאַגעגנט ביי מיין אריינקומען אין
שטוב.

— ער איז עפעס...

— אַן אומגעדולדיקער...

פאַראַן מענטשן, וואָס זעען אויס שטויביק, כאַטש מען געפינט
נישט אויף זיי קיין איין שטויבעלע — דער יונגערמאַן איז געווען
איינער פון זיי. ער האָט געהאַט ברייטע ביינער אונטער די אויגן,
די ביינער זענען געווען נישט קיין גלייכע, און זיינע באַקן האָבן
דעריבער אויסגעזען פאַרשיידן. די רעכטע באַק איז געווען אַ גליי-

כע, ווי ביי אלע מענטשן — א באק, וואָס וויל הנאה האָבן פון דער וועלט; זי גיט צו וויסן:

— איך וויל זיין צווישן מענטשן.

און זיין לינקע באַק איז געווען אַ קרומע; זי איז געווען ווי זיינע און נישט זיינע. זי האָט אויסגעזען, ווי אַ באַק, וואָס איז צעקריגט מיט דער וועלט — דאָס לעבן האָט געוואָרפן אויף איר אַן אומחן, האָט זי דעריבער געוואָרפן אַן אומחן אויפן לעבן. אַ דאָק דער לינקער באַק האָט דער יונגערמאן אויסגעזען העסלעך, נאָר, ווי מיר האָט זיך געדאַכט, איז ער געווען דווקא אויף דער זייט פון דער לינקער באַק, דערמאָנט אַן אַ מוטער, ביי וועלכער איין קינד איז אַ געראַטנס, דאָס צווייטע אַ פארזענעניש — פון יושר איז ער געווען אויף דער זייט פון דער לינקער מיאוסער באַק, געטראָגן אין זיך איר בייזקייט. צוליב דער דאָזיקער מיאוסער באַק טראָגט ער וואַנצעס — ער וויל, זיי זאָלן כאַטש אַ קאפּעלע פארדעקן איר קרומ-קייט. איך האָב די וואַנצעס גלייך דערזען און מיר האָט זיך גע-דאַכט: די רעכטע באַק איז מיט זיי נישט צופרידן, ווייל זיי האָבן עפעס אַן אומגעוויינלעכע ברודיק-מעשענע פאַרב, זיי וואָרפן זיך אין די אויגן און זאָגן אָן:

— טשעפּט מיך נישט. איך בין אַ בייזער. בעסער גייט אייך איר מיט אייער וועג, און איך וועל מיר גיין מיט מיינעם.

דאָס אַלץ איז אין זיין געזיכט געווען ביז גאָר שאַרף. זיצנדיק אין צווייטן צימער, האָב איך זיך געפילט אומהיילעך. מיר האָט זיך אַלץ געדאַכט: ער קוקט אויף מיר דורך דער גראַבער וואַנט.

אַז איך בין ווידער אריינגעקומען צו אים, איז ער נאָך אַלץ געזעסן ווי פריער קאָלטביליטיק אויף זיין פּלאַץ. אין זיינע אויגן האָבן געברענט צוויי העלע פונקען — פריע, ווי די ליכטלעך פון אַ פרי-אַנגעצוינדענעם יאָרצייט, נאָר אפשר האָט זיך ביי זון-אונטערגאַנג נאָר אזוי אויסגעוויזן. פון דרויסן, פון קעגנאיבער די לאַנגע פאַרהאַנגען האָט זיך געפילט:

די ריזיקע געקעסטלטע גאַסן הייבן אָן אויפֿלעבן, ווימלען און אַפּגעבן פון זיך די גרויסע און טרוקענע היץ, וואָס זיי האָבן אין זיך אַריינגעאַטעמט אין משך פון לאַנגן טאָג — אַ טאָג, ווי אַ יאָר.

א טאג, ווי א פאנגער, פאנגער וועג. אויף אזא מין טאג, אז מען קוקט זיך אום צוריק, דאכט זיך: מען איז דורכגעגאנגען אן אימגע-ווינלעך גרויסע שטרעקע. אזא מין טאג טרייבט ארויס אלע איינזאם-מע, „טשודאקעס“ אין גאס ארויס, און זיי בלאָנזשען אַרום, ווי שטוי-מע נאָנגדיקע גייסטער. אין אזא מין טאג האָט זיך צו מיר איינמאל אויף אַ באַנק אין שטאָט-פארק צוגעזעצט א איינזאמער פאַרשוין און האָט צו מיר פּלוצים אָנגעהויבן צו רעדן וועגן דעם, וואָס אין ער-געץ איז אַ מענטש נישט צווי איינזאָם, ווי צווישן מענטשן, און וועגן דעם, וואָס אין ערגעץ איז מען נישט אזוי „נישט צווישן מענטשן“, ווי אין דער גרויסער שטאָט. נישט ווילנדיק האָב איך זיך אָן דעם דערמאָנט, קוקנדיק אויף מיין גאַס. איך האָב ביי אים גע-פרעגט:

— איר זייט אַן עמיגראַנט?

— אן עמיגראַנט.

— פּונוואָנען?

— ער האָט מיר אָנגערופּן אַ גרעסערע שטאָט אין די זאַמדיקע טיילן פון וואַלין. ער האָט זיך אימגעקוקט, צי די טיר הינטער אונ-זערע פלייצעס איז גוט צוגעמאַכט, און האָט מיר באַוווּן אייניקע פאַפּירן, וואָס דערווייזן, אז ער איז ווירקלעך פון יענער שטאָט און אז ער איז איין צייט געווען צווישן די פּלוצים אין פּאַלעסטינע. דער-נאָך האָט ער מיר אָנגערופּן איינעם אַ באַוווּסטן פּאָגראַממטיק פון איקראַינע. ער האָט געפרעגט ביי מיר, צי איך האָב פון זיינע שרעק-לעכע רציחות געהערט. ער האָט אויף מיר אַ קוק געגעבן זייער שטייף מיט די אויפגעפלאַקערטע פייערלעך, וואָס אין זיינע אויגן, און איך האָב געפילט, אז דאָס סאַמע שווערע און שרעקלעכע, וואָס ער האָט מיר צו זאָגן, הייבט זיך אָקאַרשט אָן; ביז אַהער איז ער גע-ווען העפּלעך — ער האָט גערעדט אין נאָמען פון זיין רעכטער באַק — איצט וועט ער אָנהויבן רעדן אין נאָמען פון זיין לינקער באַק, דער קרומער...

מיר זענען ביידע געזעסן איינער אַקעגן אַנדערן אין אַ פאַר-רוקטן ווינקל פון צימער. ער האָט אָנגערופּן דעם באַוווּסטן שרעק-לעכן פּאָגראַממטיק ביים נאָמען און האָט אָנגעהויבן מיט די ווערטער:

— הערט זיך איין... ער געפינט זיך איצט הי... אין בערלין.
ער האָט נאָך שטייפער אויף מיר אַ קוק געגעבן און האָט אָנ-
געהויבן אויסצולייגן.

— הערט זיך איין: שוין בצלד א וואָכן דריי זינט איך ווין
„מיט אים“ דאָ אין שטאָט אין אַ ביליקן פּאַנסיאָן, איך — אין צי-
מער נומ. 3, „ער“ — אין צימער נומ. 5 — אַ טיר אַקעגן אַ טיר.
איך בין דאָ אַ פרעמער. קיינער קען מיך נישט „ער“ — אויך
נישט. איך „אים“ אָבער קען גוט.
עס טרעפט:

מיר באַגעגענען זיך אין צווייען אין קאַרידאָר, ביים אַריינגאַנג
לינגט אַ רויטע אָפּגעריבענע סטעזשקע - ביידע רייבן מיר אין איר
אָפּ דעם שטויב פון אונזערע שיך. איר פאַרשטייט — אין איינער
און דערזעלבער סטעזשקע... עס מאַכט זיך: פאַרבייגייענדיק טוט ער
אויף מיר אַ קוק, איך כאַפּ זיך דאַן אַריין צו מיר אין צימער און
פיל נאָך זיין בליק אָט אַ דאָ-אַ... (דער יונגערמאַן האָט זיך זייער
שנעל אַ פאַטש געגעבן מיט דער האַנט איבער ביידע באַקן). מינע
אויגן כאַפּן געשווינד אַ קוק אין שפיגל. איך וויל וויסן, וואָס האָט
ער אויף מיר געזעען? — אַן אָפּגעלאָזענעם יידישן בחור. עס קאָן
צריבער עטלעכע טעג איך זאָל זיך נישט אָפּגאַלן. איך קוק מיט
רויטע נישט אויסגעשלאָפּענע אויגן. אָפּטמאַל בין איך בלאַסלעך, ווי
אַ מענטש, וואָס פאַסט פּסדר אַ מעת-לעת נאָך אַ מעת-לעת. דאָס
איז אַליק, א?.. וואָס נאָך אַשטייגער קאָן ער אויף מיר זעען?..

— איך אָבער קען „אים“ נאָך פון זער היים, פון קינדווייז
אָן; פון יעדער יידישער צרה, פון אַסך צרות. ער האָט אָנגערייצט
די באַפּעקערונג פון גאַנצע פיר גובערניעס; איר מיינט, ווי פּוויש-
קעוויטש, ווי קרושעוואָן? — פיל ערגער. ער האָט אַליין אָנגעפירט
מיט פּאַגראַמען, — מיט די לעצטע, מיט די סאַמע שרעקלעכע. ער
איז אַלעמאַל פאַרשוונדן און ווידער אויפגעשוואַמען, זיך ווידער באַ-
וויזן אין שפיץ פון אַ נייער יידישער שחיטה. ער האָט געטראָגן אַ
באַרד, גערעדט מיט אַ פשוטער שפּראַך, די פּויערים זאָלן אים פאַר-
ע-

כענען פאר זייערן א מענטשן און זאלן אים גלויבן. נאָר דאָ, אין אויסלאַנד, האָט ער זיין באַרד אָפגעגאַלט, זיך אויסגעפּוצט. דאָ איז ער געוואָרן ווידער אַ פּריץ. ער איז געוונט, ווּוסיק, זיין פנים איז רויט, אָנגעגאַסן. זיינע וואַנצעס זענען פּריילעך פאַרדרייט. זיינע אויגן קוקן ביז און מיט אַ גיפטיקן שמייכל. דאָס איז דער גיפטיקער שמייכל פון זיין רציחה.

— אַקעגן אים בין איך בלאַס און איינגעבויגן. איר זעט? נישט אזוי קליין, ווי איינגעבויגן. מיין פנים איז פון קינדווייז אָן צוזאַמענגעפּלעטשט, קרום, ווי איבערגעפאַרן. איך טראָג וואַנצעס, אָט... איך בין נישט קיין שיינער, איבערהויפט אין פּראָפּיל, איך בין פון אַזאַ משפּחה... איר מיינט, איך ווייס עס נישט? צווישן אַלע יונגע-לייט, וואָס איך קאָן, בין איך דער מיאוסטער. דער מיאוסטער בין איך אויך געווען ביי מיר אינדערהיים, אין מיין געבורטשטאָט. טא-קע דערפאַר האָב איך דאָרט פון קינדווייז אָן געלעבט באַזונדער פון אַלע קינדער, איינער אַליין, ווי אַ יתום. שטעלט אייך פאַר: איך אין יענער צייט אין די זומערדיקע פאַרנאַכטן: אַ צוועלפּיאָרי-קער גימנאַזיסטל, „מיט מעשענע קנעפּלעך“; אַ גימנאַזיסטל, וואָס לויפט נאָך זיין פרומען זידן אין קלויז אריין דאווענען מנחה און מעריב, ווי אַ הינטל, וואָס געפינט שוץ לעבן זידן. און נישט דער-פאַר, וואָס אַנדערע בייסן עס; נאָר ווייל אַנדערע גימנאַזיסטלעך באַמערקן מיך נישט. איך מעג שטיין צווישן זיי, אין סיי-ווי-סיי, ווי גלייך קיינער שטייט נישט צווישן זיי. דאווענען גייט מען דורך דעם „פּראָספעקט“ — דאָס איז די הויפטגאַס. גימנאַזיסטלעך, וויסט איר, האָבן ליב אין זומערדיקע פאַרנאַכטן אַרומגיין אויסגעפּוצט צו פינף-זעקס אין אַ ריי. דער גימנאַזיסטל, וואָס לויפט נאָך דעם זידן, שטעלט זיך אָפּ. ער קוקט אויף די שפּאַצירנדיקע, יענע באַמערקן אים נישט. דער גימנאַזיסטל דערשרעקט זיך און יאָגט שנעל, שנעל נאָכן זידן... און אַ יתום בין איך ווירקלעך — פון אַכט יאָר אָן. ביים זידן שטאַרבן יונג די קינדער... ער איז אַ קליינער, אַ גרוי-ער, מיט אַ פאַרוואַקסן פנים. אַ וואַקסן געזיכט, מיט האָר אין דער נאָז און אין די אויערן, מיט טשמאַקענדיקע ליפּן און מיט קאַלטע, שוואַרצע אייגעלעך, וואָס וואַרפן זיך אין ביידע זייטן געשווינד, ווי

ביי א כעלפע. בלויז אין די אויגן וואקסט ביי אים קיין האָר נישט. אז ער רעדט פאַרשטייען נאָר געצייילטע מענטשן, וואָס ער זאָגט. און צו אים אין הייז קומט מען דאָך זעלטן, אָבער מען קומט — מען צעלעט אים געלט און „עיסקא“. זיין הייז איז גרויס און אָן מענטשן. עס געפינט זיך אויך אויפן „פּראָספעקט“, אין סאַמע עק דאָרטן. אין גרויסן הייז וווינען נישט מער, ווי דער זיידע, איך און אן אלטע דינסט פון אַמאָל נאָך, און א מאָדנע טבע האָט דער זיידע: אלעמאָל, ווען עס שטאַרבט ביי אים אַ קינד, קויפט ער נאָך איינעם אַ נייעם זייגער און שטעלעט אים אַוואַק אָדער ער הענגט אים אויף אין איינעם פון די צימערן. אז איך ווער אלט אַ יאָר פֿערצן, מופּצן, קלאַפּן שוין די זייגערס אומעטום: אין יעדן צימער אַ זייגער — ביים זיידן זענען שוין געשטאַרבן אלע קינדער. מיט טאָג, אז דער זיידע שטייט אויף, נעמט ער זיך צוערשט אָנציען די זייגערס, ווי אַ כעמט, וואָס נעמט זיך צוערשט געפן עסן אירע קינדער, ער ברומט צו, ער האָט נישט קיין קול. אז ער זינגט, איז ווי די קאָך אונטערן טיש כריפט, אלע אין אונזער משפּחה זענען אַזעל-כע. אַך אויך — איך האָב נישט קיין קול. דעם זיידנס פֿאַרוואַקסן פנים איז שוין אויך ווי אַ זייגער — די נאָז איז דער וויידער, די אויגן — צוויי ציפער, די זייגערס קלאַפּן, דער זיידע ברומט. — און פונקט אַקעגן, אויך אויפן „פּראָספעקט“, אויך אין עק דאָרטן, וווינען די פינסקיס, אַ גרויסע משפּחה, אַ פריילעכע, כמעט אלע וואָך גליקט זיי עפעס אָפּ איבעראַנטייט. זיי פראַווען סעודות, פונקט נאָך אונזערע שטענדיק-פאַרמאַכטע פענצטער וווינט פינסקיס יונגערער זון — זרח, דאָרט זענען די פענצטער שטענדיק אָפּן, שטענדיק פריילעך, די באַלקאָנען אויך. זרח האָט געהאַט לויטער מיידלעך, לויטער יונגע, לויטער גימנאַזיסטקעס אין טונקל-ברוינע קליידער מיט ווייסע געפרעכטע קעלנערלעך, לויטער שיינע, שוואַרץ-חנודדיקע, מיט אַ ריח פון פאַלמיר-זייף, אַזבערהויפט די יונגסטע — מיט אַ חנדעלע אָט דאָ צווישן די צוויי פאַרנטיקע ציין, איר ווייסט?.. ווי עס מאַכט זיך אַמאָל, און וואָס פֿון אָט דעם חנדעלע, פון צווישן די צוויי פאַרנטיקע ציין, הייבט זיך אָן די גאַנצע שיינקייט אין פנים, אין קערפער און אין אירע באַזעגונגען, ווען זי פאַרט אויף אַ ווע-

ל'אָסִיפּעד, ווי אלע אירע שוועסטער. דאָרט שפּילט מען קלאוויר.
 נאָך איצט, אַז איך דערהער פון ערגעץ שפּילן, דערמאָן איך זיך:
 אַ! - עס איז פון די „פינסקיס". דאָרט פּראָוועט מען געבורט-טעג,
 גימנאַזיסטן קומען - מען זעט דאָס פון באַלקאָן דורכן זייגנס פּענצטער.
 - ביי אונז קלאָפּן די זייגערס. דער זיידע ערגעץ אין אַ ציי-
 מער ברויט איבער אַ ספר, כריפעט, ווי אַן אַלטע קאַץ. און איך
 דריי זיך ארום צווישן אַט די זייגערס. יעדער זייגער - אַ קבר, אַ
 יאַרצייט. איך בין אַ גימנאַזיסט, וואָס לערנט פּלייסיק, גאַנצע לענגע
 טעג, גאַנצע זומערס. און ווי מיינט איר? וועגן וואָס טראַכט איך
 דעמאָלט? - וועגן אַפּטון א צולהכעים טראַכט איך... איר פאַרשטייט?
 וועגן אַפּטון עפעס אַ זאך, וואָס קיינער דאָרט אַקעגן אויפן פּריי-
 לעכן באַלקאָן וועט נישט אַפּטון. פון צולהכעים קאָן מען אַפּטון אַ
 מיאוסע זאך, פון צולהכעים קאָן מען אַפּטון אַ שיינע זאך - אַלץ
 אייגנס, אַבי פון צולהכעים.

- דענסטמאָל האָט מיך פאַרכאַפט די מלחמה, נאָר איך האָב
 זיך נישט געבריהט, ווי אַנדערע, איר פאַרשטייט? - ווי אויף ציי-
 להכעים. נאָר אַקאַרשט נאָך דעם, אַז מיט דער מלחמה איז ווי פון
 זיך געוואָרן אויס, איז אויך געוואָרן אויס מיט מיין צולהכעים, מיר
 איז געווען אַ ווייטיק:

ווי איז דער צולהכעים?

טאקע דערפאר בין איך באַלד נאָך דעם דער ערשטער פון מיין
 פאַנגראַמירטער שטאַט אַוועק ווי אַ פשוטער אַרבעטער קיין פאַלעס-
 טינע - ווי אויף צולהכעים. נאָר שפּעטער, אַז פון מיין שטאַט
 האָבן אָנגעהויבן קומען קיין פאַלעסטינע פיל באַלעבאטישע קינדער,
 און צווישן זיי אויך אייניקע פון די יונגע פינסקיס, בין איך פון
 דאָרט אַוועק אַהער אין אויסלאַנד, אין אַט דער שטאַט. דאָ האָב
 איך אין איינער און דערזעלבער צייט אָנגעהויבן הונגערן און שרייבן.
 איך האָב געטראַכט: פון אַזעלכע ווי איך קומען אַרויס יענע מענטשן,
 וואָס האָבן חשק אונטערצורייסן די וועלט מיט דינאמיט. איך וועל
 עס נישט דערלאָזן. פאַרקערט: איך וועל זיך ברעכן אין דער אנדער-
 רער זייט אַריין.

- איך האָב פאַרטראַכט אַ דערצייילונג נישט וועגן מיר, נאָר

וועגן אן אנדערן. די דערציילונג הייבט זיך גאָר אָן מיט דער באַ-
 שרייבונג פון איינעם אַ יידישן קבצן ביי אונז אין שטאָט. אַלע
 דאָנערשטיק גייט דער קבצן אוועק נאָך נדבות צו די רייכע יידן,
 וואָס וווינען אין גויישן קוואַרטאַל. דעם קבצן האָבן אין יענעם
 קוואַרטאַל שטאַרק פיינט די קריסטלעכע קינדער. זיי קאָנען אים
 נישט פאַרטראָגן. אַז זיי דערזעען אים, באַוואַרפן זיי אים מיט שטיי-
 נער, רייצן אויף אים אָן די הינט. איבער דעם גאַנצן גויישן קוואַר-
 טאַל הייבן זיך אויף גרויסע געשרייען, די לופט איז פול מיט קווי-
 טשערייען, אַ געלויף פון שקצימלעך, אַ בילעריי פון הינט. פאַר
 הינט האָט דער קבצן שרעקלעך מורא. עס קלאַפט אים אַ צאָן
 אין אַ צאָן, נאָר ער איז דאָך צופרידן, ווייל די געוואַלדן מיטן
 בילן פון די הינט גיט אַלעמען צו וויסן, אַז ער איז געקומען אין
 גויישן קוואַרטאַל, און פון אַלע יידישע הייזער טראָגט מען אים
 אַרויס די נדבות אין דרויסן; ער פאַרשפאַרט צו קלאַפן אין יעדער
 יידישער טיר באַזונדער און צו פאַרלירן צייט. דער קבצן, אַז ער
 קומט אין גויישן קוואַרטאַל, בלייבט ער דעריבער שטיין אינמיטן
 גאַס און הייבט אָן צו הוסטן, כדי די שקצימלעך זאָלן אים דער-
 זעען און אָנרייצן אויף אים די הינט...

— דאָס אַלץ האָב איך אָנגעשריבן אין איין אָטעם. דאָס זע-
 נען די ערשטע קאפיטלען, און אַקאָרשט נאָך דעם האָב איך דער-
 פילט, אַז דער קבצן — דאָס בין איך אַליין, איר פאַרשטייט? ווי-
 דעראַמאָל איך... דער גויישער קוואַרטאַל — דאָס איז אין פאַר-
 שטעלטן זין מיין שטאָט, מיין לעבן. נאָר אויף מיר רייצט מען
 שוין אַפילו נישט אָן די הינט. זיי בילן גאָר אויף מיר נישט, און
 איך פיל דאָך, ווי זיי בילן. מיין הוסטן — דאָס איז מיין דינען,
 ווי אַ סאָלדאַט, מיין אוועקגיין אויף דער מלחמה, מיין אוועקפאַרן
 ווי אַ פשוטער אַרבעטער קיין פאַלעסטינע... דער צולהכעיס, וואָס
 איך וויל פון קליינערהייט אָפטון — דאָס איז מיין סאָרט נדבה
 בעטלען... אָבער אַז אין תוך וויל איך גאָר אַליין געבן... איר
 פאַרשטייט? כאַטש איינמאָל אין לעבן זיין אַ גביר, אַ שמיס געבן
 אָט אַזוי מיט אַ ברייטער האַנט — נאָט אייך און ווייסט... און אָט
 אין יענער צייט, ווען איך האָב אַזוי געטראַכט (איך בין נישט גע-

שלאפן א נאכט נאך א נאכט), האָב איך אין איינעם א פרימאָרגן דעהערט א קליינעם גערויש אין קאָרידאָר פון מיין פּאָנסיאָן — דער גערויש איז אויסגעמישט מיט א שאַרפן אוקראַיניש. איך האָב אין קאָרידאָר דערזען פריער אַ דינסט פון פּאָנסיאָן, ווי זי טראָגט צוויי שווערע טשעמאַדאַנעס, און נאָך דעם האָב איך דערזען, אים אַריין מיט די פריילעך פאַרדרייטע וואַנצעס. אים איז מיט דרך-ארץ נאָכגעגאַנגען נאָך איינער אַ יונגערער.

— אַ יאָק? — האָט ער געפרעגט ביי אָט דעם יונגערן און האָט געגעבן אַ שמעק די לופט מיט דער נאָז, — אַ טוט טאָוואָ... זשידיוו-טאָ נימאָ?

איך בין געשטאַנען לעבן מיין טיר. איך האָב געקוקט, ווי מען פירט אים פונקט אַקעגן אין צימער נומ. 5. איך בין געווען ווי פאַרטשאַדעט. אין טשאַד איז צו מיר פּלוצים געקומען אַזאַ לייכט געמיל, גלייך איך בין מער נישט איינזאַם. צו מיר איז צוגעקומען עפעס אַ שטיק. מיר איז געוואָרן ווי פיל גרינגער, כאַטש אין וואָס באַשטייט די דאָזיקע גרינגקייט האָב איך נאָך אַלץ נישט געוואָסט. ערשט שפעטער האָב איך זיך געפרעגט: אין וואָס איז דאָ די שמחה?.. האָ?

אין טיר פון שרייבצימער האָט מען אָנגעקלאַפּט. מיך האָט מען גערופן אין עסצימער אַריין. און נאָכדעם איז שוין אין שרייב-צימער געווען טונקל, ווי אין אָנהייב אָוונט. דער יונגערמאַן האָט געבעטן אַביסל וואַסער. ער האָט געהאַלטן די גלאָז ביים סאַמע ברעג. זיין האַנט האָט אונטערגעציטערט, ער האָט געקוקט זייער פאַרטראַפּט אַראָפּ צו זיינע פיס, ווי גלייך ער וואָלט זוכן, צי האָט ער דאָרט נישט פאַרלוירן עפעס פון דעם, וואָס ער האָט מיר צו דערציילן. ער האָט געזאָגט:

— אַקעגן וואָס-זשע איך האָב עס אייך אָנגעהויבן צו דערציילן? פּדי אייך זאָל זיין פאַרשטענדלעך ווער איך בין... איצט וועט איר מיר גלויבן, ווייל אַזאַ געשיכטע טראַכט מען נישט אויס פון קאַפּ. איך האָב, דאַכט זיך, גאַרנישט נישט דורכגע-

לאַזט, אַ? ... וועגן זרע פּינסקי און וועגן זיין מיידל האָב איך אייך דערציילט? ... יאָ, איך האָב אייך דערציילט... דאָס איז אַלץ, אַלץ, וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט ביזו יענער צייט, ביזו איך האָב דערפּילט, צו איך וועל "אים" הרגענען. איר פּאַרשטייט? פּון צווישן אַזויפיל יידן דווקא איך, מיט וועמען עס האָט פּאַסירט די גאַנצע געשיכטע. טראַכט זיך איין: ווער דען, אַז נישט איך?

אין טונקלִיקייט פּון צימער האָבן זיך געזעען די ווייסע צוויי פּלעקן, וואָס אין די ווינקלעך פּון זיינע ליפּן, — ווייסע פּלעקן, וואָס קומען פּון פּיל רעדן. ער האָט אַוועקגעשטעלט די גלאַז. מיר זענען שוין ווידער געזעסן איינער אַקעגן אנדערן אין ווינקל פּון צימער. איך האָב אים געשטעלט אַ פּראָגע. האָבן די צוויי יאַרצייט־ליכטלעך אין זיינע אויגן אָנגעהויבן פּיל מאָל זיך אויסלעשן און זיך צוריק אָנצונדן, ווי פּייערלעך, מיט וועלכע מען גיט סיגנאַלן ביינאַכט אין מיטן ים. ער האָט ווידער אָנגעהויבן צו רעדן.

— פּאַרוואָס פּרעגט איר עפעס: ווען איך האָב באַשלאָסן "אים" צו הרגענען? וואָס איז דען דער אונטערשיד "ווען"? ... און חוץ דעם, אַזעלכע זאָכן באַשליסט מען דען? אַז צו סאַמע ערשטן האָב איך גאָר באַשלאָסן וועגן דעם "אַרט"... איך דערמאָן זיך. איך גיי אייני-מאָל אַרויס פּון מיין צימער אין קאַרידאָר און דערזע: ער שטייט דאָרט און רעדט אין טעלעפּאָן. קענטיק, מען זאָגט אים אָן אַ שלעכט טע בשורה. האַלטנדיק דאָס רערל פּון טעלעפּאָן ביים אויער, באַקומט ער גרויסע אויסגעלאָצטע אויגן, דער רציחהדיקער ניפּט ברענט אין זיי שטאַרקער. ער פּרעגט: "וואָאַס"? און דער "וואָאַס" איז אָן אויס-געצויגענער, אַ דערשראָקענער. שטיי איך ביי דער זייט, און אין מיר טוט עמיצער ווי אַ טראַכט: אָט דאָ ביים טעלעפּאָן איז דאָס בעס-טע "אַרט", אָט דאָ קאָן מען אים אַוועקלייגן מיט איין שאַס. איר פּאַרשטייט? נישט איך אַליין גיב עס אַ טראַכט, נאָר ווי עמיצער אַ צווייטער.

אמת, אין איינע פּון די שחיטות, אין וועלכע בלויז "ער" איז שולדיק, איז געהרגעט געוואָרן מיין זיידע, דער אַלטיטשקער מיטן

וואקסענעם פנים און מיט די צוויי קאלטע אייגעלעך, וואָס וואָרפן זיך געשווינד אויף רעכטס און אויף לינקס, ווי ביי אַ מאַלפע. נאָר דער רחמנות, וואָס איך האָב פון שטענדיק אָן אויף מיין זיידן, איז אויך עפעס ווי נישט מיינער, ער איז אויך ווי אַ צווייטנס... איז אָט :

— אָט דאָ ביים טעלעפאָן. — האָב איך אַ טראַכט געגעבן, — קיין בעטער „אַרט“ קאָן גאַרנישט זיין.

און שוין ביי אָט דעם געדאַנק אַליין האָב איך דערפילט, ווי איך ווער אָנגעגאַסן מיט פרייד. מיר האָט זיך דאָן פלוצים פארוואַלט, עס זאָל זיין אַ שמחה. איך בין אַוועק אין אַ רעסטאָראַן און האָב אָפּגעגעסן אַ מיטאַג כמעט פאַרן גאַנצן ביסל בעלט, וואָס איך האָב פאַרמאַגט — אַ מיטאַג מיט אַ גלאָז וויין. איך האָב דערפילט: איך טראָג אַרום ביי זיך אין דאַרצן עפעס אַווינס, וואָס איך האָב פריער אין האַרצן נישט געהאַט און וואָס קיינער אַרום מיר האָט עס נישט. אַז איך בין אַרויסגעגאַנגען אינדרויסן, האָב איך, ווי צום ערשטן מאָל, אין לעבן דער-זעצן: עס איז אַ שיינער ווער-טאַג. אין גאַס גייען אַרום זייער פיל מענטשן. ליבע מענטשן... מיין געפיל צו זיי — אַזאַ, ווי ביי איינעם, וואָס מוז אַוועקפאַרן אין זייער אַ ווייטן וועג, און אים איז שווער זיך צו שווינדן מיט זיינע אייגענע: ער האָט נאָך נישט באַזיין אפילו זיך אַרומגע-מען מיט זיי, ווי געהעריק, זיי צווריקן צום האַרצן, ווי געהעריק. נאָר אַוועקפאַרן מוז ער. און אַזוי זענען זיי געווען פאַר מיר אַלע, אַלע אָן אויסנאַם — ווי שאַטנס. איך האָב זיך נאָך רעכט צו זיי נישט צוגעטוליעט און מוז זיי שוין פאַרלאָזן.

אַ גאַנצן נאָג האָב איך אַזוי אַרומגעשפּאַנט מיט דעם געפיל אין האַרצן, און נאָך דעם, אַז איך האָב זיך אומגעקערט אַזויס, איז שוין געווען פאַרנאַכט. אונזערע בירנס טירן האָבן שוין דאָרט גע-קוקט מאָדנע שטרענג איינע אויף דער אַנדערער. איך זאָג אייך, אַזוי אַנקאָמן זיך קאָנען נאָר טירן פון אַ פּאַנסיאָן, וווּ „יענע זאָך“ מוז געשען. טיר נומער 3 האט געקוקט אויף טיר נומער 5 און האָט ווי צו וויסן געגעבן:

— מיינער, וואָס ווינט הינטער מיר, וועט הרגענען דינעם — יענעם, וואָס ווינט הינטער דיר.

איז אייך אַמאָל אויסגעקומען צו זען אַזעלכע טירן? איר שלאַפּט.

א גאנצע נאכט ביי זיך אין צימער. איר שלאָפֿט דאָכט זיך, גאַנץ פעסט, נאָר אין שלאָף געדענקט איר זייערע נומערן - נומער 3 קוקט אויף נומער 5...

און נאָך דעם האָב איך זיך פֿלוצים אויפגעכאַפֿט גאַנץ פרי ביי זון-אויפגאַנג. איך האָב געגעבן אַ קוק אין קאָרידאָר און האָב דער-זען: אונזערע ביידנס שיק זענען דאָרט ארויסגעשטעלט צום פּוזן: מיינע - לעבן מיין טיר, און זיינע - לעבן זיין טיר. מיינע - אָפֿ-געטראָטענע ייִדישע שטיבלעטלעך מיט פּונאנדערגעצויגענע רעזינעס, - זיי זענען שוין געווען אין פּאַלעסטינע, און זיינע - פעסטע גויישע מיט כאָליאַווקעס, וואָס ווערן אַרונטערגעלאָזט אונטער די הויזן.

— ער איז דאָ אין דער היים, - האָב איך אַ טראַכט געגעבן. און מיר איז פון דעם געוואָרן היימלעך, גלייך איך בין מער נישט איינזאָם. איך האָב אַ קוק געגעבן צום „אַרט“ לעבן טעלעפּאָן. - דאָס בעסטע „אַרט“...

און מיר האָט זיך הידער פּאַרוואָלט, עס זאָל זיין צרום מיר אַ שמחה. איך האָב ביי מיר אין צימער געעפנט דאָס פענעטער אין גאַס צרייך.

עס איז ביי זון-אויפגאַנג.

לערע גאַסן.

איינציקע פּאַרשלאָמענע און פריש-געוואַשענע פּנימער.

אַרבעטער גייען איינציקווייז צו דער אַרבעט.

— „פּיטש, פּיטש“ - איז צו מיר אין צימער אריין אַ צוויי-

טשען פון אַ פייגלע אויף אַ נאָענטן בוים, אַ צווייטשעריי, וואָס גע-

דענקט זיך מער פּיץ אַלע אַנדערע אין לעבן; און אויך צו אַט דעם

„פּיטש, פּיטש“ האָב איך געהאט דאָס זעלבע געפיל, וואָס נעכטן צו

די מענטשן, באַגלייך איך פאַר אַוועק אין אַ ווייטן וועג, און מיר איז

שווע מיט אַט דעם „פּיטש, פּיטש“ זיך צו עיידן.

פון דעמאָלט אָן האָב איך „אים“ דאָרט אין פּאַנכיאַן אָנגעהויבן

צו היטן.

מיר איז געווען גוט, ווען איך האָב געוויסט, אַז „ער“ געפּינט

זיך דאָרט אין צימער קעגנאייבער הינטער טיר נומער 5, און מיר

האָט אָנגעהויבן צו ווערן פּוסט צעמאַל. ווען „ער“ איז טרעפֿן אַוועק

געגאנגען, און זיין צימער איז געשטאנען ליידיק. די שעהן האָבן זיך
דאָן מאַדנע אויסגעצויגן, די מינוטן - אויך.
איך שפּאַן אַרום ביי זיך אין צימער, אין קאַרידאָר אין סײַל:
נאָך אייניקע מינוטן, אויב ער וועט נישט קומען, וועט מיין
האַרץ פּלאַצן...

— איך מוז אייך זאָגן:

אין בוך פון פּאַנסיאָן איז מיט זיין אייגענער האנט אריינגע-
שריבן זיין נאָמען. אונטער זיין נאָמען - א דריידל פון אַ מענטשן,
וואָס איז מיט זיך צופּרידן. ער קומט אָן פון קאַפּענהאַגען. הייסט
עס, - אַ טויטע שטאַט, קאַפּענהאַגען. יידן זענען דאָרט באַשעפטיקט
יעדערער מיט זיין אייגן שטיקל לעבן. קיינער האָט „אײַם“ דאָרט
אַפּילו נישט נאָכגעשפּירט.

איך קוק אויפן דריידל, וואָס אונטער זיין נאָמען, און מיך פאַר-
דריסט זיין רויקייט. „ער“ טראַכט אפּילו נישט זיך צו היטן. מיר זען
נען פאַר אײַם, ווי די וואַנזן - איך, איר, אַלע, וועמען ער האָט געשחאָן.
אַפּטמאָל קומען צו „אײַם“ געסט.

עס קומט צו אײַם דער יונגער רוס, וועלכער האָט „אײַם“ צום
ערשטן מאָל אין פּאַנסיאָן געבראַכט. עס קומט נאָך איינער, אָן על-
טערער, מיט אַ באָרד, און נאָך איינע, אַ יונגע פרוי אין שוואַרצן.
פון קעגנאיבער זיין טיר הערט זיך דעמאָלט:

ער הירזשעט מיט אַ פריילעכן און זאַפטיקן געלעכטער.

און נאָך דעם, שפעט ביינאַכט, אַז איך שלאָף נישט, ווילט זיך
מיר שטאַרק אַרויסגיין אין קאַרידאָר אַריין מיט אַ מעסער און עפעס
טון... מאַכן כּאָטש אַ לאַך אין זיינע אַרויסגעשטעלטע שטייול. גלאַט
אַזוי. זאָל ער וויסן, אַז עמעצער „דרייט זיך“ אַרום אײַם. זאָל נישט
פאַרדריסן, וואָס ער איז רויק?...

איך טו עס נישט - בלוין וויל איך קען מיט דעם אומ-
ברענגען די גאַנצע נאָך, און וויל אונז ביידן היט שוין אָפּ דאָס
„אַרט“ דאָרט אין קאַרידאָר ביים טעלעפּאָן - דאָס „אַרט“ איז שוין
אויף אונז ביידן באַלעבאָס.

צום טעלעפּאָן גייט ער אַרויס עטלעכע מאָל אין טאָג, און
איך ווייס שוין באַשטימט:

— פארקומען וועט דאָרט די „זאך“ פארנאָכט, יעדנפאלס נישט פריער, ווי נאָך האַלבן טאָג.
 כאָטש אויך וועגן דעם האָב איך פריער נישט געטראַכט. עס איז געקומען באַשטימט, ווי פון זיך, ווי גלייך עמעצער האָט מיר געלאָזט אָן אַרבעט און האָט מיר אָנגעזאָגט:
 — אויספירן זאָלסטו עס דעמאָלט און דעמאָלט, דאָרט און דאָרט.

און טאָקע דערפאר האָב איך זיך פאַר קיין זאך נישט געזאָרגט, ווי גלייך עמעצער האָט מיר פון פריער אַליץ אָנגעגרייט. איך דארף נאָר נעמען און אויספירן. און ערשט נאָך דעם האָב איך זיך איינמאָל ביינאָכט דערמאָנט:

— איך האָב נישט מיט וואָס די „זאך“ צו טון.
 איר פאַרשטייט, צי ניין? אַ מעסער טויג נישט. מיט אַ מעסער קאָן מען אָפט נאָר אַ קראַץ געבן. זיכער איז — א רעוואָלוציע. איך בין אַ געוועזענער סאָלדאַט. איך האָב כוח און קאָן שיסן. נאָר איך בין אין אַט דער קעסלדיקער שטאָט א פּרעמדער, איך האָב נישט ביי וועמען אַ רעוואָלוציע צו קריגן. און חוץ דעם האָב איך שוין זייער ווינציק געלט, בלויו אויף עטלעכע טעג צום לעבן. דאָס געלט וועט נישט קלעקן. נאָר אפילו ווען איך האָב יאָ געלט, איז ווהיין גיין קויפן? אין אַ געווער-געשעפט? עס טויג נישט, אויף אַזעלכע פאַר-שווינען מיט צוזאָ אויסזען, ווי איך — קוקט זיך איין אין מיר — אויף אַזעלכע דערקענט מען באַלד, אַז ער קויפט דעם רעוואָלוציער פאַר די לעצטע גראַשנס און אַז עפּעס וויל ער מיט אים טון. זאָל זיין, אַז אין די געשעפטן פאַרקויפט מען געווער פריי, אָן אַ דער-לויבעניש, איך גלויב עס נישט. נאָר אין צוזאָ סאָרט קעסלדיקער שטאָט הערט די פּאָליציי געוויס קיינמאָל נישט אויפצוזוכן פאַרשידענע חברה-לייט, וואָס גרייטן זיך עפעס אָפטן, אין, אויב מען זוכט זיי ערגעץ, איז אַ געשעפט פון געווער תּמיד דערויף א פּלאַץ. טאָמער שטעלט מען מיך דאָרט אָפּ. מען וועט ביי מיר גאָרנישט געסי-נען. נאָר אַ באַראַראַם וועט ווערן. מיינע פּאָפּירן זענען פאַר דער היבער פּאָליציי נישט גאָר אין אָרדענונג.

מען קען נאָך דעם קומען אין פּאַנסיאָן זיך אויף מיר באַכערעגן.

„יענער“ קאָן ויך דערמיסן און פארשווינדן.
איך קאָן מיט דעם אומברענגען די גאַנצע „זאך“.
סיאַראַ שלימזל איך בין!

איך מוז געפינען אַן אויסגאַנג און עזעס טון, נאָר טראַכטן
איז מיר שוין שווער. איר פאַרשטייט? טראַכטן האָב איך געטראַכט
פריער, איידער איך האָב זיך אָנגעהויבן צו גרייטן די „זאך“ צו
טון. איצט בין איך ווי אַ שיפור, וואָס שטרענגט אָן אַלע מיטלען,
אַז אויף אים זאָל מען נישט דערקענען, אַז ער איז אַ שיפור. אַזאַ
מענטשן דאַכט זיך אויס, אַז פון יעדער באַוועגונג, וואָס ער מאַכט,
קאָנען די אַרומיקע דערקענען אַלץ, אַלץ...

איז וואָס וואָלט איר געטאָן אויף מיין אָרט?
אַט שטעלט אייך פאַר — איר זייט אַ נייכטערער...
איר וואָלט זיך געוויס געווענדט צו עמעצן נאָך הילף. דאַרפט
איר אָבער וויסן: קיין אייגענע האָב איך נישט דאָ אין שטאַט, קיין
נאָענטע — אויך נישט.

פון מיין געבורט-שטאַט געפינען זיך דאָ אייניקע מענטשן,
נאָר איך באַגען זיך מיט זיי קיינמאָל נישט. איך ווייס אפילו נישט,
ווי זיי חויבען.

פאַראַן דאָ פון מיין שטאַט איינער אַ בחור בערעלע זשום, —
אַזוי האָט מען אים גערופן ביי אונז אינדערהיים, כּאָטש אין אמתן
הייסט ער גאָר באַאָריס בלום. אַזוי האָט מען אים גערופן, ווייל ער
האַט מין תמיד אָן געזשומעט ביי די ציוניסטן און האָט געשריבן
אין זייערע רוסישע צייטונגען. ער איז אַ פעיקער, קען שפּראַכן, ווערט
גלייך אַ מחותן מיט ווילד-פרעמדע מענטשן, אפילו מיט קריסטן.
ער האָט דאָ אין אויסלאַנד זיך שוין צוגעשאַרט צו אַ פאַר
דייטשישע צייטונגען און שרייבט אין זיי, יאָגט זיך אַרום מיט אַ
פאַרטפעל אונטערן אָרעם.

פאַראַן דאָ פון מיין שטאַט אויך זרח פינסקי מיט זיין יונגער
מידל, וועגן וועלכער איך האָב אייך שוין געזאָגט. זי איז געווען די
שענסטע ביי אונז אין שטאַט און מיט איר האָט זיך אין איינעם אַ
פאַגראַם געטראָפן יענע „באַוויסטע זאך“... אַזוי האָט מען געזאָגט,
כּאָטש פון די פינסקיס אַליין האָט דאָס קיינער נישט געהערט.

— ביי די פינסקיס, האָט מען געזאָגט, גייט זיך פונאַדער
יעדער געשווילעכק, די פינסקיס ווישן אָפּ די לייפן.

מיר האָט מען געזאָגט, זיי זענען אַרויס גאַנץ. בריהס... אפילו
אין צייטן פון פאָרגראַמען...

די פינסקיס געפינען זיך דאָ אין אויסלאַנד — דאָס האָב איך
געוואָסט נאָך איירער איך בין אַוועק פון פאַלעסטינע. נאָר צו זיי זיך
ווענדן — דאָס וויל איך נישט. איך וויל אפילו נישט זיי זאָלן וויסן,
אז איך געפין זיך דאָ. איר פאַרשטייט? דאָס גייט מיך אָן מער ווי
אַלץ. עס איז מיינע א סוד=זאָך.

איך גיי אַלע טאָג אַוועק אין גרויסן שטאָט-גאַרטן. איך זיך
אויף אַ באַנק. איך טראַכט וועגן אַן עצה.

און אין דער צייט, ווען איך זיך אַזוי און טראַכט, בין איך
זעפירן, וואָס די פינסקיס ווייסן וועגן דעם גאַרנישט. זיי וועלן זיך
דערוויסן שפעטער, נאָך דעם, ווי איך וועל די זאך אַפּטון. זיי וועלן
פון דעם געזאָר ווערן פאַרנאַכט פון די אַוונט-צייטונגען. עס וועט
דאָן זיין וואַלקנדיק. עס וועט דאָן גיין אַ רעגן. צי אפשר וועט דאָן
זיין אַ לויטערער הימל, עס וועט זיך זעצן די זון. אַלצאיינס: סיי-ווי=
סיי זעט מיר אויס מאַדנע יעדער רגע פון מיין לעבן, וואָס וועט קוֹ-
מען שפעטער, נאָך דעם, ווי איך וועל די „זאָך“ אַפּטון. אַלע מענטשן,
סיי פרעמדע, סיי יענע, וואָס שטאַמען פון מיין שטאָט, דאַכטן זיך
מיר אַלצאיינס נאָענט און אַלצאיינס ווייט. אַלע זענען זיי פאַר מיר
אויסגעמישט מיט די פאַרנאַכטיקע קלאַנגען פון אַ הייטן קלויסטער,
וואָס דערגרייכן צו מיר אין גרויסן שטאָט-גאַרטן. נאָך דעם, ווי איך זיך
דאָרט אָפּ איינער אַליין אויף אַ באַנק אַ לאַנגן, לאַנגן טאָג און גע-
דענק אָן אויפהער, אַז איך גיי טון אָס די „זאָך“.

וואָס איז דען דענסטמאַל פאַר מיר אָט דער גאַנצער אויסלעבן-
דישער קעסל איינער מיט זיינע טאָראַראַמען און מיט אַלע לויפן-
דיקע, וואָס פילן אים אָן? וואָס זענען זיי דען פאַר מיר, אויב אַפילו
צווישן זיי געפינט זיך דעמאָלט זי — פינסקיס מיידל — איינע פון
רי יעניקע, איבער וועלכער איך גיי טון דיראָזיקע „זאָך“?

— האַלט איך ביי יענע טעג, ווען איך פלעג זיצן אין שטאָט-
גאַרטן.

איך קען אייך נישט זאגן, ווי לאנג עס האָט זיך געצויגן. מעג
לעך - אַ גאַנצע וואָך און טער, מעגלעך - נאָר דריי צי פינף טעג.
צו קיין וואָכן צייל איך שוין נישט, קיין טעג - אויך נישט, איך
האָב אויפגעהערט...

נאָר איינמאָל, ווען איך בין דאָרט אזוי נישט ווייט פון אַ באַר
לעבטער אַלעע בעזעסן, איז פאַרבליגעגאנגען בערעלע ושום, אָדער,
ווי זיין ריכטיקער נאָמען איז - באַריש בלום, דורכגעגאנגען, ווייסט
איר, בעשווינד מיטן פאַרטפּעלכל אונטערן האַנט, מיט אַ פאַרשוויצט
טשוּבעקל פון אַ מצנטשן, וואָס האָט יעדן טאָג צו לויפן איבער אָט
דער גרויסער קעסלדיקער שטאָט אין פיל ערטער. ער האָט זיך אַ
דריי גענעבן צו מיר מיט זיין טונקלען אָפגעברענטן פנים און מיטן
ווייסן טיכעלע, וואָס שטעקט אין זיין אויבארשטן טאַש, גרייט אָפצו-
ווישן דעם גאַסן שטערן; ער האָט מיך דערזען מיט די צעטראַגענע
אויגן, זיך באַגריסט און גלייך צוועקענע ציך לעבן מיר, גלייך
אַנגעהויבן צו ווידערן:

- שוין לאַנג אין בערלין?
- ניין, - האָב איך געזאָגט, - נישט וויער לאַנג.
- און איך האָב געהערט: איר זייט אין פאַלעסטינע.
- איך בין געקומען אַהער פון פאַלעסטינע.
- איר זייט דאָ אויף אַ שטעלע?
- ניין, - האָב איך געזאָגט, - איך בין דאָ נישט אויף
קיין שטעלע.

איך קען נישט געדענקען אַלץ, וועגן וואָס מיר האָבן גערעדט.
איך האָב באַמערקט: ער קוקט מיך אַרום צעטראַגענערהייט.
מיינע קליידער באַקוקט ער און מיינ גאַנצן אויסזען.
מיר איז דאָס געווען נישט אנגענעם.

און אפשר דערפאַר טאַקע, וואָס מיר איז געווען נישט אנגע-
נעם, האָב איך אים אָנגעהויבן דערציילן אַלץ, וואָס איך האָב ביי
אַהער דערציילט אייך, נאָך פיל קורצער. ער געדענקט מיך גוט פון
דער היים. ער האָט געקענט מיינ זידן און קען מיר גלויבן אויפן
וואָרט.

איך האָב אים געזאָגט: איצט הענגט די גאַנצע, זאָך אָפ בלויז

פון אים, און אונזער באגעגעניש טאָר דעריבער נישט בלייבן קיין
 צופעליקייט, וואָרים די „זאָך“, וואָס איך גיי טון, איז נישט נאָר מיין
 זאָך. טאָקע ווייל איך האָב נישט קיין אנדערן צו וועמען זיך ווענדן,
 מוז ער ציליין פאָר מיר שאפן אַלץ, וואָס צו דער „זאָך“ איז נויטיק.
 און הויך דעם — ער דרייט זיך שטענדיק צווישן די יידישע געזעל-
 שאפטן. ער טראָגט זיך אַרום מיט די געזעלשאַפטן. ער טראָגט זיך
 אַרום מיט די געזעלשאַפטן און די געזעלשאַפטן טראָגן זיך אַרום מיט
 אים. ער איז דעריבער פאַרצנטוואָרטלעך פֿיל מער איידער אַ שפעקול-
 ליאָנט, אָדער אַ פשוטער ייד פון גאָס. צו וועמען דען זאָל איך
 זיך ווענדן, אויב נישט צו אים?

איך האָב געזעפן:

כאָטש ער איז שטאַרק באַשעפטיקט און כאָטש ער איז אַ צע-
 טראָגענער, הערט ער מיך פּונדעסטוועגן אויס, און נישט קאָלט —
 מיט מיטגעפיל אין די גרויסע צעטראָגענע אויגן.

-- הערט אַ מעשה! — האָט ער געזאָגט, — עס איז דאָך
 טאָקע... ביי אונז אין פּאַלעסטינע, אַז אַן אַרצבער הרגעז אַ יידן,
 געפינט מען אין אַ פּאָר שעה אַרום אַ געהרגעטן אַרצבער, און דאָ,
 אוישן אַזויפיל יידן, דרייען זיך אַרום פּרענק און פריי אָן אַ צאָל
 פּאָגראַמטשטיקעס, און עס געפינט זיך נישט קיינער, ווער עס זאָל
 אַוועקלייגן כאָטש איינעם פֿון זיי. אַ מאַדנע פּאַלק! אַ? אַ מאַדנע
 פּאַלק!

און ער האָט צעטראָגענערהייט ווידער גענומען מיך צוזומקן.
 געקוקט אויף מיין פנים, אויף מיין אויסזען, אפילו אויף די שיד און
 היט, וואָס איך טראָג.

— הערט אַ מעשה! — האָט ער געזאָגט, — הערט אַ מעשה!
 אַוודאי טויג נישט צו אַזאַ „זאָך“ קיין מעסער. מיט אַ מעסער האָט
 אַמאָל אַ יידישער סטודענט נישט מער ווי אַ קראַץ געגעבן אַ יידישן
 צורר. געוויס מוזט איר דערצו האָבן אַ רעוואָלוציער. שאַט... איר זייט
 דאָך געווען אויף דער מלחמה... איר קאָנט דאָך שיסן... וואַרט נאָר...
 וואַרט נאָר...

און ער האָט זיך אַ כאַפּ געגעבן אונטערן מויל און האָט זיך
 פאַרטראַכט.

גוט, — האָט ער זיך פּלוצים אויפגעכאַפט פון דער באַנק
און האָט מיר אויסגעשטרעקט די האַנט, — איך וועל עס שוין באַ-
זאָרגן. איך שאָף עס אייך. אָבער וואָרט נאָר, וואָרט, ווען?.. מאָרגן.
גיט מיר אייער אַדרעס... איר וועט מאָרגן אינדערפרי באקומען פון
מיר אַ צעטעלע... א?.. ניין, מיר וועלן זיך בעסער ערגעץ באַגעגע-
נען... ווו?.. דאָס בעסטע איז טאַקע אָט דאָ אין גאַרטן, ביי אָט
דער-אַ באַנק, איז הייסט עס, מאָרגן אין דער צייט, פונקט דריי
אַזיגער בייטאַג...

ער איז אַוועק געשווינד מיט זיין פאַרטפעלכל אונטער דער
האַנט. איך האָב געזעען: ער גייט אָפּ אַ וויילע און קוקט זיך אויף
מיר אום, ער גייט ווידער אָפּ אַ וויילע און קוקט זיך ווידער צו מיר
אום. אָט אַזוי איז דאָס געווען...

אויף מאָרגן פונקט דריי אַזיגער בייטאַג, צו דער מינוט, בין
איך שוין געזעסן אין גאַרטן פונקט אויף יענער באַנק. איך האָב
דאָרט אָפּגעוואָרט אויף אים זייער לאַנג, איך בין שוין גלאַט אַזוי
געזעסן און האָב געוואָרט. איך בין שוין געווען זיכער:

— ער וועט נישט קומען.

און בין נאָך אַלץ געזעסן.

נאָר אַרום פינף אַזיגער האָט ער זיך פּלוצים דאָך באַוויזן אויף
דער אַלע. ער איז צו מיין באַנק נישט צוגעגאַנגען.

— קומט, — האָט ער פאַרבייגענדיק אַ וונק געטון צו מיר
מיט די אויגן, — גייט מיר נאָך.

און מיר האָבן זיך אַוועקגעלאָזן:

ער — פריער, און איך מיט עטלעכע קלאַפטער הינטער אים,
ווי גלייך מיר קאָנען זיך נישט.

ער איז אַריין אין אַ טראַמחיי, בין איך אויף אַריין, און אַלץ
ווי אַ פרעמדער.

ער איז געזעסן אין איין עק, און איך — אינם צווייטן.

מיר זענען אַזוי געפאַרן זייער לאַנג, און אפשר האָט זיך עס
מיר נאָר אויסגעוויזן לאַנג, ווייל איך בין געווען אומגעוואָלדיק.

איך האָב געטראַכט:

וואָס פירט ער מיך?

מיר זענען שוין געווען אין צענטער צווישן געדיכטע גאסן.
 מיר זענען געפאָרן ווייטער - ווידער געדיכטע גאסן.
 מיר האָבן אויסגעשטייגט, ער - פריער, איך - נאָך אים. ווי=
 דער אַ פרעמדע גאַס, אַ שמאַל געסל און נאָכאַמאָל אַ גאַס. מיר
 האָבן זיך אַריינגעשלייכט אין אַ הויף, זיך אויפגעהויבן אויף טרעפּ.
 מיר זענען אַריין אין אַ טיר - אַ קליינער טונקעלער און שטויביקער
 קאָרידאָר.

איך האָב באַלד באַמערקט:

עס איז נישט קיין וווינונג, עס זעט אויס, ווי אַ מין האַנדלס-
 ביוראָ, וווּ מען אַרבעט נישט שפּעטער ווי ביז אַזיגער דריי בייטאָג,
 און נאָך דעם לֵאָזט מען זי פאַרשלאָסן אין פּוסט.
 אין צווייטן צי אין דריטן צימערל נאָכן קאָרידאָר זענען אַרום
 אַ טיש געזעסן אַ מענטשן פינף, און אין זייער זיצן האָב איך פאַר-
 שטאַנען, אַז זיי האָבן זיך דאָ פאַרוואַמלט ספּעציעל צוליב דער "זאַך",
 וואָס איך גיי טון. איך האָב פאַרשטאַנען, אַז זיי זענען געוועלשאַפט
 לעכע טוער און אַז בערעלע זשום האָט זיי אַהערגערופּן, ווייל ער-
 וויל נישט נעמען דאָס אַהריות אויף זיך אַרײַן. אַלע זענען זיי גע-
 ווען שוין נישט קיין יוגעלייט, איינער - מיט גרויע האָר, אַ
 צווייטער - אַ וואַקסיקער, אַ פעטלעכער, מיט אַ פּליך אויפן גאַנצן
 קאָפּ, מיט אַ שטרענגן בליק אין די אויסגעקוליעטע שאַרפע אויגן,
 מיט אַ שאַרף-אַרויסגערוקטן אונטערמױל און מיט אַן אויסזען פון אַ
 מענטשן, וואָס בלעָזט שטענדיק די באַקן. מאָלט אייך: איך בין גע-
 ווען גענוג צעטראָגן, נאָר מיר איז פּלוצלינג אַרויף אַ געדאַנק,
 אַז אין דער הייב קריגט ער זיך מיטן ווייב, אָט דער, וואָס מיטן
 אויפן קאָפּ, איך ווייס אַרײַן נישט פאַרוואָס, נאָר מיר איז דענסט-
 מאָל אַרויף אַזאַ געדאַנק. ער האָט אָן אויפהער געקוקט אויף מיר.
 און קיינער האָט מיר גאָרנישט נישט געזאָגט.
 אַ וויילע זענען מיר אַזוי געזעסן אַרום טיש און האָבן געשוויגן.

איך האָב געוואַרט:

אַט-אַט וועט מען מיט מיר אָנהייבן רעדן.
 נאָר אויפן אָרט פון צו רעדן מיט מיר האָבן זיי אָנגעהויבן
 אַפּצורופּן איינער דעם צווייטן אויף סודות אין נאָענטן צימער אַרײַן.

פון אנהייב אָן האָבן זיי זיך געסודעט דאָרט פאַרלעכווייז, און נאָכ-
דעם צו דריי און צו פיר, און אַלע צוזאַמען מיט באַרעלע זשום.
זיי האָבן זיך אַלע וויילע אומגעקערט און אַלע רגע ווירער גערופן
איינער דעם צווייטן אויף אַ סוד...

איך האָב באַמערקט:

זיי ווערן מיר עפעס ווייניקער, זיי גייען איינציקווייז צוועק:

איך האָב געהערט:

זיי גייען איינציקווייז אַרויס אין קאָרידאָר און לויפן דאָרט זיי-

ער געשווינד אַראָפּ פֿון די טרעפּ.

נאָר פאַרוואָס איז דווקא איינער פֿון די ערשטע פאַרשווינדן

בערעלע זשום? — דאָס האָב איך פאַרשטיין נישט געקאָנט...

און אַז אַלע זענען שוין צוועק, איז מיט מיר אין צימער גע-

בליבן נאָר דער וווקסיקער, דער פּעטלעכער, וואָס מיטן פֿליך אויפֿן

גאנצן קאָפּ אין מיט די שטרענגע אויסגעקוליעטע אויגן.

איך האָב באַמערקט:

ער רוקט זיך צו מיר אַלץ נענטער און נענטער, ער קוקט מיר

אַריין מיט זיינע שאַרפע אויגן גלייך אין פנים און אַלץ אַזוי שטרענג,

אַז איך פֿיר שוין זיין אויסגעקוליעטן בליק ביי זיך אין די אויגן,

ביי זיך אין האַרצן, נאָר ער רוקט זיך אַלץ נענטער און נענטער

צו מיר. און אַז ער רירט זיך שוין אָן אָן מיר מיט זיין ברוסט,

טוט ערן פּלוצלינג צו מיר אַ זאָג:

— הערט, — זאָגט ער צו מיר, — איך בין אַ דאָקטאָר... אַ

פּסיכיאַטאָר...

ער קוקט מיר נאָך שטרענגער אַריין אין די אויגן און גיט צו

מיט מער עזות:

— אַ דאָקטאָר... בין איך אַ פּסיכיאַטאָר...

וואָס האָב איך אים געהאַט צו ענטפערן?... איך האָב זיך אָפּ

גערוקט פֿון אים מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ, כאַטש ער האָט נאָך אַלץ

צו מיר גערעדט.

דערנאָך האָט מיך עפעס ווי אַ שטויס געגעבן צו אים, און

נישט אַזוי מיך אַליין האָט צו אים אַ שטויס געגעבן, ווי מיין האַנט...

אַט-אַ די... איר זעט אַ האַנט? — מיט מוסקלן... זי איז געווען אין

מלחמה... און ערשט שפעטער, אז איך בין שוין ווידער געווען
איינער צווייטן אין גאס, האָב איך דערפילט, אז עס האָט מיר גאָר-
נישט נישט געהאַלפֿן. — איך מײן אָט דאָס, וואָס איך האָב אים
דאָרט מיט אַזאַ פעס געגעבן אין באַק... ווײַל סײַ-ווײַסי, אויב זײ
מײנען, אז איך בין גערירט פֿון זײנען, וועלן זײ איבערן פֿאַטש נאָכ-
מער מײנען... און חוץ דעם... אז מײן ווײטיק ווערט דערפֿון נישט
קלענער.

בערעלע זשום האָט אָנגעפֿאַנטערט אָט וואָס:
עטלעכע געוונטע בײטיקע יידן האָבן זיך צונויפגעקליבן — צו-
לײב וואָס? פֿון נײגעריקײט וועגן? פֿדי צו געבן אויף מיר אַ קוק?
צווישן זײ איז געווען בערעלע זשום, וועלכער האָט מיר ערשט נעכטן
געזאָגט:

— הערט אַ מעשה!... עס איז דאָך טאַקע... בײ אונז אין
פֿאַלעסטינע, אז אַן אַראַבער הרגעט אַ יידן, הרגעט מען פֿאַר אַן
אַרעבער, עס מעג זײן אַ ווײַל פֿרעמדער.
פֿאַרוואָס זשע מוז איך זײן גערירט, אויב איך ווײל הרגענען
אַ פֿאַרגרעמטשיק, וועלכער איז שולדיק אין אַזויפיל פֿלוט?
גײענדיק אַזוי אײנער צווייטן, האָב איך זיך אַקאַרשט אָנגעהויבן
פֿונאַנדערצוקלײבן אין די ווערטער, וואָס דער וואַקסער מיטן פֿליך
אויסן קאַפֿ האָט מיר געזאָגט, ווען ער איז צו מיר צוגעגאַנגען זײ-
ער נאַענט.

עפֿעס האָט ער צו מיר גערעדט וועגן אַ סאַנאַטאָריע, וווּ איך
וואָלט געקענט „אַפֿרוצן“ אײניקע וואַלן... וועגן פֿאַרמעגלעכע לײט פֿון
מײן שטאָט, וואָס געפֿינען זיך איצט דאָ און האָבן אַרויסגעזאָגט דעם
וונטש פֿאַר מיר אין סאַנאַטאָריע צו באַצאָלן...
איז ווער זענען אָט די פֿאַרמעגלעכע לײט פֿון מײן שטאָט,
אויב נישט זרח פֿינסקי מיט זײן פֿאַמיליע?... הייטט עס, אז בערעלע
זשום האָט שוין אויך צו זײ די זאַך אָפֿגעטראָגן, אויך זײ רעכענען
מיך שוין פֿאַר אַזעלכע... און מיך האָט אַרומגעקאַפט אַ צער, ווי נאָך
קײנמאַל גישט.

מיר האָט ווי געטון אַלץ, וואָס אַרום מיר, אַלץ, וואָס מײנע
אויגן האָבן מיטן לעג געזעען: די שטאָט, די גאַס, די אויטאָמאָבילן,

דער אַרומיקער גערויש און איבערהויפט די שעה האָט מיר ווי גע-
טון... די פאַרנאַכטיקע זיבנאַזייגערדיקע שעה. אין דערדאָזיקער שעה
שטייט „ער“ דאָרט אַלע טאָג אין קאָרידאָר ביים טעלעפאָן...
איך בין דאָך די גאַנצע פריערדיקע נאַכט אַרומגעגאַנגען ביי
זיך אין צימער און בין געווען זיכער, אַז פונקט היינט, אין דערדאָ-
זיקער שעה, וועל איך דאָרט ביים טעלעפאָן מאַכן אַן ענדע...
וואָס איז מיר געבליבן צו טון?

און איך האָב נאָך שטאַרקער דערפילט, ווי איך מוז די „זאָך“
אַפּטון, און מען זאָל וועגן דעם לייענען אין די אָונט-צייטונגען. זאָלן
וועגן דעם לייענען זיי אַלע, די פינף געזעלשאַפטלעכע בחורים, בע-
רעלע זשום, און ביי פינסקין אין דער היים — זאָל וועגן דעם
לייענען זיי... איינע פון יעניקע, פאַר וועמען איך גיי טון די גאַנ-
צע „זאָך“...

איך האָב מיר אָנגעהויבן איבערלייגן: צי איז נישט פאַרען דאָ
קיין יידישע געזעלשאַפט, אַזעלכע, וואָס וואָלט מיר געהאַלפּן. איך
האָב אַ טראַכט געגעבן: איז פאַרט, כאַטש עמעצער — אפּשר שרייבער?
שרייבער, האָב איך געטראַכט, זענען ווי דער געוויסן פון פּאָלק.
זיי זענען זיינע נערוון, זיי שטעלן פאַר זייער פּאָלק פאַר דער וועלט,
פון די ווערק פון שרייבער וויל מען נאָך דעם וויסן, וויאזוי האָט
אין זייערע צייטן געלעבט זייער פּאָלק.

און אַט בין איך געקומען צו אייך. איך האָב אייך אַלץ אויס-
דערציילט. איר דאַרפט וויסן — מאַגן, איבערמאַרגן קאָן „ער“ זיך
פּלוצלינג אויפהייבן און פאַרשווינדן פון פּאַנסיאָן. און וויבאַלד איך
האָב אייך אַלץ אויסדערציילט, זענט איר שוין פאַראַנטוואָרטלעך צו-
גלייך מיט מיר און נאָך מער פון מיר, ווייל איר זייט אַ שרייבער...
איך זיך מיט אייך דאָ. אין טונקלען צימער, איך האָב שוין אייך
לאַנג געוואָלט זאָגן: מאַכט, איך בעט אייך, ביי אייך אין צימער
ליכט. איך וויל אייך טאַקע זען אין פּנים...

ווי אין אַן אינעווייניקסטן טשאַד בין איך אויפגעשטאַנען ליכט
מאַכן. איך האָב עס געטון מיט אַזע צושטאַנד, גלייך דעם יונגמאַנס

לעצטע ווערטער זענען נישט מער, ווי א ווייץ, ווי די ווערטער פון א
„טשודאק“, וואָס האָט דיר מאַדנע איינפאַלן. אָבער איך האָב אין אַט
דעם געפיל פֿאַרגעסן, ווי נאָר איך האָב געמאַכט ליכט און האָב דער-
זען דעם יונגמאַנס פנים.

זיין לינקע קרומע באַק האָט ווי געברענט מיט א טונקלען איי-
זערנעם פייער. זיין רעכטע באַק איז געווען פאַרשלאָפן ביזן אויג און
האָט מער ווי נישט געשפילט קיין שום ראָל, זי האָט מער ווי נישט
געלעבט, די לינקע ברענענדיקע באַק האָט געוועלטיקט מיט איר גאַנ-
צער קרומקייט. און דער יונגעראַמאָן אַליין האָט שוין מער נישט גע-
רעדט איינפאַך. עס איז אויסגעקומען, ווי ער קריגט זיך מיט מיר,
ער פאַדערט פון מיר דאָס, וואָס אים קומט. און די זאַך, וואָס ער
פאַדערט, איז אַ קלייניקייט:

— א רעוואָלוציע.

קוקנדיק אויף מיר מיטן פייער, וואָס אין זיין לינקן פאַרשלאָ-
פענעם אויג, האָט ער געטענהט, כמעט געשריגן.

און איך האָב געקוקט אין די פייערן, וואָס אין זיינע אויגן

דער יונגעראַמאָן אַליין האָט זיך געבעטן:

— פאַלגט מיך, אויב איר ווילט מיר אַפּזאָגן, טאָ זאָגט מיר
נישט אָפּ באַלד. טוט פריער אַ טראַכט. איך גיב אייך צייט די
גאַנצע נאַכט. אויב איר וועט פאַשליסן, אַז יאָ, וועט איר מיר דעם
רעוואָלוציער צושיקן. איך לאָז אייך מיין אַדרעס. איך וועל ווערטן.

אין עטלעכע טעג אַרום האָב איך פון דעם יונגמאַן מיט דער
קרומער באַק באַקומען דורך פאַסט אַ צעטלעע:

איך האָב געפונען אַן אויסגאַנג. אונטערן שפיגל, וואָס הענגט
ביי מיר אין צימער נומ. 3, אין פאַנסיאָן, איז פאַרצאָן א האַקן. דער
שטריק, אויף וועלכן דער שפיגל הענגט, וועט מיר קלעקן... איך האָב
פאַרשטאַנען די גאַנצע זאַך: איך בין אַן עמיגראַנט... צווישן עמי-
גראַנטן... איך וויל עס מער נישט..

אזעלטענער סוף

א זעלטענער סוף

I

ראטעווען וועט מיר דאָס נייע צימער, וואָס איך האָב דורך דעם „זשיל־אַטדיעל“ באַקומען אין אָט דער וווינונג, איך פיל עס מיט אַלע אברים:

— אָט דאָ וועל איך אָנשרייבן מיין ערשטע פעסטע, יאָדער־ריקע, זאַפטיקע זאַך.

שטאָף? — די אַרומיקע טשיקאָווע וווינונג.

איך בין אויפגערעגט און אין מיר טאַנצט גאַנצע טעג עפֿעס

אַ שד צי אַ מלאַך — איין קלייניקייט:

— איך ווער אויס אָנפאַנגער און באַקים אַ נאָמען.

איך האָב עס דערפילט נאָך אינם ערשטן טאָג, ווען איך האָב זיך אין דער נייער וווינונג איבערגעקליבן. איך האָב דאָרט נייעריק אויסגעקוקט אַלע ווינקעלעך. איך האָב אין זיך אריינגעצויגן דעם גערוך פון עפעס אַ מין באַזונדער סאַרט פאַרפומירטער פרוי (דער גערוך הענגט דאָ אין אַלע קאָרידאָרלעך אין דער לופט), איך האָב באלד אָנגעהויבן צו זוכן, פונדאָנען די ריחות גייען — איך האָב געכאַפט אַ קוק צו מייע שכנים פון רעכטס און פון לינקס. איך האָב באַזונדערט דעם אוצר, וואָס איז אויסגעפאַלן אויפן חלק פון מיר, דעם אָנפאַנגער. ליבע קאַלעגן, טייערע יאַטן, וואָס איר זייט! קיין איין שרייבער פאַלט נישט אַראָפּ פונם הימל. גאנץ פשוט: צום אַלעם ערשטן דאַרף מען אָנטאַפן אַ גוט שטיקל שטאַף. מ'דאַרף זיך

באגעגענען אויג אויף אויג מיטן לעבן, אָט ווי איך אין אָט דער
ווינונג.

דער ערשטער מיט וועמען איך האָב זיך דאָ באַקאנט:
אלי קריסמאָן.

אַ מעטראָנאָם וואָס איז דרוקעריי.

ער זאָגט אויף זיך, אז ער איז אַ קאָמוניסט, נאָר איך גלויב
אים נישט. ווען עס זאָל זיין געווענדט אין מיר, וואָלט איך אים
געמאַכט אפשר פאַר אַ קאָנדידאַט און אפשר פאַר קיין קאָנדידאַט
אויך נישט. יעדנפאַלס, רעדט ער מיט מיר עפעס וועגן קאָמוניזם,
ווי וועגן אַ געוויינהייט, וואָס ער וואָלט האָבן אין זיך אַריינגעזוּגן
נאָך אַמאָל צוזאַמען מיט דער מילך פון זיין מוטערס ברוסט — עס
איז שוין ביי אים, ווי אַ ביי-זאָך. ביי אים אין צימער אויף דער
וואַנט הענגט אַ קילימאָ. אויפן קילימאָ: אַ רויטער יאַפּאַנישער
פאַכער; אַרום דעם פאַכער — צוויי מאַנדאַלינעס מיט אַ גיטאַרע,
און אַליין איז שוין גאָר ביי אים דער עיקר, וואָס ער האָט ליב
ציכטיקייט — אינם טאָג, ווען ער אַרבעט נישט, פּוצט ער אויף הפּקר
די שייך — ער האָלט אין איין פּוצן די שייך.

די ווערטער, מיט וועלכע איך וועל וועגן אים אָנהייבן שרייבן,
וועלן געוויס זיין:

— אַ מענטש, וואָס לויט זיינע אַלע באַוועגונגען זעט ער אויס
אַ חונונג-געהאַטער, נאָר קיין ווייב האָט ער נישט.

דער צווייטער קוואַרטיראַנט (מיין שכן אין דעם צימער פון
דער רעכטער האַנט):

זייער אַ פלישיקער און בלאַסער בחור — נישט גאָר קיין הוי-
כער. זיין פנים: געלבלעך און הייוונדיק, ווי אַ פאַרקנאַטענע מזליק-
אויפגעאַנגענע חלה, אַ פנים, ווי אַ לאַקשנאַפּ. אויפן פנים קאָן
מען זאָגן:

— ס'איז אַלט נישט מער, ווי אַ יאָר ניינצן.

מ'קאָן אָבער אויף דעם אויך זאָגן:

ס'איז שוין אַלט אַ יאָר צוויי — דריי און דרייסיק.

זיין נאָמען:

יונה משפּיל-לאַיתן, אַ צערעפּעטער נאָמען, פּונקט ווי זיין פנים.

דער בחור איז מיר פארדעכטיק ביז גאָר. ער טרעט זעלטן ארויס פון זיין צימער. פון קעגנאיבער דער וואנט, וואָס טיילט אונז אָפּ, הער איך אָפּט, ווי ער רוקט ארויס פון אָונטערן בעט עפעס זייער אַ שווערע זאַך, ווי אַ שווערן אוצר. ער פאַרעט זיך מיט איר. ער נעמט עפעס ארויס און לייגט צוריק אַריין. ער שפּאַנט דאָרט ארום זייער שטיל און פאַמעלעך הין און צוריק. עס איז גענוג, איך זאָל דאָ ביי מיר אין צימער געבן אַ הוסט אָדער אַ טופּע מיטן פוס, אז דער טשפּיל־לאַיטנדיקער בחור זאָל זיך פון יענער זייט וואָנט דערשרעקן, אָונטעררוקן געשווינד די שווערע זאַך צוריק אָונטערן בעט און בלייבן אויף אַ וויילע זייער שטיל, ווי אָן אָטעם און אָן באַוועגונגען. דערנאָך האָב איך זיך מיט אים איינמאַל באַגעגנט אין קאַרידאָר. איך האָב אים געפרעגט, פּונדאָנען איז ער, האָט ער זיך פאַרשעמט. עס האָט געדויערט, ביז ער האָט מיר געענטפּערט. ער האָט פּריער אַ שמיכל געטון, דערנאָך האָט ער געזאָגט:

— פּונדאָנען זאָל איך זיין? ... איך בין, איך בעט איבער אייער כבוד... אַ פּרילוקער.

איך האָב נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס ער האָט אזוי שעמעוודיק געשמיכלט און פאַרוואָס האָט ער געזאָגט: „איך בעט איבער אייער כבוד“. איך האָב זיך דערמאַנט: איך האָב איינמאַל געהערט ווי אַ יידענע זאָגט:

— אוי-ווי איז מיר, ס'איז שוין דורכגעפאַרן, איך בעט איבער אייער כבוד, אָן אַוואָקאַטור...

דעם הויפט-שטאַף צום שרייבן וועט מיר אָבער דאָ געבן די יונגע געוועזענע באַלעפּאַסטע פון דער גאַנצער וווינונג. איך האָב זיך דערוואָסט:

זי איז אַ געשמדטע.

איך האָב גלייך באַשלאָסן:

— אַזויגס שמדט זיך נישט מדמת גלויבן, נאָר מחמת זינד.

זי אינגאַנצן איר גאַנץ פנים זעט אויס ווי אַ שטיק זינד; פּראָבע — צוויי און ניינציק.

זי איז מיין שכנה פון לינקס.

איר טיר באַהאַלט זיך אויס אין טונקלעניש פון קאַרידאָר.

אין טונקלעניש פון קאָרידאָר לָאָזט מען זיך דאָרט פּלוצים
אַראָפּ פון אַ פּאָר אומגעריכטע טרעפּלעך, מ'טאַפּט אָן :
אַ שווערן געוואַנטענעם פּאַרהאַנג פּאַר דער טיר — אפשר אַ
גרינער און אפשר אַ בלויער — עס איז טונקל, מיזעט קוים.
מידערשמעקט גלייך :

אַ גערוך פון פּאַרפּימען, פון פּודער און פון אַלערליי אַנדערע
זאַכן ; ריחות, וואָס דערמאָנען אָן אַ שיינע פּרוי, אָן אַ פיינער
עבירה. דער פּאַרהאַנג אינאיינעם מיט זיינע ריחות זאָגט אָן וועגן
דער אויסבאַהאַלטענער געמיטלעכקייט, וואָס פון יענער זייט טיר.
אַט טוט זיך דאָרט די טיר אָן עפּן.

צוערשט דערזעט מען :

פּערסישע טעפּיכער.

נידעריק, ווייך-געבעט מעבל.

גאַבעלינען אויף די ווענט.

יאַפּאַנישע שירעמלעך אַרום ברייטן, ברייטן בעט.

ווייסע האַריקע פעל.

אין די אויגן טוען זיך אַ וואָרף :

פּאַרשידענע פּאַרביקע זיידענע קישעלעך. קישעלעך אויף די
דיוואַנען און אויף די גרעסערע וויילע שטולן — אָן אַ צאָל קישע-
לעך, וואָס זעען אויס ווי אַ „סגולה“ צו זינד און דערמאָנען אָן זינד...
פון אַ ווינקל טוען אַ שווינדל :

הויכע אַפּצאַסן פון אַ פּאַר אויסגעטוענע שטאַרק-פּאַרשפיצטע
טופּליעס.

שנירלעך פון אָן אַוועקגעוואָרפענעם קאַרסעט.

פון צווייטן ווינקל :

די שלאַנקוויסקע פיגור פון דער יונגער משומדת אַליין.
נישט ויכטיק.

ציערשט טוט אַ שווינדל דער פּאַרהיילטער שניט, וואָס אויף
איר האַלז — אַ קורצער, נאָר טיפּער שניט. ער האָט געקאַנט פּאַר-
בלייבן אַדער פון אָן אַפּעראַציע אין די קינדערייאָרן, אַדער פון דעם,
וואָס איינער פון אירע קאָוואַלערן האָט זיך אויף איר געוואָרפּן מיט
אַ מעסער (איך בין נישט מחויב צו ברעכן דערויף מײן קאַפּ). נאָר

אז איך קער זיך אום צוריק אין מיין צימער, געדענק איך דווקא
אָט דעם שניט — ער איז פארבליבן אויף אייביק, ווי אויף אַ סימן.
מען זאָל זי נישט פארבייטן מיט אַנדערע פרויען. דערנאָך דער=
מאָן איך זיך אָן אלץ, וואָס אַרום דעם שניט טוט זיך:
אַ שוואַרץ פינטעלע אין דער לינקער זייט פון די ברייטע
בלוט־רויטע נאַטער־ליפּן.

פארביק־ברויגע באַקן מיט פלעקן, ווי גלייך מען האָט זי אָנגעקניפט.
צמיסל אָן איינגעבויגענע נאָז, וואָס דארף זיין איינגעבויגן.
לאַנגע גאַלדענע רייפלעך אין די ענדליק־רויטע לעפלעך פון
אירע אויערן,
און איבערהויפט:

אויגן פֿיס לאַנגע וויעס, וועגן וועלכע מאַקאָן מיינען, אז זיי
זענען שוואַרץ און זייער אומעטיק, און פֿלוצים זאָל מען דערנען,
אז זיי זענען טונקל־פֿלויזע און שטאַרק פֿריילעכע.
איצט ווילן איך שוין דאָרט עטלעכע טעג.

איך דריי זיך אַרום אין גאַס; איך בין שטאַרק באַשעפטיקט.
פֿלוצים דערמאָן איך זיך אָן איר שלאַנקער בויגיקער פיגור, אָן אירע
אַנטפֿלעקטע נאַקעטע הענט, ווען זי דרייט זיך דורך אין קאָרידאָר
אין איר פֿרייטן שטוב־כאַלאַט, און איך דערפֿיל דאָן פֿלוצים אַ
שטאַרקן ווילן זיך אומקערן צוריק אין מיין צימער. איך געדענק
דעם אויפֿדערנאַכטיקן טומל, די חשוּדיקע פֿאַרשוּינען, וואָס פֿאַרזיגן
זיך דאָרט מיט איר ביו שפּעט אין דער נאַכט — אַ טונקל ווינקעל־
לע, וואָס איז נאָך פֿאַרבליבן אויסבאַהאַלטן איצט, נאָך עטלעכע יאָר
ראַטנמאַכט — און איך בין גליקלעך, וואָס מיר איז אויסגעפֿאַרן
וועגן דעם צו שרייבן, דאָס ווייטט: עס באַקעמפּן, איך גיי מיט השק
צהיים נעמען די פען אין האַנט.

מיין ערשטע באַקאַנטשאַפט מיט דער משומדת (טאַקע דאָרט
אין טונקלען קאָרידאָר):
זי האָט אַהין אָן עפּן געטון די טיר פון איר צימער און איז
געבליבן שטיין. זי האט זיך מיט מיר באַקאַנט.

דאָס איז געווען אַ מאָדנע שטומע באַקאַנטשאַפט — אַן ווערטער.
פּונדעסטוועגן האָט זי זיך נאָכדעם געדענקט פּיל מער, איידער
פאַרשידענע אַנדערע באַרעדעוודיקע קענטשאַפטן.
זי האָט דאָרט אַ קוק געגעבן אויף מיר מיט אַ שטומען בליק.
פּון וועלכן איך בין באַלד פּיל געוואָרן מיט צוויי געפּילן.
איין געפּיל:

עס נאָגט מיך אונטערן האַרצן ביים לעפעלע.
אַן אַנדער געפּיל:

איך פאַרשפעטיק עפעס אין לעבן. וואָס אַזוינס איך פאַרשפע-
טיק — ווייס איך נישט, נאָר אַז איך פאַרשפעטיק — דאָס איז קלאַר.
אין יענעם זעלבן טאָג (ביי אַ צווייטער באַגעגעניש):
זי האָט אויף מיר נאָכאַמאָל אַ קוק געגעבן (איצטיקס מאָל —
מער היימיש). פּון אַט דעם צווייטן קוק אירן האָב איך זיך דערמאָנט:
איך בין נאָך יונג.

איך קוק מיט יונג-שוואַרצע סאַמעטענע אויגן.
איך טראָג אַ שוואַרץ-סאַמעטן געפאַלדעוועט רעקס.
איך בין אַן אָנפאַנגער מיט אַ לינקער ריכטונג. איך בין אַ
שטיקל שותף צו דער ראַטנמאַכט. איך מוז אריינטראָגן אין דער לי-
טעראַטור אַ שטיקל אמתדיק לעבעדיק לעבן. אלץ, וואָס איך וועל
דאָ זען, וועל איך באַלויכטן אין מיין נייער זאָך.
נאָך מער:

אויב עס וועט זיין נייטיק, וועל איך וועגן דעם דערציילן ווען
מען דאַרף און וו מען דאַרף.
פּון דענסטמאָל אַן האָב איך דעריבער זיך אָנגעהויבן שטאַרק
צוהערן צו יעדן שאַרף, וואָס קומט פאַר ביי איר אין צימער קעגן-
איבער דער פאַרשפאַלירטער פּאַניערן-וואנט, וואָס טיילט אונז אָפּ,
איך האָב זיך דערוויסט אַסך נייע זאַכן.

dl

די משומדת האָט אן אלטן טויבן פּאָטער — א געוועזענער
באַלעפּאַט פּון א פינפּגאַרנדיק הויז דאָ אין דער גרויסער שטאָט.

ער ווינט ערגעץ-ווי אויף דער דריטער אָדער פערטער גאַס.
 רופן רופט מען אים דאָ אין ווינונג:
 — דער אלטער זאַבאַרסקי.
 זיין אויסזען:
 א וויקסיקער, אַ גרויער, אַ צוגעפּוצטער.
 אַן אלטער פּריץ, וואָס לעבט פון רענטע.
 (אינטערעסאַנט: פון וואָס לעבט אַזאַ סאָרט נפש איצט, אין די
 בייטן פון ראַטנמאַכט?)
 זיין טויבקיין, די שטיקלעך ווייסע וואַטע, וואָס אין זיינע
 ביידע אויערן, זענען ווי אומיסטן באַשאַפן געוואָרן, ער זאָל האָבן
 וואָג אין לעבן.

עס דאכט זיך:
 ער פאָדערט, מען זאָל צו אים רעדן זייער הויך, נישט ווייל
 ער איז טויב, נאָר ווייל ער איז געווען אַ באַלעבאַס פּין אַ פינפֿ-
 גאַרנדיק הויז און איז אויף אייביק פאַרבליבן א געהויבענער מענטש.
 אלע גאַנץ פּרי — די גרויסע שטאַט איז דענסטמאַל נאָך
 געוויס פּויל מיט פייכטע שאַטנס און מיט ביינאכטיקער קילקייט —
 קומט ער אהער אָפּגעמען אַ גרוס ביי זיין טאַכטער וועגן די גע-
 שעפטן, וואָס ער פירט דורך איר. ער קלינגט דריי מאָל אין טיר-
 גלעקל, אויף אַ סימן, אַז דאָס גייט ער, דער אלטער זאַבאַרסקי
 אליין.

איך טו קוים-קוים אַן עפּן מיין טיר און דערנעבן דאָרט דעם
 פאַרשלאָפּענעם מעטראָנפּאַזש קריסמאַנען, וועלכער מוז דעם אַלטן די
 טיר עפּענען. קריסמאַן האַלט בייזלעך מיט איין האַנט די אַראָפּגע-
 פאלענע אונטער-הויזן, זיין צווייטע האַנט קראַצט דעם האַלז-און-
 נאַקן מיט אַזאַ אויסזען, גלייך זי וועט באַלד אָפּלאָזן דעם אַלטן אַ
 פאַטש. נאָר דעם אַלטן גייט עס, משמעות, נישט אָן. ער זאָגט זי-
 ער הצפּלעך און שטאַלץ:
 — ספּאַטיבאַ.

און ער שליכט זיך באַלד אַריין הינטערן שווערן געוואנטענעם
 פאַרהאַנג צו זיין טאַכטער אין צימער.
 דענסטמאַל בלייב איך זיצן איז בעט מיט אַן אָפּן מויל און

מיט פארמאכטע שלעפעריקע אויגן און דערהער פון קעגנאיבער דער
דינער וואנט קולות:

— איך האָב אים פרעדלאָזשעט. — שרייט סאָני אין אלטנס
טויבן אויער אַריין, — ס'איז געווען אָפּאַסנע... איך האָב אים גע-
זאָגט: איר האָט אַ וואַומאַזשנאַסט צו ווערן רייך... אויף אַ כּשרן
וועג...

פון יענער זייט וואַנט איז שטיל. עס דאַכט זיך: דער אַלטער
טוט דאָרט אַ שמעק טאַבאַק.
— נו? — פּרעגט ער.

— ער איז א יונגער!... שרייט נאָך העכער די משומדת... אַ
ספּעץ. ער איז ערשט אַ חורש אויף זיין דאָלזשנאַסט... ער נעמט
קיין געלט נישט.

פיר אַוועלכע פרימאַרגנס... פינף... זעקס... קלאָר, פון וואָס דער
אַלטער לעבט — פון „מעקלעריי“. דורך זיין טאַכטער „באַאַרבעט“
ער אייניקע ספּעצן. דאָרט, וווּ געלט איז ווייניק, העלפט ער זיך
אויס דורך זיין טאַכטערס ליבע.

— נישקשה פון אַ פּרנסה!

איך גענעץ אין בעט ליגנדיק און הייב אָן צוריק איינצושלאָפּן
מיטן געדאַנק וועגן דעם שטאַף, וואָס איך האָב דאָ פאַר דער זאַך,
וואָס איך וועל אָנשרייבן:

— שוין איינמאָל אַ שטאַפּעלע.

אין גרינגן געראַנגל צווישן דרימל און וואָך-זיין געדענקט
זיך נאָכאַנאַנד די געשמדמע סאָני זאַבאַרסקי — אַ יונגע, אַ שיינע,
אַ וויקסיקע. אַראָפּגעקומען איז זי אויף דער וועלט, ווי אומיסטן,
כדי זיך אָנפרעסן און אָנוועטן אַנדערע מיט יענע געשמאַקע זינד,
וואָס קיינער וועט קיין נאַר נישט זיין, ער זאָל אויסזאָגן, אַז ער
חלומט וועגן זיי, און וועט דאָך וועגן זיי חלומען. זי האָט אַ טבע
נישט צושליסן אינעווייניק די טיר פון וואַשימער בעת זי וואַשט
זיך דאָרט אַלע פרימאַרגן אַ האַלב-נאַקעטע. איינמאָל, ווען נישט
וויסנדיק פון גאַרנישמ האָב איך אהין די טיר אַן עפּן געטון, האָט זי
זיך אַפילו נישט אַנטשוילדיקט. אינם קורצן אויגנבליק, ווען איך
האָב אין גרויס שרעק זיך געגעבן אַ כאַפּ אויף צוריק, האָט זי

נאָר געוואָרפן אויף מיר אַ בליק פון אויגן מיט לאַנגע וויעס, ווי
זי וואָלט פרעגן, צי איך זע... אין איך האָב ווירקלעך...
— טפּו, צו אַלדי שוואַרצע יאָר!

איך באַשליס, אז צוערשט וועל איך אָנהייבן מאַלן דעם אַלטן
טויבן זאַבאַרסקין, ווי ער גייט אַלע גאַנצפרי אָפּנעמען חשבון ביי
זיין טאַכטער. אַט אזוי וועל איך אָנהייבן שרייבן די זאַך:
אינדרויסן גייט דאָן אויף ווי מיט פאַרשפּעטיקונג די זון. די
שטאַט — אַ גרויסע, אַ געדיכטע. פּונאוויבן, פון איבער די הויכע
פילגאַרנדיקע מויערן, קוקן אויף דער שטאַט קיילעכיקע און דריי-
עקיקע שטיקלעך הימל, זיי זעען אויס העכער אין בלויער, ווי גע-
וויינלעך דער הימל...

איך בין צופרידן פונם אָנהייב, און איבערהויפט — פון מיינע
קיילעכיקע און דרייעקיקע שטיקלעך הימל, וואָס זעען אויס העכער
און בלויער, ווי געוויינלעך דער הימל. איך ליג מיט פאַרמאַכטע
אויגן און זע זיי, אַט די שטיקלעך הימל:
— בלוי, ווי סינטע...

איצט בין איך זיכער, אז איך ווער ווירקלעך אַ שרייבער
מיט אַ גרויסן נאָמען.

ענדלעך, ענדלעך — אויס אָנפאַנגער!
פון גרויס גליק פאַרגעס איך, אז איך לעב אויף דער וועלט.
איך טראכט און ווייס נישט וואָס איך טראַכט. פּלוצים כאַפּ איך זיך,
אז איך האַלט שוין אינמיטן אַ גאַנץ ווייטן קאַפיטל פון דער זאַך,
וואָס איך וועל דאָ אָנשרייבן:

... אינדרויסן גייט אַ יונגע זייער שיינע פרוי אין אַ לאַנגן
קאָטיק-פּוטער. עס איז אָנהויב ווינטער, עס פאַלט דער ערשטער
שניי. דאָס גייט זי — סאָני זאַבאַרסקי (א ווונדער, וואָס זי איז נאָך
אַלץ נישט אין טורמע!). זי גייט דורך אין ברייט פון שטאַט-גאַרטן,
ווי זי האָט באַשטעלט אַ ראַנדעווי מיט אַ יונגן הויכן באַאמטן, וועמען
זי האָט בשום אופן נישט געקאָנט אויסנוצן צוליב איר פאַטערס
געשעפטן און אין וועמען זי האָט זיך פאַרלייבט טאקע אויף אַן אמת.
זי וואַרט אויף אים זייער לאַנג און פאַרלירט די האַפּענונג, אז ער
וועט קומען... און דער יונגער באַאַמטער — בין איך טאקע אַליין...

פארהאט עפעס דווקא איך? — פאר גאָרנישט... עס איז מיר עפעס
גלאַט אזוי אַ שאַד עס זאָל זיין אן אנדערער...

איצט חער איך אַנטשלאָסן מיט פּאָדנע זיסע און זויבערע גע-
פילן פון אַ יונגן הויכן באַאמטן, אין וועלכן מען האָט זיך פאר-
ליבט און וועלכן מען האָט דאָך נישט געקאָנט אויסנוצן פאר מיאוסע
געשעפטלעך.

פון רחמנות קום איך איר ענדלעך אָן אַקעגן דאָרט אין שטאָט-
גאַרטן פון אַ זייטיקער אַלעע..

אַרום ניין אַזויגער, ווען איך כאַפּ זיך אויף איך נעם זיך אָן-
טון, געדענק איך נאָך די לייטישקייט מיינע. איך גענעץ אין טראַכט
וועגן דער יונגער ראַטנמאַפּט, וואָס נייטיקט זיך, און יונגע מיטפילן-
דיקע שרייבער זאָלן מיט איר צוזאַמען באַקעמפן די געפיליגע
שוואַרצע ווינקלעך..

— נאָך פארא, טראַכט איך, אויסצוראָטן אַרום און אַרום גענוג
פּאַסקודסטאָוע... הו-הו-הו... נאָך פאראן גענוג.

אַ שמועס מיטן בחור, וואָס האָט אַ פליישיק-בלאַס משכיל-לאַיטנ-
דיקן פנים (מיין שכן פון רעכטס). דער שמועס איז פּאָרגעקומען
לעבן דער סיר פון זיין צימער.
טונס בחור האָב איך זיך דערוואַסט:

— דער משומדתטעס קריסטלעכער מאַן, וואָס דינט אַלס דאָקטאָר
אין דער רויטער אַרמיי, האָט זי אַזעקגעוואָרפן און קומט צו איר
מער נישט צוריק.

— שוין אפשר אַנדערהאַלפן יאָר, אָדער מער, — אזוי האָט
סיר דער בחור זייער פּוילבלעך דערציילט.
איך האָב אים אויסגעהערט פּלומרשט קאַלט, ווי עס גייט מיך
זייער ווייניק אָן. איך האָב געשוויגן אַ רגעלעך.

— פּונדעסטוועגן, — האָב איך אַ פּרעג געגעבן, — פּונדעסטוועגן
ווינט זי דאָ אין וויזונג נאָך אַלץ, ווי אַ פרוי פון אַ רויט-אַרמייער?
— יאָ, — האָט געזאָגט דער בחור, — זי ווינט...

דערביי האָבן זיינע מולדיק-אויסגעזאַנגענע באַקן געפּאַכט אַזאַ

קינדעריש=שעמעווידיקע, פאמעלעכע באוועגונג, וועלכע מען האָט געקאָנט
אויסטייטשן, אַז אויך אים ווידערט עס, נאָר ער איז אַ מענטש אַ
שטילער...

עס האָט זיך אַרויסגעוויזן:

איינמאָל, ווען די הויז־פאַרוואַלטונג האָט זי פון איר גרויסן צי-
מער געוואָלט אַרויסזעצן אין אַ קלענערן, האָט זי געמאַכט אַ גוואַלד,
אין עס האָבן זיך געפונען אייניקע ווירקנדיקע מענטשן, וואָס האָבן
איר דענסטמאָל געהאַלפן. אגב, דער מעטראָנפּאָזש — יונה קריסמאַן—
אויך...

איך — זייער פאַרויכטיק:

— פארוואָס?

דער בחור:

ער ענטפערט נישט. די מוסקולן אַרום זיין פלישיקער נאָז
הייבן נאָר אָן זיך צו באַוועגן זייער פאַרויכטיק אויף צו טון אַ האַלב
שטייכל.

דעם האַלבן שמייכל קאָן מען טייטשן:

— פאַרוואָס? — פֿרעגט איר — פאַר אירע מעשים טובים...

אַ צווייטער שמועס מיטן בחור:

עס האַנדלט זיך וועגן די פיל מענטשן — כמעט דורכאויס
כאַנסבילן, וואָס טומלען אָפּט ביזן שפּעט ביינאַכט ביי דער משומזות
אין צימער. עס טועפט אָבער אויך, אַז צו איר קומט מען איינ-
ציקהייז און זייער שטיל, ווי בסוד=סודות. דענסטמאָל איז זי אָנגעטון
זייער איינפאַך און פרום. נאָכדעם באַרימט זי זיך פאַר אירע קוואַר-
טיראנטן:

— איר ווייסט, ווער ס'איז ביי מיר געווען?

און זי רופט אָן נעמען...

— צום ביישפּיל, — האָב איך געפרעגט, — וועלכע נעמען?

— צום ביישפּיל, — האָט געענטפערט דער בחור, — נעמען

פון דער הפטורה...

אַ שאַד: דער בחור, ווייזט זיך אַרויס, איז דאָ אין דער
משומזותעס געשעפטן נישט פאַרמישט.

און נאָך ווייזט זיך אַרויס:

פונם בחור אליין וועט זיין קנאפ מאטעריאל צו שרייבן. ער זיצט דאָ גאנצע טעג אין צימער און טוט גאַרנישט. ער וואָרט אויף אַ וויזע פון זיינעם אַ ברודער אין אַרגענטינע. די שווערע זאך, וואָס ער שלעפט אַלעמאָל ארויס פון אונטערן בעט, איז נישט מער, ווי אַ פשוטער שווערער טשעמאָדאן, אין וועלכן אַלע זיינע זאכן ליגן שוין מער ווי אַ יאָר איינגעפּאַקט. אין טשעמאָדאן האָט ער אויך אויס-באַהאַלטן אַן אַלט און אָפּגעריבן סטודענטיש היטל מיט אַ צעבראַכע-נעם לאַקירענעם דאַשעק. ער האָט דאָס היטל אָפּגעקויפט ביי אַן אַמאָליקן סטודענט זייער וואָלויל, ווייל איצט טראָגט מען עס מער נישט, ווי מען טראָגט מער נישט קיין אָפיצירישע עפּאָליעטן. אין טשעמאָדאן האָלט ער אויך זייער אָפּגעהיט אַן אַטעסטאַט, פון וועלכן עס איז צו זען, אַז פונקט אָנהייב רעוואָלוציע האָט ער אָפּגעגעבן עקזאַמען אויף אַכט קלאַסן. דער אַטעסטאַט, זאָגט ער אליין, איז אים אָנגעקומען זייער שווער, הייל ער האָט פון קינדווייז אָן אַביסל א שווערן קאַפּ און איז נאָך דערצו געוואקסן אַ יתום. זיין מוטער פלעגט אים שטענדיק זאָגן מוסר :

— ביי דיניצע פעטערס טוען די קינדער אויף גיך אַ לערן אין גימנאַזיע, אין אוניווערסיטעט און ווערן באַלד פטור, און דו לערנסט און לערנסט און עס ווערט דערפון גאַרנישט...
 נאָר אָנהייב רעוואָלוציע, ווען ער האָט ענדלעך דעם אַטעסטאַט באַקומען, איז זיין מוטער שוין געווען געשטאַרבן, און ער אליין — דאָס הייסט, אַ מענטש מיט אַן אַטעסטאַט — האָט דאָ אין לאַנד שוין געהאַט זייער אַ קליינעם ווערט. דערפאַר אָפּער האָט דער אַטעסטאַט טאַט נאָך אַ ווערט אין אַרגענטינע — אזוי שרייבט אים פון דאָרט זיין ברודער, וואָס דאַרף אים צושיקן אַ וויזע.
 קלאָר :

פדי דעם בחור זאָר דאָ נישט זיין אזוי לאַנגווייליק צו וואַרטן, שליסט ער אָפּ די טיר ביי זיך אין צימער, ער שלעפט אַרויס פון אונטערן בעט דעם טשעמאָדאן.
 איינמאָל, ווען אין דער גאַנצער ווינונג איז חוץ אונז ביידן קיינער נישט געווען, האָב איך זיך איינגעקוקט דורך דעם שליסל-לעכל פון זיין טיר און האָב געזעען :

ער קוקט לאַנג, לאַנג אויפן אַטעסטאַט און לייגט אים נאָכדעם צונויף מיט זייער גרינגע פינגער. ער נעמט זייער געהיט אַרויס פֿונם טשעמאַדאַן דאָס סטודענטישע היטל מיטן צעבראַכענעם לאַקי־רענעם דאַשעק, ער טוט עס אָן זייער געהיט, ווי אַ גלעזערנס. און שפּאַנט אין דעם אַרום איבערן צימער הין און צוריק זייער לאַנג־זאַם און פּאַרוזיכטיק, קענטיק: ער איז זייער דערשלאָגן, וואָס קיי־נער דערקענט דאָ אויף אים נישט, אז ער האָט אַן אַטעסטאַט. דערפאַר אָבער וועט ער זיך דערפילן פּראַנק און פּריי, ווי נאָר ער וועט באַקומען פֿון זיין ברודער די וויזע, ווי נאָר ער וועט אַריבער־פּאַרן די סאָויעטישע גרענעץ, וועט ער פּראַנק און פּריי אַנטון אָט דאָס היטל און... זאָל די וועלט וויסן, ווער ער איז.

נאָר אָט וואָס:

פאַרוואָס, אַשטייגער, האָט די משומדת אַליין אָפּגעגעבן אזאַ סאַרט אידיאָט אַ צימער ביי זיך אין וווינונג און פאַרוואָס האַלט זי אים דאָ שוין דאָס צווייטע יאָר?

דער תירוץ איז:

(1) דער אַלטער זאבאַרסקי קומט אַלע גאַנצפּרי זיך נאָכפּרעגן אויף זיינע געשעפטלעך.

(2) אינאָונט קומען דאָרט פאַר פאַרברעכערישע זאַכן.

(3) פֿון יענער זייט שפּאַלירטער פּאַניערן־וואַנט איז אַ מיאוסע פאַרברעכערישע נעסט.

קלאָר:

פאַר דער משומדת לוינט, אַז די קוואַרטיראַנטן אַרום איר צי־מער זאָלן זיין אידיאָטן און נישט פאַרשטיין, וואָס ביי זיי אונטער דער נאָז קומט פאַר. נאָר וווּ בין איך — אַ יונגער ליינקער שרייבער? זאָל זיין אַן אָנפאַנגער, אָבער אַ געטרייער דער ראַטנמאַכט, אין מאָסקווע מאַטערט מען זיך, מען ברעכט זיך די קעפּ, פאַרוואָס עס קומט אָן אזוי שווער יעדער טריט, און דאָ טיילט מען זיך מיט כּאַפּאַר און מיט דער משומדת־עס ליבע. פאַרוואָס לייגט מיר אַלץ אין קאַפּ די זאָך, וואָס איך וויל דאָ אַנשרייבן? פאַרוואָס גיי איך פשוט נישט אַוועק דערצייילן וועגן דעם אַלעם דאָרט, וווּ מען דאַרף? אויב איך טו דאָס נישט, איז דאָס נאָר דערפאַר, וואָס איך האָב נאָך דערוויל

נישט קיין פאקטן. איך ווייס נאך אלץ נישט, ווער איז דער משומדה.
טעם קאמפאניע. איך מוז פריער געוויר ווערן אלע סורות: אריינעמען
זי מיט איר גאנצער קאמפאניע שטייף אין די הענט... שטייף אין די
הענט.

III

פון טאג צו טאג הערט ביי מיר דער אויער אין מיין צימער
מער פארשפיצט. איך לאז נישט דורך קיין מינדעסטן שאך פון איר
געווקסיקער און שטאלטנער פיגור. זאל זיין, אז מיר האט קיינער
נישט געדונקן. איז וואס? עס איז דען נישט מיין חוב?
סייז שטיל.

ארום דריי פייטאג.

איך דערהער פון יענער זייט שפאלירטער פאניערן-וואנט, ווי
זי טוט א קורציק, לייבט און טאמעטן הוסטל — א הוסטל, וואס
נאך באהאנדער-שיינע פרויען קלענע פון זיך ארויסגעבן. מיטן הוסטל
זאגט זי אן:

— איך בין אינדערהיים... דא... ביי זיך אין צימער.
נאך דעם הוסטל איז ביי איר ווידער שטיל. איך בין אָנגע-
שטרענגט בין גאר. פון יענער זייט דינער טאזעאן-וואנט דערהערט
זיך א נייער שאך. איצטיקס מאך זייער נידדיק אויף די פערטישע
טעפיכער, האָס באדעקן די פאָרלאָגע. אין אָט דעם שאַך דערפיל
איך, אז זי טוט אָן די טופליעס. מיר קומט עס פאָר, ווי זי וואָלט
עס טון ביי מיר אין צימער און וואָלט זיך דערביי נישט שעמען,
ווייל זי איז שוין מיט מיר זייער היימיש. איך זע פמעט ווי זי
טוט עס: די לייכט פון איר זיצנדיק-אָנגעפויגענער ווקסיקער פי-
גור זע איך, די לייכט פון אירע פיס, וואָס זענען פאָרוואָרפן איי-
נער איבערן אַנדערן, און אויך איר טראָט אינם זיידענעם זאָק —
א טראָט פון א שלאָנקן פיס, וואָס גלייטשט זיך אַריין אין דער טופליע
זייער לייכט, אָן תירוצים, ווייל אזוי הייסט זי. און אויך די געש-
ווינדע באַהענגונג פון אירע פינגער זע איך — לאַנגע אומרויקע
פינגער מיט גלאַנצנדיקע מאַניקירטע נעגל. זיי זענען פון לאַנגקייט

אַביסל איינגעבויגן און צעשפרייטן זיך ביי די שפיצן, ווי לאַפּעטקעס.
זיי זענען אומיסטן באַשאַפן געוואָרן אויף אומרויקע גלוסטענישן.
— טטטהע! — דערהערט זיך ווידער איר הוסטל.

עס זאָגט ווידער אָן :

— איך בין דאָ... איך בין דאָ.

איך שפּאַן ארום ביי זיך אין צימער און פיל אַ ריח פון פודער
און פון פאַרפומען, כאַטש אזא ריח איז אַרום מיר נישטאָ. עמעצער
אין מיר איז עפעס ווי נישט מספּים, וואָס זי וועט באַלד אָן אויסגע-
פּוצטע ערגעץ וועקגיין, און די גאַנצע ווינונג וועט אָן איר בלייבן
ווי פּוסט אויף גאַנצע עטלעכע שעה. נאָר פון דער אַנדערער זייט...
איך בין זיכער, אז עס מאַכט נישט אויס — אָט דאָס, וואָס זי גע-
פעלט מיר אזוי שטאַרק ווי אַ פרוי. פאַרקערט... ווי שטייט עס, אז
מען דארף נישט זיין קיין מאַנסביל? אדרבה, דאָס אַלץ גיט מיר
נאָר צו מער איכפעט צו טון דאָס, וואָס מיין געוויסן פאַדערט... אויב
עס וועט זיין נייטיק, וועל איך זי פשוט אויסגעבן. איך וועל פשוט
אַנשרייבן אַהין, ווהיין מען דארף :

דאָ און דאָ, אויף דער און דער גאַס, אין דער און דער ווי-
נונג, קעגנאיבער דעם צימער, אין וועלכן איך ווין, קומען פאַר טאָג
טעגלעך אזעלכע און אזעלכע זאַכן. איך וועל אונטערשרייבן מיין
אמתן נאָמען, און זאָל עס אפילו הייסן, ווי מען וויל — איך וועל
טון, וואָס מיר וועט הייסן מיין געוויסן...

ביי מיר איז דאָס אַ באַשלאָסענע זאַך.

דעריבער האָב איך קיין מורא נישט פאַר דעם געדאַנק, אז די
משומדת טוט אַלץ, כדי צו ווערן מיט מיר מער היימיש.

נישט אומזיסט לאָזט זי אַלע פרימאַרגן אָפּן די טיר פון דעם
וואַסצימער, ווען זי וואַשט זיך דאָרט.

ווער, וויל זי, אַשטייגער, זאָל זי דענסטמאָל טרעפן אין וואַש-
צימער, אויב אַחוץ איר און מיר איז דענסטמאָל מערסטנטייל קיינער
אין דער ווינונג נישטאָ?..

איינמאָל, נאָך אָט דעם וואַשן זיך, איז זי פלומרשט ווי אַ באַ-
לעבאַסטע דורכגעגאַנגען איבער דער גאַנצער ווינונג.

זי האָט אַרײַנגעקוקט צו אַלע אַוועקגעגאַנגענע קוואַרטיראַנטן אין די צײַמערן.
ווי אַ באַלעבאַסטע האָט זי פֿלומרשט אַרײַנגעקוקט אויך אין מיין צײַמער.

— אַך! — האָט זי זיך געוונדערט, — איר זײַט אינדערהײם? און איך האָב געמײנט, אַז איר זענט נישטאָ... קײנער פֿון די קוואַרטיראַנטן אין נישטאָ...

דערבײַ האָט זי מיר די גאַנצע צײַט געקוקט גלײַך אין די אויגן מיט אַ פֿרײַנטלעכן, האַלב־שמיכלענדיקן בליק, וועלכער האָט געהאַט צו זאָגן:

— דו קוקסט מיט סאַמעטענע אויגן... דו געפֿעלסט מיר, נאָך דו ביסט אַ לעמעשקע, מיין יונגער פֿרײַנט... הויבסט נישט אָן צו פֿאַרשטיין, וואָס דאַרף מען טון, אויב מען האָט אַ באַלעבאַסטע ווי איך, און קײנער פֿון די קוואַרטיראַנטן אין דעמאָלט נישטאָ אינדערהײם.

און פֿדי מיר צו דערווייזן, וואָס פֿון אַזאַ באַלעבאַסטע, ווי זי, קאָן מען האָבן, האָט זי, שטײענדיק אַקעגן מיר אין טיר, זיך געגעבן אַ צי אויס פֿון נאָך איר שלאַפֿן און פֿון נאָך איר וואַשן זיך. איר ברוסט האָט זיך דערבײַ אויסגעקײלעכיקט, יעדער טײַל פֿון איר קערפֿער האָט זיך אָנגעשטרענגט, ווי פֿון גרינגער גימנאַסטיק, און אירע אויגן האָבן מיטאַמאָל אַ קוק געגעבן אויף מיר נאָך מער פֿרײַנטלעך און שמיכלדיק, ווי זי וואַלט מיט איר בליק פֿלוצים אײַבערגעגאַנגען מיט מיר אויף „דו“...

זי האָט ווי געוואַרט, וואָס וועל איך דערויף ענטפֿערן. נאָך איך האָב דערויף גארנישט נישט געענטפֿערט, האָט זי גענומען אַרומ־קוקן מיין צײַמער, און נאָך מער, ווי זי האָט אַרומגעקוקט מיין צײַמער, האָט זי נאָך אַלץ אַרומגעקוקט מיך אַלײַן...

— אײערע בײדע פענצטער זענען נאַקעט, — האָט זי געזאָגט — מען דאַרף אויך אויפהענגען פֿאַרהענגלעך... בײַ מיר זענען פֿאַראַן פֿאַר אײער פענצטער פֿאַרהאַנגען. שטענדיק, אַז מען קומט אָן אין אַונט אין הויף אַרײַן, זעט מען אַלץ, וואָס בײַ אײך אין צײַמער טוט זיך... איך האָב שוין געטראַכט וועגן דעם...

וואָס האָט זי געוואָלט מיט דעם זאָגן ?

זי האָט געטראַכט וועגן מיר...

דאָס איז ערשטנס.

צווייטנס :

זי דערלאָזט דעם געדאַנק, אַז ביי אַזאַ יונגמאַן, ווי איך, קאָן
אַמאָל אין אַוונט פּאַרקומען אַזעלכע זאַכן, וואָס נישט אַלע אין הויף
דאַרפן זיי זען... זי איז אין דעם זינען נישט קיין אַפּגעשטאַנענער
מענטש. אין דעריבער איז זי גרייט צו פאַרהענגען מינע פענצטער
מיט פאַרהאַנגען...

מיך פאַרדריסט :

פאַרוואָס האָב איך דעמאָלט פאַרלוירן מיין לשון ?

פאַרוואָס האָב איך איר דעמאָלט וועגן די פאַרהאַנגען נישט

געענטפערט :

— אַלצאיינס... מיר איז דאָס אַבסאָלוט אַלצאיינס...

פון פאַרדרוסט בין איך באַלד נאָך איר וויינט אַוועקגעאַנגען
פון דער היים — איך בין אַוועק זיך אויסלאָפטערן, ווי פון אַ טשאַד.
מיר האָט זיך געדאַכט : איך האָב אַביסל היץ. עס זען מיר
אויס פרעמד און אַנדערש, ווי שטענדיק, אַלע פאַרבייגייענדיקע מענטשן
אין גאַס, ווי גלייך צו יעדן פון זיי איז היינט אינדערפרי געקומען
מיט אַ וויינט די משומדת און ביי יעדן פון זיי האָט זי געוואָלט
אויפהענגען פאַרהאַנגען אויף די פענצטער...

אין אַ פּאַר טעג אַרום.

איך האָב זיך באַטאָג אומגעקערט פון גאַס.

איך האָב געטראָפן ביי זיך אין צימער בלאַנק-ווייסע, פריש-

געקראַכמאלעטע פאַרהאַנגען אויף די פענצטער.

זויבערע, טויליענע און לאַנגע פאַרהאַנגען.

זיי האָבן צוגעגעבן אַ נייע געמיטלעכע ליניע מיין גאַנצן צי-

מער ; זיי האָבן געשמעקט מיט זיזעלבע ריחות, מיט וועלכע עס שמעקט

די משומדת אַליין.

ביי מיין אַרײַנקומען האָט זיך מיר אויסגעדאַכט :

די משומדת האָט דאָ געשפּריצט אין דער לופט מיט פּאַרפּומען.
 נייע, אומגעריכט-פּרישע היימלעכקייט! ...
 אין אָפּגעפּרישטן צימער האָט אויף מיר מיט אַ ניי חנדל אַ קוק
 געגעבן פּריער די קישן, וואָס אויף דעם צוגעגלעטן בעט, דערנאָך די
 פיר שטולן ביי די ווענט.
 די קליינע קאַנאָפּע האָט ווי אין ווילטאָג זיך אויסגעגלעט דעם
 איינגעפאלענעם בויך.
 דער שראַנק, וואָס אין ווינקל, די פּאַפּירן אויף דעם קליינעם
 צוגעדעקטן טיש, וואָס דינט מיר צו שרייבן, האָבן מיך זייער שטיל
 ווי אָפּגענאַרט און ווי מיר געזאָגט מוסר:
 — נאר דו... האָסט פאַרשפּעטיקט... געווען באַדאַרפט קומען
 פּריער אַביסעלע...
 פון אַרץ האָט אויף מיר אַ בלאַז געגעבן מיט אַזא געפיל, ווי
 גלייך איך האָב צו מוז און צו גליק שוין חתונה געהאַט... און... קיין
 עין-הרע... עפעס אַזוי גרינג...
 אַרום און אַרום אין אַלע צימערן איז געווען זייער שטיל —
 אַפּנים קיינער איז נישט געווען אינדערהיים.
 איך האָב נישט געדענקט, ווי לאַנג האָב איך ביי מיר אין צי-
 מער אַרומגעשפּאַנט.
 אויפגערגוט, ווי פון נאָך אַ טומלדיקער חתונה, האָב איך זיך
 צוגעלייגט אויף דער קורצער קאַנאָפּע, זיך צוגעשפּאַרט מיט אַ רויקייט,
 וואָס קומט פון דער אַרומיקער פּרישער געמיטלעכקייט.
 איך האָב דערפילט אַ מידקייט, ווי נאָך אַ שוויץ-באַד.
 דער קערפּער האָט געוואָלט מען זאָל אים געבן רו און אים
 לאָזן וואָס לענגער אזוי ליגן.
 די אויגן האָבן זיך אַליין צוּעמאַכט און געוואָלט מען זאָל זיי
 נישט שטערן צו זען פאַר זיך די בילדער אין דעם ווייטן קאַפּיטל
 פון דער זאך, וועלכע איך האָב שוין דאָ אָנגעהויבן צו שרייבן —
 זען וואָס לענגער און וואָס גענטער:
 אין דרויסן גייט אַ יונגע זייער שיינע פּרוי אין אַ לאַנגן קאַטיק-
 פּוטער. עס איז אָנהויב ווינטער. עס פאַלט דער ערשטער שניי. דאָס
 איז די געוועזענע משומדת סאַני זאַבאַרסקי... ווי מאַדנע איז צו זען

פונגווייטנס, ווי זי שפאנט — אין איר האָט זיך איבערגעצויגן אלץ אפילו איר גאנג. איר פנים האָט זיך אביסל אויסגעצויגן און איז געוואָרן נאָך שענער — א פנים פון אַ דיידנדיקן מענטשן. אירע אויגן אונטער די לאַנגע וויעס זענען פון בלויע און פריילעכע געוואָרן פיל טינקעלער, כמעט שוואַרץ און זייער אומעטיק. מיט איר אלטן טויבן פאָטער האָט זי שוין לאַנג איבערגעריסן. זי לאָזט אים צו זיך נישט אריין. ער קומט צו איר נישט מער — צו איר קומט בכלל מער קיי-נער נישט. זי איז פאַרליבט אין אַ יונגן, הויכן באַזאָמטן, וועלכער איז אויך אַ באַוווּסטער שריפטשטעלער... ער קומט איר אָן אַקעגן מיט אַ זייטיקער אַרעע אין דעם שטאָט-גאַרטן...

דאָ האָבן ביי מיר זיך אָפגעשטעלט סיי די געדאַנקען, סיי די געפילן, וואָס פאַרבונדן מיך מיט דעם אַרומיקן ווירקלעכן לעבן. איך האָב ווי נישט געוואָלט אוועקגיין פון יענעם אָרט אין שטאָט-גאַרטן, וווּ איך קום איר אָן אַקעגן.

איך בין זייער לייכט און זיס אַנשלאָפן געוואָרן, נישט פילנדיק אַז איך קוועטש זיך אָפ אַ רויט-געוואָרענע שטייף-ציגעדריקטע באַק. איך האָב נישט געדענקט, ווי לאַנג מיין שלאָף האָט געדויערט. מיר איז געווען אַ שאַד, וואָס מען שטערט מיר און וואָס איך מוז זיך אויפכאַפן.

דינע און לייכטע פינגער האָבן געקלאַפט צו מיר אין טיר. איך האָב דערפילט זייער דינקייט נאָך איידער איך האָב זיך אינגאַנצן אויפגעכאַפט, נאָך איידער איך האָב געהאַט די קלענסטע פאַרשטעלונג, צו וועמען געהערן זיי און ווער וויל דאָס צו מיר אין צימער אַריינקומען.

מיט אַ פאַרשטאַרבן האַרץ האָב איך זיך אויפגעזעצט און האָב זיך איינגעהערט, ווי די פינגער קלאַפן נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל. — אַריינט!..

אין דער אויפגעמאַכטער טיר איז געשטאַנען די משומדת נישט קיין אומעטיקע און נישט קיין וויינענדיקע. פון אונטער אירע לאַנגע וויעס האָבן אירע בלויע אויגן גע-קיקט מיט אַ פריילעכן, זינדיק-רייצנדיקן שמייכל.

דער שמייכל אירער, אזוי האָט זיך געדאַכט, איז אַריין אין
צימער נאָך איידער אין צימער איז אַריינגעטרעטן זי אַליין.
— נ-נ-נעבעך, — האָט זי אָפגעלאַכט פון מיין פאַרשלאָפנקייט,
פון מיין פאַרלוירנקייט און פון מיין צעקנייטשטער רויט-אָפגעקוועטש-
טער באַק.

— נ-נעבעך... אויפגעוועקט פון שלאָף. א? ... איך בין געקוי-
מען צו אייך אנטלייען אייערע שטולן און אייער טיש... צו מיר
וועלן היינט אין אָונט קומען געסט... פיל געסט...
נו... פאַרשטייט זיך:

די משומדת האָט אפילו נישט געטראַכט חרטה צו האָבן אין
ווערן אַ ליינדדיקער מענטש...
איר האָט זיך אפילו נישט געהלומט איבערצורייסן מיט איר
אַלען טויבן פּאַטער, מיט איר גאנצער פאַרברעכרשער קאַמפּאַניע
און זיי פאַרווערן אַריינקומען צו איר אין ווינונג.
זי איז געקומען מיר אַנזאָגן די בשורה, אַז זי וויל ביי מיר
אנטלייען די שטולן און דעם טיש, וויל ביי איר וועלן היינט זיין
אין אָונט געסט.

ווייל אלע קוואַרטיראנטן אנטלייען איר אין אזעלכע פּאַלן זיי-
ערע שטולן און זייערע טישן.

דערביי האָבן אירע פריילעך-שמייכלדיקע אויגן זיך אָפגעשטעלט
אויף מיר מיט אַזע קוקעלע, וואָס דאַרף פעסטשטעלן, אויב איך וועל
זיין צו איר ערגער איידער אַלע אַנדערע קוואַרטיראנטן, אַדער ניין...
איך האָב זיך אונטער אַט דעם בליק אינגאנצן פאַרלוירן.

איך האָב נאָר געדענקט, אַז איך אַליין בין זייער ווייט פון איר
טויבן, פון אירע „געסט“ און פון זייערע אַלעמענס געשעפטעלעך —
איך בין נישט גלאַט אזוי אַ יונגער שרייבער... איצט אין די צייטן
פון ראַטנמאַכט.

אין נאָך האָב איך געדענקט:
אַרום און אַרום איז נאָך פאַראַן אויסצורוימען גענוג פאַסקוד-
סטויע... גענוג פאַסקודסטויע.

טאַקע דערפאַר טוט עס מיר באַנק, פאַרוואָס איך האָב זי דע-

מאָלט געלאָזט אויפהענגען די פאָרהאַנגען ביי מיר אין צימער, פאר-
וואָס איך האָב איר דעמאָלט נישט געזאָגט:

— מיך גייען די פאָרהאַנגען ווייניק אָן... מיר איז דאָס אַלץ-
איינס... איך קאָן זיך באַגיין אָן וויי...

און ווייל איך בין איצט געווען פאַרשלאָפן; ווייל איך האָב
נישט געוואָסט, וואָס איר וועגן די שטולן און וועגן טיש צו ענטפערן;
ווייל איך האָב זיך אונטער איר פריילעך בליקעלע פאַרלוירן, —
האָב איך איצט, אומגעריכט פאַר זיך אַליין, א פאָנפע געגעבן צו
זיך אין נאָז דאָס, וואָס איך האָב באַדאַרפט זאָגן וועגן די פאָרהאַנגען.
— אַלצאיינס... מיר איז דאָס אַלצאיינס.

מיינע פיס האָבן דאָן ווי זעלבשטענדיק אָנגעהויבן אַרומצושפּאַ-
נען איבער דעם צימער.

איך האָב געזעען:

זי האָט אויף מיר אַ קוק געגעבן זייער לוסטיק, כמעט מיט
פרייד, ווי זי וואָלט מיינע ווערטער נישט צוגעגעבן קיין מינדסטן
זינען.

זי האָט אָנגעהויבן אַרויסצוטראַגן אַ שטול נאָך אַ שטול, און
ערשט נאָך דעם, ווען אַלע שטולן זענען שוין געווען אַרויסגעטראַגן,
און די ליידיקע ווענט פון מיינ צימער האָבן אויף מיר אַ קוק גע-
געבן זייער באַליידיקט, ווי גלייך זיי האָבן צו מיר טענות פאַרוואָס
איך נעם זיך נישט אָן זייער קרוודע... האָב איך ערשט אַקאָרשט
נאָך דעם אָנגעהויבן צוריקצוקומען צו זיך און האָב דערפירט, אַז דער
„אַלצאיינס“ איז געווען זייער אַ פאַרשפּעטיקטער און נאַרישער.

אויף מיינע שטולן וועלן היינט זיצן „הכרה“...

מיטגלידער פון יענער געהיימער פאַרברעכערישער קאָמפּאַניע,
מיט וועלכער דער אַלטער טויבער זאַבאַרסקי פירט דורך זיין טאָכטער
מיאָסע געשעפטן.

ט'קומט אויס:

איך העלף אין דעם מיט מיינע שטולן...

איצט איז שוין דער משומרת געבליבן נישט מער, ווי אַרויסצו-
טראַגן פון מיינ צימער דעם טיש, אויף וועלכן איך שרייב.

דער טיש איז געווען נישט קיין גרויסער, נאָר איר איז דאָך
געווען שווער אים צו טראָגן.

זי האָט זיך אַרום טיש אַרומגעדרייט עטלעכע מאָל. זי האָט
אים געפרווט אַ נעם געבן פריער פון איין זייט, נאָך דעם פון דער
אַנדערער זייט. זי האָט אים אָנגעבוירן צו איר בויך אַזוי, אַז זיי-
נע פּאַרנטיקע צוויי פיס זענען געבליבן הענגען אין דער לופט.
זי האָט זיך דערביי פאַרוויטלט, זיך פּונאַנדערגעלאַכט און
האַט ענדלעך אַ קוק געגעבן אויף מיר זייער פאַרווונדערט און זיי-
ער פריילעך:

— נו? .. קאוואַליער!.. האָט זי ביי מיר געמאָנט מיט די
אויגן, — קאַלעגע!..

און איך אַליין האָב שוין נישט געדענקט ווי אַרום איז דאָס
געשעען:

אין מיין קערפּער — אַ קערפּער, וועלכן איך האָב קיינמאָל
נישט גערעכנט פאַר קיין ספּעציאַליסט אין אַזעלכע זאַכן, האָבן
פּלוצים אַ זיד געגעבן די בלוטן פון אַ גוואַלדיקן „קאוואַליער“...

שפּעטער מיט אַפּאַר מינוט, ווען איך בין געקומען צוריק צו
זיך, איז שוין אַלץ געווען אָפּגעטון און פאַרפּאַלן.
ס'איז געווען אַ פּאַק:

איך, דער שטילער און באשיידענער באַרו, אַ יונגער שרייבער,
אַ מענטש, וואָס קוקט אויף זיך אַליין, ווי אויף איינעם פון יענע גע-
ציילטע, וואָס אז ווען דער ראַטנמאַכט איז שלעכט, זענען זיי גרייט
צו פּאַסטן מיט איר צוזאַמען דעם נייטיקן תּענית... האָט במחילה
איינגעבויענערהייט אַליין געטראָגן צו איר אין צימער יענעם טיש,
אויף וועלכן איך האָב איינגנטלעך געפילט פאַר מיין חוב אָנצושרייבן
ועגן איר „דאָס, וואָס מען דאַרף“ און „וויזן מען דאַרף“...

פאַרסאפּעט און אויפגערודערט פון דעם אָפּגעטונענעם שטיקל
אַרבעט, בין איך געבליבן שטיין אויף די פּערסישע טעפּיכער לעבן
דעם אַוועקגעשטעלטן טיש.

איצט האָב איך אַקאַרשט דערפילט, אַז איך געפין זיך ביי דער
משומדת אין צימער.

מיינע אויגן האָבן דערזעען, אַז דער אַריינגאַנג אין צימער איז

צוגעמאכט גאנץ שטייף, ווי געשלאָסן. און אז דער משומדת געפעלט
עס — זי איז ווי צופרידן סיי פון מיין קאוואַליערישער איידלקייט,
סיי פון דעם, וואָס זי איז געבליבן מזט מיר צליין אין צימער... זי
דערנענט זיך מיט פריילעכע אויגן און בלייבט שטיין פאר מיר מיט
צרונטערגעוואַרפענע הענט, מיט אַרונטערגעבויענע אַקסלען, מיט אַ
אויסגעקייילעכיקטער ברוסט, מיט פייכטע, פונאנדערגענומענע ליפן און
מיט אַזאַ שמייכלע, וואָס האָט פיל צו זאָגן וועגן דעם רייכטום,
וואָס איר קערפער פארמאָגט:

— נא... נעם, טייערינקער, וואָס דיר קומט... דו האָסט כשר
פארדינט...

דעמאָלט איז מיט מיר געשען אַ צווייטע זאך, אויף וועלכער
איך האָב פון זיך בשום אופן נישט געוואָרט...
פון דער נאָענטקייט, וואָס איז געבליבן צווישן מיר און איר,
פון אירע פייכטע פונאנדערגענומענע נאַשער-ליפן, וואָס האָבן באַוויזן
לענגלעכע ווייסע ציין, פון דעם פאַרפומירטן גערוך, וואָס טראָגט זיך
דער עיקר פון אירע האָר, פון די לאַנגע רייפעלעך, וואָס אין אירע
עוולדיק-רויטע אויערן-לעפלעך, און פון דעם טיפן פאַרהיילטן שניט,
וואָס אויף איר האַלד, — יא... דער עיקר פון אַט דעם שניט — האָט
זיך מיר פארדרייט דער קאַפּ.
מיין קערפער האָט זיך אַ שאַקל געטון, אַריינפאלנדיק צו איר
אין די אַרעמס.

מינע אויגן האָבן זיך אָנגענאַסענערהייט פארמאָכט, און די
גאַנצע צייט, וואָס איך האָב זיך אין אירע אַרעמס געפונען, האָב
איך נישט אויפגעהערט צו באַוונדערן, ווי אַלץ, וואָס מען קאָן אין איר
געפינען, איז פיל מער געשמאַק און מער זינדיק, ווי איך האָב גע-
קלערט, סיי ווען איך האָב זי געזען האַלב-נאַקט אין וואַשימער,
און סיי ווי איך האָב זיך פאַרגעשטעלט שטענדיק, ווען איך האָב
פון יענער זייט דינער טאַפעטן-וואַנט געהערט איר סאַמעטענעם הוטל.
פון מיין באַוונדערונג האָט מיך ענדלעך אויפגעוועקט איר קול —
אַ קול, וואָס קלינגט אַביסל געלעגערט און פיד, ווי פאַרשלאָפן:
— נו, יינגלע, גענוג פונדיינעטוועגן... גענוג אויפן ערשטן מאָל...
דעמאָלט האָב איך איבעראַניס אַ קוק געגעבן אויף איר. אין

דאָס ערשטע, וואָס איך האָב באַמערקט, איז געווען דאָס, וואָס זי האָט אַפנים קיין חרטה נישט... זי זעט אויס גאַנץ צופרידן... פון דעם האָב איך געהאַט זיך אָפצולערנען, אַז עס איז נישט געשען קיין שום ביזו און אַז אויך איך דאַרף קיין חרטה נישט האָבן.

נאָר קיין פיל צייט דערויף איז מיר נישט געבליבן, ווייל ביים אַריינגאַנג אין קאַרידאָר האָט עמעצער אין גלעקל פון טיר שוין אַן היפשע וויילע זייער שטאַרק געקלאָנגען.

די משומדת איז געשטאַנען מיט איר פנים צום שפיגל.
— אירי... האָט זי מיט געשווינדז פּינגער צורעכט געמאַכט אויף זיך די האָר.

איך בין, ווי פריער, זייער לעפּיש געשטאַנען.
די משומדת האָט זיך צו מיר אומגעקוקט מיט שמייכלדיקע אויגן און מיט אַנגעברוגזטע ברעמען.
— אוכאָדי! — האָט זי אויך מיר אַ טופּע געטון מיטן פּוס — אוכאָדי... ביסטראָ!...

IV

איך האָב אַרומגעשפּאַנט ביי זיך אין צימער, ווי אַ מענטש, וואָס ווייסט שוין, אַז ער האָט עפּעס פאַרלוירן, נאָר ער ווייסט נאָך נישט פּינקטלעך, וואָס האָט ער פאַרלוירן.

איך האָב געהערט, ווי פון יענער זייט דינער טאַפּעטן-וואַנט שרייט די משומדת אין איר פּאַטערס טויבן אויער:

— האָסט געבראַכט וויין?... שטעד אַהין אין ווינקל!
— ברענג נאָך!...

— זיי וועלן זיין ביי מיר אַלע!... אין אַוונט!

— מען וועט טרינקען!...

— זאָג ליאַווען, ער זאָל אויך קומען!...

— איך וועל אים דאָ באַקענען מיט דעם „גלאַוו-זשיד“... פּיף-

פּאַף... אַ יידעלע!...

נאָר אָט וואָס:

אין יעדן נייעם געשריי אירן איז שוין אלץ מער קענטיק,
אז זי פילט זיך איצט פיל פרייער איידער נעכטן און איינעכטן —
דאָ אין דער ווינונג האָט זי שוין מער פאַר קיינעם קיין מורא
נישט.

— איך בין אַ ליידאַק... אָט וואָס.

איך האָב, אַרומשפּאַנענדיק הין און צוריק, געהערט אָט די
קולות און האָב אויפגעדעקט אין זיך אַ מאָדנע געפיל:

אומצופרידן מיט דעם, וואָס איז צוריק מיט אַ וויילע ביי דער
משומדת אין צימער פאַרגעקומען, איז מערסטן דווקא מיין איינגעמייד-
טער קערפּער. דער קערפּער איז ווי גרייט צו זאָגן מיר מוסר:

— מיאוס אַריינגעפאַלן... וואָס?...

— אויס ריינער געוויסן...

— געוואָרן איין שטיק מיט דער משומדתעס קאַמפּאַניע, מיט
עפעס איינעם אַ לייאווען... מיט אַ יידל אַ „גלעזל-זשיר“... „פּיף-פּאַף“...

— צוליב וואָס האָסטו דאָס באַדאַרפט?...

פאַרקערט, דער פארשטאַנד האָט מיך געטרייסט, אז עס מאַכט
נישט אויס... פון דער משומדתעס קערפּער איז קיינעם נישט פאַר-
ווערט הנאה צו האָבן.

ס'הענגט בלויז אָפּ, צי מען באַגייט צוליב דעם אַ פאַרברעכן.
און איך... איך בין דאָ קיין שום פאַרברעכן נישט באַגאַנגען.
כ'האָב זיך אויף קיין האָר נישט געביטן סיי צו איר, סיי צו
איר טויבן פּאַטער, סיי צו דער גאַנצער קאַמפּאַניע, וועלכע וועט ביי
איר היינט אין אַוונט שיפורן.

אויב מען וועט דאַרפן, וועל איך, ווי פריער, גרייט זיין אַנצוג-
שרייבן וועגן איר אהין, ווהיין מען דאַרף... און נישט איך וועל
„אַמאָל גרייט זיין“, נאָר אָט שוין איצט — איך קאָן עס טון טאַקע
צו היינטיקן אַוונט... טאַקע שוין... באַלד.

פדי צו דערווייזן מיין קערפּער, אַז ער האָט אין מיר אַ גראָבן
טעות, האָב איך, אַרומשפּאַנענדיק איבערן צימער, אַנגעהויבן אויסצו-
לייגן ביי זיך אין קאָפּ, וויאזוי איך וועל וועגן דעם שריפטלעך
געבן צו וויסן, ווהיין מען דאַרף:

שוין דריי וואָכן... דריי וואָכן, זייט איך ווײן אין דעם און
דעם הויף, אין דער און דער ווינונג... דריי וואָכן...
ניין, דעם אמת:

היינט איז פונקט זיבעצן טעג, אז איך ווײן דאָ אין דעם און
דעם הויף, אויף דער און דער גאס, אין א צימער פון דער ווינונג,
וואָס האָט פריער געהערט צו דער פרוי סאַני זאַבאַרסקי — א פרוי,
וואָס גיט זיך אויס פאַר אַ ווייב פון אַ דאָקטאָר אין דער רויטער אַר-
מיי, כאָטש דער דערמאָנטער מאן האָט זי שוין לאַנג — אפנים נישט
אומזיסט — אַוועקגעוואָרפן...

איצט איז מיין קערפער געווען גערירט, וואָס ער האָט אין
מיר ווירקלעך געהאַט אַזאַ גראָבן טעות — איך שאַנעווע נישט די
משומדת, כאָטש זי געפּעלט מיר שטארק און איז מיר ביז אַ געווי-
סער מאָס איינגעבאַקן אין האַרצן. צו אַלדי שוואַרצע יאָר מיט איר,
דער משומדת! איך וואָלט געווען אַ פאַרברעכער, ווען איך טו עס
נישט.

אַט דאָס איז זי — די אמתע נעסט... אַט דאָ קלייבן זיך צו-
נויף, זיי — ראַסטראַטשיקי...

נאַריש, וואָס איך קלער בלויז אין געדאַנק וועגן דעם.
ממה-נפשך: אויב אויפריכטיק איז אויפריכטיק. אַט איז טיבט-
און-פען... אַט אַזוי, רויק, נישט געכאַפט.

איך אָרדן זיך איין ביים פענצטער און בין צופרידן פון דער
קאַלטקייט, מיט וועלכער איך הייב אָן צו שרייבן:

היינט איז פונקט זיבעצן טעג, אז איך ווײן דאָ אין דער
ווינונג, וואָס האָט פריער געקערט צו דער פרוי...

איך שרייב מיט באַשלאָסנקייט און זייער לאַנג.
אין מיין צימער ברענט שוין לאַנג ליכט, נאָר איך אַליין באַ-
מערק נישט, אז ס'איז שוין אַוונט.

איך געדענק נישט, ווען האָב איך ביי זיך אין צימער גע-
מאַכט ליכט.

איך שרייב נאָך אלץ זייער פאַמעלעך, מיט באַשלאָסנקייט.
פון פאַרנטיקן קאַרידאָר הערט זיך זייער אַפט דער יום-טוב-
דיקער קלונג פון דעם גלעקל.

ביי דער משומדת הייבן שוין אָן זיך צוזאַמענקומען די געסט.
עמעצער פון זיי איז דאָרט דער ערשטער אַריינגעקומען צו
איר אין צימער.

פון יענער זייט דינער טאַפעטן-וואַנט הערט זיך איר קול.
די טריט פון דעם אַריינגעקומענעם זענען פעסטע, יונגע,
פריילעכע, ווי מיט שפּאַרן. פּלוצים ווערט דאָרט אַ ווילע שטיל.
איך בלייב זיצן ווי פאַרשטאַרבן און הער זיך איין:
— דאָס איז זי מיט נאָך עמעצן... מען קושט זיך...
עס איז אַ נעסט פון פאַרברעכן, — שרייב איך ווייטער, — מען
דאַרף זיך פאַרשטעלן:

אויפדעקנדיק אָט די נעסט, קאָן מען דורך איר צוקומען צו אַ
פאַרצווייגטער נעץ פון גרויסן אומגעהייערן מיסברויכן, וועלכער איז
פאַרשפּרייט גאַנץ ווייט איבער פיל שטעט און אין וועלכער, אַדאַנק
די ליבע-צויבערישקייטן פון דער הויפט-פּערזאָן, סאָני זאַבאַרסקי,
פאַרן אָפט אַריין נאָך גאָר יונגע אָרנטלעכע מענטשן, וועלכע וואָלטן
דער אָרדענונג אין לאַנד געקאָנט ברענגען פיל נוצן...

איך הייב אָן אַרומצושפּאַנען אַן אויפגערגטער און טראַכט:
— נו, יאָ... וויפל האָט געפּעלט, אז אויך אַזאַ מענטש, ווי איך,
זאָל אין דער נעץ אַריינפאַלן?
איצט הערט זיך שוין דער קלונג ביי דער טיר פון קאַרידאָר
אַלץ עפטער.

די געסט קומען אָפנים צו צוויי און דריי מיטאַמאָל. זיי פאַר-
שלעפּן אַהער מיט זיך זייערע געשעפטלעך פון דרויסן און נאָך פון
ערגעץ ווייטער ווי פון דרויסן...

— פּאָטל'וואַיטע, טאָוואַרישטש, — הייבט דאָרט עמעצער אָן
אַלע מאָל פונסניי, ווי מיט פאַרקאַשערטע געהייליקטע ליפּן, — או
נאָס וו ריאַזאַני...

איך דריי זיך אַרום איבערן צימער מיט אַ צופרידן געפיל,
וואָס אלץ איז שוין געענדיקט און אונטערגעשריבן מיט מיין אמתן
נאָמען.

אַלץ ליגט ביי מיר פאַרטיק אין בוזים-טאַש.
גוט, וואָס איך האָב ביי זיך אין טאַש אַזאַ סאָרט קלאָרן באַ-

וויין, אז מיט דעם, וואָס קומט פֿאַר אַקעגנאַיבער דער דינער טאָ-
פעטן-וואַנט, קער איך זיך אויף קיין האָר נישט אָן.

איך הער זיך איין אין דעם געמורמל פֿון יענער זייט וואַנט:
אַ פֿריילעכער געמורמל, אַ יום-טובֿדיקער און זעלבסטאָפֿרידע-
נער, אַ זינדיקער... ווי גלייך אויסער זינד איז אויף דער וועלט
מער גאַרנישט נישטאָ — אויסער זינד איז אַלץ ווערט אַ שמעק
טאַבאַק...

פֿאַר מיר — דעם שרייבער... איך מיינ: פֿאַר דער גרעסערער
זאָך, וואָס איך האָב דאָ אָנגעהויבן שרייבן, וואָלט איצט געוויס געווען
זייער נוצלעך צו זיין דאָרטן אינעווייניק צווישן זיי און זיך גוט צו-
קוקן צו אָט די מענטשעלעך — לערנען יעדערן באַזונדער.

דער דאָזיקער געדאַנק גייט מיר נישט אַרויס פֿון זינען זינט
איך האָב אויפגעטאַכט ביי זיך אין צימער די שייך, פֿרי אין דער
פינצטער הערן בעסער, וואָס קעגנאַיבער דער דינער וואַנט טוט זיך.

— די דאָזיקע מענטשן... זיי זענען אַלע צוואַנצן אַ סאַרבֿרעכע-
רישע וועלט. נאָר יעדערער פֿון זיי האָט אַ באַזונדער פֿנים, אַ באַ-
זונדערע נאָז, באַזונדערע אויגן און אַ באַזונדער האַרץ... וויל מען
וועגן זיי שרייבן, מוז מען זיך אַ שאַר געבן צווישן זיי, כאַטש אַ
קליינע צייט... כאַטש איין אָונט זיין איינער פֿון זיי, קומען אָט, ווי
זיי, איצט צו דער משומדת און וויסן: צוליב מיר האָט זי געגרייט
דאָ די טישן און צוגעגרייט וויין, צוליב מיר האָט זי זיך אויסגעפּוצט...
איך האָב מיטאַמאָל ווי אינגאַנצן פֿאַרגעסן אָן דעם אָנגעשרי-
בענעם, וואָס ביי מיר אין בוים-טאַש.

אין דער פינצטער האָב איך זיך צוגעלייגט אויף דער קורצער
קאַנפֿע און דערפֿילט מאַרנע בריוונדיקע געפֿילן אַרום האַרצן.
די געפֿילן האָבן זיך אונטער דער ברוסט אַלץ מער פֿאַרשפּרייט.
סוף-כֿל-סוף האָט מיט מיר נאָך קיינמאָל נישט פֿאַסירט אזא פֿאַל
ווי איצט...

ווי גלייך איך וואָלט מיט איר האָבן חתונה געהאַט, מיט אָט
דער סאַני זאַבאַרסקי...
ווייל איך בין אַ ריינער מענטש... א יונגער...

אזא סאָרט באַציונג מיט אַ פרוי דרינגט אין מיר צריין טיף,
טיף און לאַזט נאָך דעם אַ פוסטע לאַך אין האַרצן...
צוליב וואָס גוצן מיר אָט די לעכער?
איך האָב פאַרגעסן אין אָט דעם האַלב-שיפורן געמורמל, וואָס
קעגנאיבער דער דינער וואַנט.

איך האָב נישט געדענקט ווי לאַנג בין איך אזוי געלעגן אַ
ברוגער אויף זיך אַליין.

דערנאָך האָב איך זיך פּלוצלינג אויפגעזעצט — איך האָב דער-
הערט אַ שאַרף לעבן מיין טיר.

און נאָך איידער די טיר האָט זיך געעפנט, האָב איך זיך אין
פארלוין פון איין אויגנבליק דערפילט זייער לעבעדיק... ווי גלייך צו
מיר קערט זיך אום אַ פאַרלוירן גליק...

אין דער געעפנטער טיר האָט מיט געשווינדער איילעניש זיך
אַריינגערוקט דער פאַרפומירטער, אויסגעפוצטער און צעטראָגן-באַשעפּ-
טיקטער קאַפּ פון דער משומדת.

— טי ודיעס? — האָט זי צו מיר געשווינד אין דער פינצטער
די ווערטער אַריינגעוואָרפן, — אַדיעוואַיסיאָ, זאַידי, פאַזנאַקאַמליי.
זי האָט מיר געזאָגט „דו“.

הייסט עס:

זי האָט נישט פאַרגעסן, וואָס צווישן מיר און איר איז פאַרבע-
קומען — זי האָט דאָך געפירט אַ שטיקל חשבון...

— נו, טשטאָ? — האָט זי אין אַ ווילע אַרום ווידער צו מיר
איר קאַפּ אַריינגערוקט, — אידיאַש?

און זי איז ווידער אַנטלאָפן צו אירע געסט.

מיר גייט עס, דאַכט זיך, נישט אָן.

מיינע פיס שפּאַנען אַרום גאַנץ געשווינד איבער דעם פינצטערן

צימער.

טראַכטן טראַכט איך איינציטיק וועגן פיל זאַכן:

וועגן דער משומדת טראַכט איך, וועגן אירע געסט, און נאָך

מער ווי וועגן זיי אַלע טראַכט איך וועגן דעם ווייטלעכן קאַפּיטל

פון דער זאך, וואָס איך האָב דאָ אין ווינונג אַנגעהויבן צו שרייבן:

איגדרויסן גייט אַ יונגע און זייער שיינע פרוי אין אַ לאַנגן קאַטיק-

פוטער, עס פאלט דער ערשטער שניי. די פרוי גייט דורך אין דער
ברייט דעם שטעט-גארטן. זי קוקט צעמעצן אויס ווייטיקלעך מיט טיפּע
ליידן, מיט גרויס חרטה...

אַבער אַ סוף. יעדער זאך, וואָס מען שרייבט, מוז מען דאָך
מיט עפעס ענדיקן.

נאָך די משומדת פירט, אַפנים, חשבון.

זי פאַרגעסט נישט...

זי שטעקט ווידער אַריין איר קאָפּ צו מיר אין צימער.
איצטיקס מאָל קוקט זי זיך געשווינד אַרום, אויב קיינער איז
אַרום איר נישטאָ.

פאַרמאכנדיק הינטער זיך די טיר, טוט זי זיך אַ יאָג צו מיר
אין דער פינצטער.

זי איז שטאַרק אויסגעפּוצט.

זי איז אָנגעזאָפּט מיט אַלע ריחות, וואָס דערמאָנען אָן פריי-
לעכקייט, אָן אויסגעלאָסנקייט און אין חתונות.

זי כאַפט מיך דאָרט אָן פאַר די הענט, זי שטייט אזוי אַ
וויילע קעגן מיר אָן ווערטער.

דעמאָלט דערפיל איך, אַז ביי מיר הייבן זיך איבעראַנייס אָן
אונטערצוברעכן די קני, און אַז דאָס, וואָס צווישן מיר און איר
הייבט אָן פאַרצוקומען, איז זייער ענלעך אויף דעם, וואָס צווישן
אונז איז פאַרגעקומען בייטאָג.

און ווידער בין איך פאַרגאַפּט, פול מיט ווונדער, וואָס אַלץ
אין איר איז פיל מער זינדיק-זיס, איידער איך האָב זיך פאַרגע-
שטעלט.

— נו, זאידי, — וועקט מיך די משומדת מיט אַ שטילער שעפּ-
טשעריי.

און זי אַנטלויפט צוריק צו אירע געסט.
איך קוק איר נאָך. איך בין אין אַ צושטאַנד פון אַ מענטשן,
פאַר וועמען עס האָט זיך פּלוצלינג אויפגעדעקט זייער אַ גרויסער
אומגליק.

אַט וואָס :

עט האלט דאָך זייער שלעכט מיט דער זאך, וואָס איך האָב
דאָ אָנגעהויבן צו שרייבן...
די זאך האָט נישט קיין סוף...

שוין מער ווי א וואָך, און איך בין געבליבן שטיין ביי יענעם
קאָפיטל, הען "זי" שטייט אין שטאַט-גאַרטן, און עס פאַלט דער ערשט-
טער שניי...

ווייטער רירט זיך נישט די זאך פון אָרט...
איך ווייס מער קיין וואָרט נישט, וואָס צו שרייבן...
כאָטש טו זיך א מעשה אָן... איר זע נישט מער גאַרנישט...
אן אומגליק:
נישטאָ דער סוף!...

סיידן אפֿשר גיין איצט אַהין צו איר אין צימער... א ? גיין
אָדער נישט גיין?

טראַכטנדיק וועגן דעם, און ס'איז זייער מעגלעך... זייער מעג-
לעך, און דאָרט ביי איר אין צימער, זעענדיק מיט די אייגענע אויגן
די גאַנצע קאָמפּאָניע, זאָל איך אַנטאָפּן צווישן זיי דעם נייטיקן סוף,
נעם איך זיך פאַמעלעך אָנטון.

איך באַשליס איינמאָל פאַר אַלעמאָל, און ס'איז נישט צוליב מיר,
נאָר צוליב דער זאך, וואָס איך שרייב:
— איך מוז גיין...

אין טונקעלן קאָרידאָר איז, ווי שטענדיק, דער שווערער גע-
וואַנטענער פּאַרהאַנג, וואָס פאַר דער טיר פון דער משומדתטעס צימער.
איצט איז דאָרט לעבעדיק, ווי פאַר אַ לעקעך-און-בראָנפן.
לעבן די טרעפּלעך שטויס איך זיך אָן אויף צוויי פון די געסט:
איינער נאָך זייער אַ יונגער אין מיליטער-קליירער.
דער צווייטער: אן עלטערער, א ציווילער.

דער יונגער שלעפט דעם עלטערן אויף אַ פּוּד און האָט צו אים

טענות:

— פאָסלושע, בראַט, מניע ודיעס נייע גראַוויטסיאַ... טי קודאָ
מעניאַ זאוויאַל?...

דערביי קנאקט ער אָפּ א פיינע קללה און פאַרענדיקט:

— טוואַל־אַטשי, וואָט טשטאַ...

ער רייסט זיך אויס פונם צווייטנס הענט און גייט אַוועק.

— ער וועט קומען צוריק, — טרייסט עמעצן דער ציווילער, —
ער וועט קומען צוריק.

מיין האַנט איז שוין אַרונטערגערוקט הינטער דעם פאַרהאַנג.
איך טאַפּ דאָרט אַן די טיר מיט אַ געמיש פון אַ גוט און שלעכט

געפיל:

מיין שלעכט געפיל געהערט צו דעם ציווילן, וואָס איז געבליבן.
מיין גוט געפיל געהערט צו דעם יונגן אין די מיליטער-קליידער,
וואָס איז ווי מיט אַ שפיי פונדאָנען אנטלאָפן.

פון דעם באַשליס איך, אַז איך בין נישט דער איינציקער.

— פאַראן, הייסט עס, חוץ מיר נאָך אַרנטלעכע מענטשן, וואָס
קאָנען אַהער אַריינסאַלן.

נאָר אַז איך עפן די טיר, דערזע איך, אַז דער יום-טוב אין
דעם העל-באַלויכטענעם צימער איז זייער גרויס.

איך פאַרגעס גלייך אין ביידע געפילן.

מען קאָן נישט זאָגן, ווער איז מער פאַרפּוצט: דער ווייס-גע-

דעקטער טיש אָדער די משומדת?

עס נאָרן צו זיך די יום-טובדיקע פּרענענדיקע ליכט און די
בלומען, וואָס צווישן פאַרשיידענע עפנוואַרגן און פאַרשיידענע הויכע
און קורצע פלעשער וויין.

און נאָך מער, ווי די ליכט און די בלומען, נאָרט צו זיך פון
קעגנאיבער דעם טיש די משומדת.

אירע אויגן ווינקען צו מיר מיט אַזאַ פּריילעכער האַרציקייט,
ווי גלייך זיי וואָלטן מיך וועלן אַרונטערנעמען אונטער זייערע לאַג-
גע וויעס.

וואָס וויל זי דאָ מיט מיר טון?... זי באַקענט מיך מיט אירע
געסט און האַלט מיך דערביי פאַר מיין לינקער האַנט שטייף און
וואַרעם, ווי אירס אַן אייגנטום, אַן איין-און-איינציקן...

צוויי יונגע פרויען — פרויען מיט נאקעטע אקסלען און נא-
קעטע הענט — שאצן מיך אָפּ מיט די אויגן, בשעת די משומדת
באקאנט מיך מיט זיי.

זיי שמייכלען צו איר, ווי צו איינער, וואָס האָט געפאקט אָן
אַנטיקאָ, אויף וועלכן מען מעג איר מקנא זיין...

— אויסגעצייכנט, — ווינקען זיי צו איר מיט די אויגן, —
ווי האָטו אַזוינס געפאקט...?
קענטיק:

זיי ווייסן אַרץ... די משומדת, אַפּנים, האָט זיך פאַר זיי בא-
רימט, און נאָכמער ווי זיי ווייסן, זענען זיי חושד...

נאָר איך האָב קיין צייט נישט צו פילן זיך שלעכט — מיר
געפעלט, וויאָזוי דאָס אַלץ וועט אויסזען אין דער זאַך, וואָס איך
וועל אָנשרייבן.

איצט איז מיר שוין קיין ספק נישט, אַז איך האָב געמוזט
אָהערקומען; אַנדערש וואָלט די זאַך, וואָס איך שרייב, געטויגט אויף
פּפרות.

מיך האָרט שוין נישט, וואָס אַלע קוקן דאָ אויף מיר, ווי אויף
איינעם פון זייער קאָמפּאַניע.

אין פאַרלוף פון איינעם און אויגנבליק איז מיר נאָר נישט פאַר-
שטענדלעך; וואָס וועט דאָ פאַרקומען.

נאָר באַלד פאַרגעס איך אין דעם, ווייל אין צימער זענען פאַר-
דאָן פיל מענטשן און עס קומען פאַר זייער פיל טשעקאָווע זאַכן, אויף
וועלכע מען קאָן, אַלס שרייבער, מיט גרויס אינטערעס קוקן. צום ביי-
שפּיל, דער עלטערער פון יענע צוויי-דער ציווילער, וואָס האָט אַ פנים
פון א געוועזענעם פּריכטאָו, איז שוין אויסגעטרונקען און איז שטייף
צוגעטוילעט צו איינער פון יענע צוויי פרויען, וואָס וויפּל מען זאָל
זיך אין זיי נישט איינקוקן, געדענקען זיי זיך נישט מער, ווי נאָקע-
טע פלייצעס און נאָקעטע אקסלען.

איך האָב זיך פּלוצלינג ווי דערשראָקן:

— וועמען? מיך?...

מיר דאַכט זיך, אַז די משומדת רופט מיך, נאָר אַז איך דריי

זיך אויס, דערנען איך, אז זי רופט אן אנדערן; צו מיר שמייכלט זי בלויז.

זי ווינקט צו מיר, ווי א קלוגעטשקע, אויף די דריי מענטשן, לעבן וועלע זי שטייט — זי זאגט מיר, דאכט זיך, אן, אז אירע געשעפטן גייען גוט...

איינער פון די דריי איז א קלייניטשקער, א פולבלעכער, מיט א געל אויסגעקעמט בערדעלע. ער איז פריש ארוימגעשוירן און ארוימגע=פויצט, ווי א באיאָרטער חתן צו זיין צווייטער חתונה. ער טוט אלע=מאָל א קוק אויף דעם גרויסן בלעטער-ציגאר, וואָס ער רויכערט, ווי ער וואָלט זיך וועלן איבערצייגן:

צוזאמען מיט דעם ציגאר בין איך גאנץ גרויס און היפש. ער מאַכט באַוועגונגען פון א מענטשן, וואָס האָט מורא אויפצו הייבן אַ שווערע מאַסע, און רעדט צו די צוויי יונגעלייט, וואָס זיצן אים אַקעגן, זייער פּצמערעך, ווי מיט פאַרקאַשערטע געהייליקטע ליפּן, אַלעמאָל הייבט ער אָן באַנייט אַ קאַן:

— פאַלשאַטיגע, טאַוואַרישטש! או נאַס וו ריאַזאַנטי... דאָס איז, אַפּים, דער „גלאַוו-זשיר“, וועגן וועלכע די משומדת האָט בייטאַג געשריגן צו איר פאַטער אין טויפּן אויער:

— „פּיף-פּאַף“...

איז אָט וואָס: אַ יידעלע... אָט אַזוי זעען אויס ראַסטראַטשיקעס... פון אים הענגען, ווייזט אויס, איצט אָפּ אַלע געשעפטן, וואָס די משומדת האָט פאַרדרייט. זי טרעט פּמעט נישט אָפּ פון דעם שטול, אויף וועלכן ער זיצט. זי בייגט זיך צו אים אָן אַלע וויילע. זי גלעזט זיינס אַ הענטל. זי שמייכלט צו אים, שעפּטשענדיק גוטע ווער=טער אין זיין אויער. זי צווינגט אים ער זאָל אַלע וויילע זיך אויף איר אומקוקן מיט אַ שמייכלע און זאָל געדענקען, אז נישט די צוויי יונגעלייט פאַרקויפּן אים גאַנצע פאַרטייעס פעטט, נאָר ער קויפט ביי זיי זייער ביליק „זי“, די געוואַקסיקע און שיינע משומדת.

— טאַוואַרישטש, — רופט דער „פּיף-פּאַף“ צו זיך נענטער דעם צוויילן מיט דעם רויט-אַנגעאַסענעם פנים פון אַ געוועזענעם פּריסטאַוו און די צוויי יונגעלייט, וואָס אַקעגן, און פון זיי בוימלדיק שמייכע=לע איז קענשיק, אז אַלץ גייט אויף אַ לאַד.

איך בין באשעפטיקט מיט דעם געדאנק:
אין דער זאך, וועלכע איך שרייב, וועל איך אָט דאָס יידעלע
פֿאַרבייטן מיט אן אַנדערן... דאָס יידעלע געפּעלט מיר נישט — עפּעס
איז ער מיר צו קליין...

נאָר איך מוז פון מיין געדאַנק אויפּוועכן, ווייל אין דער טיר
פון קאַרידאָר קלינגט עמעצער שוין אַ היפשע וויילע זייער שטאַרק און
ברוג.

די משומדת לָאָזט זיך אַהין האַלב=דערשראַקן און, ווען זי
קערט זיך אום, איז אויף איר פנים קענטיק, צו זי האָט זיך דאָרט
ביט עמעצן געקריגט.

עס ווייזט זיך אַרויס:

ס'איז גאַרנישט — עס איז אַ שכן פון דער ערשטער ווינונג.

די משומדת זאָגט אויף אים:

— אַ שיכור... שלאָגט שטענדיק דאָס ווייב.

זי איז אין פעס.

— חודש=געלט, זאָגט זי, איז אים קארג, — ער וואָלט אַ בעלן
זיין... איך זאָל אים צאָלן פאַר יעדן גאַס... אַ מפה אים אַ גרויסע...
בפֿלד קומט קריסמאָסן... ער איז פונם הויז=קאָמיטעט...

איך געדענק נישט:

ווען איז דאָס מיטצמאָל געוואָרן אין צימער צווי וועשיק, צווי
פריילעך?

ווען האָבן זיך געענדיקט די געשעפטן?

די משומדת האָט ביים טיש אויפגעטרונקען מיט אַלע צוזאַמען
און מיט יעדן באַוונדער, זי איז איבעראַניס צרויסגעזאָסן אַ קוק געבן,
ווער קלינגט עס אין טיר און צי קריסטאָן איז שוין געקומען. נאָר
אַנשטאַט קריסטאָנען האָט זי פון זיין ליידיקן צימער געבראַכט צו
טראָגן די צוויי מאַנדאָלינעס און די גיטאַרע, וואָס הענגען ביי אים
אויף דער וואַנט.

אַ פאַר פון די פרויען האָבן אָנגעהויבן אויף זיי רימפּלען.

אַ האַלז האָט זיך פאַרמאָסטן אויף צו זינגען.

אַ פאַר ליפּן האָבן זיך פאַרמאָסטן אויף צו קושן.

און די מײלער האָבן ווי פון זיך אָנגעהויבן רעדן העכער ווי
געוויינלעך, אלע ציוואמען.

א באַטרונקענער גאסט האָט מיט די באַוועגונגען פון זיינע
הענט געוואָלט דערווייזן זיך אַליין, אז ער איז נאָך נײַכטער, נאָר די
באַוועגונג האָט זיך אים, צו זיין גרויסן ווונדער, נישט איינגעגעבן -
ער האָט מיט די הענט איבערגעקערט אויפן טיש אַ פּלאַש. דער רוי-
טער וויין האָט זיך אויסגעגאָסן אויפן ווייסן טישטוך. די פּלאַש האָט,
אומפאַרנדיק, צעבראַכן מיט אַ קנאַק אַ פּאַר גלעזער מיט אַ טעלער.
און אַרעמען אַרום טיש האָט זיך גענומען אויסדאַכטן, אז צוואַמען
מיט די גלעזער און מיט די טעלער איז צעבראַכן געוואָרן די גאַנצע
לײטישקײט פון מענטשן, די גאַנצע פּאַראַנטוואָרטלעכקײט פאַר אַן
אַרדענונג אין לעבן, און אַז דעריבער דאַרף מען זיין פּרײלעך.

איצט האָבן שוין אלע געטרונקען זייער פּיל, אַן חשבון, ווי
אויף צופּיקעניש יענער צעבראַכענער לײטישקײט, וועלכע האָט זיי בײַ
איצט געבונון, און נאָך מער ווי אלע האָבן, ווי עמעצן אויף צופּיקע-
ניש, געטרונקען איד... איך אַליין.

נאָך די ערשטע פּאַר גלעזלעך, וואָס איך האָב, צעקושנדיק זיך
מיט דער משומדת, אין זיך אַרײַנגעגאָסן, בין איך נאָך געווען אינ-
גאַנצן נײַכטער.

איך האָב פאַר יעדער גלעזל געזאָגט צו דער משומדת:

— איך טרינק פאַר...

געמײנט האָב איך דערבײַ — פאַר דער זאַך, וואָס איך שרייב.
נאָך דעם פּערטן אַדער פּינפטן גלעזל האָב איך זיך דערמאַנט,
אז איך טרינק אויפן חשבון פון די מיאוסע געשעפטן, וואָס זענען דאָ
געשלאָסן געוואָרן.

מיר איז דערפון געוואָרן אומעטיק=פּאַסקודנע.

נאָר נאָך די ווייטערדיקע גלעזלעך האָט מיך מיטאַמאָל אַרומגע-

כאַפט אַ מאַדנע פּרײד:

איך האָב פּלוצים דערפּילט, אז אָט דעם גאַנצן עולם, מיט
וועלכן איך טרינק און וועלכן איך האָב מאַדנע פּיינט, ווייל ער איז
א פּאַרברעכערישער און שעדלעכער עולם, אז אָט דער גאַנצער
עולם איז דאָן נישט שרעקלעך, ווייל די נײַע אַרדענונג אין לאַנד

איז שטאַרקער פון אים, זי וועט אים אויסראָטן... איך וועל איר העלפן...
איך מיט דער נייער אָרדענונג וועלן אָט דעם שעדלעכן עולם
אויסראָטן...

מיר האָט זיך געדאַכט, אַז עס איז זייער טיף און וויכטיק —
אָט דאָס, וואָס אין לעבן איז פאַראַן פאַסקודסטווע און וואָס די נייע
אָרדענונג ראָמט די פאַסקודסטווע אויס: עס איז אַ גרויסע פרייד ריין
צו מאַכן אַ פאַרעפּושטע שטאַל!...
איך האָב זיך געשטופט צום טיש און געוואָלט האַלטן וועגן
דעם אַ רעדע.

נאָר איינשטילן דעם עולם איז געווען אוממעגלעך און, אַז איך
האָב זיך צוגעשטופט צום טיש, האָב איך אָן מיין רעדע פאַרגעסן.
אָנשטאַט צו דרשענען פאַרן גאַנצן עולם, האָב איך ביינייט אָן=
געהויבן טרינקען מיט דער משומדת. איך האָב זי אָפּגעשלעפט אָן א
זייט און האָב, טרייסלענדיק צו איר מיט אַ פּויסט, גענומען ווי מיט
גוואָלד אַריינשרייען אין איר מיין גאַנצע דרשה:

— דו ווייסט דאָך, — האָב איך זי געשלעפט צו זיך, — דו
ווייסט דאָך, ווער דו ביסט... דו און דיין גאַנצע קאָמפּאַניע... אַ שטאַל...
זענט איר! מירן אויסרייניקן די שטאַל, ווי שטאַרק איר ריח זאָל נישט
פאַרגיין אין דער נאָז. מיט שלעכטע ריח'ות וועט איר אונז נישט ביי=
קומען!... אָט: זע, ווי איך מיאוס זיך נישט — וועגן אַליץ, וואָס ביי
איך דאָ טוט זיך, האָב איך אָנגעשריבן אהין, ווהיין מען דאַרף... אָט
טאָפּ עס אָן... אָט דאָ ביי מיר אין בוזים-טאָש ליגט עס...

נאָך די משומדת איז שוין געווען שיכור און האָט זיך געריסן
צוריק צום טיש, צו איינעם פֿון אירע יונגעלייט, וועמען זי האָט גע-
האַט צו זאָגן נאָך פיל מער בילכערס איידער איך האָב געהאַט צו
זאָגן איר. זי האָט געקוקט אויף מיר מיט שרעק אין די אויגן און
האַט אַ ציטער געטון מיט איר גאַנצן קערפער, ווייל אויפן טיש צווישן
די ליכט...

אויפן טיש האָט עמעצער איבעראַגייס געהאַט איבערגעקערט אַ
פאָר פלעשער, צעבראָכן אַ פאָר גלעזער.
ארום טיש האָבן זיך אַלע געגעבן אַ דריי, ווי אויף איבערצו-
קוליען זיך אַלע אינאיינעם, צוזאַמען מיטן גאַנצן צימער.

אונטער דעם פארשטארקטן רימפלען פון די מאנדאלינעס מיט דער גיטארע האָט, אָפּשליידערנדיק פון זיך מענטשן און שטולן, עמע- צער אַראָפּגעצויגן פון זיך זיין רעקל און זיך געשטעלט טאַנצן. פון אַרום האָט מען אָנגעהויבן צוצוקלאַפּן, צוצופייפּן, צוצופאַטשן, זיך הייבן פון די ערטער, טופּען מיט די פיס און אונטערגעבן דעם טאַנצנדיקן פייערדיקן חשק.

מען האָט זיך אַרום אים געבויגן, געמאַכט מיט די הענט, גע- קלאַפּט מיט די פויסטן, געקלאַפּט מיט די גאַפּלען אין אין אים געפאַמפעט אַלץ שטאַרקערן און שטאַרקערן חשק זיך צו הייבן, דרי- גען מיט די פיס, און מען האָט פּלוצים, זייער פּלוצים דערהערט, אַז מען קלאַפּט שוין אַ לענגערע צייט זייער שטאַרק אין טיר פון קאַרידאָר — און נישט מיט די פויסטן קלאַפּט מען דאָרט, נאָר מיט פיל מער שווערערס און האַרטערס.

מען איז מיטאַמאָל געוואָרן זייער שטיל און זיך איינגעהערט. — איך גיב אים מער קיין געלט נישט, — האָט היסטעריש געשריגן די משומדת — עס איז ער — דער שכן!..

מען האָט זיך אַ לאַז געגעבן נאָך דער משומדת אין קאַרידאָר אַריין און זיך דאָרט אָנגעשטויסן אויף דעם פאַרשלאָפענעם און בלאַסן משפּיל-לאַיתנדיקן בחור — מיין שכן פון רעכטס.

אין אונטערשטן וועש מיט אַ ביז-גאַר אומגליקלעך און דער- שראַקן פנים האָט ער דאָרט מיט אידיאָטיש-אומזיכערע באַוועגונגען זיך געמאַטערט עפענען די טיר.

מען איז געווען ביז גאַר באַוונדערט:

אָנשטאַט דעם שיכורן שכן איז אין דער געעפנטער טיר גע- שטאַנען אַ מיטלזווקסיקער, מאַדנע שטילער און טרוקענער מענטש. אין ערשטן אויגנבליק מאַכט ער דעם איינדרוק פון אַ שטומען. עס דאַכט זיך:

ער איז נעבעך ביז גאַר אומבאַהאַלפן און דעריבער מוזן אים נאָכגיין פיס-טריט די פיר צי די פינף שטאַרק-באַוואָפנטע רויט-אַר- מייער, וואָס באַגלייטן אים פונאַונטן. ער נעמט אַרויס פון בוזים-טאַש אַ קליין צעטעלע און באַווייזט, ווער ער איז.

נאָר באַלד ווייזט זיך אַרויס, אַז ער קאָן רעדן:

— אלע אין איין צימער! — זאגט ער ארויס זייער גלאט
און טרוקן. — אייערע דאָקומענטן!
פון צעטומל־טקייט האָב איך דער ערשטער אָנשטאָט דעם דאָ-
קומענט אַרויסגעכאַפט פון בוזים-טאַש די באַשרייבונג פון אָט דער
גאַנצער פאַרברעכערישער געסט אין האָב זי אים דערלאָנגט.
— יא פּיסאַטיעל, — האָב איך אים דערביי כמעט מיט שמחה
אַ זאָג געטון.
נאָר געמענדיק פון מיין האַנט די פאַפירן בלייבט ער זייער
קאַלט.
— קאַקאי טאַם פּיסאַטיעל?
ער טוט אויף מיר און אויפן גאַנצן עולם מאַדנע גלייכגילטיק
אַ קוק און טוט אויך אזוי גלייכגילטיק אַ זאָג:
— סוואַלאַטשי! ...

VI

עס איז שוין גרויער טאָגליכט.
אונז — די גאַנצע אַרעסטירטע קאָמפּאַניע — פירט מען איבער
ברוקירטע גאַסן ערגעץ-וווּ אין ווייטן עק שטאָט, אין איינער פון די
געפענגענישן.
אַ קליינע קאָמפּאַניע פון אַ מענטשן צוועלף. צווישן זיי —
דריי פרויען.
ביים פּראָטאָקאָלי-שרייבן האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אָט דער קאַפּ-
פּאַניע קוקט מען שוין לאַנג נאָך.
נידערגעשלאָגן און אוימעטיק פּלאַנטערט מען קוים מיט די פּיס.
אויפגערעגט, שטאַרק באַשעפטיקט און פאַרטיפּט איז צווישן דער
גאַנצער קאָמפּאַניע בלוז איין מענטש.
דאָס איז טאַקע איך אַליין.
איך באַזונדער ממש דעם זעלטענעם סוף, וואָס איך האָב היינט
ביינאַכט געפאַקט פאַר דער זאָך, וואָס איך האַלט אין שרייבן.
איך בין זייער פאַרטון אין דעם און שטעל מיר פאַר אין קאַפּ,
וויאָזוי דער סוף וועט אויסזען אין דער דערציילונג:

פייכטע שאַטנס זענען געווען פול מיט ביינאכטיקער קיילקייט.
אויף די טראַטווארן האָבן פאַרשלאָפּענע סטרוזשן געאַרבעט מיט די
בעזימער. זיי האָבן אַלע רגע אויפגעהערט צו קערן און זיך איינגע-
קוקט אין די אַרעסטירטע, וואָס מען פירט פאַרביי. ווי פאַרשפּעטיקט
איז איבער דער גרויסער שטאַט אויפגעגאַנגען די זון. פונאויבן, פון
איבער די הויכע פילגאַרנדיקע מויערן, האָבן אַראָפּגעקוקט צו דער
שטאַט קיילעכיקע און דרייעקיקע שטיקלעך הימל. זיי האָבן אויסגעזען
פיל העכער און פיל בלויער איידער אַ געוויינלעכער הימל...
מיך דריקט בלויו איין וואָרט, וואָס יענער, וואָס האָט אונז
אַרעסטירט, האָט אַ זאָג געטון וועגן אַט דער גאַנצער זינדיקער קאַמפּ-
פאַניע צוזאַמען מיט מיר:

— סוואַלאַטשי!

איך קאָן זיך דאָ נישט אויספלאַנטערן:

— ווי איז דאָס?... כדי צו באַלייכטן ווי געהעריק אַט די גאַנ-
צע זינדיקע קאַמפּאַניע האָב איך געמוזט כאַטש איין נאַכט צוזאַמען
מיט איר א זינדיק טון, און פון דער אַנדערער זייט... יענער, וואָס
אַרעסטירט די גאַנצע קאַמפּאַניע און מיך — צוזאַמען מיט דער קאַמפּ-
פאַניע — ער איז דאָך גערעכט, וואָס ער האָט אַ זאָג געטון וועגן
אַלע, וואָס ער האָט געפאַקט:

— סוואַלאַטשי!

— איז ווי איז עס?

איצט זיך איך שוין עטלעכע טעג ארעסטירט.
איך טראַכט, אז אייניקע ערטער וועט מיר דאָך אויסקומען פון
מיין זאָך ארויסוואַרפן.
למשל:

דאָס אָרט, ווי די משומדת האָט חרטה און ווערט אַ ליידנדי-
קער מענטש...

צוזאַמען מיט מיר אין קאַמער זיצט דער בלאַסער און פליי-
שיקער משכיל-לאיהנדיקער בחור. ער האַלט זיך אין איין רייבן אַרום מיר.
ער איז זייער דערשלאָגן און הייבט אָן אַלעמאָל ביינייס זיך דער-

פרעגן וועגן זיין אטעסטאט מיטן אלטן סטודענטישן היטל, וואָס מען
האַט ביי אים געזען דער אונטערזוכונג צוגענומען :

— ווי מיינט איר? מען וועט זיי מיר אימקערן, א?

— מען וועט זיי ביי מיר נישט צוגעמען?

נאָר איך הער כמעט נישט, וואָס ער רעדט צו מיר.

איך בין גליקלעך מיטן זעלטענעם סוף, וואָס איך האָב צו מיין
דערציילונג. סונם מוח גייט מיר נאָך אלץ נישט אַרויס דאָס וואָרט,
וואָס יענער, וועלכער האָט אונז אַרעסטירט, האָט אַ זאָג געטון וועגן
אַלעמען, וועגן אַלעמען.

אין קאָפּ דרייט זיך מיר אַן אויפהער :

— אַ זעלטענער סוף.

— סוואַלאַטשי!

— אַ זעלטענער סוף!

— סוואַלאַטשי!

ח ו ב ו ת

חובות

פון מאַסקווע איז אָנגעקומען א בריוו פון מאָטין, דעם לייטישן און עלטערן — דעם אויסגעשלאָסענעם סטודענט, און פון עליקן, דעם „ני-בע-ני-מע“, דעם קלענערן און קליינענדיק-רויטן, וואָס וואָלגערט זיך דאָרט שוין דאָס צווייטע יאָר לעבן מאָטין און קאָן זיך צו קיין שטעלע נישט צושלאָגן.

ביידע האָבן געשריבן מיט פּאָטיס קאלטער האַנט: „דאָראָגיע“ — א פאַרעווע-קאלטער טיטל געווענדט:
אי צו טאַטע הירשל זוסמאן,
אי צו מאַמע שיינדעלע,
אי צו שוועסטער מאַני.

ביידע זענען געווען אונטערן בריוו געחחמעט זייער טרוקן, איינער נער נאָכן אַנדערן, ווי אונטער אַ פּראָטאָקאָל.

און ביידע האָבן געבעטן מען זאָל זיי פאַרשטיין (דאָס וואָרט „פאַרשטיין“ — דריי מאָל אונטערגעשטרעכן) און מען זאָל זיי פאַר-שרייבן אין איינעם פון די קאַלעקטיוון אויף דער ניי אויסגעטיילטער ערד נזשט ווייט פון טראַקט. ווייל די ערד איז נאָענט צו דער היים — דאָס איז איינמאָל, און ווייל זיי, פּאָטיס מיט עליקן, האָבן סיי-ווי-סיי נישט וואָס צו טון נישט אין מאַסקווע, נישט אין דער היים, און עס האָט זיי ביז גאָר דערעסן און צו אַלדי שאַרצע יאָר... און זיי האָבן קיין אַנדער ברירה נישט...

אין שטוב ביי די זוסמאנס -

(א רעשט פון א גאנצער קייט גרויס-פענצטערדיקע, וועמען מ'האט
לאנגע יארן גערופן מיט פארצויגענע נעמען און מיט א באזונדער
קועטש אויפן „סמך“:

— די זוסמאנס.

— ביי די זוסמאנס).

אין שטוב ביי די זוסמאנס האט מען דעם בריוו איבערגעלייענט
קאלט (ווי גליד-געשוועסטערקינדער וואָלטן ביי אים בעטן אן הלוואה
אויף החונה צו מאכן א קינד), נאָכן לייענען אַרונטערגעלייגט אונטער
דער סיראַטע אויפן עס-טיש, ווהין מ'שטופט אַרונטער אַנדערע, נישט
גאָר נייטיקע פּאַפּירלעך, אַזעלכע, וואָס פּאַרלירן דאַרף מען זיי נישט,
נאָר אז זיי זאָלן זיך וואַרפן אין די אויגן, ווילט זיך אויך נישט.
דער לאַנגער הירש'ל זוסמאן — אַ גרוילעך-בלאָנדער מיט זעקלעך
אונטער די אויגן — האָט דאָן צמאַץ דריי אַ קלאַפּ געטון מיט די
פינגער פון אויבן אויף דער סיראַטע, ווי מען קלאַפּט אויף אַ פּאַר-
טעפּיאָן. די קליינע שוואַרצע, וואָס אין זיינע גרויסע ווייסלעכער,
האַבן דערביי אַ קוק געגעבן פון איבער די בריילן זייער מבוסמדיק.
ווי אַלעמאַל, און עפעס פּאַרווונדערט, ווי גלייך זיי דערקאָנען נישט
די וועלט אַרום זיך.

— אייסעך, — האָט ער געזאָגט, — ציגן !!

נאָר שיינדעלע איז געווען אַ מער שאַרפֿער מענטש. פון שאַרפֿ-
קייט האָט זי זעכצן יאָר פּסדר נישט גערעדט מיט אַ שוועגערין.

גראָד אין יענעם פרימאַרגן האָט זי זיך אומגעקערט מיט אַ
שווערן קאָשעק פונם מאַרק (דעם מאַרק האָט דער סאַוועט, ווי אַ
קרעציקן, שוין אַ יאָר צייט געהייסן זיך אויסשטעלן אַרויס שטאַט אויפן
„נייעם פּלאַץ“). גראָד אין יענעם פרימאַרגן האָט זי, טראָגנדיק פונם
מאַרק דעם שווערן קאָשעק, געזאָגט צו אַ באַגעגנטן יינגלע:

— נאָ, יינגלע, טראָג מיר אַביסל אונטער דעם קאָשעק.

נאָר ווען דאָס יינגלע האָט שוין געוואָלט נעמען דעם קאָשעק
פון אירע הענט, האָט דאָרט עפעס אַ יונגער בעל-עגלהשער בחור
אַ געשריי געטון פון דער זייט:

— ביטע, מ'דארף נישט, דו!... מען האָט איר שוין גענוג גע-
טראָגן די שווערע קאָשעקעס.

גראָד אין יענעם פרימאָרגן האָט שיינדעלע זיך אַריינגעלייגט
אויף אַ טאָג אַכט אין בעט, ווייל „זי האָט אַ קראַנק האַרץ אין
טאָר בכלל קיין סך נישט רעדן“ — אזוי און מען האָט נישט גע-
וואַסט אויף קלאָר, פאַרוואָס זי האָט זיך אין בעט אַריינגעלייגט:
ווייל פון די קינדער — פונם אַנשפאַר, אומשטיינס געזאָגט —
איז אָנגעקומען אזא בריוו?

אָדער דערפאַר, וואָס אין מאַרק האָט עמעצער אַ געשריי גע-
געבן: — „ניטע! מען האָט איר שוין גענוג געטראָגן די שווערע
קאָשעקעס“?

לייגנדיק אין קלענערן פון די צוויי צימערן (די וואַסמאַנס זע-
נען פאַר די לעצטע יאָרן אַהין אַריינגעשטופט געוואָרן צוזאַמען מיט
זייערע גרויסע ניקלענע בעטן און מיט זייער איבעריקן געבעטן
בייזקן מעבל), האָט זי אזוי אָפגעשוויגן אַקעגן אַ טאָג, מיט אַזא
אויסזען, גלייך לעבן איר בעט וואָלט ווירקלעך ווי לעבן אַ קראַנקן
געלעגן אַ צעשניטענע לימענע מיט אַ מאַראַנץ, אָדער ווי גלייך זי
וואָלט איצט, ווי אַמאָל, זיך האָבן אומגעקערט פון אַן אויסלענדישן
קוראַרט און וואָלט שוין האָבן אויסדערציילט אַליץ, וואָס זי האָט
דאָרט געזען:

— טשטאַן אי גאָוואַריט? — טשיסטאַטאַ!..
הירשל איז אַפאָר מאָל אַריינגעקומען זיצן לעבן איר, אַ
זאָג טון:

— אייסעך וואָס... זיך נעמען צום האַרצן?..
האָט זי אים ווי נישט באַמערקט. הירשל איז אַוועקגעגאַנגען
פון שטוב, האָט זי מיט אַ שטימונג פון אַ קראַנקן און מיט אַ קול
פון אַ געזונטן מאַנעריש גענומען רופן צו זיך פון צווייטן צימער
איר טאַכטער מאַגין — אַ מיידל, וואָס איז העכער געוואָקסן פון
אַלע אַרומיקע מיידלעך, און איר לאַנגער וואָס איז איר געגטפן
געוואָרן ווי אומיסטן צוליב דעם, פדי דער רייכער פעליץ, וואָס זי
וועט טראָגן, זאָל זיין גרעסער און זאָל זיך מער וואַרפן אין די
אויגן.

נאָר מאַני איז, ווי אַלעמאָר, אָן שום ווילן געגאַנגען צו איר אין צימער. זי האָט בכלל אויסגעזען זייער פויל און האָט בעסער געוואָלט שטיין אין צווייטן צימער ביים פענצטער און זיך נישט רירן. זי איז אָקאַרשט ביז צוריק מיט אַפּאַר יאָר געווען געווינט צו טראָגן הויכע קאַרקעס מיט זייער אָן ענגן קאַרסעט, און פון זינט זי האָט די הויכע קאַרקעס מיטן קאַרסעט פון זיך אַראָפּגע-וואָרפן, איז ביי איר די שטימונג נאָך אַלץ אַ געדריקטע, און אַ געפיל איז ביי איר נאָך אַלץ אַזאַ, גלייך אינדרויסן וועט זיין אַ געוויטער אָדער עס וועט פון ערגעץ אַנקומען אַ שלעכטע בשורה. און אַט איז איצט די שלעכטע בשורה אָנגעקומען, און פונם גאַנצן בריוו, וואָס מאַטי מיט עליקן האָפן צוגעשיקט, געדענקט זי בלויז איין וואָרט, וואָס, דעם אמת זאָגנדיק, קאָן אַפילו זיין, אַז דאָרט אין בריוו שטייט עס גאַרנישט, נאָר עס איז קלאָר:

— ליקווידאַציע...

ווען זי זאָל מיט אַט דעם וואָרט אַריינקומען אין קלענערן צימער צו דער מוטער, וואָלט עס יענע אונטערגעכאַפט מיט אַ קוויטשיקל: — נו, יאָ... מען האָט שוין קיין צייט נישט... ליקווידאַציע!.. נאָר טאַקע דעריבער גייט זי נישט אַהין, ווייל זי האָט פיינט קוויטשיקלעך.

דערפאַר איז אָבער דער „פּאַטער פונם הויז“, דער לאַנגער הירשעלע זוסמאַן, ווי תמיד, געווען אן אַרומקריכער צווישן מענטשן און זיך אַרומגעשאַרט אין גאַס, וווּ מען רעדט אָפּט וועגן זער ניי-אויסגעטיילטער ערד, זיך אַרומגעשאַרט מיט אַזאַ אויסזען, ווי גלייך עס איז נאָך אַלץ פירגערקריג און מען שיסט נאָך אַלץ אויף דער שטאַט, און ווי באַלד מען שיסט, זענען דאָך „אַרעם אויף רייך — ביידע גלייך“.

מער ווי מיט אַלעמען האָט ער דאָרט אין אַ זייט זיך געסידעט מיט אַרטער דעם קליין-בוטשאַטשער קצב — אַ 70-יאַריקער זקן, וועלכער האָט נאָך אַלץ נישט געקאַנט פאַרגעסן, אַז ביי די זיידעס פון דידאַזיקע זוסמאַנס האָט ער אַמאָל געדינט אין זייערע גרויסע אַקסעסאַרן און אַז די באַבע פונם דאָזיקן הירשעלע זוסמאַן האָט אים אַמאָל געליגן געלט אויף צו ווערן אַ קצב.

אָלטערן דעם קצב האָט ער איצט דערציילט אַלע זיינע סודות, ווי ער פלעגט אַמאָל אונטערוועגס דערציילן אַלע זיינע סודות זיין פֿורמאָן.

וועגן אָט דעם נייעם פֿריינט זיינעם האָט ער אַליין איינמאָל, האָלב אין אַ ווייץ, האָלב ערנסט, געזאָגט אַ צעשטרויטע חקירה: — שאַדט נישט — אַמאָל פלעגט מען פֿרעגן אָן עצה ביי אַ גביר, און היינט דאַרף מען זיך מיישב זיין מיט אַ קבצן — היינט זענען קבצנים קלוגער, ווי?... און אָט דער אַלטער, דער קצב, האָט אַרויסגעזאָגט זוסאַמען זיין מיינונג, אַז:

— וואָס שטעלט מען דאָ איין, אויב מען וועט פֿארשרייבן די קינדער? אַז די „מיני מיט דער ושמעני“, אומשטיינס געזאָגט, טראָגט מען ערשט אַריין, הען מ'וועט שוין האָבן איינגעטיילט און איבערגע-אָקערט די ערד. אַזוי, זאָגט מען, איז די „אַלאָזשעניע“. דערנאָך איז דער אַלטער קליין-בוטשאַטשער קצב איינמאָל גע-קומען צו די זוסמאַנס און האָט דערציילט, אַז ער מיט אַלע זיינע פֿינף בנים פֿאַרשרייבן זיך אויך אַלע, אַז אויב פֿאַרשרייבן מאַטין מיט עליקן, איז טאַקע דאָס בעסטע צו זיי — צו אים מיט די בנים, אין קאַלעקטיוו אַריין, און אז ער האָט שוין מיט זיינע קינדער גע-רעדט.

דערנאָך איז ער אן אַנדערס מאַלן געקומען תחילת אָונט, געזוסן פֿאַנג אָן לשון, נאָר ערגעץ טיף אין זיך צוגעשמייכלט, ווי אַ גוטער-פֿריינט, געפֿאַדערט אָן לשון מען זאָל זיך צו אים צוהערן, ווי צו אַ גוטן-פֿריינט, און געדרונגען זייער פֿאַמעלעך, אַז ממה-נפשך:

— אויב מען גיט טאַקע צו צוויי אָדער צו דריי דעטיאַטין אויף איטלעכן פֿון דער משפּחה, איז פֿאַרוואָס טאַקע נישט? מעגן זיך דאָך געוויס פֿאַרשרייבן אַלע — ס'איז אָן עברה... אַ חשבון — זעקס אָדער ניין דעטיאַטין... אַז ווי באַלד די ערד איז דייקא גוטע, אַזוי זאָגט מען: פֿערווי קלאַס... טשערנאַזיאָם!...

דענסטמאָל זענען אַוועק אַפֿאַר וואַכן זינט די משפּחה האָט נישט געזאָגט קיין וואָרט, פֿאַרוואָס הירשעלע האָט, געכאַפט און זיך פֿאַרשריבן. זי מוטער: ווייל די קינדער אין מאַסקווע — דער

„אָנשפּאַר, אומשטיינס געזאַגט“ — וועלן נישט האָבן קיין טענות, אַז מען האָט זיי „אומגליטשיק“ געמאַכט; און די טאַכטער: ווייל דער אַלטער קצב וועט נאַכאַמאָל אָנהייבן קומען אַהער געבן עצות. און דענסטמאָל איז איינמאָל אינדערפרי אַריינגעקומען צו די זוס-מאַנס אַן אַראָפּגעקומענער פרעמדער יונגערמאַן מיט אַ גראָבן פּאַרט-פּער אונטער דער פּאַכווע. ער האָט זיך מיט זיינע פרעמדע פּאַפּירן אַוועקגעזעצט ביים טיש. ער האָט זיך נאַכגעפרעגט ביי די זוסמאַנס, צי זענען זיי ווירקלעך די געוועזענע באַלעבאַטים פּון דאָברער גרויסן שפּירט-זאַוואַד, פּון אָט דעם הויז, וווּ זיי וווינען, און פּון אַ פּאַר נאַציאָנאַליזירטע הייזער אין קרייז-שטאָט.

און דענסטמאָל האָבן זיך די זוסמאַנס דערפּרייט, ווייל זיי האָבן שוין לאַנג געהאַט אַוועקגעשריבן קיין אויסלאַנד וועגן די האַלב-אַפּגעזאַלטע פּאַליסן פּון דער אַמעריקאַנער סעקוראַציע-געזעץ-שאַפט, ביי וועלכע זיי האָבן זיך פאַר דער מלחמה סעקורירט, און אָט: אַפּנים, אַז שרייבן שטערט קיינמאָל נישט — מען האָט סוף-פּל-סוף אַראָפּגעשיקט די האַלב-אַפּגעזאַלטע פּאַליסן אויסקויפּן.

נאָר דער פרעמדער יונגערמאַן האָט צום אָנהייב זיך זייער געוואונדערט.
— פּאַליסן?.. וועלכע פּאַליסן?..

עס האָט זיך אַרויסגעוויזן:

ער איז אַ ייד, אַ קאַמוניסט, אַן אַראָפּגעשיקטער צו יענע, וואָס האָבן זיך דאָ פּאַרשריבן אויף דער אויסגעטיילטער ערד. ער האָט ווי מיט ווונדער באַטראַכט דעם לאַנגן דאַרן היר-שעלען; ער האָט אַ רעד געטון אַ פּאַר ווערטער צו שיינדעלע זוס-מאַן, וואָס פּאַרענטפּערט זיך באַלד, אַז זי קאָן קיין סך נישט רעדן. ווייל זי האָט אַ קראַנק האַרץ און מוז גאָר ליגן אין בעט; ער האָט געכאַפט אַ קוק אויפּן לאַנגן, וואַסיקן מיידל, וואָס שטייט מיטן פנים צום פענצטער, ווי אַ ברוגזע, הילמאי זי האָט נישט איר לאַנגן וואַקס וואַהין צו טון. ער האָט ענדלעך געפרעגט:

— איז ווער-זשע וועט ביי אייך אַרבעטן ערד?

דערויף האָט זוסמאַן פאַר אים אָנגעהויבן אויסצולייגן, אַז ער האָט נאָך צוויי קינדער אין מאַסקווע, אַז איינער איז אַן אויסגעשלאָ-סענער סטודענט, נאָר דער עיקר איז דער צווייטער:

— עפעס גלאט אזוי אַ גרויסער פראַסטאָק, אַ רויטער, מיט
 זומער-שפרענקעלעך אויפן גאַנצן פנים און אפילו אויף די אויערן...
 אז ער איז געבוירן געוואָרן, איז פשוט געווען אַ ווונדער, פינחא-
 נען האָט זיך אזוינס גענומען?.. — אז אין דער גאַנצער משפּחה
 זענען גאָר קיינמאָל קיין רויטע נישט געווען... און אַקציע געווען
 מיט אָט דעם קלענערן, דעם רויטן. שיקסט אים לערנען, און ער —
 נעכטיקע טעג: ער איז גאָר אַ גאַנצן טאָג געווען ביים פּורמאַן,
 אים געהאַלפּן רייניקן די שטאַל, און אַליין שמעקט ער טאַקע אויך
 אזוי: וויפּל מען זאָל אים נישט צוואַנגן און וואַשן, שמעקט פון אים
 אַלץ מיט פּערדן-שטאַל — אַן אַקציע...

ער האָט דאָס אַלץ אויסדערציילט דעם פּרעמדן יונגערמאַן
 זייער היימיש, מיט התלהבות, פּמעט מיט קוועלנדיקן פּאַרגעניגן.
 דער יונגערמאַן האָט אָבער פּונקט די מעשה וועגן דעם קליי-
 ענדיק-רויטן „פּראַסטאָק“ ווי פּאַרהערט, געוואָרן פון מאָל צו מאָל
 מער אומגעזילדיק, אומצופּרידן און געשטעלט אַפּאַר פּראַגעס, וואָס
 באַהאַלטן אין זיך עפעס אַ חשד — אַ חשד, אז ביי די ווסמאַנס
 צאָפט זיך נאָך עפעס אַן אויסבאַהאַלטן קוועלכל — עפעס גאָלד...
 עפעס ברייאַנטן... אַנדערע ווערטפּולע זאַכן... דער יונגערמאַן איז
 אַדעקגעגאַנגען אַן אומצופּרידענער, און דענסטמאַל האָט זיך אַרויס-
 געוויזן, אז „ערד איז טאַקע אַ זאָך“, ווייל אָט —
 „נישט אַלעמען גיט מען דאָך“.

אין דענסטמאַל איז נאַכאַמאָל ביו שפּעט אין אָונט מיט קלע-
 ביקע אויגן געוועסן דער אַלטער קליין-בוטשאַטשער קצב און האָט
 געדוונגען:

— מיין עצה — מען זאָל כאַפּן איינס און צוויי און מען
 זאָל אַנידערשטעלן אַ וואַסער-נישט-איז שטיבל טאַקע דאָרט אויף דער
 אויטגעטיילטער ערד, ווייל היינטיקע צייטן, אז מען כאַפט נישט,
 האָט מען נישט, און אז מען כאַפט אַריין, איז פּאַרשאַלן — דאָס
 האָט איר איינמאַל אַ גאַנג, און צוריק גערעדט: מוני מיט דער
 זשמעני! וויפּל קאָן דען אזא שטיבל אַפּקאַסטן! איז ממה-נפּשך: אויב
 עס איז פון מייערן, וועט זיך עס פּאַרשלייערן. אלא עס וועט זיך
 נישט איינגעבן, איז גאָט אַ פּאַסער — מיט דער צייט וועט זיין

אויפן שטיבל א בעלן — טאקע ער, אלטער דער קצב אליין, אָדער
עמעצער פון זיינע קינדער. און מיט די קינדער זיינע קאָן ער אי-
בעררעדן — זיי רעכענען אַרויסגיין צו דער אויסגעטיילטער ערד
פון דער נייער וואָך און זיך שטעלן גראָבן זעמליאָנקעס.
אָזוי איז געווען דער אָנהייב:

אָנהייב זומער איז אויף דער אויסגעטיילטער ערד, ווייט אַקעגן
די זעמליאָנקעס פון אלטער דעם קצבס קינדער, געשטאַנען פאַרטיק
אַ ניי פויעריש שטיבל — אויסגעוויסט איינמאַל און צוויימאַל און
פאַרלאָזט מיט אָפענע טיר-און-פענצטער פונקט אַקעגן דער זון.
אַרום שטיבל — פֿלאַכע, ווילד-גרינע פעלדער.

אויף די פעלדער — ווינטן אויף צו דרייען אָן שיעור פֿליג-
לען פון נישט-געשטויגענע, נישט-געפֿלויגענע ווינטמילן. דערווייל הו-
דען זיי דאָרט טאָג ווי נאַכט אין דער אָפן געלאָזטער קיך און אין
די אָפענע צוויי צימערלעך.

רעגנס האָבן דאָ שוין לאַנג אָפגעשווענקט אלע סימנים פון
ליים, פון שטרוי, פון שפענדלעך, פון אַנדערע בוי-אָפּשניצלעך. דער
אַרומיקער פֿלאַץ ווערט צוריק גריין — זאָל זיין אויף אַ צייט, אָן
השבוּן, נאָר דערפאַר געשווינד, ווי אויף אָנצוזוכאַפן נאָך אַ תּמוז.

און תּמוז האָט, ווי אלע יאָר, דרייסיק טעג. נאָר איצטיקס
מאָל — לאַנג-אויסגעצויגענע, שטויביקע און פאַרשרפעט-דאַרע —
אַ פאַרשרפעט יאָר, וואָס טרייבט אויף דאַטשע.

אונטער אַ ברענענדיקער זון איז איינמאַל בייטאָג אָנגעקומען
צום שטיבל פריער — אַ פּור מעבל, און דערנאָך — אויף אַ בעל-
עגלהשן פּאָיעטאָן — הערשן זוסמאַן מיט זיין ווייב און מיידל. אָנ-
געקומען ווי אינמיטנדריןען, ווי אומיסטן אויף צו בלייבן שטיין
אינדרויסן און זיך ווונדערן:

— זע נאָר: אין פּוסטן פעלד גאָר!

— זע נאָר!.. אָן איין ביימעלע אָפּילו.

פון טרייסלען זיך כּינף שעה אויף דער היץ האָט שיינדעלען
אָנגעכאַפט אַ שלוקערין. מען איז אַוועק צו די זעמליאָנקעס נאָך
אַביסל וואסער. נאָר אלטער דער קצב מיט זיינע קינדער האָבן
אלע ערגעץ ווייט איז פעלד געקאָסעט היי. האָט מען זיך אויסגע-

זעצט ביי א פרעמדער זעמליאנקע לעבן א שטארק-באקנידלט און טראגנדיק ווייבל, וואָס פּאָכעט זיך אין שאַטן מיט מורא, או אָט-אָט וועלן זי באשלאָגן מעלאסטיעס. מען האָט דאָרט געטרונקען מילך, וואָס מען ווייסט נאָך נישט קלאָר, צי מען וועט פאר איר באצאלן, צי ניין (ווייל אפשר וועט זיך דאָס ווייבל באליידיקן). מען האָט גערעדט מיטן ווייבל מפות דעם, וואָס פּונם שטויב און פּון מסוכנע היצן איז אין שטאַט נישט אויסצוהאלטן, און מכוח דעם, וואָס צו לעבן דאָ אינמיטן פעלד איז, ווי עס שיינט, אויך נישט קיין וואזש-נע מאכל

— שווער היינטיקע צייטן, ווי?

דערביי האָט מען משפּחהדיק זיך געקוקט אין די אויגן און אין זינען געהאט אָן אויפהער בלויו די אייגענע מאָגנס. (די מילך איז געווען נישט קיין געזאַטענע), בלויו שיינדעלעס שלוקערק און די שטאַטישע היצן פּון וועלכע מען איז אָנטלאָפּן, מען איז פארנאַכטלעך געגאַנגען צוריק צום שטיבל זייער פאַמעלעך, יעדערער ווי אויף צו דערווייזן די איבעריקע, אָן נישט ער האָט צוגערעדט, מען זאָל אַהער ארויספאַרן. מען האָט נישט ווילנדיק, ווי אין אַ כאָמוט, אַריינגעשטעקט אַהין די קעפּ דורך אַן אָפּן פענצטער און אַלץ געדרייט מיט די ליפּן:

א נחלה... אומשטיינט געזאַגט.

— לופּזערט זיך, לופּזערט זיך און שמעקט. ווי מיט זיי-

ערקרויט

מען איז ווי ברוגז אויף דער וועלט פּאַרפרי געגאַנגען

שלאפּן.

נאָר אויף מאָרגן האָט מען דאָך שטילצרהייט אויפגעהאַנגען פּאַר-הענגלעך אויף די פענצטער און אויף יעדן פּאַל צוגעשלאָגן שווערע אייזערנע פרענטעס צו די טירן — מען איז דאָ געבליבן אויף דער-ווייל, אויף די הייסטע פּייערדיקע זומער-טעג. מען האָט עס געטון צוליב שיינדעלעס געזונט.

אויף דער פרייער לופט איז געווען ווייניקער שטויב.
 ארום און ארום — פרייע פעלדער. און אקעגן — פון יענער
 זייט טראקט — א סאמעטן וועלדל, ווהין מען קאן אלע טאג אַוועק-
 גיין ליגן.

מאן און ווייב האָבן דאָ אָנגעהויבן אַכטונג צו געבן איינער
 אויפן אנדערן, מען זאָל זיך צופילנעווען און ארויפנעמען אויף זיך
 לייב. און ווייל אַרום און אַרום האָט אַלץ אויסגעזען זייער אַרעם און
 פוסט אין פאַרגלייך מיט אן אמתער דאַטשע, האָט דעריבער הירשעלע
 זוסמאַן געפונען פאַר נייטיק אַ זאָג צו געבן עטלעכע מאָל אין טאָג:
 הערסטו, שיינדעלע, וואָס איך וועל דיר זאָגן? — ס'איז דאָ
 נישט שלעכט.

לפּאָג און דאָר, ווי אַלע זוסמאַנס, מיט די זעקעלעך אונטער
 די ברעמען, מיט מבוסמדיקע אויגן-וויסלעכער, וואָס קוקן פון איבער
 די ברילן אזוי פאַרווונדערט, גלייך זיי דערקענען נישט די וועלט
 אַרום זיך, האָט ער אַלע פרימאַרגן אַרומגעשפּאַצירט לעבן שטיבל
 אין די שטעק-שטיק, אַרומגעטענצלט מיט פאַרלייגטע הענט אין די
 אַרבל, מיט דריבנע גיכע טריטעלעך און מיט אַזאָ פינקטלעכקייט,
 ווי גלייך דאָקטוירים האָבן אים דאָס צוגעשריבן. ער האָט דערביי
 געדענקט אָן אויפהער דאָס ווייסע ליינענע זעקעלע מיט די אויספאַ-
 האַלטענע גאָלדענע און נאָך אנדערע נאָך מער ווערטפולע זאַכן —
 דאָס ליינענע זעקעלע, צוליב וועלכן מען האָט איצט, דאָ אין שטיבל,
 צוגעשלאָגן די שווערע אייזערנע פּרענטעס ביי די טירן. עס האָט
 זיך ווי פון זיך געמאַכט אין קאָפּ דער חשבון: וויפּיל, אַשטייגער,
 וואָלטן איצט ווערט געווען די נאַציאָנאַליזירטע הייזער מיטן שפּירט-
 זאָוואָד, ווען מען זאָל זיי אים, למשל, ביי היינטיקן טאָג אומקערן
 צוריק.

און תמיד איז אים שוין פונם דאָזיקן חשבון אַליין געוואָרן
 גוט און רויק אויפן האַרצן אזוי, אז ער האָט דענסטמאָל אַליין
 נישט באַמערקט, ווי ער הייבט פּלוצים אָן זיך איינהערן אין דער
 אַרומיקער שטילקייט, אינם צוויטשערן פון די פייגעלעך אין וועלדל.

וואָס פֿון יענער זייט טראַקט, און וויאָזוי ער שרייט דאָן אַרײַן
אין שטיבל צום ווייב :

— שיינדעלע ! אַנו, קום נאָר אַרויס !...

— שיינדעלע, הער נאָר, ווי פיין !

עס זענען דאָ אַריבער די הייסע זומערדיקע חדשים — האַלב-
יום-טובדיקע וואָכן, האַלב-וואַכעדיקע שבתים.

די זוסמאַנס נאָך אַט די חדשים :

זאָטלעך-אויסגעפאַשעט, מיט פאַרברענטע פנימער, מיט לייבער,
וואָס הייבן אָן אַרויסצוגעבן פון זיך דעמוזעלבן ריח, וואָס דער אַקעגנ-
דיקער גרינער וואַלד.

דערנאָך האָבן די פאַרנאַכטן אָנגעהויבן צוצופאַלן פריער. שטילע
און צאָפֿליקע קילקייטן האָבן פֿרום אַ קיצל געטון די נשמה. ליידיק-
גייערישע שעהן האָבן אָנגעהויבן צו וועגן שווערע פֿידן, און דאָן
האָבן די פּאַרלאָגעלעך אין קליינעם שטיבל אָפּגעענטפערט אויף יעדן
שטאַרקערן טריט מיט אַ פּוסלעכן קלאַנג — אַ פאַרטראַכטן און אויס-
געצויגענעם, ווי אַ פּרעגנדיק ווידערקול :

— וואָס טוט מען דאָ ?

אין אַזעלכע פאַרנאַכטן :

קולות איינציקע, טראַפּ-ווערטער דערטראַגן זיך אהער פון אַרום
די אַכט פּונדערגרוואָרפּענע זעמליאַנקעס — דער אָפּגעהאַרעוועטער
זומער האָט אויפּגעהערט צו זיין אַ מחיצה צווישן זיי און צווישן
אויער. איצט צווינגט שוין פון דאָרט יעדער טראַפּ-וואָרט, מען זאָל
זיך פאַרטראַכטן און דערפֿילן : בייזוויליקייט פון פאַרהאַרעוועטע, אויס-
געמאַרכעוועטע מענטשן. יעדער שטאַרקערער קלאַפּ ביי די זעמליאַנקעס
צווינגט מען זאָל דאָ אין שטיבל זיך איינהערן : באַלד נאָכן קלאַפּ
קאָן עמעצער אַ שיק געבן אהער זיין שאַרף קול, זיין קללה פאַר די
ליידיקייט גייערישע שיריים פון געוועזענער גבירישקייט. ביי די זוסמאַנס
ווערן דאָן פאַרשפיצט די אויערן — מען וואַרט אַ וויילע. עס איז
שטיל. און דאָן ווערט נאָך די ערגער, וואָס די קללה קומט נישט...
וואָס דאָרט אַרום די זעמליאַנקעס ליגט קיינעם נישט אַט דאָס שטיבל
אפֿילו אין פּיאַטע.

אַפּטמאָל אין אַזעלכע פאַרנאַכטן

לעבן די זעמליאנקעס ווארט לאנג דערזעלבער קאבריאָלעט מיט די יונגע גרוי-געפליצקטע פערדלעך פונם אָנגעפאַרענעם באַפולמעכטיקטן אַגראָנאַם.

ארום אַגראָנאַם, צווישן די זעמליאָנקעס, אַ מענטשן-רעדל - געהאַרכזאמע רוקנס, געלאַטעטע פלייצעס, שוואַרצער ווי דער פאַרנאַכט. מען דערציילט אים אויס, מען הערט אים אויס, מען ישובט זיך מיט אים, מען פירט אים אַרום יעדערער צו זיך באַלעבאַטישקייט און מען מאַנט עפעס ביי אים נאָגנדיק-לאנג. מען צינדט אָן אין איינער פון די זעמליאָנקעס אַ לאַמפּ און מען גייט אים אַהין נאָך אַלע, אַלע. דענסטמאָל זיצן די זוסמאַנס אין שטיבל זייער אָנגעשטרענגט, אוימויק; מען וואָרט ווי מיט מורא: אַט-אַט וועט דער באַפולמעכטיק-טער צו זיי אַריינקומען און וועט אַ פרעג טון:

— אויף וואָסער סמך איז מען פאַרשריבן אין קאַלעקטיוו? און תמיד, אַז מען דערהערט נאָר פּונווייטנס דעם קאַבריאָלעטס אַוועקפאַרן, דערפילט מען זיך דאָ לייטיש-באַליידיקט, פאַרוואָס דער אַגראָנאַם באַמערקט זיי נישט און קומט צו זיי נישט אַריין — ווייל סוף-פּל-סוף איז ער דאָך אַ יונגער מענטש, אָן אינטעליגענטער, אַ סברה אפילו — פון אַ פיין אַרט. מען מעג זיך זיין, ווי מען זאָגט אויף אים, אַ קאַמפּניסט... און תמיד האָט דענסטמאָל הירשל זוסמאַן נאָך אַ לענגערער שווייגנדיקער פּויע פּלוצים און זייער אויסגעצויגן אַ פרעג געגעבן:

— ווי-י-י? ..

ווי גלייך עמעצער פון די אַרומיקע וואָלט אים זאָגן, אַז דאָס נישט אַריינקומען איז מצד דעם אַגראָנאַם אַ גראַבקיט, און ער וואָלט מיט דעם אָט „ווי-י-י?“ ענטפערן, אַז עס איז טאַקע אזוי:

— אַ גרויסע גראַבקיט.

זייע מערסדיקע ווייסלעכער האָבן דערביי אַריבערגעקוקט פון אַבער די ברילן מערסטנס צו זיין מיידל און האָבן ביי איר ווי געפרעגט, צי מיט דעמדאָזיקן „ווי-י-י?“ פילט זי זיך גע-טרייסט.

עס האָבן זיך פרי אַ לאָן געטון די ערשטע רעגנס, איז שיינדל מיט איר קראַנק האַרץ געלעגן גאַנצע טעג אין בעט. און

אז שיינדל ליגט אין בעט, קומט תמיד אויס, אז נישט פלוין איין מענטש, נאָר די גאַנצע שטוב האָט אַ קראַנק האַרץ. און דאָס לאַנגע מיידל פילט דאָן מער הי תמיד, אז זי טראַגט שוין מער נישט קיין הויכע קאָרקעס מיט קיין ענגן קאָרסעט. זי איז געשטאַנען ביים פענצטער און געוואַרט אויף אַ שלעכטע בשורה, געוואַרט אזוי לאַנג, ביז זי האָט איינמאַל גאַנצפרי מיטן טאַגלעך דערהערט אַרום זיך אַ רעש אין שטוב, זיך אויפגעכאַפט און האָט אין פאַרשלאָפּן-קייט זיך אַליין אָפּגעגעבן:

— מזל-טוב... דער אַלטער קליין-בוטשאַטשער קצב איז שוין ווידער דאָ אין שטוב.

ער האָט זיך אָקאָרשט ביינאַכט אומגעקערט פון שטאַט — ער דערציילט עפעס אומגעוונשנס, און אין צווייטן צימער שרייט די מוטער צום פּאָטער (איצטיקס מאָל מיט אַזאַ קוויטשיקל, אז עס ווילט זיך אַנטלויפן פון דעם אויף גאַנצע מייַלן)

— ווער דען ? !

— וואָס דען ? !

— ביי אַזאַ ענגשאַפט אין דירות ?

— מען האָט דען פריער נישט געוואוסט ?

— ווי לאָזט מען אַ ווינונג פוסט ?

— נו, האָט מען זיך באַזעצט...

— הערסט'אָך אַ מעשה פון צוויי וואַכן.

— פאַרפאַלן...

זוסמאַן איז דענסטמאַל אַוועקגעפאַרן אויף עטלעכע טעג, גע-קומען צוריק פון שטאַט מיט זייער אַ קליינער נהמה, נאָר דאָך אַ פאַררויטלעכער, אַ מער לעבעדיקער, ווי גלייך ער האָט צו מזל אָג-געוויבן נאָך אַ מאָל „דרייען געשעפט“.

— הערסט'אָך: דער מענטש, וועמען מען האָט אין דער וויי-נונג אריינגעזעצט, איז דווקא, ווייזט זיך, אַ לייטישער.

אדרבא, — זאָגט ער, — גיט מיר ווהיך ארויס.

אין דער עיקר:

דער אַלטער קליין-בוטשאַטשער קצב האָט ווידעראמאַל אָנגע-הויבן קומען אלע אַוונט געבן עצות. פון אים האָט געשמעקט מים

פיל אויפגעגעסענע זויערע אוגערקעס — ער האָט דאָ געפֿינטלע
מיט די קאַליע אויגן, געשמעקט טאבאק און האָט פאמעלעך, פאמע-
לעך דאָ געמאכט דעם חשבון פון אלע נייע קאַלאָניסטן — וואָס
פאַר אַ אויסזיכטן האָט יעדערער פון זיי נאָכן ערשטן אָפגעאַרבעטן
זומער.

— אַנדערע אַפילו זאָגן: אָפגעאַרבעט אַ זומער פון עולם־הבא
וועגן, אין איך זאָג: סײַאָ ליגן. איך זע דאָך אַ חשבון... מ'וועט זיך
דעם ווינטער איבערכאַרטשעווען... מ'וועט זיך איבערכאַרטשעווען.

די לופט אַרום אים — פיל מיט אַנשטרענגונג, ווייל פיל מיט אַנ-
שטרענגונג זענען די פרויען, וואָס ליגן אין צווייטן פינצטערן צימערל
ביידע אין איין בעט, און זוסמאַן אַליין, וואָס שפאַצירט אַרום טיש —
אַלע וואַרטן, ווען וועט שוין אַט דער זקן אוועקגיין, נאָר יענער האָט
צייט.

— פּכע! איך בין אַ קצב... געלעבט אלע יאָרן אין דאָרף. איך
זאָג: פון ערד קאָן מען לעבן.

און תמיד, ווען דער אַלטער גייט ענדלעך אוועק, איז שוין שפעט-
לעך, און דאָס לאַנגע מיידל לופטערט נאָך אים אין איילעניש דאָס צי-
מער, כדי באַלד אויסצולעשן דעם לאַמפּ, זיך אַריינלייגן אין בעט, זיך
איבערדעקן מיט דער קאַלדערע איבערן קאַפּ און נישט הערן, ווי אין
צווייטן פינצטערן צימערל קלאַפט די מוטער ווי מיט אַ העמעל אין קאַפּ:
— זיך אַרויסכאַפּן פינדאָנען.

— פטור ווערן...

— זאָל זיין אַן אַנדער דירה.

— נו, איז דינגען... נו, איז פאַרוואָס דינגסטו נישט?

זוסמאַן האָט דאָן ווידער אַנגעהויבן צו פאַרן אָפּט אין שטאָט. עס
האַט געהאַלטן ביי איבערציען. נאָר פון די קינדער איז פּונקט צו יענער
צייט אַנגעקומען אַ בריוו, מען זאָל זיך אָפהאַלטן, מען זאָל צוואַרטן —
זיי קומען. דעם בריוו האָט מען געלייענט אַלע צוזאַמען שטייענדיק, מיט
ברוגן פּראָטעסט אין די אויגן און אין די עטעמענדיקע געזער:

— וואָס לויפן זיי אזוי אַהער?

— וואָס זענען זיי אזוי גליקלעך?!

דער ערשטער האָט זיך פון מאַסקווע אומגעקערט עליק, דער קלע-
נערער, דער „פראַסטאָק“ מיט די רויטע האָר און מיט די זומער-שפרענג-
קעלעך אויפן גאַנצן פנים און אפילו אויף די אויערן.

דאָס ערשטע, וואָס ער האָט דאָ געטון :

ער איז אָפגעשלאָפן אַקעגן אפּאַר מעת-לעת אָן אָטעם אין די
קליידער מיטן פנים אראָפּ אויפן האַרטן געלעגער, וואָס ער האָט אין
קיך-ווינקל אויף דער פּאָדלאָגע זיך אויסגעבעט.

אין שטוב האָט מען באַטראַכט אויף אים די בגדים :

— זע נאָר אַ הייליך.

— זע נאָר אַן אָפגעריסנקייט.

— קיין „קאָפיטאלין“ האָט ער מיט זיך נישט געבראַכט.

— קיין פלענער — אויך נישט.

נאָך מעגלעך, אַז די פלענער האָט געפירט מיט זיך מאַטי, דער
אויסגעשלאָסענער סטודענט.

מען האָט זיך דעריבער דערפרעגט :

— עליק... ווען, זאָגסטו, קומט מאַטי ?

עליק איז פאַרשמייט, רייבט די אויגן, וואָשט זיך און האָט בכלל
ווי קיין צייט נישט צו ענטפערן — ער שנאַרעט אַרום צווישן די זעמליאַנ-
קעס פון די שכנים קאָלאָניסטן, פאַרפירט שמועסן מיט אַלטער דעם קצבס
קינדער, באַטראַכט זייער באַלעבאַטישקייט; כאַפט זיך אַרויף צו דעם
אַדער יענעם שכן אויף דער פּור אין פאַרט מיט אים אין פעלד אַרײַן.

ביי עמעצן האָט ער געכאַפט אַ האַק.

ער האָט אָנגעהויבן פאַרפאַלן צו ווערן אויף גאַנצע טעג אינם
וועלדף, וואָס קעגנאיבער דעם טראַקט, אָנגעהויבן פון דאָרט שלעפן אַהער
פלעקער און גאַנצע הויפנס פרוּטיס; ער האָט געפלאַכטן אַ פלוּיט אַרום
שטיבל.

כאַן אין ווייב האָבן געהאַט פאַרדרוס :

— וואָס וויל ער ?

— צוליב וואָס טוט ער דאָס ?

דאָס לאַנגע מיידל האָט, שטייענדיק אין פענצטער, אַריבערגע-
זען.

קוקט איבער אים. איבער דער ארבעט, וואָס ער טוט, און אים ווי נישט געזען.

איינגראַבנדיק פּונקט אַקעגן דער טיר אַ גראַבן פּלאַקן און אַרויסשלאַגנדיק זיך פון די פּוּחות, און דער פּלאַקן זאָל שטיין גלייך, האָט דער רויטער אַ זאָג געטאן צום פענצטער-צו, צו אָט דער שוועסטער זיינער.

— אַנג, אַנג קום... האָט נאָר צו אַ וויילע דעם פּלאַקן.
די שוועסטער האָט אַ קוק געגעבן אויף אים מיט אַ זייער ווייטן, קאַלטלעכען בליק אין האָט אומעטיק אָפּגעטראָטן אין דער טיף פון צימער. דער רויטער האָט זי גערופן; זי האָט נישט געענטפערט. דעמאָלט איז ער אַוועקגעגאַנגען צו די זעמליאַנקעס און האָט זיך פון דאָרט אומגעקערט מיט אַלטער דעם קצבס יונגערן זונס 15-יעריק מיידל — אַ פעסט מיידל מיט גראַבלעכע פיס, אַ ברייט מויל און מיט אַ פליישיק, אייביק-שמיכלענדיק פנים. האַלטנדיק מיט ביידע הענט דעם גראַבן פּלאַקן, אַרום וועלכען דער רויטער שיט ערד און טופעט מיט די פיס, האָט דאָס קצבישע אייניקל נישט אויפגעהערט צו שמיכלען און צו קוקן מיט קוועלנדיקע אויגן גלייך אין די פענצטער אַריין.

אין שטיבל האָט מען זיך דעם גאַנצן טאָג געפילט שלעכט; מען איז אינדרויסן נישט אַרויסגעגאַנגען; און מען האָט געהאַלטן אַראָפּגעלאָזט די פאַרהענגלעך.

עליקן האָט מען געגעבן אַביסל געלט ער זאָל פאַרן אין שטאָט אַריין און זאָל זיך קויפן אַ פאַר אַנדערע הויזן, אַ פאַר נייע שיד, אַ וואַסענע פאַלטאָ אויף ווינטער.
מען האָט צו אים געזאָגט:

— זעסט אויס, ווי אַ שמאַראָוואָז.

עליק איז אין שטאָט געפאַרן, נאָר אויפן אָרט פון נייע הויזן און נייע שיד, האָט ער פון שטאָט געבראַכט פינף הינער מיט אַ האָן. פאַרן איבעריקן געלט — פאַרן פאַלטאָ — האָט ער זיך צו-נויפגערעדט מיט אַ שכן און האָט צוזאַמען מיט אים איבערגעאַקערט אַ טייל פעלד אויף ווינטערדיקע פאַרעס. די הינער מיטן האָן האָט ער דערהייל אָפּגעלאָזט אינם אַרומגעצוימטן הויף, געזוכט פאַר זי

ברעקלעך, פונאנדערגעגראָפן אַ שטיקל ערד און צוגעקוקט מיט פאַר-
געניגן, ווי זיי פיקן אויס די ווערים. גאַנצפרי, באַלד ווי ער איז
אויפגעשטאַנען, איז ער געלאָפן אין הויף אַריין אויף זיי קוקן —
ער האָט ווידער געבראַכט אַהער פון די זעמליאַנקעס אַלטער דעם
קצבס אייניקל, פּדי זי זאָל דאָ אַרומטאַפן די הינער און אים זאָגן,
וועלכע פון זיי דאַרף זיך „לייגן“.

די באַציונג צו אים מצד די עלטערן אין יענע טעג:
ער איז דער איינציקער אויף דער גאַנצער וועלט, אויף וועמען
ס'האַבן נישט געווירקט נישט די יאָרן, נישט די אומגליקן — ער
איז געפליבן ביים קינדערישן שכל...

עס פאַרדריסט איבערהויפט די הנאה, וואָס ער האָט פון זיינע
זאַכענישן — ווי אַמאָל, פאַקט ער איצט ערגעץ אַ הונט, ליאַנטשעט
אים צו צום הויף און מאַכט פאַר אים אַ דעכל פון צווייגן.
דער הונט זיינער:

אַ פּוילער, אַ הונט, וואָס האַוקעט נישט.

דערפאַר האָט אָבער זיין האָן אין אַפאַר טעג אַרום זיך דער-
פילט דאָ אין הויף גאַנץ היימיש און האָט אָנגעהויבן צו קרייען
אַלע פאַרטאָג מיטן טאַגלעך, קרייען אונטער די פענצטער און שטערן
די איינציקע גוטע געוויינהייט, וואָס איז נאָך פאַרבליבן פון אַמאָל-
ליקע גבירישע צייטן — די געוויינהייט צו שלאָפן שפעט אויפן
טאָג, צו פאַרגעסן זיך.

שיינדל האָט דעריבער געקרעכצט אין בעט אַלע פאַרטאָג,
געקרעכצט הויך און אומיסטן געשריגן אויף אַ הויך קול, פּדי עליק
זאָל הערן:

— הערש, איך האָב אַ קראַנק האַרץ. איך בעט דיך: האָב
רחמנות, גיי אַרויס אין דרויסן... הערש...

— איך בעט דיך: דערהרגע דעם האָן, הערש!

מיט אַ קנאַפן חודש שפעטער האָט זיך אומגעקערט מאָטי:
אַ דאַרער, אַן אייגענבויגענער, מיט אַן אויסזען פון אַ מענטשן,
וואָס וויל אַויסבאַהאַלטן אין זיך זיין אייגענעם לאַנג וויקס.

אָנשטאַט פּענסנע האָט ער איצט געטראָגן זייער קליינע
ברילן — ניקלענע, פשוטע. אזעלכע, וואָס פויערן און פויערטעס
קויפן פאַר גראַשנס אויף די ירידים.

זיינע שוואַרצע וואָנצעס זענען געווען צו גרויס אין פאַרגלייך
מיט זיין קליינעם דאַרן פנים. זיינע לאַנגע הענט האָבן געוואָלט וואָס
מער זיך אַריינשטופן אין די הויזן-טאַשן. זיין גאַנצע שטויביקע פי-
גור האָט ווי געטראָגן אין זיך אַ הייטלעכע באַליידיקונג אויף די
עלטערן, וואָס האָבן אים אָפגענאַרט — אים געוואָלט מאַכן פאַר אַ
געלערנטן, געשטופט, געשטופט אין אים פון קליינערהייט אָן, נאָר
אויפן ניין-און-צוואַנציקסטן יאָר פון זיין לעבן האָט ער פּלוצלינג זיך
אלליין געלאָזט וויסן זייער איינפאַך און קורץ.

— הער נאָר, דו, בחור! קיינער דאַרף נישט דיין געלערנטקייט.
אויסער דער אומעטיקער געוויינהייט אַרומצושפּאַצירן הין און
צוריק מיט פאַררוקטע הענט אין די הויזן-טאַשן האָט ער מיט זיך פון
מאָסקווע גאַרנישט נישט געבראַכט.
נאָך די ערשטע פאַר טעג:

דער פּאָטער פרוווט זיך סודען מיט מאַטין, ווי מיט אַן על-
טערן פאַרשטענדיקטן זון, אין דערציילט אים, וויאָזוי מ'האַט „צו-
גענומען“, און ביזן לעצטן הויז, און וויאָזוי דעמאָלט האָט זיך נאָך
אַלץ אויסגעוויזן: עמעצער וועט זיך איינשטעלן, עמעצער וועט נישט
דערלאָזן... נו... אין דערנאָך די מעשה מיט אָט דעם „טרעסט“ אין
וועמען מען האָט נישט לאַנג אָפגעגעבן דעם שפירט-זאָוואָד.

— עס פאַרדריסט: די יונגעלייט — יענע, וואָס פאַרן אַהער
פון „טרעסט“ אין זאָוואָד אַריין, זענען סך-הכּל צוויי שוואַגערס, אַזוי
זאָגט מען — פאַר דער מלחמה האָבן זיי געהאַלטן אין כאַרקאָוו די
קאַראַבאָקע, נאָר סוף-בל-סוף וועט מען זיך דאָך אַרומקוקן: צי עס
לוינט גאָר אָט דער גאַנצער בייט... ווי? נישט אַזוי?

צו מאַטין האָט די מוטער צוגעקלאָנגט עליקן, וויאָזוי ער
ווייסט נישט, וואָס עס טוט זיך מיט אים:

— פּוּסטע יינגלישע מעשיות.
— הינער מיט הינט, מיט קצבישע אייניקלעך, מיט „שמאַ-אַר-
בעטן ערד“... אַנדערע אין שטאַט האָבן נאָך גאַרנישט אַרפּאָגעלאָזט

דעם קאָפּ - מען טוט נאָך עפעס... און וואָס וועט זיין, אז מען וועט שוין אויפּעסן דאָס לעצטע?

מאָטי קוקט אָן פּאָטער-און-מוטער נישט מיט די אויגן, נאָר מיט די בריילן-גלעזלעך, און הערן הערט ער זיי, דאָכט זיך, אויך נאָר מיט די בריילן-גלעזלעך. ער זעט אויס אומגליקלעך, ווען זיי שטייען צו אים צו, און פיל מער צופרידן, ווען זיי לאָזן אים צורו. ער שווייגט, ווי אַ פרעמדער.

פאַרקערט:

מיט עליקן וואַרפט ער זיך אָפּט דורך מיט אַפּאַר ווערטער, ווי מיט אַ ברודער, און גייט אים נאָך אין הויף אַרויס. עליק ווייזט אים דאָרט אָן, וויאָזוי וועט אויסזען אין עק הויף ד' נישט-דער-בויטע קאמער מיט דער שטאַל.

דורכן פענצטער זעען סיי פּאָטער-און-מוטער, סיי די שוועסטער. מאָטי חברט זיך מיט עליקן - ער גייט מיט אים אָנקוקן די איבערגעאַקערטע פעלדער און שפּאַנט מיט אים אַרום צווישן די קאָ-לאַניסטישע שטיבלעך, בעת אַהין פּאַרט אָן דעם אַגראַנאַמס קאַבריאַ-לעט; ער שטייט דאָרט אין רעדל אַרום אַגראַנאַם צוזאַמען מיט אַנ-דערע קבצנים...

אין אַוונט נעמט זיך דער פּאָטער נאָכאַמאָל צו מאָטי, און די שוועסטער גייט דאָן אַרויס אויף לאַנג אינדרויסן, כדי נישט צו הערן ווי מאָטי שווייגט. אז זי קערט זיך אום, שלאַפּן שוין מאָטי מיט עליקן אויפן אויסגעבעטן געלעגער, וואָס אין קיך אין ווינקל אויף דער פּאָדלאַגע, נאָר אין שטוב איז נאָך אַרץ נישט שטיל - אין צווייטן צימערל פאַרענטפערט זיך דער פּאָטער פאַר דער מוטער:

- אז ווער הערט מיך?

- אז נישט, איז דען דאָ צו וועמען צו רעדן?

אַ לאַנגער פאַרענטפערן זיך, אַן אומאויפהערלעכער.

עס טרעפט:

דער שמועס אין צימערל האַקט זיך אין דער פינצטער איבער און הייבט זיך אָן נאָכאַמאָל - טאַטע-מאַמע הערן נישט אויף זיך צו זאָרגן פאַר איר, דער טאַכטער, פאַר איר תּכּלית, פאַר אירע יאָרן. דענסטמאָל רוקט דאָס לאַנגע מיידל אַרויס דעם קאָפּ פון אונטער

דער איבערגערעקטער קאלדרע, טוט זיך געשווינד א זעץ אויף און
קלאפט אן צו זיי אין טיר:

— זאל זיין שטיל... איך וויל שלאפן.

אויף מאַרגן אינדערפרי א נייס אין שטוב:
עליק פאָדערט, מען זאל אים געבן געלט אויף צו קויפן א
וואָגן און צוויי פערד, וויל ס'איז שוין סוף אויגוסט — אלע אַרומי
קע קאלאָניסטן האָבן שוין צוגעגרייט די פעלדער.

עליקן האָט מען געענטפערט זייער אומעטיק, פאַמעלעך, ווי
גלייך דעם ענטפער האָט מען שוין פון זיינעטוועגן לאַנג צוגעגרייט:
— נישטאָ קיין געלט.

— פונדאָנען זאל מען נעמען?

עליק האָט באַקומען שאַרפע אויגן און האָט א ווונק געטון
מיט גיפט צום צווייטן צימער:

— פון דאָרט, פונם ליינענעם זעקעלע... פון בעט...

מען האָט אים קיינער נישט געענטפערט.

עליק האָט דענסטמאָל אַ פּרעג געטון ביי מאַטין מיט אזא קול,
ווי ער וואָלט ביי אים בעטן היילן:

— וואָס זאָגסטו שוין, א? מאַטי...

מאָטי האָט אָנשטאַט ענטפערן אַ שפּאַן געטון הין און צוריק,
זיך פאַמעלעך אָנגעטון און פאַמעלעך אַוועקגעגאַנגען פון שטוב.

— איר זעט, צי ניין?

עליק האָט אויף אים אַ ווונק געגעבן, זיך אַ שפּאַר געגעבן
מיט ביידע הענט אויפן טיש, אַרום וועלכן עס זיצן טאַטע-מאַמע,

און האָט באַוווּזן צוזאַמענגעדויקטע ציין:

— קוקט: ער האָט אייך פיינט, מאַטי... איבער אייך האָט מען
אים אויסגעשלאָסן... יאָ, יאָ — איבער אייך... איר האָט אונז געלערנט,

האָט איר אונז... צו וואָס טויגן מיר?

זעסטמאָל האָט פונם אָרט ביים פענצטער זיך אוימגעקוקט דאָס
לאַנגע מיידל און האָט באַטראַכט עליקס פּאַזע.

— אידיאָט! — האָט זי געזאָגט קאלט און גלייכבילטיק, —
שפילט טעאַטער...

געענדיקט.

קיין געלט האָט מען עליקן נישט געגעבן.

נאָך מיט אַ וואָך שפעטער איז ער דאָך מיט איינעם פון די שכנים געפאָרן ערגעץ-ווהין אויף אַ יריד, און צוריק האָט ער זיך אומגעקערט מיט אַ פריילעכן „וויאַ“, געזעסן אין אַ נייעם דראַבעניאַק און אונטערגעטריבן מיט אַ פאַר פערד - פרעמדע, היפשע, פריש-געקויפטע; איינעם פֿון זיי איז נאָכגעלאָפן אַ לאַשעקל.

אין יענער זעלבער וואָך:

שיינדל האָט איינמאָל בייטאָג געגעבן אין צווייטן צימערל זייַער אַ הויכן, אומגעוויינלעכן היכץ. אַז מען איז אַהין אַריינגעלאָפן, האָט מען זי געטראָפן אין חלשות, און לעבן איר איז אויפגעבונדן געלעבן דאָס ליינענע זעקעלע מיט די זאכן. אַלץ אין זעקעלע איז געווען גאַנץ. געפעלט האָט דאָרט נישט מער, ווי אַ קליין קעסטעלע מיט אַ פֿינגערל - אַ פֿינגערל מיט אַ בריליאַנט.

נאָר מאַטי האָט דאָך דענסטמאָל אָנגעהויבן צו פאָרן מיט עליקן אַלע גאַנצפרי אין פעלד אריין און זיך אומקערן נישט פריער, ווי מען האָט אָנגעצונדן אַ לאַמפּ, פון אונטן אונטערן וואָגן איז זיי נאָכר געלאָפן דאָס לאַשעקל. הייסט עס: מאַטי איז געווען אויף עליקס זייט - מאַטין אַרט נישט, וואָס די פערד מיטן וואָגן זענען געקויפט געוואָרן פאָרן פֿינגערל מיטן בריליאַנט.

זוסמאן האָט, טראַכטנדיק וועגן דעם, אַרומגעשפּאַנט אין שטוב זאַנצע טעג אין די שטעק-שיך, שיינדל האָט אים מיט די בליקן אונט-טערגעשטופּט צו מאַטין.

— נו שוין, פאַרוואָס רעדסטו נישט ?

ביי זוסמאנען איז שוין געווען צוגעגרייט אַלץ, וואָס ער וועט

מאַזין זאָגן:

— נו יאָ, סאַמע די צייט דערויף. קינדער אַליין נעמען זיך

צו עפעס רעכטס, יונגע טויגן היינט גאָר בעסער, ווי די עלטערע.

אַז ער איז ענדלעך מיט דעם צו מאַטין צוגעטראָטן, איז דאָס

געווען אין הויף, אָנהייב אָונט, ווען מען האָט זיך אומגעקערט פון

פעלד. מאַטי האָט אים געענטפערט:

— לאַז מײַך צורו... איך בין מײַד.
און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט העלפן עליקן אויסשפּאַנען די

פּערד

איז ער געווען דער לעצטער, אָט דער:

„לאַז מײַך צורו“.

איצט רעדט מען מער נישט — די פּאַמיליע איז ווי אויף אייביק

צעשפּאַלטן אויף צוויי צדדים:

אײן צד:

הירש, זײן ווייב און דאָס לאַנגע מײַדל.

דער צווייטער צד:

עליק מיט מאָטין.

די בחורים ארבעטן אין פעלד, האָרעווען דאָרט פון גאַנץ פרי

ביז פּאַרנאכט, וואָשן זיך זעלטן די פּנימער, גאַלן זיך נאָך מער זעלטן

די בערד, גײען אויף פּאַרזאַמלונגען צו די פּונאַנדערגעוואָרפענע זעם=

ליאַנקעס, פירן באַגלייך מיט אַנדערע געהילצער צו די שטיבער, וואָס

מען וועט דאָרט קומענדיקן זומער בויען, נעמען דערפּאַר באַגלייך

מיט אַנדערע אַ חלק אינם היי, וואָס מען האָט אָן זײ אַנגעקאַסעט.

נאָך דעם לײגן זײ זיך פרי שלאַפן און באַמערקן נישט דעם צווייטן

צד, הערן נישט די טאַג-טעגלעכע שמועסן וועגן „אַפּגעגעבענע הייזער“

און וועגן דעם, וואָס די יונגעלייט פון „טרעסט“ וועלן אינגיכן דורכ-

לאַזן אין דאָברי דעם שפּירט-זאַוואָד...

דידאָזיקע ידיעות פּאַרטראַגט אַהער אַלטער דער קצב, וואָס פּירט

קײן דאָברי פּלייש.

ער פּאַרפּליט דאָ די קליינע שטוב מיט זײן ריח פון רויען חלב,

פּינטלט מיט די קאַליע אויגן, שמעקט טאַבאַק און צוּוונדערט, ווי=

אַזוי אַלץ האָט זיך איבערגעדרייט:

— די צוקער=פּאַבריק גײט, און דער שפּירט-זאַוואָד גײט.

— מיט אײן וואָרט...

— גאָר ווי אַמאָל... גאָר ווי אין די גוטע צײטן.

ער האָט נישט מער וואָס צו דערציילן און גײט פּונדעסטוועגן

נישט אַוועק.

— נו, און אַקסן אף מאליאַס, מיינט איר, וואָרט מען איצט
ביים זאוואָד נישט געקאָנט אוועקשטעלן?

— אַ-אַ! נאָך א מין... סקאַט איז ביליק... שטאַרק וואָלוף.
דאָס אַלץ וועקט און היצט זוסמאַנען.

נאָך דעם קצבס ווייזטן שפּאַנט ער אַרום אין די שטעקשיך, ווי
אַ פּאַרטשאַדעטער, קאָן נישט ביז שפּעט אין דער נאַכט אנטשלאָפּן
ווערן, און אויף מאַרגן באַשרייבט ער נאָך אַלץ פּאַרשידענע שטיקלעך
פּאַפּיר מיט פּיל ציפּערן און מאכט נאָך אַלץ דעם חשבון, וויפּיל טויזנט
פּוּד פּאַטעקע עס זענען געבליבן אין זאוואָד אין די גריבער, וויפּיל
פּוּד אַליען און האַלץ, און וויפּיל וואָלט מען אויף זיי פּאַרדינט. דאָס
זעלבע חורט זיך איבער אַ וואָך נאָך אַ וואָך. און ווייל קיינער פּוּן
די אַרומיקע נעמט אין אָט די חשבונות קיין אַנטייל נישט, און ווייסט
נישט, אין וואָס זיי באַשטייען, ווערט זוסמאַן ביסלעכווייז דורך זיי אַ
דריטער, אַ באַזונדערער צד אין די פּאַמליע און לעבט מיט אַ פּאַ-
ינדער אָפּגעטיילט לעבן.

אינדערויסן פּאַרן די ערשטע שנייען. שיינדל האַקט טאַג-טעגלעך
אין קאַפּ אַריין וועגן פּאַרן אין שטאַט, וועגן אַ דירה, וואָס מען קאָן
איצט קרייגן, וועגן אַ בייט. וואָס מען קאָן דאָרט מאַכן מיטן שכן,
וועגן אַ געשעפט: נאָר ער הערט קוים און רעדט אָפּט צו זיך אַליין:
— נו, יאָ... דער חשבון איז ריכטיק...

IV

אין פּעלד דרייען ווינטן מיט זאווערוכעס גאָר אַנדערש, ווי זיי
דרייען מיט זיי אין שטאַט — ווינטן אויף צו דרייען אָן שיעור
פּליגל פּוּן נישט-געשטויגענע, נישט-געפּלויגענע ווינטמילן פּאַטשן
מיט שמחה, פּאַרפּאַטשן ווי פּוּן חוּק וועגן. מיט יעדער באַזונדער
שנייעלע — אַ שפּיל פּוּן קאַץ-און-מויז. פּונם שטיבל, וואָס אַקעגו די
זעמליאַנקעס, זעט מען עס טאַג-איינ — טאַג-אויס.

דאָס לאַנגע מיידל שטייט אין פענצטער און קוקט אַזוי זיך.
פּוּיל; ביים שטיבל קרעכצט דער דאָך אַראָפּגעטראָגן צו ווערן.
ווינטן שמייסן דעם שיטנדיקן שניי פּוּז אונטן אַרויף, פּוּן אויבן

אַראָפּ, צלמענדיק די שטרעקעס מיט יאָגנדיקע זיילן. פאַרווייטע
שפּרינגען-אונטער מאַטי מיט עליקן, פאַרקענדיק אין הויף: זיי מוזן
פאַרשטעלן כאַטש איין צפונדיקע וואַנט מיט אַסך שטרוי — עס
מעג פון דעם ווערן אין קיך פינצטער; עס העלפט נישט טרעטן
אויף דער שטרוי מיט די פיס און אַנלייגן פון אויבן דרענגלעך —
דער ווינט צעטראַגט. פון די זעמליאַנקעס איז עמעצער צו זיי געקו-
מען אין זיי געגעבן אַן עצה: מען דאַרף דערצו האָבן כאַטש אַכט
אַדער צען לייטערס. נאָר וווּ נעמט מען לייטערס — אויף קריגן
איז שרין איצט אפשר צו שפעט, צו שפעט, — איצט, ווען ווינטן
שמיטן מיט שיטנדיקן שניי פון אוינטן אַרויף אין פון אויבן אַראָפּ
אין צלמען די שטרעקעס.

אין פעלד דרייען ווינטן מיט זאָווערוכעס גאָר אַנדערש, ווי זיי
דרייען מיט זיי אין שטאָט.

זיי האָבן אזוי אָפּגעדרייט אַ טאַג אַכט און זענען געבליבן
שטיל. עס האָט זיך געוואַלט איינשטעלן אַ וועג. אָנגעטון און פאַר-
היקלט אזוי, אַז ביי אים זאָלן קאָנען פּרירן נישט מער, ווי די
באַַנד-גרויע וואָנצעס מיטן שפּיץ נאָז, איז זוסמאַן געוועסן אינם
גרענדזשאַלע שליסן פונם קצבס יונגערן זון און איז געטאָרן אין
שטאָט מיטן פעסטן באַשלוס:

— מאַכן אַן עק... איינמאַל פאַר אַלעמאַל.

נאָר פון דער אַנדערער זייט:

— אויב עס וועט זיך לאָזן.

אין שטאָט האָט ער זיך געזעען מיט חיים באַרים — מיט
יענעם זעלבן חיים באַרימען, וואָס האָט אויך אַ זון אַן אויסגעשלאָ-
סענעם סטודענט און איז אויך געווען רייך אין האָט זומער געוואָגט
וועגן זוסמאַנס אַרויספאַרן אויף ערד:

— חוכא וטלילא.

באַרימען האָט ער באַגעגנט אין גאַס מיט אַ געלאַטעטן פאַל-
טאָ, מיט געלאַטעטע שיק און מיט אַ באַרד, וואָס איז נישט געשוירן
און נישט גאַנץ.

זוסמאַן האָט ביי באַרימען געפרעגט:

— נו... וואָס הערט זיך?

באַריס האָט געענטפערט:
 — וואָס זאָל זיך הערן? ס'איז פריילעך.
 זוסמאן האָט געפרעגט:
 — דהיינו?
 באַריס האָט געענטפערט:
 — פאַראַן אין לשון-קודש זיבן ווערטער אויף אַ קבצן.
 — נו?
 — איז קיין איינס פון זיי פאַר מיר נישט צוגעפאַסט. איך וויל
 דאָס אַכטע.
 דערנאָך האָט ער גלאַט אַזוי אויף זוסמאַנען אַ קוק געגעבן —
 ער האָט ביי אים געפרעגט:
 — אפשר זוכט איר אויך?
 און נאָך איין זאך האָט זיך זוסמאַן אין שטאָט דערוואַסט.
 דעם דאָברער שפירט-זאָוואָד האָט דער „טרעסט“ טאַקע דורכ-
 געלאָזט — ער גייט אויף אַן אמת.
 איצט איז זוסמאַן שוין געווען צוריק. ער האָט זיך געוואַרעמט
 ביי דער הרובע, וואָס עליק האָט גאַנצפרי אַנגעהייצט, ער האָט וועגן
 דעם דאָברער שפירט-זאָוואָד געדענקט.
 — ער גייט אויף אַן אמת.
 און אין דרויסן האָט שוין ווידער געשאָטן. ביים פענצטער
 איז געשטאַנען דאָס לאַנגע מיידל און האָט געקוקט גלאַט אַזוי
 זיך, פויל:
 אין פעלד דרייען ווינטן מיט זאווזוכעס גאָר אַנדערש, ווי זיי
 דרייען מיט זיי אין שטאָט — זיי פאַטשן און פאַרפאַטשן, ווי פון
 חוּק וועגן; מיט יעדער באַזונדער שנייעלע — אַ שפיל פון קאַטן-
 און-מוז.

אין שליסלעך ביי איינגעפרעסטע און פונדערגעלאָזענע שנייען:
 מאַטי מיט עליקן פירן האַלץ פון אַ וויילעכען וואָלד צו אַ
 וויילעכער באַן-סטאַציע — פריער מיט שמאַלע, זייטיקע ווינטער-
 וועגן, און נאָך דעם, ווען דער שניי לאָזט — מיטן טראַקט.

פאר זייער פור און הינטער איר:

א גאנצע ריי פורן פון ווייטע דערפער און פון די קאלאניסטן פון די באקאנטע זעמליאנקעס; מען ווארפט אפ די שווערע מאסע ביי דער סטאנציע און מען פארט צוריק נאך נייע. אז מען ארבעט אזוי אין צווייען, פארשפארט מען צייט ביי אַנלאַדן און אויסליידיקן דעם שליטן אָדער דעם וואַגן — מען קאָן זיך אומקערן צוויי מאָל אַ טאָג.

דער גערוך, וואָס ביידע בחורים גיבן פון זיך ארויס:

א גערוך פון פערדישע שלייעס און פון פויעריש ברויט אויס-געמישט מיט דזעגעכץ און מיט שווייס. אין אָונט, אז זיי קומען אַהיים, פילט זיך פון זיי אַט דער גערוך איבער דער גאַנצער שטוב און פאַרטרייבט פון דאָרט די לעצטע האָפענונג, אז די געוועזענע גוטע צייטן וועלן זיך צוריק אומקערן. אין שטוב איז דאָן ווי קיינער נישטאָ, בלויז זוסאַמן דער פאַטער דרימלט אויף אַ שטול לעבן דער קאַלט-ווערנדיקער הרובע און דרימלענדיק האָט ער אַ פולן קאַפּ מיט ציפערן — ציפערן פון צענער טויזנטער פור פאַטעקע, פון גרויסע באַלאַנעס מיט אַליען, פון אַנגעלאָדענע וואַגאַנעס שפירט.

אַלע פרימאַרגן נאָך די בחורים אַוועקפאַרן לופטערט דאָס לאַנג-גע מיידל די צימערלעך, ווי נאָך שלעכטע קוואַרטיראַנטן. נאָר אין אָונט, ווען מען צינדט אָן דעם לאַמפּ, קומען פריער אָדער שפעטער די בחורים צוריק, און אינאיינעם מיט זיי — זייער גערוך. זיי האַלטן זיך אויף, ווי אַפגעוונדערט, אין קיך, און דאָן פאַרדריסט די חבריש-קייט, וואָס הערשט צווישן זיי, זייער הויך רעדן און דאָס וואָס עליק לאַכט דאָרט אָפט הויך אויף אַ קול.

איצט זענען שוין די וועגן קאַליע. קיינער פון די ווייטע דער-פער און פון די קאלאניסטישע זעמליאנקעס פאַרט שוין מער נישט אין וואַלד, אינדרויסן שמעקט די לופט מיט אַנהייב-פריילינג, נאָר די בחורים פירן נאָך אַליץ — זיי האַבן זיך אויסגערעכנט דערפירן ביז צו אַ געוויסן חשבון — זיי מעגן אַפילו אַריינפירן אין ערב-פסח.

אין איינעם אַזאָ טאָג האָט זיך ביי זיי צעבראַכן דער אָנגע-לאָדענער וואַגן אין סאַמע מיטן טראַקט. זיי האַבן אים לאַנג גע-הויבן מיט דרענגלעך און אים געפרוּווט מיט וואָס זיי האַבן גע-

קאַנט. עס איז געווען א טאָג — אַ מלכות. עס האָט געוואָרעמט די זון, אין ביידע זייטן וועג האָט געמורמלט דאָס אָפּלויפנדיקע וואַסער, זיך גערינצלט, געפלאָסן — אַן אויסגאָס פֿון טראָפּטריפּונ-דיקן אוועקלויפנדיקן קרישטאַל.

עס איז געווען פֿאַרנאַכטלעך, ווען די זון האָט זיך געוואָלט זען. דער וואָגן איז שוין כמעט געווען פֿאַרטיק אויף הייטער צו פֿאַרן, און מיטן טראַקט איז דענסטמאַל אָנגעלאָפּן אַן אווטאַמאַביל, אַ גייער, אַ בליאַסקענדיקער. איינער פֿון די פֿאַר פּרעמדע יונגעלייט האָט זיך נאָכגעפּרעגט אויפֿן וועג:

— קיין דאָבּרי, צום שפּירט-זאוואָד...

די בחורים האָבן אַלץ געפֿראַוועט דעם וואָגן, גרייט אומקוקן-דיק זיך און ווי קיין חשק נישט געהאַט צו ענטפֿערן.

— גלייך... גלייך, — האָט ענדלעך אין נאָז אַ פּאָנפּע געטון מאַטי, — גלייך מיטן וועג.

ער האָט אין זייט וועג אויפֿגעהויבן אַ גרעסערן שטיין אויף זי פֿאַרשלאָגן עפעס אין וואָגן, זיך אָנגעבויגן און זיך איינגעקוקט: אויפֿן אָרט, פּונדוואַנען ער האָט אוועקגענומען דעם שטיין, האָט געגרינט אַ רייפֿלע פֿון יונגע גרעזלעך — פּרישע, צערטלעך-שוואַ-כע, ליגנדיקע און צוגעפֿלעטשטע אונטער דער שווערקייט פֿון שטיין. עס האָט זיך פֿאַרבענקט נאָך באַאַרבעטע ווינטער-פעלדער און נאָך יענע פעלדער, וואָס דאַרפֿן באַאַרבעט און פֿאַרזייט ווערן אויף זומער. הייליך, פּריש, ווי אויסגעשלאָפֿן, קלאַפּן נאָכן ווינטער פֿאַרביי-לויפנדיקע פּורן אויפֿן טראַקט.

צווישן די פֿורן: דער לויפנדיקער אווטאַמאַביל פֿון „שפּירט-טרעסט“. ער טראַגט טאַגריטעגלעך די פּרעמדע יונגעלייט פֿון דער שטאָט צום זאוואָד און פֿון זאוואָד צוריק אין שטאָט.

אַלע פּרימאַרגן אזוי — ביי נאָכגעלאָזטע פּרעסטלעך, ביי שטראַלן-דיקער זון, ווען אין שטילער וואַרעמקייט קריכן גרעזלעך פֿון די בייטן. דער הייליכקער געשריי פֿון אָט דעם אַוּטאַמאַביל פֿאַרפֿילט פֿונ-ווייטנס די ליפּט מיט קאָכעדיקן פֿלוידער — אַ שוואַרצער אַריטעלאַ-סענער פֿלעק, וואָס יאָגט געשחינד איבער דעם גרויען טראַקט, וואָס שלענגלט זיך איבער גרינע באַאַרבעטע פעלדער.

און אין דערזעלבער צייט אין שטיבל, וואָס אַקעגן די זעם-
ליאַנקעס:

הירשל זוסמאַן זיצט דאָרט ווי אין טשאַד. ער חורט ציפערן
אויף אויסנווייניק און שרייבט ציפערן אויף פאַפיר. פאַרשיכורט פון
גרויסע סך-הפּלען נעמט ער נאָכאמאָל איבעררעכענען אָט די אַלע
חשבונות אויפן קאָפּ און נאָכאמאָל זיי אויפשרייבן אויף פאַפיר — דאָס
זענען חשבונות, וועלכע ער גרייט זיך צוצושטעלן די יונגעלייט פון
„טרעסט“, וואָס האָבן דורכגעלאָזט אין דאָברי'וין זאָוואָד — חשבונות
אויף פאַטעקע, פאַר אַליען, פאַר האַלץ, פאַר אַרענדע...

מאָטי מיט עליקן האָבן דעמאָלט פּוין ווידער געאַרבעט אין פעלד
און אין קליינעם אָפּגעצוימטן הויף, געאַקערט, געזיט. ערגעץ האָבן
זיי געקראָגן געלט, געקויפט אַ קאָ וואָס האַלט ביים קעלבן זיך. די
קאָ האָט זיך אָפּגעקעלט, איז נישט געווען, ווער ס'זאָל זי מעלקן. די
בחורים האָבן געבראַכט אהער מלכה, דעם קצבס אייניקל, געשטאַנען
אין ביידע זייטן, געקוקט, ווי דינע, ווייטע שטראָמעלעך פליסן פון אונ-
טער מלכהס בריהשע הענט אין מעלקשעפל אַריין, און ענדלעך זיך
אַליין אויסגעלערנט מעלקן.

די מילך האָט דאָ נאָך דעם געווערט אין מעלקשעפל אויפן טיש.
די בחורים זענען אין אַוונט געווען אין כעס, איבערהויפט עליק —
ער האָט זיך געקריגט מיט דער שוועסטער, מיאוס געקריגט. נאָר הערשל
האָט נישט געהערט — ער האָט געחשבונט. און וויל קיינער אין
שטוב האָט זיך מיט זיינע חשבונות נישט אינטערעסירט. האָט ער ביס
לעכווייז אָנגעהויבן גיין צום אַלטן קליין-בוטשאַטשער קצב אהיים. אים
אַרויסרופן אויף אַ סוד און אַרויסלייגן פאַר אים אָט די אַלע חשבונות
זיינע, מיט וועלכע ער קלייבט זיך צו גיין צו די יונגעלייט פון
„טרעסט“, וויאזוי די חשבונות זענען נישט קיין אויפגעבלאַזענע, זיי
זענען אמתע, און וויאזוי ער קלערט, אַז ווער דיאָזיקע יונגעלייט
וואָלן נישט זיין, נאָר עפעס... ווייל נישט איז... כאַטש אַ קליינעם חלק,
כאַטש אַ קליינעם פּראָצענט פון זיי אים געבן, ווייל די חשבונות
זענען אמתע, און הי קלערט דער קצב — וואָס? נישט אזוי? די
חשבונות מוזן ווירקן!

דער קצב האָט געפּינטלט מיט די קאַליע וויעס, געשמעקט טאָ-

בעקע מיט א פרומען פנים, ווי אלעמאל, ווען ער געדענקט, אזו ביי די זיידעס פון אט דעם הערשעלע זוסמאן האָט ער אמאל געדינט אין די גרויסע אַקסובשטאַלן. ער האָט מודה געווען, אז יאָ :

- מען דאַרף אַזוי קלערן... עפעס, כאָטש היפל נישט איז וועלן זיי געבן...

דעמאָלט האָבן ביים לאַנגן זוסמאנען ווי אין טשאַד געשטרעלט די אויגן און האָבן מיט גלענץ געקוקט אויפן קצב :

- נו, געוויס, אַזוי דאַרף מען קלערן.

עס איז געווען די לעצטע וואָך וואָס פאַר פּסח. די חשבונות זענען געווען פאַרטיק. די יונגעלייט פון „טרעסט“ האָבן יעדן טאַג געקאָנט אוועקפאַרן אויפן פּסח. הערשט זוסמאן האָט זיך נישט דערהאַרט אויף קיין פּור און האָט זיך אַוועקגעלאָזט קיין דאָברי צופּוס. ער איז צו-לייב דעם אויפגעשטאַנען גאַנצפּרי, ווייל פּונקט אין יענעם טאַג האָט דער אַלטער קצב באַדאַרפט האָבן קיין דאָברי - זיי האָבן זיך אַהין אַוועקגעלאָזט ביידע צוזאַמען.

V

אַרום 11 אַזייגער אינדערפּרי.

זיי זענען שוין ווייט אויפן טראַקט.

אַלטער דער קצב. האָט געטריבן קיין דאָברי א מאַגערע יאַלעווע קו. דאָרט האָט ער געדאַרפט די קו קוילען, כּשר מאַכן און פאַרקויפּן דאָס פּלייש אויף פּסח צו די אָנגעשטעלטע פּונם שפּירט-זאַוואַד און פּון דער נאַנטער גרויסער צוקער-פאַבריק.

ער האָט מורא געהאַט צו פאַרשפּעטיקן.

דערצו נאָך האָט אים דער דאָברער שוּחט נעכטן אינאַוונט אָנגע-זאָגט, אז ביי אַ לאָמפּ קוילעט ער נישט, ווייל ער זעט שלעכט, און אז מאַרגן גאַנצפּרי גייט ער אַוועק אויף דער געגנט. דער קצב האָט דערפּיער אונטערגעבאַיילט אַלע וויילע מיט זאָרג אויף די פּינצשערדי-קע אויגן געקוקט אויף דער זון. נאָר דער מיוחסדיקער הערשל זוס-מאַן איז להלוטין נישט געווען געוויינט צו שטעלן פּיס ווי געהעריק, און האָט באַלד אויף די ערשטע טראַקט-וויאַרטן אָנגעהויבן אָפּצושטיין

און שאַרן מיט די טריט, ווי אַ געפענטעטער. האַלטנדיק אויפן קאָפּ
די השבונות, וואָס ער טראָגט אין בוזים=טעש, האָט ער אַלע וויילע
אין צעטראַנגקייט געפרעגט ביים קצב:

— דעב אַוואַמאָביל מיט די יוגעלייט זעט מען נישט, האָ?
מן-הסתם זענען זיי שוין פון שטאַט דורכגעפאַרן.
און נאָך:

— קיין דאָברי איז נאָך ווייט, האַ, אלטער? מן-הסתם איז נאָך
ווייט...

— פאַלגט מיר, — האָט אים געלערנט דער קצב, — איר שלעפט
בעסער אַראָפּ די שיך און בעמט זיי במחילה אין די הענט אַריין, אָט
זיי איך מיינע שטיול. דער שטיין, פאַני זוסמאַן, איז שוין וואַרעם פון
דער זון, אַ מחיה, זאָג איך אייך, אַזוי איז פיל גרינגער דער וועג.
און אויסער דעם, היינטיקע צייטן, אַז מען האָט אַ פאַר שטיול, דאָרף
מען זיי היטן, ווי, לַהבדיל, אַ בן-יחיד... שטיול זענען היינט טייער...
מסוכן טייער...

געשעצן איז דאָס ווי אויף צולהכעיס:

פונקט אין יענעם אויגנבליק, ווען דער מיוחסדיקער, לאַנגער
זוסמאַן האָט זיינע אַראָפּגעשלעפטע שיך און זאָקן גענומען אין די
הענט אַריין און האָט מיט ציטערדיקע באַרוועסע פיס אָנגעהויבן טאַפן
די וואַרעמקייט פון שטיין, האָט ווייט פון הינטן הילכיק אַ פלוידער
געגעבן דער מאַטאָר פון אַוואַמאָביל — אַ פלוידער געגעבן, ווי מיט
אַ מאַדנער פרייד, וואָס די זון שיינט, וואָס די לופט איז שטיל און
וואָס יעדערער, וואָס עס וועט זיין פלוידער דערהערן, וועט אים גע-
מען זוכן אין דער אַרומיקער געגנט מיטן אויג.

איצטיקס מאָר האָט ער מיט זיין שוואַרצן, יום-טובדיקן גלאַנץ
געיאָגט אַהער פון אַ זייטיקן פריילעכן וועג. ער האָט געשווינד אויס-
געמיטן אַ קליין בלאַטיק דערפיל; ער האָט פאַרשפריצט מיט אַ פאַר-
פסחדיקער קאַליוזשע וואַסער די פוסטע, חרובע פערמע זאבארע און
איז מיט אַ ווינגדיקן טרייסל אַרויף אויפן האַרטן וועג פון טראַקט.
די געדרייטע געדערים פון זיין אָפּגעפּוצטער מעשענער טראַמפּייט האָבן
דאָרט אַ לאַפּ געטון א צעהיצט בינטל שטראַלן ביי דער פריילעכער
פרימאַרגן-זון, און דער טראַמפּייט אַליין האָט דערביי געחאַלטן אין איין

בלאָזן און כאָרכלען אויף אַ פשוטער גויישער פּור, וואָס טרייסלעט אַרויס
די קישקעס ביי אַ האַלבן מנין פּויערים.

אַט האָט דאָרט די פּויערישע פֿור אַראָפּגענייגט אין אַ זייט, אָפּ
טרעטנדיק דעם אַוטאָמאָביל דעם וועג. ביי די פּויערים האָבן די אויגן
אַ בלאָנזשע געגעבן ווי אין שרעק; זיי האָבן באַוווּן אויסצודריקן
טעמפּקייט, וואָס האָרעפּאַשניקעס דערפילן, ווען לעבן זיי טראַגט זיך
געשווינד דורך אַ געשווינד יום-טובדיק לעבן; זיי האָבן באַוווּן צו
באַטערקן אויפן אַוטאָמאָביל צוויי פּנימער, אַ טראַכט צו טון:
— יידן.

און דער אַוטאָמאָביל איז לעבן זיי שוין נישט געווען. ער איז
געשווינד אוועק און האָט פּונווייטנס אָנגעיאָגט אַ שרעק אויף אַלעסער
דעם קצב און אויף הערשל זוסמאַן, די צוויי פּוסגייער, וואָס קרילן
אויפן טראַקט, ווי צוויי שוואַרצע פליגן.

— פּיטש! פּיטש! — האָט געפּאַטשט אין דער לופט דעם אַוו-
טאָמאָבילס גרויסער סיגנאַלגעבער — פּיטש! פּיטש! פּיטש!

— האָב דיר אַכציק שוואַרצע יאָר! — האָט זיך געשאַלטן דער
אַלעסער דער קצב, — האָב דיר אַכציק שוואַרצע יאָר!

ביי אים האָט זיך דערשראָקן די מאַגערע יאַלאָווקע און האָט
מיט בריקענדיקע פיס אַוועקגעיאָגט אין אַ זייט מיט די גרינ, פאַרווי-
טע פּעלדער.

דער אַלעסער קצב איז אַוועקגעלאָפּן כאַפּן די קו פאַרן שטריקל,
און הערשל זוסמאַן איז געבליבן איינער אַליין אויפן טראַקט. זיין הוט
איז אים אַראָפּגעפאלן. דער פאַרביילויפּנדיקער אַוטאָמאָביל האָט אַ
בלאָז געגעבן מיט ווינט אויף זיינע גרוילעך-בלאָנדע האָר און אויף
זיינע באַרוועסע פיס. די פאַרמאכטע ליפּן האָבן אַ צישער געטון צו-
זאַמען מיט דער גאַנצער לינקער נערוועזער באַק און מיטן זעקעלע,
וואָס אונטערן אויג. דער שטערן האָט זיך אָנגעברוגט, און זיין גאַנצע
צורה האָט זיך וועגן עפעס פאַרטראַכט, שטאַרק פאַרטראַכט.
— אַ-וואָ, — האָט ער גערעדט צו זיך אַליין, — אַ שאָד...
אַ שאָד...

אַן אויסזען איז ביי אים געווען אַזאַ גלייך ער האָט עפעס
ביז אין אַט דער מינוט פאַרגעסן — טאַמע דער עיקר האָט ער ביז

איצט פארגעסן. נאָר דער קצב האָט שוין איצט קיין צייט נישט גע-
האָט זיך אַוועקצושטעלן טראַכטן.
— קומט, רב הערשעלע — האָט ער אונטערגעאייילט, — קומט,
עס ווערט שפעט.

תחילת אָונט זענען ביידע אַרויסגעגאַנגען צוריק פונם שפּירט-
זאַוואָד און זיך אַוועקגעלאָזן מיטן טראַקט קיין קליין-בוטשאַטש.
דער אַלטער קצב האָט געטראָגן אויף זיך אַ פּריש אָפּגעשונ-
ענע פעל, אַ פייכטע און האַריקע, וואָס שמעקט מיט רוייען חלב
פּונקט הי ער אַליין. און ביי הערשל זוסמאַן האָבן פון די טאַשן
פון זיין אַלטמאָדישן פּאַלסאַ אַרויסגעשטעקט די פּאַרשטאַפּטע העלן-
לעך פון צוויי בייכיקע פּלעשער מיט שפּירט; די פּלעשער האָבן
אים געקלאַפּט איבער די פּיס און אים געשמערט צו גיין. און ווי-
דער האָט זיי איבערגעיאַגט דער אווטאַמאַפּיל מיט די צוויי יונגע-
לייט פונם „טרעסט“, וואָס פּאָרן אויף נאַכטלעגער אין שטאַט אַריין.
— טאָ! — האָט געזאָגט דער קצב, — אַנדערע יאָרן... גאָר
אַנדערע יאָרן.

נאָר הערשל זוסמאַן איז נאָך אַלץ געווען ווי פּאַרהילצערט
און האָט נישט גערעדט.
פאַר זיינע אויגן:

דריי זידנדיקע קאַרפּוסן פון שפּירט-זאַוואָד, דער אויסגעשטיי-
נערטער הויף אַרום — די עלעקטרישע באַלייכטונג, וואָס מען האָט
דאָרט נישט לאַנג איינגעפירט. און די אָנגעשטעלטע זענען כמעט
דאָרט אַלע געבליבן די פּריערדיקע, אַלע די פּריערדיקע. די קינדער
פון דידאַיקע אָנגעשטעלטע האָבן זיך באַהאַלטן אונטער הענט פון די
געפירדעס און האָבן פון דאָרט אינטערגעקוקט, וויאזוי ער, הערשל
זוסמאַן, דרייט זיך אַרום אין הויף צווישן די קאַרפּוסן, און וויאזוי
אייניקע נייע אָנגעשטעלטע, וואָס קאָנען אים נישט, דערפּרעגן זיך ביי
אים, ווער ס'האָט אים אין זאַוואָד אַריינגעלאָזט.
פאַר זיינע אויגן:

די צוויי יונגעלייט פון „טרעסט“ — פרעמדע, שטרענג-באַשעפּט-

טיקטע, וואָס האָבן אַלץ קיין צייט נישט אים אין קאָנטאַקט אויפצונע-
מען, און נאָכדעם, אַז זיי נעמען אים שוין ענדלעך אויף, טאַכט איי-
נער פון זיי אַוועק מיט דער האַנט אויף די חשבונות, וואָס ער
שטרעקט אויס.

— אונז, — זאָגט ער, — איז פאַרווערט... מיר קאָנען נישט
פאַרהאַנדלען מיט פֿריערדיקע באַלעבאַטיים.

די יונגעלייט הייבן גלייך אָן אויפצונעמען אנדערע מענטשן,
נאָר ער שטייט נאָך אַלץ, איינער פון זיינע פֿריערדיקע אָנגעשטעלטע
רעדט פאַר אים זייער שטיל דאָרט ביים טיש. איינער פון די צוויי
יונגעלייט פאַרבייסט די ליפּ, און עס דויערט אַזוי אַ וויילע; ביידע
שעפטשען דעם אָנגעשטעלטן עפעס אין אויער. דער אָנגעשטעלטער
רופט אים אַרויס אין דרויסן. דאָרט לאָזט ער אים אַ וויילע ווארטן
אונטער איינעם אַ קאַרפּוס, נאָר פאַלד קומט ער צוריק און שטופט
אים אין די טאַשן אָט די צוויי פלעשער שפירט, וואָס בויטען זיך
איצט ביי יעדן טריט, קלאַפּן אים איבער די פיס און שטערן אים
צו גיין.

זוסאַן הערט נאָך אַלץ נישט, וואָס דער קצב רעדט, ער דער-
פרעגט זיך:

— נאָך ווייט אַהיים? אַ נאָך זייער ווייט?...

ענדלעך, אַרום 11 אַ זייגער אין אַהונט, האָט דער קצב אים
צוגעפירט ביז צו זיין שטיבל. נאָר זוסמאַן האָט פון צעטראָגנקייט
נאָך אַלץ נישט געוואוסט, וווּ ער געפינט זיך.

— גיי, גיי, — האָט ער געזאָגט צום קצב, — איך וועל שוין
אַליין טרעפן.

ער איז געבליבן איינער אַליין. ער האָט דערקאָנט זיין שטיבל.
ער האָט אַרויסגענומען ביידע פלעשער שפירט פון די טאַשן און
האָט זיך ווי גנביש אַרומגעקוקט. ער האָט נישט געוואוסט, וואָס ער
זאָל מיט זיי טון.

— ניין, האָט ער געמורמלט, — חלילה... איך דאַרף זיי נישט.
דערנאָך איז ער אַריינגעגאַנגען אין הויף און האָט אַרונטערגע-
שטופט איין פלעש טיף, טיף אונטער אַ הויפּן פרישן פערדישן מיסט.
ער האָט אָפּגעוואַרט אַ וויילע און האָט אונטער דעם הויפּן אַרונטער-

געשטופט די צווייטע פלאַש. א צט איז אים מיטאָמאַל ווי גרינגער
געוואָרן. ער האָט זייער שטיל אַ קלאַפּ געטון אין טיר פון שטיבל,
ווי ער וואָלט וועלן אויסברובירן, צי מען שלאָפט דאָרט שטאַרק, צי
גרינג.

עס איז געווען שפעט אום זומער. פון שטאָט קיין קליין-בוטשאַטש
איז געקומען חיים בארימס בחור — מאָטיס אַ באַקאַנטער פון אַמאָל.
אויך אַן אויסגעשלאָסענער סטודענט. ער האָט זיך אַרומגעדרייט צווישן
די קאָלאָניסטישע שטיבלעך, וואָס בויען זיך, ער איז געקומען זיך
צוקוקן :

— אפשר... טאַקע... אפשר אַ פּלאַן ?

ער האָט אויסגעזען חול-מועדיק. פון פעלד האָבן פאַרנאַכט
אויף זייער וואָגן זיך אומגעקערט מאָטי מיט עליקן, פאַרפאַרן אין הויף
און האָבן אים דאָרט געטראַפן.

— אַ! — האָט אַ זאָג געטון מאָטי, אַרונטערשפּרינגענדיק פון
דער פּור.

געדאַכט האָט זיך: ער האָט דערקענט דעם בחור, נאָר ער האָט
פאַרגען ווי ער הייסט.

ער איז אַזוי אַ ווילע געבליבן שטיין אַ באַרוועסער מיט אונטער-
געבראַכענע, ציטערנדיקע קני, אונטער די אָפּגעפליקטע הויזן, און מיט
שעמענדיקן בליק פון קורצזיכטיקע אויגן, וואָס זעען שלעכט אָן ברייך
און האָבן זיך נישט וווּ אַהינצוטרון.

— וואָס זאָל מען מאַכן ? — האָט ער געזאָגט, — אַט שוין,

דאַכט זיך, באַלד אַ יאָר ?

עס איז צוגעפאלן די נאַכט. עליק האָט אויסגעשפּאַנט די פּערד.
אין ווינקל פון הויף, אויף טרוקענעם היי, איז געלעגן דער פרעמדער
בחור, און לעבן אים, אינגעבויגן און פאַרעקשנט — מאָטי. פון קעגן-
איבער דעם רינעם אָפּגעצוימטן ווענטל האָט זיך געהערט, ווי גלייכ-
מעסיק עס קייען די פּערד, און אונטער דער באַצייטונג פון אַט דעם
גלייכמעסיקן קייען האָט פאַרעקשנט געמורמלט מאָטיס קול :

— נג יאָ — דאָס איז שבת, דאָס איז וואָך...

און שפעטער אַביסל :

— איך וועל אינגיכן האָפּן 10 גוט באַאַרבעטע דעסיאַטין... אָט
וואָס : אַ יאָר אַזוי, און צוויי, און פינף, און ביז דער עלטער... פאַר-
וואָס נישט?... סיי-ווי-סיי נישטאָ קיין ברירה.
עס האָט זיך געדאַכט :

ער וועט באַלד אָנהייבן רעדן וועגן זיין טאַטן, וואָס לעבט שוין
איצט נישט, וועגן זיין זיידן, וואָס אַז ער איז געשטאַרבן, איז אָט
דער טאַטע זיינער אַרומגעאנגען און זיך נאַכגעפרעגט, טאַמער איז
ביי עמעצן חלילה געבליבן נישט אָפּגעצאָלט זיינס אַ חעקסעלע... וועגן
ערגערע חובות האָט ער נישט פאַרשטאַנען... און אָט : ער מיט עליקן—
קינדער פון אזויפיל דורות, וואָס האָבן געגעסן פרעמדס און צענטרענצילט
פרעמדס, מוז צאָלן חובות... צאָלן חובות מיט אַרבעט.
נאָר ארום איז געווען שטיל. ס'איז געווען אָנגענעמען צו ליגן
אין היי און זיך איינהערן, ווי די פערד קייען און ווי אַביסל אין אַ
זייט מעלקט עליק די קו — דינע שטראַמעלעך פליסן פון אונטער זיינע
הענט אין לידיקן מעלקשעפל אריין פריילעך, ווי אום יום-טוב.
דער פרעמדער בחור האָט געקיינט א שטרוי.
מאָטי האָט געזאָגט :
סיי-ווי-סיי... ס'איז גאַרנישט אַזוי שלעכט...

א צענרובלדיקער

א צענרובלדיקער *

I

דער פרעמד-שוואַרצער פּוּינדיקער פּלעק — דאָס איז דער שוחט אינם נייעם, נישט נאָר פאַרענדיקטן, נאָר בלאַנק הייסן יידישן ישוב. פאַר ימים-נוראים האָט ער פאַר נישט-פרומקייט געזאָגט מוסר לעבן יעדן סטעפיקן באַראַק אין אפילו לעבן די עקסטערע געציילטע שטיבלעך, פּוּנוואַנען מען זעט שוין אַרויס די בערג, ביים קאַלאָ-ניסט גרשון יאַראַשעווער, וווּ וואָס צו שחטן איז נישט געווען, האָט ער געדאַונט זייער לאַנג און זייער פרום — אויף צולעהכעיס, ווי אַ ביזער מחותן. נאָכן דאַווענען האָט ער אין ביזער שטומעניש זייער פרום און זייער פאַמעלעך געוואָשן די לאַנגע הענט צו עסן (ברויט האָט ער געהאַט אייגנס, אַלטגעבאַקנס, פאַרוויקלעט, ווי הייליקער מן אין דער רויטער פאַטשיילע, וואָס אין אויבערשטן טאַש, אין שפאַלט פון זיין שוואַרצער קאַפּאַטע). ער האָט נאָך דעם געבענטשט, ווי אויף צולעהכעיס זייער לאַנג, זייער פרום מיט אַ וויינענדיקן ניגון, ווי אום ימים-נוראים. ער איז אַרויס פון שטוב אָן אַ „גוטן טאַג“. ביים אַוועקגיין האָט ער מיט דער ליידיקער האַנט עפעס ווי געוואָרפן צו זיך אין מויל אַרײַן. צווישן די צײַן, האָט זיך געדאַכט, האַלט ער אַ שטיקל גומעלאַסטיק — ער האָט געקײט קללות, נישט אומקונדיק זיך האָט ער איבערגעלאָזט אין שטוב די ווערטער:

(* „צענרובלדיקע“ רופט מען אין סאַוועטן-רוסלאַנד יענע איבערוואַנדערער, וואָס ביים איבערגיין אויף ערד פאַרמאַגן ניי נישט מער, ווי צען רובל (5 דאָלאַר).

-- גאָט עט נישט שווייגן... גאָט עט נישט שווייגן...

און מיט אפּאָר טעג שפּעטער, פּונקט אום ערב ראש-השנה. האָט ביי גרשון יאַראָשעווער, ווי צונויפגערעדט מיטן שוחט, אַוועק-געבלאָנקעט פון שטוב אין סטעפּ אַרײַן די „פרומע פּריצה“ — אַזוי האָט מען גערופן זיין רויטע צוויי-מיט-אַ-האַלב־יאָריקע טעלעצע, וואָס מיט די וויסע פּלעקן אויפן האַלד, אויפן שטערן און לעבן די האַר-טע שוואַרצע ליפּן — אַוועקגעבלאָנקעט צום ערשטן מאָל פאַר דער גאַנצער צייט און אָן אַ מינדסטן „זיי געזונט“, ווי אַ בהמה קאָן טייטשן האָט מען עס געקאָנט:

— גערעכט דער שוחט... איך וויל ביי אייך נישט זיין...

גרשון יאַראָשעווער האָט אַקעגן אפּאָר מינוט זיך געקראַצט מיטן שאַרפּן נאָגל צווישן די קלינקע ריפּן און נאָך אַפּיסל נידערי-קער אויף אַ פּיל ערגערן אָרט. ער האָט נישט געוואוסט, וווּ זאָל ער די טעלעצע זוכן און ביי וועמען זאָל ער אויף איר פּרעגן — פאַר אים האָבן דאָ אין סטעפּ פון ערשטן טאָג אָן אַלע פּנימער זיך צו-נויפגעגאָסן אינאיינעם, כאָטש אים האָבן דאָ פּמעט אַלע געקענט: אַ פּעסטער, אַ האַריקער האַרעפּאַשניק מיט לאַנגע וועס, מיט אַ גע-דיכטער געקרייזלטער באָרד, ווי ביי אַ ציגיינערישן אַטאַמאַן און מיט אַ גערוך פון אַ פּריש-געפּנט פּעקעלע קאַרינציס. דער גערוך גייט פון זיין גאַרגל, פון זיין גלאַנציק-שוואַרצער באָרד, פון זיינע האַרי-קע הענט, פון זיין גאַנצן לייב און פון זיין קויל. רעדן רעדט ער קנאַפּ. מיט אייגענע ווערטער. אויף געלט זאָגט ער:

— קלינגערס.

אַז ער דאַרף עפּעס טאָן אויף גיך, רירט ער זיך אפּילו אויף קיין האַר נישט גיכער, ער טוט נאָך געשווינד אַ פּאַנפּע:

— איינס און צוויי און אין דאָם אַרײַן...

באַזעצט האָט ער זיך דאָ אין סטעפּ פּיל פאַמעלעכער און פּיל פּעסטער איידער אַנדערע שכנים — אָט אַזוויי אַ מידער שווער, מענטש, נאָך לאַנגן אַרומלויפּן, טוט זיך אַ זעץ מיטן שווערן געזעס אויף אַ באַנק און עס איז קענטיק: אַז נישט אַזוי גיך וועט ער זיך פון אָרט אויפהויבן. קיין עצות האָט ער קיינמאָל נישט געפּרעגט און האָט דערויף קיין חרטה נישט. שמייען, פּילדערן האָט ער פּיינט.

נאָר איצט. קראַצנדיק זייער נידעריק די ליטקע, האָט ער געדענקט
דאָס מיאוסע שעפטשען פֿונם שוחט און האָט געפֿילט אַ טיפֿן קרעל
אין האַרצן.

גרשון איז געווען אויסער זיך:

הויך דעם, וואָס דער קלאַפֿ וועט זיין זייער גרויס אויב די
טעלעצע וועט פֿאַרפֿאַלן ווערן, דאַרף זיך דאָס נאָך טרעפֿן פֿונקט
אום ערב ראש-השנה, נאָך דעם ווי זיין ווייב איז מיט אַן אומעטיק
צעטראַגן טענצל, אין פרומער ראש-השנהדיקער איילעניש אַוועקגע-
פֿאַרן מיט שכנים אין שטאָט אַריין און נאָכדעם, ווי ער — פֿון תמיד
אַן נישט קיין פרומער — האָט פֿלוצלינג, ווי פֿאַרגעסן דעם נאָמען
פֿונם נאָענטן ייִדישן ייִשובֿ, ווי דער שוחט איז אויך חזן, און האָט
איר, דער יידענע זיינער, מיט אַראָפֿגעלאָזטע אויגן אָפֿגעפֿאַנג-
פֿעט דעם ליגן:

— פֿאַר, פֿאַר... איך וועל שוין דאָ צוֹלִיפֿן אַ דאוּן טֶגֶן אַהיין...
אין וויאָזוי-הייסט-מען-עס...

און געהאַלטן האָט ער דענסטמאָל סאַמע אין רעכטן מיטן. ער
האָט גערייניקט די לעצטע פֿודן האָבער אויף דער געליגענער פּוץ-
מאַשין, בייִלעקע, זיין פֿערצניאָריק מיידעלע, האָט געדרייט די טאָר-
בע, גרשון האָט געשאָטן אויפֿן פֿונם מעסטל.

— איז אָט... האָסטו דיר... אַ דאַנק פֿאַר אַ בשורה...
געווען איז דאָס ביי זון-זעצן-זיך.

ער מיט בייִלעקען זענען ביידע פֿאַרשטויבטערהייט גלייך אַוועק
אין צוויי זייטן פֿון סטעפֿ זוכן די „פרומע פֿריצה“ — אַוועק שוואַ-
ליאַם, מיט געפֿלעטע קעפֿ, מיט פינצטערניש אין די אויגן. ביי ביידן
זענען די קערפֿערס באַשטאַנען, ווי דורכאויס פֿון לויפֿנדיקע פֿיס:

— סטעפֿ!!!... גיב אָפֿ די „פרומע פֿריצה“!..

אין סטעפֿ צינדט די זון אירע פֿאַרגייענדיקע ליכט פֿיל שע-
נער, איידער מען צינדט אפֿילו ראש-השנה אין שטעטל. נאָר זיי
איז דאָס געלעגן אין דער לינקער פֿיאַטע.

ביידע האָפֿן ביז טיפֿער טונקלעניש געבֿלאָנזשעט אין פעלד
מיט פֿונאַנדערגענומענע פֿאַכענדיקע הענט, ווי צוויי יתומים, וואָס אָט-
אָט וועלן זיי זיך אַ לאַז טוּ שווימען און שרייען:

— סטעפ!... גיב אָפּ!... גיב אָפּ!

און ביידע האָבן זיך אומגעקערט מיט גאָרנישט: די ערשטע נאַכט פון תשרי — אַ פריע, אָן אַ לבנה — איז דאָ אין פרייען סטעפ צוגעפאלן בלינד, שטיי און נאָך מיט מער איילעניש, איידער אין אַלטן שטעטל, וווּ מען איז פרום און מען האָט פאַר איר מורא און מען פאַרשרייט אָט די מורא מיט געוויינען און מיט זיפצן ביי פיל ליכט אין די שולן.

מיד, אויסגעמאַטערט מיט אומזיסטיקן זוכן איז ביילקע אַריינגעקומען אין שטוב זייער שטיי, ווי מורא האָבנדיק פאַר פעטש; באַקומען נאָך גרעסערע ליפן, ווי תמיד. איר קורץ נעזל האָט זיך אויסגעצויגן, די אויגן האָבן זיך אויסגעגלייזט. זי האָט זיך נישט אָפגעוואַשן, זיך נישט צוגערירט צום ברויט, געשטאַנען לעבן טיש גרוי, ווי דער שטויב, וואָס דער האָרעפאַשנע טאַג האָט אויף איר אָנגעטרייסלט געקוקט, געקוקט איז דער שיין פון קליינעם לעמפל, באַקומען נאָך און נאָך גרעסערע ליפן און פלוצלינג — פון האַרצווייטיק פון בענקשאַפט צו דער פאַרשווינדענער טעלעצע — אַ פאַן געטון אין גרויס יאוש מיט ביידע געקריוזטע שטויביקע צעפלאַעך, אָנגעבויגן דעם קאָפּ זייער נידעריק, ווי אויף צו צוואַנגן זיך און זיך פונאַנדערגעכליפעט אויף אַ קור.

קראַצנדיק אין אַ זייט די פאַרפאַראַשעטע באַרז האָט גרשון אויף איר אָנגעשטעלט בייזקוקנדיקע באַלעכעס. איר געוויין האָט אים דערמאָנט אָן דעם מיאוסן שעפטשען פונם שוחט — אין זיין ווייבע-ריש-וויינענדיקן בענטשן...

— שאַ!... דו! — האָט ער אויף איר אָנגעשריגן — צו דיין קאָפּ! און אַליין איז ער נאָך דעם זייער שווער, בייז און עפעס ווי אין איין אויגנבליק איבערגעשלאָפן די נאַכט, זיך אויפגעכאַפט פאור, ווען די פליגן האָבן אָנגעהויבן זיכערער צו זשימען, געזעסן אַ רגעלע אויפן געלענער פול אָנגעגאַסן מיט דרעמלדיקער חרטה:

— געדאַרפט אים אויסשימן פון שטוב... אָט דעם פאַסקודנעם שוחט, זאָל ער ברעכן האַלד-אוי-נאַקן...

און נישט אָפגעוואַשן, נישט אָפגעגעסן, נישט פילנדיק קיין שוב טאַטע-געפירן צו ביילקעס היציק-פאַרוויטלטן אין שלאָף פאַראַלטן לייב.

נישט אראָפּטרייבנדיק פֿון דעם די כּהנה אָנגעפאלענע פּליגן, זיך
אָועקגעלאָזט זוכן די „פּרוּמע פּריצה“. ער האָט געאַטעמט דורך דער
נאָז שווער און בייז, ווי שווער און בייז ער איז איבערגעשלאָפּן די
נאַכט, און ווי תמיד, בעת אים שטייט פאַר די סכּנה עפּעס אָנצוווערן,
געטראַכט מיט אייגענע ווערטער:

— באשערט אַ לאָדעניש...

— פאַרפאלן די קו מיטן שטריק

— אַן עברה די קלינגערס.

און נאָך האָט ער געטראַכט:

— נאָ—דיר ראש־השנה...

אויסער וואָס... סע גאַרנישט. אָט גיי איך צינד אַרויס און גע-

פּין זי, די „פּרוּמע פּריצה“.

— איינס און צוויי און אין דאָס אַרײַן...

II

אַרום האָט געהעלט דער טאָג א פּרי-טרוקענער, אַ לייכט געבויי
רענער, ווי א זיבעלע, אַ גרינגער אָן אַ מינדסטן רויכל אין אַלע זיי-
נע הויכע בלוויקייטן און פּויל מיט גערויך פּון סטעפּיקן פּוסט-און-
פּאָס — אַ טאָג, וואָס קלעטערט פּאַמעלעך צופּוס און ווייסט נישט פּון
גיין ראש־השנה אין שול אַרײַן.

גרשון איז געגאַנגען פאַרשלאָפּן, אומגעוואָשן, נאָר שמיידיק - געגאַנגען
אַן שום ווילן אָדער נישט-ווילן, ווי אָן שום ווילן אָדער נישט-ווילן עס באַוועגט
זיך אָן אָועקגעקולייעט קייקעלע. פּון זיין באַרד, פּון זיין ברוסט, דער שוואַרץ-
באַוואַקסענער און צעכראַסטעטער, פּון די האַר, וואָס שטעקן אים אין
די אויערן און אין דער נאָז, פּון זיין גאַנץ ברוינעם, ווי מיט דזשע-
געכץ אָפּגעשמירטן לייב איז גערונען דער ריח פּון קאַרינציס און זיך
אַריינגעאַסן אינם גערויך פּון פּוילע גראָזן, זיך אויסגעמישט מיט אלע
פאַרפּריעטע פּייכטקייטן, וואָס דער סטעפּ אָטעמט אַרײַן אין הייסן
פּרימאָרגן. די אויפגעגאַנגענע זון האָט מיט איר פּייער געבלענדט די
אויגן און איז באַפּאַלן מיטאַמאָל, נישט ווייניקער פּלוצלינג, איידער
די בלינדקייט געכטן אין אָונט. זי האָט געאַיילט צום סטעפּ אַ פּריש

אויסגעוואָשענע, ווי אינם ערשטן טאָג נאָך וועלט־באַשאַפּן. און פון יענער זייט פּאָרציק וויאַרסטיקער שטרעקע האָבן דורך זייער לייכט גאַנצפּריענדיקן שליייער מיט אַ נאַענטן בלויען בליק געקוקט אַהער די געקייטלעכע בערג, וואָס אויף טשאַטערדאַגס רוקן און פלייצעס. און אויך זיי זענען געווען אַזעלכע, וואָס זענען פיל עלטער פון ימים־נוראים און ווייסן נישט פון גיין ראש־השנה אין שול אַרײַן... זייער בליק האָט גרשונען אי באַרויקט אי באַאומרויקט.

פאַרשלאָפּענערהייט איז ער אַזוי אָפּגעגאַנגען אַ שעה אַנדערט־האַלבן, נישט פילנדיק אַז ער גייט, נישט געדענקענדיק, אַז זיינע אויגן מאַנען ביים סטעפּ די „פרומע פּריצה“. דערנאָך האָט ער זיך עפעס, ווי גלאַט אַזוי אָפּגעשטעלט, זיך דערמאַנט אָן נעכטיקן אַוונט, אָן דער שווערער קורץ אָפּגעשלאָפּענער נאַכט, זיך איינגעקוקט אינם אוימענדלעך פּוסטן אַרום און אַרום. אים האָט דאָ אין פּעלד דער־יאַגט אַ געפיל פון דער היים, פון זיין קליינעם שטיבל, פון ביי־קעס היציק פאַרוויטלטן לייב, וואָס איז דאָרט באַפאַלן מיט גאַנצע מחנות שוואַרצע פליגן... און פּלוצלינג האָט ער דערפילט אַ בענק־שאַפט אונטער דער גאַנצער ברייט פון זיין נאַגנדיקער ברוסט — אַ בענקשאַפט נאָך דער אַוועקגעבליאַנקעטער טעלעצע, נאָך די ווייסע פּלעקן, וואָס אויף איר שטערן און אויף איר האַלדז, אַ בענקשאַפט נאָך דער האַרטקייט פון אירע שוואַרצע לייפן, נאָך יעדן פינטעלע אויף איר גלאַטן, שטייפן, בתולהדיק־יונגן לייב און איבערהויפט, אַ בענקשאַפט נאָך איר זעלטן־שיינעם, ליבן שליייער.

— מאַני!... מַמ־אַ־ני!!! — האָט ער זי אָנגעהויבן צו מאַנען ביים אַרומיקן אוימענדלעכן סטעפּ.

און דאָס קול, וואָס האָט זיך ביי אים דאָ אין מיטן סטעפּ אַרויסגעריסן, איז געקומען זייער טיף פון דער ברוסט אַרויס, אָפּ־געקלונגען מאַט און נאַגנדיק, ווי דאָס קול פון אַ בענקענדיקער, פּריש־אָפּגעלעבטער מילך־געבערין — אַ רוף, וואָס האָט יעדנפאַלס גאַרנישט צו טאָן מיטן רוף פון אַ מענטשן. דאָס האַרץ האָט ווי אַ דאוון גע־טאָן, אַ וויין געגעבן און זיך פאַרגאַנגען מיט אַ לאַנגן, לאַנגן נאַגן צו דער „פרומער פּריצה“:

— מַמ־אַ־ני!... מַמ־אַ־ני!!!

אויב ביי גרשונען וועט דאָ אין סטעפּ אַ מענטש פרעגן, ווער
צו איז, וועט ער אים ענטפערן געהיט און תמעוואַטע:

— איך... ווער איך בין?

ער וועט אָן גלויבן באַקוקן דעם פרעגער פון קאָפּ בין די
פיס, אויסשפייען אין אַ זייט און וועט אויסלאָזן:
— אַ צערופֿלידיקער.

נאָר אויב עס וועט קומען צו רייד וועגן דער רויטער טעלע-
צע, וועט ער אויסלייגן די געשיכטע פונם אָנהויב אָן:

אָפּגעקויפט די „פרומע פריצה“ אָט דאָ — פאַר צוויי יאָרן ביי
אַ רייכן דייטש (יענער האָט אַרץ אויספאַרקויפט און איז אַוועק קיין
קאַנאַדע), זי געהאָדעוועט די גאַנצע צייט מיט די הענט — ער, זיין
ווייב און זיין בייִלקע; זיך געוונדערט וויאָזוי „דאָס האָט שוין
שכל, האָט עס שוין“: זעצט מען זיך נאָר צום טיש, אַזוי באַלד
קומט זי און רוקט אַריין די קלוגע מאַרדע אינם אָפּענעם פענצטער.
פאַראַן דאָ נישט ווייט אַ באַקאַנטער קאַלאָניסט, אַ קרעמענטשווגער —
פון דערהיים אַ קצב און אַ בהמה-הענדלער — האָט ער נישט לאַנג,
פאַרבייפּאַרנדיק, די „פרומע פריצה“ אַרומגעטאַפּט. דער רוח ווייסט
אים, פאַרוואָס ער האָט איר עפעס אַריינגערוקט די האַנט טיף, טיף
אין האַלז אַריין, אַרויסגעשלעפט ביי איר די גאַנצע לאַנגע צונג אין
דרויסן — דאָס קאַלע האָט אַזש פאַרגלאָצט מיט די אויגן.

— אוי, ער מוטשעט זי... ער מוטשעט זי — האָט בייִלקע
פון דער זייט אָנגעהויבן צו פישטשען און האָט משוגעוואַטע און
וויִלד אַ טענצל געטאַן מיט די באַרוועסע פיסערך.

נאָר דער קרעמענטשווגער האָט נישט געהערט גאַרנישט — ווי
אַ טו בער; געשטאַנען לאַנג לעבן דער „פרומער פריצה“, נישט גע-
קענט אַפּרייסן די אויגן פון איר שיינעם שלייער:

— בהמות! — האָט ער געזאָגט, — איר ווייסט דען וואָס
איר האָט?... אַ ברונעם!... זי וועט אייך פאַרגיסן מיט מילך.

אין נאָך האָט ער געזאָגט:

— סע נישט קיין טעלעצע... סע אַ גאַנצע באַלעבאַסטע...!

און מיטן אייגענעם לייבלעכן ברודער, מיט קאַפּלען — אַ קאָ-
לאָניסט אין נאָענטן גרעסערן ישוב — האָט גרשון איבער דער

„פרומער פריצה“ נישט לאנג איבעראנייס זיך צעקריגט — נישט אויף קאטאוועס. איבער אלע שכנים איז אוועק א קלאנג:
— שוין ווידער זיך געממיתט, די יארשאָווער בראַטאַקעס, זיך געהרגעט, זיך צעדמט.

דער אמת איז, אַז ביי קלעפּ האָט דענסטמאַל נאָר געהאַלטן. קאַפּל — פון תמיד אָן אַ „טרייפּענער בייַן“, דער היפּוך פון גרשונען. אַ לאַנגער, אַ ביינערדיק-מאַגערער און אינגאַנצן אָן האָר, ווי אַ יידענע — „קאַפּעלע זאָרטיי“ האָט מען אים אינדערהיים גערופן. תמיד, ווען קיינער האָט שוין גאַרנישט, איז ער האָט נאָך און האָט, חוץ דעם, וואָס ער איז אַ קאַלאָניסט, ווי אלע, האָט ער זיך שוין אַריינגעדרייט טאַקע דאָרט אין נאַענטן נייעם ישוב אויף אַ שטיקל שטעלע צום „דושאַינט“.

— יאָ, איך גיב... — האָט ער דאָ נישט לאַנג געוואָלט גרשונען פאַרדרייען — דאַרפסט צוואַנציק קערבלעך, איז וואָס דאַרפסטו קומען צו מיר לייען? וואָס דאַרפסטו נאָר מיינע טובות? ... נאָ דיר צוואַנציק קערבלעך, נאָר גיב מיר די טעלעצע דיינע, גיב מיר.

דערויף האָט אים דאָן גרשון געענטפערט מיט מסופן פאַר-
קוועטשטע ציין און מיט צוויי האַרטע פאַכענדיקע פויסטן:
— נאָ!... „גיב מיר“, „גיב מיר“...

די ווייבער — זיינע און קאַפּלס — זענען אריין אין פּוילן ציין האָבן „צענעמען“, נאָר נאָך דעם האָבן די ווייבער אַליין גלייך אָנגע-
הויבן זיך קריגן, גראַבלען מיט נעגל, אַראָפּרייסן די שפייערס, — קאַפּל האָט אַ יידענע, אַ ברען. פון דענסטמאַל אָן האָט מען איבער-
אַנייס אויפגעהערט צו רעדן איין כּשפּחה מיט דער אַנדערער. איצ-
טער וועלן זיי ווידער האָבן אַ נקמה — ער, דער „טרייפּענער בייַן“ מיט זיין קאַפּעליכע... און אפשר האָבן זיי דאָ טאַקע אַליין אונטער-
געפיצקעט... נישט מיט די אייגענע הענט, נאָר אזוי זיך, פון דען זייט... אונטערגעשיקט אַ טאַטער... אַן אייגענער ברודער, וואָס?
— אַ כּכּכּאַליערע אין די געדערים!..

III

גרשון האָט אַ שמיץ געטון פון זיך דאָס רעקל אויפן גראָן, געבליבן אין קויטיקלעכן צעכראַסטעטן העמד און פאַרצויגן אויף די הויזן דעם גאַרטל זייער געשווינד און זייער ענג, אונטערשפּרינגענדיג דיך און מיט קראַפט, ווי מען טוט דאָס איידער מען טרעט צו צו געבן עמעצן קלעפּ. דערנאָך האָט ער זיין אַוועקגעוואָרפן רעקל צו-ריק אַרויפגעוואָרפן אויף דער האַנט און האָט אַוועקגעשפּאַנט ווייטער — באַרוויס, מיט דער האַריקער ברוסט אין דרויסן, מיט חרמות, וואָס קרומען אויס די אַנגלען:

— אַ כּכּאַליערע... אין די געדערים!

פון אַלע קנייטשעלעך, וואָס אַרום די שמאַץ פאַרצויגענע אויגן. האָט געטריפט דער שווייס און איז זיך צערונען איבער אַלע ריטש-קעלעך און גריבעלעך, וואָס אויפן האַריקן פאַרקוילט ברוינעם פנים. די זון האָט שטאַרק געברענט דעם האַריקן האַלז-אין-נאַקן און די לינג-קע קרום-פאַרקנייטשטע באַק. אין אָפּן-געבליבענעם מויל האָט אויסגע-טריקנט דער לעצטער טראָפּן שפּיעכץ. אונטער דער גאַנצער ברייט פון ברוסט האָט גענאָגט דער ווייטיק. דער פאַרשאַרפטער קאַרינציס-ריח האָט אַלץ מער פאַרכליוניעט דאָס ניכטערע האַרץ. נאָר די אויגן-שפּאַלטן — פאַרקנייטשט פון צופיל זון — האָבן נישט אויפ-געהערט צו מאַנען ביי גאָר דער אַרומיקער סטעפיקער ווייט, מאַנען באַטש אַ שליח, וואָס זאָל אַנזאָגן די בשורה. די פיס האָבן זיך גע-הויבן מער שמיידיק, ווי תמיד, גרינג, ווי אין די קינדער יאָרן, און אונטער דעם שווייס טריפנדיקן שטערן איז די היץ געווען נאָך גרעסער, ווי אַרום — דאָרט האָט געברענט און געבראַטן דאָס פייער:

— נישטאָ טאַקי...

— זי — די „פרומע פּריצה“.

— פארפאלן!

פון שטוב פלעגט זי נישט וועלן אוועקגיין אפילו אויף קיין טריט.
ס'זי אָפּ כאַטש אויף צוויי וויאַרסט און לאָז זי איבער אויף דער
בעסטער פּאַשע, וועט זי זיך דיר פּאַלד אַומקערן אַהיים; איידער
דו וועסט זיך אומקוקן:

— האָ-אַ! זי איז שוין דאָ.

און פּלוצלינג — נאַ! אָן אַ „זיי געזונט“... ער, גרשון, האָט
געמיינט: ער וועט אויף ראש-השנה אָפּשיקן די יידענע אין שטאַט
אַרײַן, ער וועט בלייבן אַלײַן, וועלן בײַ אים נישט גיין אין דער
ערד אַרײַן קײַן צוויי טעג — ער וועט אַ רײַניק-טאַן דעם ווייך.
חײַל געגעבן האָט מען אים די פּוץ-מאַשין נאָר אויף איבעררײַניקן
דעם האָבער, גאַנץ פּרי נאָך ראש-השנה קומט מען אין מען נעמט
זי בײַ אים צו... איז אָט — האָסטו דיר אַן אומגליק... אַ שוחד איז
דיר אהער אָנגעשיקט געוואָרן... און אפשר שטראַפּט טאַקע גאַט דע-
ריבער — דערפאַר וואָס, בעת ער האָט נעכטן געזאָגט צו זײַן יידע-
נע: „פּאַר, פּאַר... איך וועל שוין דאָ צולויפּן אַ דאוון טאַן אַהײַן...
אין וויאַזוי-הײַסט-מען-עס...“ האָט ער אפילו נישט געדאַכט אַהײַן
צו לױפּן — ער האָט געמײַנט רײַניקן אום ראש-השנה דעם ווייך,
האָט ער געמײַנט; איז, הײַסט עס, אַזוי גאָר זאָל עס זײַן:

— האָ? ... גאַט שטראַפּט דערפאַר, צי נײַן? ...

אונטער די פיס האָבן זיך געשטויבט און געבראַכן זי אויס-
געטריקנטע בוריאַנען און גרעזער, געברײַט, ווי מיט פּריסיק, די פּאַר-
וועסע פּיאַטעס, זיך אָנגעהאַנגען מיט הײַסע שטעכלקעס אָן די גע-
ליאַמעוועטע צעריכענע הויזן — נאָך אַביסל און זײַ וועלן, דאַכט
זיך, אָנהויבן פרענען פון זיך אַלײַן, אָן אַ רויך, בלוז אַ נידעריק
געקרייזלטער פּלאַם וועט זיך דורכקוליען איבער דער גאַנצער ווייט
פון סטעפּ. די גרעזער זענען געווען האַרט און שיטער דאָרט, וווּ
דער פּוס טרעט, זיך געדאַכט ווייך, געדיכט דאָרט ווהיך דאָס אויג
קוקט, און אין ערגעץ, אין גאָר דעם ווייטן אַרום, איז נישט געווען
בײַ וועמען צו פרעגן:

— האָ? — נאָט שטראַפּט דערפאַר, צי נײַן?

שפּריגערלעך אין די גרעזער האָבן געטאַנצט אין געגרילצט.

דער סטעפ האָט געפייפט פון היץ מיט אַ שטילן לאַנג-אויסגעצויגענעם און היציקן פייף, אַזאַ, וואָס פון אים ווערט אַלצאיינס, צי עס איז ראש-השנה, צי ניין — אויף אייביק און אייביק אַלצאיינס. און אויך אַזאַ, ווי דער פייף איז אויף יענער זייט געפלאַצטן בלויזן הייטל געווען דער ווייטער, ליכטיק-געוואָרענער בליק ביי די פון אייביק-ביי-אייביק פאַרגלייכערטע בערג, וואָס אויף טשאַטערדאָגס רוקן און פלייצעס.

די האַלבטאָגיקע היץ איז שוין געגאנגען פון אונטן אַרויף, זי האָט געזעצט פון דער ערד צום הימל, זיך געשטייבט אָן אַ חונט. גרעזער האָבן געעפנט זייערע אומזיכטבאַרע מילער — לעכצנדיקע, פאַרטרוקנטע, ווי דאָס מויל ביי גרשונען. דער סטעפ האָט געפייפט אין די אויערן מיט זיין שטילן היציקן אַטעם, און יעדער, וועמען גרשון האָט פון קינדווייזן אָן געקאָנט, ווי ער זאָל נישט זיין, אַלע וואָס האָבן איצט אויף גאָר דער וועלט ראש-השנהדיק געדאַונט זענען געווען ליידיקע פוסט-און-פאסניקעס אין פאַרגלייך מיט אים, מיט זיין בלאַנד-דזשען און מיט זיין זוכן. פויגלען האָבן זיך באַוויזן דריי — פֿעטע, גרויס, ווי אינדיקעס. ביי גרשונען איז איבערגעגאנגען אַ שוידער אי-בער פיטש-נאַסן, שוויסיקן רוקן, בעת זיי זענען מיט זייערע ווילדע געשרייען דורכגעפליגן נישט גאָר הויך איבער זיין קאַפּ, און אויך זיי — אַזוי האָט זיך געדאַכט — זענען נישט קיין היגע ליידיקגייערישע אַנשיקענישן, פול מיט רויטעניש, ווי דיס פּלוצימדיסע פאַרשווינדן פון דער „פרומער פריצה“...

— פון איין זייט איז קלאָר..

אַ קיינער גלויבער איז ער געווען נאָך פון דער היים. גרשון

דערמאָנט זיך:

— וואָס גאָט האָט זיך שוין אָנגעהאַט פון מיין דאַונען, מעג

מען דאָס פאַרגינגען אַ פריץ אויף וועטשערע...

ימים-נוראים פלעגט ער, ווי אַ פוסט-און-פאסניק, זיך אַרומדרייען מיטן טלית אויף די אַקסלען צווישן ווייסע-חברה אין פאַליש, פאַנפּעני-דיק אַפּאַר ווערטער — אַ נאַש ביי עמעצן אין אַ מחזור — און נישט פילנדיק אין זיי קיין שום טעם, ווי אין קייען שטרוי. דאָ אין סטעפ איז ער שוין מער ווי דריי יאָר. פאַרציאָרן ראש-השנה און פאַר

צוויי יאָרן, איידער זיין יידענע איז אַהער אָנגעקומען, האָט ער אפילו קיין שמעק נישט געגעבן אַהין, וווּ יידן דאַוונען, פונדעסטוועגן איז דאָס אים אָפגעגאַנגען גלאַט אין ביידע ראש-השנהס, און אַט איצטער: — פּלוצים נאָ!... אַט האָסטו דיר...

איצט האָט אַביסל נאָכגעלאָזט דער ווייטיק און בענקשאַפט נאָך דער פארשווונדענער „פרומער פריצה“. די הויפטזאַך — די שטילע פּאַרטראַכטע נאָגעניש פון וועלן וויסן:

— גאָט שטראַפט דערפאַר, צי ניין?

און נישט אַזוי צוליב גאָט האָט זיך עס אים געוואָלט וויסן ווי טאַקע צוליב זיך, גרשון יאַראַשעווער אַליין — צוליב אַ צווייטן מאָל, ווייל אויב גאָט איז טאַקע אינאיינעם מיט אַט דעם שוחט און איז שוין יאָ אַזעלכער, דאַרף מען דאָס טאַקע אין זינען האָבן און נישט דערלאָזן, ער זאָל איבער היי-יאָר ראש-השנה אַוועקפאַקן א צווייטע טעלעצע...

אין ביטערן אַנגסט איז ער אַזוי ציגעגאַנגען אַ גוטע איבעריקע פאַר וויאַרסט צו דעם היפּשן ווייט-צעשפּרייטן הירטל שאָף, וואָס זיין אויג האָט ענדלעך אויסגעלויזט ביים סטעפּ. — שוין גלאַט אַזוי אַהין געגאַנגען, צוקומענדיק האָט ער דערזען: לעבן די שאָף איז קיי-נער נישטאָ, אַ קליין, אייביק-זיצנדיק שייגעצל שוויצט אונטער זיין וואַטאָוע שמויסענעם מיצל, דאָס שייגעצל איז אַזוינס, וואָס ווייסט נישט פון גאַרנישט, הערט נישט פון גאַרנישט און פאַרשטייט נישט גאַרנישט.

— נישט געזען אַ רויטע טעלעצע מיט ווייסע פּלעקן... אַ שיי-נעם שליער?

די פּראַגע איז געווען איבעריק, אַרויסגעוואָרפן, די האַנט האָט זיך געהויבן צום שטערן אויף צו העלפן די אויגן זיך איינקוקן. רעכטס, זיער ווייט פון די שאָף האָט גרשון דערזען אָפגעפּליקטע קוקירוזע-פעלדער, נאָך ווייטער — עפעס ווי אַ קליין בערגל מיט שוואַרצע רירעוודיקע פינטעלעך, אויף זיין האַרדיקן פנים, צווישן די ריטשקעלעך, אין וועלכע עס רינט דער שווייס, האָבן די פאַרקנייטשע

אויגן זיך נאך מער פארשמעלערט, זיך לאנג איינגעקוקט און באמערקט
אין דעם בערגל די קאנטן פון א הילצערנעם באראק זיינע פיס האָבן נישט
געפרעגט ביי אים קיין עצה — זיי האָבן גלייך אַהין אַוועקגעשפּאַנט.

IV

לעבן באַראַק — אַ קליינער, שטייף איינגעטראָטענער שטיק פּלאַץ.
אויפן פּלאַץ אַרום אַ הויפּן אָפּגעריסענע סאַלנעטשניקעס זענען
קייִלעכיק, ווי אין אַ שיינער, געזעסן אַ שטיק פּופּצן בחורימלעך און
מיידלעך, מיט קליינע שטעקעלעך אויסגעקלאַפט פון די שטאַרק־טרו-
קענע סאַלנעטשניק־קעפּלעך די יאָדערן. אַלע חברה — צעכראַסטעט,
באַרוועס, מער אָדער ווייניקער אויסגעטאַן און ביז גאַר פאַרשטויבט.
ווי אומיסטן — זאָל זיין אַן ערגערער אויסזען ווי אין דער היים,
אַבי אַן אנדערער.

הענט האָבן געאַרבעט גיך און פלייסיק. די קלאַפּנדיקע שטעק-
לעך האָבן ביי קיינעם נישט געפרעגט: „אויפהערן צי ניין?“ נאָר
בליקן — פיל־פיל בליקן זענען דאָרט געווען אָנגעשטעלט אויף אים,
דעם צוקומענדיקן יאַראַשעווער. אויף וויפּל ער האָט זיך דערנעענ-
טערט, אויף אַזוי פיל איז דאָרט אַלץ געדאַקסן אין די אויגן דער
וונדער, זיך איינגעשטאַכן אין זיין וואַכעדיק־שטויביקן פנים און אין
זיין באַרד.

עס געדויערט אַזוי היפש. דער טאַג קלעקט, די פיס שפּאַנען.
אַט האָט איינער פון זיי, אַ באַרוועס־געלאַטעטער יאַטל פון אַ
יאָר פּערצן, פּלוצים אויפּגעהערט צו קלאַפּן און אָנגעוויזן אויף אים
מיטן שטעקעלע. זיינע ברעמעלעך האָבן זיך פאַרריסן. דער יאַט
האַט פאַרוואָרפן זיין קעפּל מיטן דינעם העלול אויף צוריק און איז
זיך פאַרגאַנגען ביז גאַר שמאַל, נאָר זייער קליינגענדיק, ווי אַ חדר-
יינגל:

— אַ ! אַ ! אַ ! ...!

— אַ ייד ! ... אַ ייד ! ...!

— אום ראש־השנה !!!

דענסטמאָל האָבן דאָרט פיל־פיל אויסגעשטרעקט צו אים די

שטעקעלעך. די ראָד האָט אים באַגעגנט מיט עפעס זייער אַ מאָד-
נעם ווּנדערלעך-פּריילעכן און ווּנדערלעך-פּילדערדיקן „אוראַ!“ —
אַזוי באַגעגנט מען אַ געוועזענעם מלכות, וואָס גייט צופּוס. דער
„אוראַ“ האָט זיך אַוועקגעצויגן אַפּאַר מינוט און מער, זיך אַלע
מאָל פאַרשמעלערט, ווי אויף אויפצוהערן, און זיך באַנייט מיט פּרי-
שער, געשמאַקער קראַפט. דער לעצטער איז מיט זיין שמאַלן, דינעם
און קלינגענדיקן קעלעכל געבליבן הענגען אין דער לופט דער יינג-
סטער, דער פּערצן-יאָריקער:

— אוראַ! אוראַ! ...!

גרשון האָט דערפילט: אַ פּריילעכער קבלת-פנים, אַ ברוך-הבא
אַ מענטשן אָן אייגענעם, אַ גרייטקייט אים אַריינצונעמען אין דער
קאָמפּאָניע. ווי אים איז נישט געווען אָנגעזאַלצן אויפן ניכטערן,
פּאַרכליינעט-נאָגנדיקן האַרצן, האָט דער דאָך געטאַן אַ שמוך — נישט
מיטן מויל, נאָר מיט אַ פאַרקרימטער, האַריק-אַפּגעברענטער און
שווייסיקער באַק. איין אויג האָט זיך ביי אים אינגאַנצן צוגעמאַכט,
דאָס צווייטע האָט שעמעוודיק אויסגעפאַרשט די ראָד אַרום די גאַ-
צע חברה און צוזאַמען מיטן מויל שטיל אַ פּרעג געגעבן ביי אַלע
אינאיינעם און ביי אַטלעכן באַזונדער:

— קאָמסאַמאַל... אַ ?

עמעצער אין ראָד האָט נישט געקאַנט פאַרשווייגן:

— ווי דאָס האַרץ זאָגט אייך.

גרשון האָט ווי נישט געגלויבט:

— אַלע ?

געשטאַנען אַ וויילע, געקוקט, געקוקט מיט די „נייגעס“
און אויסגעשטרעקט אַ האַריקע האַנט אין אַ צעריסענעם אַרבל. ער
האָט אָנגעוויזן מיט אַ פינגער אויף אַ שלעכט-געשוירענער באַרד,
וואָס ביי איינעם אַ מיטל-יאָריקן:

— און אָט דער-אַ ?

דער פּערצן-יאָריקער האָט, ווי פון שמחה, נישט געקאַנט רעדן
אַנדערש, ווי אָנציענדיק אַלע העכסטע טענער פון זיין דיין העלזל:
— אָט דער ? אַן אַפיקורס איז ער נאָך פּונדערהיים. ער שווערט
זיך: ער האָט נאָך אין דער היים אַלע שבת גערויכערט אַ פאַפּיראַס.

עמעצער האָט צוגעגעבן זייער שטיף :

— אין אָפּטריט...

און אַלע אויסער די מיידלעך האָבן זיך פּונאָנדערגעלאַכט, דער מיטל-יאָרעדיקער מיט דער שלעכט-געשוירענער באַרד האָט נישט געוואָלט מען זאָל וועגן אים רעדן — ער האָט דער ערשטער באַ-נייט די קלעפּ מיט זיין שטעקעלע.

— נו, נו, — האָט ער געזאָגט — דער טאָג שטייט נישט ! און מיט אַ חומש-ניגון, ווי אַמאָל אַ חדר-יינגל, האָט ער אָנגעהויבן צוצוזינגען :

— ואספת — און דו זאָלסט איינזאָמלען, את תבואתך — דיין

תבואה, ואספת — און דו זאָלסט איינזאָמלען...

אַ שוואַרץ מיידל נישט ווייט פּון גרשונס פּיס — אַ מיידל אין אַ רויט טשיפעקל מיט ביז גאָר קיילעכדיקע שוואַרצע אויגן — האָט, קוקנדיק אויפן מיטל-יאָריקן, זיך אַ קנייטש געגעבן. זי האָט נאָך באַוויזן זיך אַ פּעסטע צו געבן מיט אַ בליק פאַר איר נאָענט-זיצנדיקער חברטע :

— אוי... אוי... ער זינגט שוין ווידער... איך קאָן נישט ליידן...

די אַרבעט מיט די שטעקעלעך איז איבעראַניס אַוועק, אינ-מיטן ראָד האָט צו שפּעט מיט אַ טאָן פּון אַן עלטסטן אַ קאָמאָנ-דעווע געגעבן אַ ביינערדיק-קרעפטיקער בחור מיט אַ פּריקרע-אונ-טערגעהאַקט נעזל :

— גענוג ! גענוג געגענעצט...

און נישט אומקוקנדיק זיך צו גרשונען, וואָס זעצט זיך צו זייער מיד אונטער זיינע פלייצעס, האָט ער איבערגעשריגן דעם קלאַפנדיקן געפילדער :

— פּונחאַנען ?

גרשון האָט אָנגערופן דעם נאָמען פּון זיין ישוב. אַוועקלייגן-דיק זיך אויפן בויך אונטערן בחורס פלייצעס, האָט ער מיד און פאַרטראַכט געקוקט אינם סטעפּס ווייטקייטן.

— פאַרפאַלן געוואָרן ביי מיר אַ טעלעצע, — האָט ער אָפּ-

געזיפּט.

ער האָט געקײט די ווערטער צו שטיל פאַרן אַרומיקן רעש.
נאָר דער בחור האָט דאָך האַלב דערהערט:

— אַ טעלעצע?

גרשון האָט גענומען אויסרעכענען אירע סימנים:

— אַ רויטע מיט ווייסע פלעקן... נעמט זי מיצקע-דרינען און
ערב ראש-השנה און בלאַנקעט אַוועק פון דער שטוב.
און ער האָט פאַמעלעך אָנגעהויבן קײען פון אָנהויב אָן — די
מעשה מיטן אַוועקגעפאַרענעם דײטש, מיט זײן ברודער קאַפּלען און
מיטן שוחט:

— אַ זלידניע אַזא, אַ פאַסקודנע... געווען באדאַרפט עפענען
מיט זײן קאַפּ די טיר...

דער בחור מיטן פריקרע-אונטערגעהאַקטן נעזל האָט ביסלעכע-
ווייז אָנגעהויבן ווייניקער קלאַפן, מער הערן. די אייַיק-פאַרקנייטש-
טע מוסקוילן אַרום זײנע אויגן האָבן נישט געוואָלט פאַרלירן קײן צײט:
— מאַכט מײך קלאָר: מײנט איר, אַז דער שוחט האָט די

טעלעצע צוגעגנבעט אָדער ער האָט איר אָפּגעשפּראַכן?

— וווּ? אַ כניאַק אַזא... ער איז גאָר אַ חזן אויך. טאַקע
דאָרט אין ישוב. ווען די טעלעצע איז אַוועק פון שטוב, האָט ער
מסתם גאָר זיך שוין געגאַרגלט... נאָר אפשר... ווער ווייסט? —
הײנט איז ראש-השנה, און איך האָב געטראכט...
נאָר דער בחור האָט שוין מער נישט געהערט.

— חנה! — האָט ער אויסגעשריגן — נא! האָסט נעכטן גע-
בענקט נאָך אַן אַנטירעליגיעזער קאַמפּאַניע ווי פאַראַיאָרן. אָט האָסטו
דאָ דעם חבר... גיי, גיב אים אַן „אַגײטקע“...

— ניין, וואָרט, די מעשה געפעלט מיר. גיב אים אַהער... אַנג,
פעטער, זעצט זיך אַ וויילע לעבן מיר, אָט דאָ, אויפן גראָז.

געווען איז דאָס שפעטער, ביי זון-זעצן זיך, ווען לעבן אָרט,
וואו מען האָט פריער געקלאַפט די סאָלנעטשניק-קעפלעך, האָט מען
אין אַלטע טשאַוואָגענע טעפּ געזאַטן וואָסער אויף טיי. אונטערן וואָגן
מיטן גרויסן פאַס האָט מען קונציק אונטערגעשפּרונגען, געוואָשן די
פנימער, גענעצט אוי געריבן די פאַרשטויבטע באַקן. ערגעץ ווייט—

אין שטעטלעך ווייטע — האָט מען דאָן דערזאָגט אין איילעניש דעם ראש-השנהדיקן תהילים אָדער געגאַנגען צו השל"ך. זיצנדיק צו גרשונען מיט אַ זייט, ווי א פרוי אין אַ זאָטל, האָט דאָס מיידל אין רויטן טשעפיקל געשטשיפעט לעבן זיך גראָן מיט אימפעט, ווי זי וואָלט פאַר עפעס וועלן גוט, גוט אָנקנייפן די ערד. אירע שוואַרצע, ביו-גאַר-קייילעכדיקע אויגן האָבן אָפט געכאַפט אַ קוק אויף גרשונען פון אונטן אַרויף און ביי יעדן שנעלן אָטעם האָט זי אין איינעם שוין דערווייץ אויך אויף גיך אַראָפּגעשלאָנגען, די ווערטער האָבן זיך אָפּגעריסן פון אירע ליפן זייער גרינג, און אזוי קונציק, אַז קיין איינס פון זיי האָט זיך נישט פאַרטשעפעט פאַר אירע ווייטע שאַרפע ציינדלעך:

— נו, גוט. קומט נאָר אַהער. זאָגט איר אַליין: איר זייט אַ צענ-רובלנדיקער. היינט פרעג איך אייך: וואָס איז דאָס פאַר אַ גאָט, אַז ער ראָדעוועט זיך צונעמען ביי אַ צענרובלדיקן אַ טעלעצע? אין פאַרוואָס? דערפאַר, וואָס איר האָט אום ראש-השנה נישט געדאוונט? ווער איז ער, אָט דער גאָט? וויאָזוי הייסט ער? גיט אים אונז אַהערצוי!... איר ווייסט, פּונוואַנען עס נעמט זיך ראש-השנה?... הערט מיט קאָפּ...

דאָס מיידל האָט גערעדט צו גרשונס קאָפּ, און ביי גרשונען איז איצט אפילו דער קאָפּ שוין אויך געווען פול מיט האַרץ, און דאָס האַרץ האָט געבענקט נאָך דער „פרומער פריצה“. וואָס מער דאָס מיידל האָט גערעדט, וואָס היימישער ער האָט זיך דערפילט, אַלץ מער האָט דאָס האַרץ געבענקט:

— געווען איז זי אַ רויטע מיט ווייטע פלעקן אויפן האַלז און לעבן די האַרטע שוואַרצע ליפן און מיט אַ שלייער אַ זעלטענעם— אַ שלייער, וואָס מען זעט אים נישט...

— און דער קרעמענטשוגער האָט וועגן איר געזאָגט: „סע נישט קיין טעלעצע, סע אַ גאַנצע באַלעבאַסטע“. און נאָך האָט ער איר געזאָגט: „איר ווייסט דען, וואָס איר האָט?... אַ ברונים!... זי וועט אייך פאַרגיסן מיט מילך“...

ער, גרשון, איז געווען זייער דאַנקבאַר דעם מיידל פאַר איר רעדן. ווען ער שעמט זיך נישט, וואָלט ער צו איר געזאָגט:

— האָט קיין פאַראיבֿל נישט, וואָס איך שלאַג איין איבער,
אפשר ווייטט איר?... וויפֿל דאַרף היינט קאָסטן אַ קו?...

V

ביילקע:

— אַ רוחֿל, נישט קיין קינד.

אויף דער ערד מעג אַראָפּפּאַלן די דינסטע נאָדל, אַ שרייפּעלע,
גרויס ווי אַ שפּילקע-קעפּל — אַלע וועלן זיך אָנפּייגן און וועלן
זוכן, זוכן — און פון דער זייט וועט ביילקע פּלוצים געבן אַ פּריי-
לעך געשריי:

— איך זע זי! אָט איז זי!

ביילקע האָט בייטאָג געפונען די „פרומע פּריצה“ אין אזוי
גרינג — סך-הכל צוויי וויאָרסט פון שטוב, אין דער באַלקע לעבן
ברונים, פונדוואַנען מען פירט וואַסער.

עס איז אַ מעשה מיט אַ פּוסטער, האַלב-איינגעפּאַלענער שטוב,
וואָס שטיבט זיך טאַקע דאָרט, אַביסל העכער פון דער באַלקע,
גרשון האָט שוין לאַנג געטראַכט וועגן אָט דעם אומקומעניש:

— פאַרוואָס צענעמט מען זי נישט אויף איינציקע שטיינער, פאַרוואָס?
ביילקע איז בייטאָג אַהינגעגאַנגען נאָך וואַסער, זי טוט אַ קוק
אין דער פּוסטער שטוב — די „רויטע פּריצה“! פאַרטריבן, ווי אין
שטאַל שטייט זי דאָרט, צוגעבונדן זייער ענג און זייער נידעריק
מיטן צעפּלאַכטענעם שטריקל, וואָס באַמבלט זיך שטענדיק אויף
איר האַלד.

ווען די נאַכט איז צוגעפּאַלן האָט גרשונען באַגעגנט אין דער
היים אַ רויקע, זאַטע פּרייד.

ווען די נאַכט איז צוגעפּאַלן האָבן בלינדע פאַרהוילענע פּיד-
לער אָן טענער, אָן אַ מינדסטן גערויש געשפּילט דעם סטעפּס שטייל-
שווייגנדיקן ניגון, זיך פאַרגאַנגען מיט אים, זיך פאַרכליונעט אויף
לאַנגע עקן וועלט, אַ שוואַרצער ים האָט געצווונגען זיצן שטייל,
זיך קיין ריד נישט געבן און פאַרגאַפּט זיך איינהערן אין זיין בלינדן
שווייגנדיקן ליד.

מיטן לויכטנדיקן לעמפל אין האנט איז גרשון דאן געשטאנען
אין דרויסן לעבן דער „פרומער פריצה“, וואָס רוט ליגנדיק און
מעלה-גרהט זייער פאָמעלעך מיט פאָרגלאַצטע אויגן — לאַנג, לאַנג
לעבן איר געשטאנען, און פון זיין טיפן אינעווייניק האָט גערעדט
צו איר אַ קורצן אַ מינדסטן קלאַנג, פונקט ווי די בלינדע פיד-
לער, וואָס שפּילן אויס דעם סטעפּס ביינאַכטיק-אומענדלעכע שטיל-
שווייגן:

— אַ דו!... נאַר דו! די פּפּרה זאָלן ווערן פאַר דיר זיי —
אַלע, וואָס האָבן דיר אין דער פּוסטער שטוב געוואָלט שלעכטס
טאָן...

עס איז נישט געווען קלאַר, אויף וועמען גלייכעט מער דער
פעס? — אויף דעם שוחטס „פאָסקודנע שעפטשען“, צי אויף קאַפע-
לעס — דעם לייבלעכן ברודערס — אונטערגעשיקטן גנב, וואָס
האָט געמיינט: אין דער ערשטער נאַכט זי אויספאַהאַלטן, אין דער
צווייטער — זי אַוועקפירן.

אויף מאַרגן האָט גרשון אַ גאַנצן טאָג גערייניקט דעם ווייץ-
ביילקע האָט געדרייט די קאַרבע, ער האָט געשאַטו אויבן פונם
מעסטל.

און אויף איבערמאַרגן — אויס יום-טוב — זיין יידענע האָט
זיך שוין געהאַט אומגעקערט פון דאַוונען ראש-השנה אין שטאָט —
האָט גרשון יום-טובדיק אָנגעטאָן די קורצע, זייער אויסגעפּלעקטע
קאַפּאַטע, וואָס איז אים פאַרבליבן פון אַמאָל, און פאָמעלעך און
יום-טובדיק אוועקגעשאַנט אינם נייעם נאַענטן יידישן ישוב. איצ-
טיקס מאָל איז ער אהינגעגאַנגען נישט דאַוונען, נאַר געבן פעטש.
זעמען ער וועט דאָרט די פעטש געבן, האָט ער נאָך דערווייל נישט
געווסט: אפשר „דעם פאָסקודנעם שוחט“, און אפשר זיין אייגענעם
לייבלעכן ברודער קאַפּלען — אָט דעם, וואָס אַז קיינער האָט שוין
גאַר גאַרנישט, איז ער האָט נאָך און האָט. יעדנפאַלס וועט ער דאָרט
אַריינגיין אין יידישן סאָוועט און וועט אויסלייגן די מעשה פון אָנ-
הויב אָן:

— אָפּגעקויפט די „פרומע פריצה“ אָט, דאָ פאַר צוויי יאָרן
ביי אַ רייכע דייטש...

גרשון איז געגאנגען רויק אין די הארטע פארריסענע-וואַכעדיקע
נעלאַטעטע הויזן און אין דער שוואַרצער אויסגעפלעקטער קאפּאַטע,
וואָס זיצט אויף אים ביז גאָר ענג און האָט ביי די אַרבל געפלאַצ-
טע נאַטן. דער אויפגעהויבענער קאַפּ — אַביסל אָן אַ זייט און די
אַקסלען אונטערגעהויבן, ווי ביי אַ בעל-מלאכה אום חול-המועד.

דער זוניקער טאַג איז געווען אַ ווינטיקער, אַ ביז-גאָר שטוי-
ביקער, פון אַקעגן, איינגעהילט אין רויכעלעך יאַגנדיקן שטויב, האָבן
אין צוויי אווטאַמאַבילן זיך געטראָגן אויסלענדער, וואָס פאַרן אויס-
קוקן דעם נייעם יידישן ישוב. זיי זענען געפאַרן געשווינד אין פונם
ווינט, גרשון איז געגאנגען צופוס און אַקעגן ווינט. אויב זיי וועלן
אים אָפּשטעלן און פּרעגן, ווער ער איז, וועט ער ענטפערן זייער
געהיט, נישט אַזוי גיך און תּמעוואַטע :

— איך? ... ווער איך בין? ...

ער וועט זיי אָן גלויבן באַקוקן פון קאַפּ ביז פּיס, אויסשפּייען

אָן אַ זייט און וועט אויסלאָזן :

— אַ צענרובלדיקער.

נאָר טיף אין אים וועט דערפון קיין האָר נישט קלענער ווערן

דער ווילן צו געבן פעטש... ער וועט אַוועקשפּאַנען ווייטער.